İNSANCIL

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ YIL 5 SAYI 60 EKIM 1995 60.000TL(KDV DAHİL) ISSN 1300-4158

Sanatın Hakettiği Yer, Sınıf Mücadelesi

İÇİNDEKİLER

SEDAT YILMAZ Sanatın Hakettiği Onurlu Yer, Sınıf Mücadelesi 1

2 Ekim Devriminin Aydınlığında **İNSANCIL**

MÜSLÜM KABADAYI Bilim ve Sanatta Yabancılaşmayı Önleyecek Kurumlardan Biri: KARYA 3

4 Tarantula (Şiir) **SİNAN KUTLU**

İBRAHİM DEMİRCAN Karya ve İnsancıl Okuru 5

7 Barış Aşktır (Şiir) **BERRİN TAŞ**

İNSANCIL Uğur Karabağlı İle Söyleşi 8

10 Yanlışı Yerleştirmek **AFŞAR TİMUÇİN**

MUSTAFA BAYRAM MISIR Bay Lunn'a Karşı 12

14 Bir Düşünce Suçlusuna (Şiir) **ERCAN DEĞİRMENCİ**

ALİ OSMAN ALAYOĞLU Demokrasi ve Devlet 15

18 Hançeremde Hâre Var (Şiir) **ARİF MADANOĞLU**

KAAN ARSLANOĞLU Eveleme-Geveleme 19

23 Fırtına (Şiir) **RUKİYE CEYLAN**

TEMEL DEMİRER Teorisist Hırçınlık Dürüstlük Müdür? 24

29 Ders Mi? **AYHAN VAROL**

ALİ FİL Esrik (Şiir) 31

32 Yalnız Ölüler (Şiir) **SEVAL ESASLI**

YUNUS BAKİHAN ÇAMURDAN Batıcı Aydın ve Emekçil Aydın 33

35 Nermi Uygur'un "Tadı Damağımda" **BÜLENT TOPBAŞ**

TUĞRUL YILMAZSOY Düğün (Şiir) 36

37 Sağduyu (II) **MUSTAFA TOPAL**

GÜNGÖR GENÇAY Mikroplar Saldırdıkça 37

44 Böcek **SEDAT YILMAZ**

HÜSEYİN H. BULUNMAZ Çağdaş Soytarılık 46

47 Yürümek (III) **OZAN YILMAZ**

YILMAZ ELMAS Aydın AYDEMİR İle Söyleşi 52

55 Tohma Çayı (Öykü) **ALİ BALKIZ**

FATMA YUMULGAN Yaşadın Mı? (Şiir) 57

58 Yıldız Güncesi **CENGİZ GÜNDOĞDU**

İnsancıl'a gönderilen ürünler geri verilmez. Yazıların A4 kağıdın tek yüzüne çift aralıkla yazılması reca olunur

Sahibi
BERRİN TAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
CENGİZ GÜNDOĞDU
Yazışleri Sorumlu Yönetmeni
NİHAT ATEŞ
Bilgiişlem Sorumlusu
CELAL ERGÜN

Kurum Yazmanı
ŞADİYE GÜLE
Ofset Hazırlık
İnsancıl Teknik Bölümü

ISSN 1300-4158

Görsel Yönetmen
BUKET ÇETİN
Kapak Tasarımı
BUKET ÇETİN
Baskı
Ilıcak Matbaası Tel: 880 40 75
Dağıtım
Yay-Sat

Adres: Mollafenari Sok. Nadir Han. No 40-42 Kat 5 Cağaloğlu / İstanbul Tel: 511 79 94-513 93 99
Ankara Temsilciliği Burak Gürcan Necatibey Cad. Lale Sok. 4/18 Sıhhiye Ankara. Tel: (0312) 232 00 80
Antakya Temsilciliği Müslüm Kabadayı Silahlı Kuvvetler Cad. No 3 Antakya. Tel: (0326) 214 53 31
Adana Temsilciliği Hasan Hüseyin Gündüzalp Muhittin Çoban. Piramit İşhanı. Kat 1. Atilla Altıkat Köprüsü yanı
Konya Temsilciliği Kazım OĞUZ Sahaf Oğuz Rampalı Çarşı No 37 Konya Tel 0332 353 01 61

Abone olmak için PTT'den 666 043 no'lu posta çeki veya T. İş Bankası 9. Kısım Ataköy İstanbul 11 37 - 38678 Berrin TAŞ adına 600.000 TL yatırmanız yeterlidir. Avrupa 80 Mark T. İş Bankası 9. Kısım Ataköy İstanbul Döviz Hesabı 11 37 - 314 499 17

Sanatın Hakettiği Onurlu Yer, Sınıf Mücadelesi

Ekim Devriminin aydınlığında yazıyorum...

Marksizmi diğer felsefelerden ayıran özelliklerinden biri, tarihsel bilinci öne çıkarmasıdır. Tarihsel bilinç sayesinde, insan dünyanın sürekli değiştiğini ve değişeceğini görür. Sadece yaşadığı dönemin verileriyle bakıp, o dönemi mutlaklaştırmaz. Tarihsel bilinçten yoksun bir anlayışın dünyaya bakışı, yaşadığı dönemle sınırlıdır. Kendi döneminin değerlerini değişmez, mutlak değerler olarak görür. Bu değerlerin bir gün altüst olacağına inanmaz. İnsanların rekabetçi yanlarının kamçılandığı kapitalizm dönemine bakarak, sömürüsüz dünya mücadelesini ve onun tezlerini insanın doğasına aykırı bulur. Değişmeyen, sabit bir "insan doğası", ancak tarihsel bilinçten yoksun anlayışların sarıldığı bir sahte gerçekliktir. Tarihe oturduğu yerden bakanlar, ne geçmişi anlayabilirler, ne de geleceği doğru görebilirler.

Sanat, toplumsal bilinç biçimlerinden biridir. İnsanın doğayla, insanın insanla ilişkisinin sonuçlarından biridir sanat. Bilim de aynı ilişkilerin sonucudur. Ama bir farkla. Bilim gerçekliği kavramlarla açıklarken, sanat imgelerle açıklar. Toplumsal bir ürün olan sanat, kuşkusuz toplumla beraber o da değişecektir. Dolayısıyla sanatın toplumdaki işlevi, algılanışı tarih boyunca aynı kalmamıştır. Burjuva devrimine kadar, sanatın kendi başına bir amacı olacağı düşüncesi hiçbir sanatçının aklından geçmemiştir. Çünkü burjuva devriminden önce sanatçıların neye hizmet ettiği açıktı. Sanat kiliseye, senyöre ya da halkın kendi eğlencesine hizmet ediyordu. Sanat için sanat akımı ilk kez 19. yüzyılda, Fransız İhtilali'nden sonra ortaya çıkmıştır. Burjuva devriminden önce, böyle bir düşünce çok garip karşılanırdı. O dönem sanatçılarının gözünde -tabii bizim için de-, sanat için sanat düşüncesi, bilim için bilim düşüncesi kadar sorumsuz ve ciddiye alınmayacak bir düşüncedir. Bilimde olduğu gibi sanatta da, kendinde başlayıp kendinde biten bir amaç söz konusu değildir. İktidar savaşında burjuvazi, kendi siyasal propagandası için sanatı kullanmıştır. İktidara geçtikten sonra, sanatın politikaya hizmet ettiğini, sanat için sanat akımına göre üretilen sanat eserlerinde bile aynı durumun geçerli olduğunu gözlerden kaçırmaya çalışmıştır. Sanat için sanat akımı ilk kez böyle bir tarihsel dönemde ortaya çıkması rastlantı değildir. Sanat için sanat'a akım demek aslında yanlıştır. Çünkü bu düşünce, burjuva sanatının temel özelliklerinden biridir.

Söylediklerimizin hiçbirisi yeni değil. Daha önce söylendi, daha sonra da söylenecek. Bu tavrımız, kimilerine göre dogmatiklik. Burjuvazi değişimin kaçınılmaz olduğunu görüyor. Bu yüzden insanlardaki değişim özlemini gidermek için, modayı devreye sokuyor. Durmadan moda düşünceler, moda değerler, moda söylemler çıkıyor. Moda değişiklikler, aslında hep aynı şeyi tekrarlayıp duruyor. Bizim, bir gün Tarkan dinleyip, ertesi gün Sezen Aksu dinler gibi düşünce değiştirmememiz, burjuvazinin adamlarının gözünde dogmatiklik oluyor. Koşullar değişmedikçe aynı şeyleri söylemeye devam edeceğiz. Ta ki koşulları değiştirene kadar.

Tarihsel bilinci edinmiş olan, yenilgi dönemlerinin getirdiği -yenildiği halde- teslimiyeti kabul etmez. 12 Eylül yenilgi döneminden sonra, insanların inançları kırıldı. Birçokları döndü. Dönmeyenlerin bir bölümü teoriyi sulandırmada çare aradı. Sosyalist gerçekçiliği tırnak içine alan, varolan teoriyi beğenmeyen ama kendi alternatiflerini de açıkça ortaya koyamayan insanlarımız ortaya çıktı. Böyle bir dönemde slogancı sanat, kaba sanat yapmayalım diye, sanatı -farkında olsunlar ya da olmasınlar- mücadeleden uzaklaştırdılar.

İnsancıl yazarlarının hepsi aynı şeyleri savunmuyor. Önemli ortak noktalar olduğu gibi, önemli farklılıklar da var. **İnsancıl**'ın yayın yönetmeninin en demokratik, ama aynı zamanda en despot yayın yönetmeni olmasının, **İnsancıl** dergisinin heterojen bir yapısı olmasında önemli bir payı var. Bir süredir **İnsancıl** yazarları, **İnsancıl** dergisini nasıl gördüklerini yazarak, kendi aramızda bir tartışma başlattılar. İşçi sınıfının mücadelesi, yükselme eğilimi gösteriyor. Gazi olayları, yeni dönemin ilk işaretidir. Mücadelenin yükseldiği dönemlerde, doğal olarak saflaşmalar daha da keskinleşecektir. İleriki süreçte **İnsancıl**, heterojen yapısını koruyamayacak, homojen bir yapı haline gelecektir. Bu değişiklik, **İnsancıl** yazarlarının kendi aralarındaki tartışmalar ile olmayacaktır. Toplumsal durum, bunu bize dayatacaktır. Homojenleşme, farklı çizgide olanların **İnsancıl**'dan ayrılmasından çok, **İnsancıl** yazarlarının koşulların dayatması sonucunda çizgi değiştirmesi biçiminde olacaktır. Gazi olaylarından sonra başlayan bu tartışma, - ayrıca Gazi olaylarından sonra başlaması dikkat çekicidir- homojenleşme gerçekleşene kadar, yükselerek-alçalarak devam edecektir. Benim için, homojenleşme sürecinde **İnsancıl**'ın bugünkü çizgisine göre daha sağa kayması çok zordur. Hatta imkansızdır.

İletişim araçlarının yardımıyla sanatın etki alanının genişlediği bu dönemde, sanatın politik yanı önceki dönemlere göre daha fazla önem kazanmıştır. Sanat, sadece politik yanından ibarettir, demiyoruz. Sanat nötr bir olgudur. Özünde, kendiliğinden ilericilik ya da gericilik yoktur. Kimin, nasıl kullandığına göre sanat, ilerici ya da gerici bir değer kazanır. Çağlar boyunca sanatın güzel olanla ilgili olması, güzel olana özlemi dile getirme çabası öne çıkmıştır. Geçmişten getirdiği bu miras sanata olumlu, onurlu bir değer kazandırmıştır. Bugün ancak işçi sınıfının mücadelesine hizmet eden sanat, onu toplumda hakettiği onurlu yere oturtabilir. Sanatın tarihsel ve siyasal öneminin farkında olan **İnsancıl Emekçileri**, bu bilinçleriyle mücadelenin dışında kalmayacaktır. **İnsancıl Emekçileri**, sanatın hakettiği yerin, onurlu yerinin mücadelesini verir. Vermek zorundadır.

Ekim Devrimi'nin aydınlığında insanın, kimsenin kimseyi sömürmediği bir dünyayı kuracağı inancıyla...

Sedat YILMAZ

Ekim Devriminin Aydınlığında

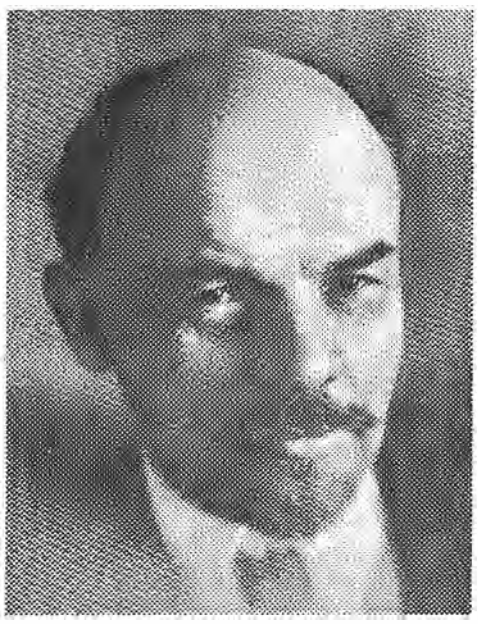

1917 Ekiminde insanın kurtuluşu... insanın özgürleşmesi... insanın mutluluğu için hiçbir çıkar gözetmeden dünyayı sarsan o güzel insanları... proleteryanın ışıltılı çocuğu Lenin'in kişiliğinde sevgiyle... özlemle... umutla anıyoruz.

İNSANCIL EMEKÇİLERİ

'Marx kapitalist düzende insanlığın kazandığı bilgilerin sağlam temeline dayanıyordu; insan toplumunun gelişim yasalarını inceledikten sonra, kapitalizmin gelişiminin kaçınılmaz özelliğini, bu gelişmenin komünizme götürebileceğini anladı ve bunu yalnızca -burası önemli- kapitalist toplumun en kesin, en ayrıntılı, en derin bir incelemesini yaptıktan, eski bilimin ürünü olan her şeyi bütünüyle özümledikten sonra kanıtladı. İnsan toplumunun yarattığı her şeyi, Marx eleştirici bir gözle, hiç birşeyi karanlıkta bırakmaksızın tekrar düşündü. İnsan düşüncesinin yarattığı her şeyi tekrar düşündü, eleştirinin süzgecinden geçirdi ve işçi hareketine uyguladı. Sonunda, burjuva çevresinin dar sınırları içinde kapalı kalan ya da burjuva önyargıları yüzünden eli kolu bağlanan insanların çıkaramayacağı sonuçları gün ışığına kavuşturdu. Örneğin proleterya kavramından söz ettiğimiz zaman, bunu gözönünde bulundurmamız gereklidir. Eğer proleterya kültürünü yaratanın, insanlığın gelişimi sırasında oluşturulan kültürün tam olarak bilinmesi ve dönüştürülmesi olduğunu iyice anlayamamışsak, bu sorunu çözemeyiz. Proleterya kültürü rastgele bir yerden, birdenbire ortaya çıkmaz, bu konuda uzman olduklarını söyleyen insanların icadı da değildir. Saçma bunlar. Proleterya kültürü insanlığın, kapitalist toplumun, toprak sahipleri ve bürokratlar toplumunun boyunduruğu altında biriktirmiş olduğu bilgilerin tümünün akla uygun gelişimi olmalıdır."

V.İ. LENİN

(Proleterya Kültürü, Yar Yay. 1979)

Bilim ve Sanatta Yabancılaşmayı Önleyecek Kurumlardan Biri : KARYA

Müslüm KABADAYI

Çocukluğumda oldukça içe dönüktüm. İlkokul dönemimde sınıfın en çalışkan öğrencisi olmama rağmen, özellikle öğretmenlerim ve köydeki büyüklerimle ilişki kurmaktan hep çekinirdim. Yaştaşlarım ve küçüklerimle ise, oyun kurmaktan bir iş yapmaya kadar birçok konuda hem planlama hem de fikir üretme bakımından gayet güzel ilişkiler kuruyordum.

İçe dönüklüğüm lise 2.sınıfa kadar sürdü. Öğretmen okulunda okuduğumdan o yıl okullarımızda gelişen "boykot eylemi", Sosyalleşmemizi ve büyüklerle aramızdaki "mesafe"nin daralmasını sağladı. Bu dönüşüm, köyümdeki büyüklerle olan ilişkilerimde de gelişmeye yol açtı. Mücadeleci bir kimlik sergileyen ve çok okuyan Neriman ablamızla dostluğumuz da o dönemde başlamıştı.

Şimdi Neriman ablamızla ilişkimiz kopmuş gibi. Köy pratiğinde kendini geliştirmiş bu insanla kurduğumuz toplumsal ve siyasal dostluk, birçok etken çerçevesinde giderek sönmeye başladı. Özellikle 12 Eylül'le birlikte herkes kendi çizgisinde bir yaşam biçimiyle dünyasına yön vermeye başladı. Bizler üniversitelerimizi bitirip kendi pratiğimizi geliştirirken, onlar da ev bark sahibi olup aile düzenlerini kurma sürecine girdiler. Şimdi bir yabancılaşma var aramızdı. Üstelik konuşulmamış, tartışılmamış, çözümlenmemiş bir yabancılaşma, kendiliğinden süren bir kopuş...

Niye burdan girdim konuya, diyeceksiniz. Sanıyorum, ayrı olguyu birçok insan yaşadı. Yaşanmaya da olanca hızıyla devam ediliyor. Kendimden hareketle edindiğim sonuçları açığa çıkartmayı, daha uygun gördüğümden böyle başladım yazıma.

Şimdi düşünüyorum; **Karya**, Neriman Abla ve ben...O yıllarda böyle örgütlenmeler sağlam temelde bizim dünyamıza girmiş olsaydı, sanıyorum böyle bir yabancılaşmayı yaşamayacaktık. Çünkü, ortak çalışma ve paylaşma özü her ikimizde de vardı...Politika üretme, örgütleme ve yöntem geliştirme konusunda da, bulunduğumuz çevre içinde iyi durumdaydık. Ne yazık ki, en önemli eksiğimiz köylü dar kafalılığını aşamamak, çevrenin giderek ağırlaşan körleştirici eğilimlerini parçalayacak koşulları yakalayamamak veya yaratamamaktı...

Eğer kişiler, örgütler veya toplumlar çapında belirlenen hedeflere yönelik çalışmalarda zorluklar yoğunlaşmış da buna uygun bir mücadele hattı geliştirilememişse ya da bu mücadeleyi yürütecek nitelik sıçraması kişiliklerde meydana gelememişse, tıkanma, kopma ve yabancılaşma süreci kendiliğinden devreye giriyor. Yaşantıların, alanların farklılaşması da yabancılaşmanın bir başka nedeni olarak karşımıza çıkıyor.

Şimdi yabancılaşmanın aşılması konusunda **Karya**'nın işlevine yönelebilirim. Ortaklaşmacılığın gelişmediği her koşulda en yakın dostlar, yapılanmalar arasında bile bir yabancılaşma kaçınılmaz olarak gündeme geldiğine göre, çözümü de ortaklaşmacılığı geliştirecek ilişkilerde, yapılanmalarda aramak gerekmiyor mu? **İnsancıl Ankara Temsilciliği**ndeki yolarkadaşlarımızın geliştirdikleri proje maya tuttu. Neydi bu proje? Açık adıyla **Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar-Yayıncılık Üretim Kooperatifi**, kısa adıyla **Karya**... **Ankara insancıl Emekçilerini** 15 Temmuz'da Antakya'ya davet etmiştik. konuyla ilgili dostlarımızın da katıldığı **Karya**'yı tanıtma-tanıma ve geliştirme toplantımız oldukça verimli geçti. O günlerde anasözleşmenin son düzeltmeleri yapılmıştı. Biz de Antakya'dan 6 arkadaşımızın katılımıyla kuruluşuna destek verdik. Ticaret Bakanlığı'ndan anasözleşmenin onaylandığını ve gazetede yayınlanarak tüzel kişilik kazandığını öğrenince daha da heyacanlandık. Bu heyecanı, açmak istiyorum.

İnsanın düşgücü, hülyalı yanı ve yaratıcılığı özgürleşmesiyle yakından ilgilidir. Çünkü ilgi bilginin besleyicisidir. Ailenin, toplumun, devletin baskıcı bir nitelik taşıdığı düzenlerde, eğer kişi kendini özgürce örgütleme sürecine giremiyorsa, çocukluğundan itibaren pasif

bir kişilikle hep kendine sunulanlar çerçevesinde sürüklenip oluşmaya bir tür mahkum oluyor. Bu gerçeği bir başka süreçle bütünleştirerek değerlendirmek istiyorum. **İnsancıl**'ın Ağustos sayısında Cemil Güzey'in "Bilim ve Çağdaş Kölelik" başlığıyla yayınlanan yazısında bilim ve teknolojinin bir avuç bilim adamı ve teknolog elinde çok geniş kitlelere yönelen bir silah haline dönüştüğüne işaret edilmişti. Emperyalist-kapitalizm çağında devasa üniteleriyle bilim ve teknoloji kurumları, laboratuvar ve telekominakasyon tesisleri, bilginin de belli tekellerde toplanmasına yol açmıştır. Ekonomik sömürü biçimiyle bu tekellerin emperyalist ülkelerde tükettikleri teknolojileri bağımlı ülkelere "kakalayıp" o ülkelerde teknoloji çöplüğü oluşturdukları biliniyor. Bu özellikle bilgisayar vb. teknoloji ürünlerinde çok net biçimde yaşanıyor. Diğer yandan da bu alanda programcıdan tamirciye kadar uzanan ara uzmanlıklar da, bu sömürü çarkının yeni "beyaz gömleklileri" olarak karşımıza çıkıyor. Topluma yabancılaşan bu insanlarla birlikte onların yaydıkları teknolojiyi kullanabilen "azınlık"da, geniş kitleler üzerinde bu araçları bir farklılık aracı, bir bilgi üstünlüğü mekanizması olarak kullanmaktadır.

Bu gerçeği, Ağustos 95'te (İstanbul Taksim'de de abartılarak reklamı yapıldı) büyük bir reklam kampanyasıyla Dünya'nın gündemini işgal eden Windows'95 örneğiyle somutlayalım. Aslında Windows 3.0'ın cilalanıp parlatılarak "bilgi dünyası"nın Microsoft firmasının uluslararası bir imparatorluk kurma projesine mahkum edilmesinden başka bir şey değildi bu dev reklam kampanyasının amacı. Konuyla ilgili yapılan yayınlardan, "kötü motor"a sahip Microsoft'un bilgi-işlem piyasasına daha çok meta "kakalaması", emperyalist-kapitalizmin birçok alandaki uygulamalarının bir örneği olarak açık biçimde anlaşılabiliyor. Bu durumun diğer bir boyutu da, İnternet servisi yoluyla ve "bilgi toplumu" yutturmacasıyla tüm bilgilerin uluslararası tekellerin politikalarını sunulmasıdır. Bu alandaki tekelleşme süreci, çok tehlikeli bir gidiştir. Dolayısıyla bu tekelleşmeleri parçalayacak ve emek kültürünü işçi ve emekçilerin bilincine çıkaracak teorik üretim, kültür-sanat pratiğinin gerçekleştirileceği örgütlenmeleri hayata geçirmek gerekiyor. **Karya**, böyle bir amaca yönelik kooperatifleşme deneyimini başlatıyor.

Şimdi dönüyorum "biz"lere...Microsoft vb. tröstlerin, imparatorluklarını "bilgi toplumu" aldatmacısıyla köleleştirilen (sömürülen ve ezilen) emekçilerin beyinlerini kıskaca alarak kurmak istedikleri ortada. "Biz"ler. yabancılaşmanın gerilimi altında kendimizi "dağıtmak" ile meşgulüz... İşte Neriman Ablalarımızla yabancılaşma sürecimizi tersine çevirmek zorundayız. Çubuğu bu anlamda tersine bükmekle meşgul olmanın bir çok alanından ve örgütlenmesinden biri olarak **Karya**'yı kökleştirmeliyiz.

Karya'yı kökleştirirken merkezi yapılanmadaki disiplinli ve üretken çalışmanın, okuyucu-sanatçı ve emekçiler arasındaki güvene dayalı demokratik ilişkilerle güçlendirilmesi önem taşıyor. Özellikle taşradaki kültür-sanat çalışmalarıyla bilimsel araştırmaların büyük fedekarlık gerektirdiği ortada olduğuna göre, **Karya** şubelerinin hem merkezde üretilecek politikalara aktif katılımını hızlandıracak hem de bilgi akışının araç-gereç akışıyla dayanışmaya dönüştürülmesini sağlayacak bir yapılanmaya özen göstermeliyiz.

Tarantula

Geldi işte... geceyi kutsuyor töresi
Yine kuşanmış yürüyor
kaçışsız bakışlarla
imkansız akşamların sağdıcı
Derisinde gizlice büyüttüğü
sonuncu tehlikeyi... yanında getiriyor
Tuzaklar kotarıyor durmadan
Yine...

Trafik lambalarına, ateş böceklerine
yıldızlara saldırıyor bir de, samanyoluna...
Yolu liman kentlerine düştüğünde
zehirli bir salgı bırakıyor
yakamozlara...

Ayın karanlık yüzünden odama sarkıyor
kimi geceler... ince bir iplikle
En korkulu anlarımı seziyor
tehdit ediyor sonra
ışıklar sönsün diye

Karanlığı çok seviyor çünkü
görmek istemiyor kendini
ölmek... istemiyor
Tarantula gibi

Sinan KUTLU

Karya ve İnsancıl Okuru
"Şimdi Yürümenin Tam Zamanıdır"

İbrahim DEMİRCAN

Onlar, yani insanlaşmanın tam karşısında olanlar, olanca hızlarıyla koşarken; hayatın hemen her alanında örgütlenerek palazlanırken ve sömürü imparatorluğunun kalelerini bir bir sağlamlaştırırken, bizlere en azından yürümeye başlamak düşer.

Bu ülkede sosyalist muhalefetin en büyük açmazlarından biridir "yürümenin" anlamına varamamak. Su, nasıl ki, dereler halinde ırmakları; ırmaklar nasıl ki denizleri oluşturuyorsa, yürümenin de o büyük yürüyüşe dönüşene kadar dereleri ve ırmakları olmalıdır. Muhalif kitlede ise, yürümek denilince sadece mitinglerde yürümek anlaşılıyor. Oysa, yürümek, her alanda gerçekleştirilmesi gereken bir eylemdir. Bir mitinge katılarak yürüme ihtiyacını doyuran muhalif kişi ileriye attığı bir adıma karşılık, mitingden sonra bir Sezen Aksu kasetini hayranlıkla dinleyerek veya bir Orhan Pamuk romanını büyük bir heyecanla okuyup övgüler dizerek, onlarca adım geriye atmaktadır.

Yürümek bir alanla sınırlıysa, ne bunun adı yürümek olur; ne de büyük ve "son" yürüyüş düşleri gerçeğe dönüşebilir. Yürümek, hayatın her alanında sömürgen ideolojinin egemenlik kurduğu her alanda yürümek ise "YÜRÜMEK" olur. Aksi takdirde gerçekten yürümeyi becerenlere ayak bağı olan mastürbatörlerden farkımız kalmaz.

İnsancıl Okurları KARYA ile İkinci Adımı Attı.

İnsancıl, bundan beş yıl önce birçok zorluğa rağmen kurulurken muhalif-alternatif(yani Sosyalist) bir kültür hareketi için ilk adımı atmıştı. Varlık nedeni,diğer dergilerden oldukça farklıydı.İlk kez, bir dergi dürüstçe okur-yazar ilişkilerini sorguluyor;okurun silkinerek edilgenlikten kurtulmasını öneriyor ve böylece "yazar olma" gibi bir iktidar alanını reddediyordu. Bu farklılığın söylem düzeyinde kalmaması için, okurlara da çok şey düşüyordu: Okur,sadece okumakla yetinmemeli; okuduğunu sindirebilmeli, sorgulayıp eleştirebilmeli ve benimsediği tezleri somutlayabilmeli, yani hayata geçirebilmeli ve yazarın da bunu hayata geçirip geçirmediğini denetleyebilmeliydi. Tabii; yazı yazma çekingenliğinden kurtulmalı, düşüncelerini yazıyla somut ve net bir biçimde aktarmayı öğrenmeliydi...

Aradan geçen ilk dört yılda, bir çok yazar geçti dergiden.

Özellikle ilk sayılarda, bir çok yazar, "okur-yazar" bütünleşmesi üstüne çok şey yazdı... Ama somutlamaya gelince, çoğu ortadan kayboldu. Çoğu, yazın yaşamına başlamasını ve popüler olmasını bile İnsancıl'a borçluyken, İnsancıl'da yazılarının çıkmasının rantını yerken, silahını bizzat İnsancıl'ın üzerine çevirdi. Çünkü onlar için sadece yazmak vardı. Yazmak, onlar için bir edebi tatmin alanıydı ve eylemlilikle ilgisi yoktu. Oysa yazılanlar yaşamı devindirmek için yazılmıyorsa, politik/edebi bir mastürbasyondan öteye geçemezdi.Onlar, İnsancıl'la bu yüzden çeliştiler; çünkü İnsancıl, varoluş nedeni gereği bir noktadan sonra lafazan mastürbatörleri kabul edemezdi. Tek tek hepsi silindi.

Onların derdi kültür alanında yürümek değildi; **Star Sistemi** ise, bazılarının kendisiyle bütünleşmesine izin verdi: Özgürleşmişlerdi(!) Artık sol jargonlarla lafazanlık yapabilirler, ama bunu hayatın akışıyla birleştirmeyebilirlerdi. İlk adım atılmıştı, ama ikinci adıma sıra geldiğinde çoğu ayakbağı olmaktan öteye geçememiş, kendi hedefleri İnsancıl'ın varlık nedeniyle çeliştiği için İnsancıl'ı reddetmek zorunda kalmışlardı.

İnsancıl'ın dördüncü yılında Ankara'da birbirini tanımayan beş-on İnsancıl okuru çıktı ve İnsancıl'ın misyonunu ciddiye alacaklarını ve benimsediklerini kanıtladılar: Kendi olanaklarını zorlayarak, edebiyat tarihinde (belki de) ilk kez taban inisiyatifini gerçekleştirerek temsilcilik açtılar. Seminerler, tartışmalar, gösteri ve dinletiler düzenlediler. Üstelik, İnsancıl'ın varlık nedenine ve savunduklarına uygun olarak, vesayet ve icazet sistemini reddettiler. İNSANCIL YEŞERMİŞ, BİR YAPRAK VERMİŞTİ. Bunu Antakya ve Adana izledi;

Şimdiyse başka şehirler... İnsancıl, yapraklanmaya başlamıştı. Sıra çiçek açmaya gelmişti; yani ikinci adım atılacaktı. İkinci adım, dergi sürecinin bir çeşit devamı niteliğinde olsa da, dergileşmeden farklı olmalıydı; tıpkı çiçeğin dal ve yapraklardan farklı olması gibi...

İkinci adımın adı KOOPERATİFLEŞME idi. Madem ki İnsancıl, bunca yıl, kapitalizmin kültür endüstrisini ve yaratılan **Star Sistemini** karşısına almıştı; öyleyse kuru eleştirilerle ve egemen ideolojinin deşifrasyonu ile yetinilmemeliydi. Kültür endüstrisini oluşturan tekellerin karşısına bir alternatif ile dikilinmeliydi. Tekelleri yıkamayacağının bilincinde olan, fakat buna rağmen etkinliğini kırabilecek bir alternatif ile çıkmalıydı bilinçlerinin özgürlüğüne sahip çıkanlar. "Edilgen değilim" diyen okur, biraraya gelmeli; tekellerin ticarete endeksiz yayın politikalarından kurtulacak bir yayıncılık alanı yaratılmalıydı. Yani, müslüman mahallesinde (bile bile) salyangoz satılmalıydı.

Ve 8 Eylül 1995. İnsancıl okurlarının (ve yazarlarının) devindirmesiyle KARYA kuruldu. Burjuva hegemonyasının en çok hissedildiği alanın, Medya'nın kar-

şısında alternatif bir "Karşı-Medya"alanı açıldı.

Onlar burjuva hegemonyasının devamı için ne yapıyorsa, KARYA da, onu kırmak için, ne yapması gerekiyorsa yapacaktı. Tabii, muhalifliğinden ve dürüstlüğünden ödün vermeyerek. Burjuvazinin "burjuvaya yakışan" yöntemlerini redderek... İnsan bilincini ışıtan, özgürleştiren ve etkinleştiren yöntemlerden şaşmayarak...

İnsancıl Okuru Kaç Kişi?

KooperatiÎleşmeyle muhalif kültür mücadelesinde atılan ikinci adım, aynı zamanda İnsancıl okurları için, bir sınama evresini ifade ediyor,İnsancıl'ı beş yıldır ortalama üç-dört bin kişi okuyor. Özellikle en kötümser rakamları veriyorum. Bu süreç içinde "kemikleşmiş" okur sayısı, yine en kötümser tahminle bin küsür olmalı. Bu sayıdaki okur, bunca yıl neleri okudu? İnsani bilinci dumura uğratanların kimler olduğunu ve bilinci nasıl dumura uğrattıklarını, insanlaşmanın ne anlama geldiğini ve bunun için herşeyden önce edilgenlikten kurtulunması gereğini, muhalif kültür mücadelesinin sosyalist ideoloji ve diyalektik (ve tarihsel) materyalizmle anlamlı olacağını, star sisteminin yarattığı putların vs etkilerinin kırılması için bilinçli bir yayın örgütlenmesinin gerekliliğini, sorgulayıcı ve yazarını denetleyeceği konusunda kuşku barındırmayan müdahaleci okur olunmasının zorunluluğunu... vs. okudu. Pekiyi kaç İnsancıl okuru, bunca yıl yazılanları sırf okumuş olmak ve "Bravo ne de güzel yazmışlar" demek için değil de; olumladıklarını hayata geçirmek, olumlamadıklarını eleştirmek ve müdahale etmek için okudu?İşte bu anlamda, şu soru elzem oluyor. İNSANCIL OKURU KAÇ KİŞİ?

İnsancıl'da yayınlanan ve özellikle pratiğe yönelik yazılar(kooperatif, okur-yazar bütünleşmesi,v.s.) ciddi bir itiraz ve alternatifle karşılaşmadı. Bunun iki anlamı var: Ya okur, yazılanları ciddiye almadı; ya da ciddiye aldı ve olumladı. Ciddiye alma yazıları yukarda verilen İnsancıl müşterisini belirten sayı içinden ayıklamak gerekiyor. Çünkü, bu kişiler, İnsancıl'ın varlık nedenini ve misyonunu anlamamış kişiler olarak, sadece İnsancıl'ın satınalıcısı ve okumuş olmak için okuyucusu sıfatını hakkediyor. Bu kesimin hızlı bir şekilde İnsancıl'ın misyonunu idrak edebilmesi ve seçimini yaparak ya tamam, ya devam demesi; yani gerçek İnsancıl Okuru haline dönüşmesi gerekiyor. İnsancıl'ı ve okurunu diğer dergilerden farklı kılacak en önemli özelliğin bu olması gerekiyor: KESİNLİKLE BİR GRAM DAHİ POPÜLİST OLMAMAK,

Yazılanları ciddiye alan kesime gelince; bu kişilerin acilen bu "ciddiye alışlarını" sorgulaması gerekiyor. Çünkü bugüne kadar belki böyle bir şansları yoktu, ama şimdi var: İnsancıl'ın varoluş nedenini ve misyonunu ciddiye almanın en önemli ve somut göstergesi bu kooperatifi (KARYA'yı) yaşatmak ve güçlendirmekten geçiyor.

Yapılacak şey, ilk aşamada çok basit. ÜYE OLMAK. Çünki artık, bu aşamada gerçek İnsancıl okuru sayısını, kooperatifin üye sayısı verecek. Dolayısıyla, bu sayı en kötümser tahminle bini bulmalı. Zaten kooperatif alternatif bir güç olarak varlığını hissettirebilecek ve misyonunu yerine getirecekse, ancak belli bir sayıya ulaşarak bunu, başarabilecektir. Zaten, örgütlenme ve kooperatifleşmenin mantıki çatısını da bu "biraraya gelerek güçlenme" hesabı oluşturmaktadır.

Daha. önce benzer hesaplar yapılmış olsa da tekrarlıyorum. Bin üye çarpı 300bin TL. aidat, sonuç belli.Ya bu hesabı İnsancıl'ın resmi satışına göre, yani üç-dört bine göre yapsak... Ya bu hesabı, her dergiyi enaz iki üç kişinin de okuduğu olasılığına göre yapsak... Ayda en azından bir kitap (veya benzeri bir ürün) çıkarmak, kooperatifin en sıradan işi haline gelebilecektir.

Evet, 8 Eylül 1995'de dal tomurcuklandı, tomurcuk çatladı; sıra çiçeğin serpilip gelişmesinde... Bunu da ancak dürüst yazar ve okurlar başarabilir

KARYA İnsancıl' ın Tekkesi Mi ?

Kuşkusuz HAYIR : Bunun iki nedeni var

Birinci olarak; muhalif kültür mücadelesinde tüm sol çizgileri muhatap gören ve hepsini devindirmeyi amaçlayan M.B. Mısır'ın deyimiyle, birbiriyle kesişip-kesişmeyen bir çok sol çizgiden biri olmaktan çok, bu çizgilerin bıraktıkları boşlukları dolduran, yani bir platform olmayı amaçlayan bir misyon taşıyan İnsancıl, böyle bir tutarsızlığın öznesi olamaz.

İkinci olarak; bu dergide, tekkeci zihniyetin sonuçta fanatizme, manipülatif süreçlere tekabül edeceği; dolayısıyla yıkılmaya çalışılan sömürgen zihniyetlerle aynı noktaya düşüreceği çok kez vurgulandı ve vurgulanacak. Dürüstlüğü ve tutarlılığı sürdürmek, bu anlamda çok önemli.

Pekiyi, KARYA niye İnsancıl'ın bağrından doğdu? KARYA'nın İnsancıl'ın bağrından doğması çok "doğal" bir akışın sonucu. Çünkü İnsancıl'ın varoluş nedeni ve üstlendiği misyon, böyle bir süreci zorunlu kılıyordu. Bu, KARYA ile tekke kuruluyor anlamına gelmez.

Ama, kuşkusuz, diğer dergi okurlarının (hatta yazarlarının da) kendilerini sorgulamalarının bir vesilesidir KARYA adımı. Bu bağlamda popülizmin, fanatizmin, tekkeciliğin, hedefe gerçekten yürüme konusunda ciddiyetsizliğin, tutarsızlığın ve dürüst olmamanın sınama yeri olacaktır KARYA. Bir bakıma, SOL'daki "amip bölünmesinin" gerçek sorumluları tek tek netleşecektir. En soldayım, iddiasıyla ortaya çıkan ama Sezen Aksu veya Ezginin Günlüğü'nü teşhir etmeye dahi gücü yetmeyen bir günlük gazetenin (para babalarından değil, bizzat kendi kitlelerini kaybetmekten korkuyorlar) ne kadar solda olduğu KARYA platformunda ortaya çıkacaktır. İnsancıl'a yakın olduğunu ileri süren Evrensel Kültür Dergisi ve gazetesi varsın çeşitli nedenlerle yayın hayatlarına ve politikalarına devam etsinler; ama KARYA platformundan da kaçmasınlar. Bu davet, tabii ki muhalif çizgide olduğunu iddia eden tüm yayınlar için geçerli.

Tümü, bu yazıyı görmezlikten gelmesin ve kendi sayfalarında yayınlasın. Bu deneyi hep birlikte yapalım: İktidarın sadece bir araç olduğunu, amacı aşamayacağını kanıtlayalım. Bu güne dek inatla tekrarlanan, ortak amaçlarla biraraya gelmiş kişi ya da grupların yönetime gelemeyince amaçtan çark edip, mücadeleyi bırakıp sekteye uğratması süreçlerini mahkum ederek gerçekten tarihe gömelim. Bunu bir küçük kooperatifte beceremezsek,eskaza iktidar olsak nasıl becereceğiz?

KARYA, varoluş nedeniyle kendini sınırlıyor. Dolayısıyla KARYA'ya katılanların da niyetleri bu varoluş nedeniyle sınırlanacak. İnsanlar, ticari olmayan muhalif bir yayın politikasının nasıl gerçekleşeceğini görecek ve kitleye gösterecek. Sentetik yazar ve sanatçılar, bu atmosferde yaşayamayacak, fakat, insanlaşma sürecini kesinti ye uğratmamış her kişi her insanın, titiz düşünce ve emekle donattığı her üretim sürecinin

mutlaka meyva verebildiğini kanıtlayabilecektir. KARYA star sisteminin insanlarda yarattığı(sahte)aşağılık kompleksini ve özgüvensizliği kıracaktır. Bir ürünün yayınlanması, uzun tartışma süreçlerinden sonra kollektif bir iradenin sonucu olarak ve hiçbir ticari ve popülist kaygı güdülmeden gerçekleşecektir ve ürünlerin çok satmasından çok, çok okunup çok anlaşılması önemsenecek ve bunun için ne yapılması gerekiyorsa, (mesela sübvansiyon) o yapılacaktır. Tabii bu, sadece yazın alanıyla sınırlı olmayacak; insani üretim hangi alanda olacaksa o alanda aynı çaba gösterilecektir.

'Ben edebi ya da sanatsal/bilimsel birşey üretmiyorum; üretmeye de niyetli değilim... Öyleyse üye olmamın da gereği yok." diyecek olan varsa; onlara şöyle yanıt verilebilir:

- KARYA, sadece edebi-sanatsal-bilimsel ürünlerin üreticisinin değil, alıcısının da işine yarayacaktır. Çünkü, bilinci körleştirip karartan,manipülatif süreçlere sokan ürünleri "almak ve izlemek" zorun da kalmayacaktır.

- Bu sürecin zorunlu sonucu olarak da, "alıcı", hiçbir şey üretmeyeceği iddiasını terkedecek, bunun zerkedilmiş bir aşağılık kompleksi, özgüvensizlik ve yapay bir tembellik ifadesi olduğunu farkedecek ve ışıyan bilinciyle, insanlaşmanın gerektirdiğini yapacak ve mutlaka üretken bir varlığa dönüşecektir.

Bu yukarda sayılan olasılıkların gerçekleşmesi,günlerle değil belki yıllarla birlikte ölçülecektir. Ama, bir kere ok, yaydan çıkmış olacaktır. Adımı sağlamlaştıracak olan, yine insandır; bu ve benzeri yazıları ciddiye alıp benimseyecek olanlardır. Çünkü bu saatten sonra nicelik önemlidir ve KARYA üyeleri onlarla, yüzlerle değil binlerle sayılmaya başlandığı zaman misyonunu sağlıklı olarak gerçekleştirebilecektir. Sisteme karşı olduğunu açıkca belli eden ikiyüz-üçyüzbin kişi varken, Sol çizgide olduğu inancıyla bu yayınları okuyan elli-altmış bin kişi varken, İnsancıl'ı (ve diğer dergileri) okuyan on-onbeş bin kişi varken, KARYA'nın üye sayısı yüzü aşamazsa, bu durum ancak (en azından insancıl okuru için) utanılacak bir durum olur.

Devrim; veya devrim için yapılacak her mücadele,bir kördöğüşü değildir. Körleşmenin girdabında boğulanlar veya bilinçlerini bilinç kasaplarının ellerine teslim etmiş olanlar, istedikleri kadar çırpınsınlar; istedikleri kadar mücadele ettiklerini sansınlar, burjuvazinin kucağından kendi kaderlerini kendileri yazamazlar.

KARYA, burjuvazinin kucağından inmek demektir. Ağırlığınız ne olursa olsun, birisinin kucağında iseniz, onun ağırlığını arttırmaktan başka işe yaramazsınız; ve eğer o düşecek olursa altında ezilmeye mahkumsunuz demektir. Ama ayağınız yere basıyorsa, başlangıçta istediğiniz kadar cılız olun, ağırlığınız size aittir ve yazgınızı yine siz belirleyeceksinizdir.

Ey umursamayanlar: Siz olmasanız da; 'çocuk" kucaktan indi; özgürce serpilip gelişecek; küçük ve cılız da olsa adımlar atacak, "milimetrik mücadelesini" sürdürecek. Size sadece Şunu hatırlatayım: Eğer ki silkinip de UMURSAMAYA başlarsanız, bu mücadele santimetrik, metrik hatta kilometrik mücadeleye dönüşür; dere, ırmağa, ırmak denize dönüşür. Asıl güç(çoğunluk) biziz ve sömürgen kölelerini kandıramadığı sürece yaşayamaz; bunun farkında olun!

Barış Aşktır

İçimde uyanan duyguyu
kim yalanlayabilir
hangi yasa koyucu
bir aşkı durdurabilir
güveniyorsan kurallarına
çık sokağa bak
egsoz dumanları
aşkın yokluğudur

Kanatları çırpınan bir çocuk
vitrinleri seyrediyor
Spartaküs'ü arıyor
Romalı askerler

sen buyuruyorsun
fildişi sarayından
aşka geçit yok
aşka geçit yok
aşkın insanı barındırmıyorsa
sözetme çocukların gözyaşlarından
özenle kurduğun tümceler
haykırıyor konuşmadan
aşka yasak koy
aşka yasak koy

Kanatları çırpınan bir çocuk
atom bombasının külleri arasında
annesini arıyor

sen korkular büyütüyorsun
gizlendiğin kuytularda
aşk tehlikedir
tehlikelidir aşk
ürkütüyorsa aşk seni
yüreğini yokla
direncini ölç
söyle...
yoklukta açan gülü kim tutuklayabilir

Kanatları çırpınan bir çocuk
dağlar kurşunlanırken
Nurhak'ta yürüyor

sen suskular besliyorsun
kararmış şafaklara
dinle
dünya kanıyor
kanıyor aşk
çırpınan soluğun yaralanmış şarkıları
konuşturamaz
aşkı koru
bilmelisin
aşk kavgadır
kavgadır barış

Berrin TAŞ

Uğur Karabağlı: "Bu yürüyüşü İnsancıl okurlarının desteğini düşünerek başlattık"

İNSANCIL

Kültür Sanat alanında yeni faaliyete başlayan Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Üretim Kooperatifi kısa adıyla KARYA başkanı Uğur Karabağlı ile yapılan söyleşiyi aşağıda yayınlıyoruz.

İNSANCIL - Bu sürece neden gereksinim duyduğunuzu anlatır mısınız?

Uğur Karabağlı (UK) - Kurmuş olduğumuz bu yapılanma sonuçta kapitalizm koşulları içinde faaliyet gösterecektir. Fakat bu sistemde alıp başını giden ve endüstrileşen Kültür-Sanat süreci yaşıyoruz. Bunu bize dayatan ve her türlü üretken emeği, ürünü tekelleri aracılığıyla metalaştıran yani pazara sunan, pazarlayan kâr amaçlı kurumsallaşmalar gündemi belirlemektedir. Bu tekeller "sanatçı" yaratmakta, sanatçının nasıl olması gerektiğini belirlemekte, bu standartlara uygun "sanatçılara" ödüller, teşvikler transfer ücreti ödenmekte. Yani sanatı, sanat insanını "yetenekle" köreltmektedir. Emek veren insanın üretken olabileceğini hep gözardı etti, ettirdi kapitalizm. Yanılsama yarattı, varmış gibi gösterdi. Kötüyü iyiye ikame ettirmeyi, varoluş nedenleri olan kâr'a, sömürüye koşutladı. İnsanlara sanat adı altında hiçliği ve bayağılığı sundu. İşte tam bu noktada, biz sosyalistlerin ürettikleri okuruna ulaşamadı... toplatıldı... ulaştırılamadı... Dağıtım tekelleri kurdu, bu tekellerin inisiyatifine bıraktı. Çoğu yerde balyalar açılmadan iade edildi. Peki bizlerin sol muhalif insanların kültür sanat alanında ne yapması gerekirdi. Buna muhalif olarak katılımın demokratik işlediği genel kurullarında her üyeye bir oy hakkının (kaç pay senedi alırsa alsın) olması nedeni ile kooperetif tasarlandı ve kuruldu.

İNSANCIL - Kimleri içine alacak bir örgütlenme tarzı düşünüyorsunuz?

UK - Bir platform yaratabilmeyi düşünüyoruz. Platformdan anlaşılacağı üzere, yukarıda değindiğimiz gibi sol muhalif okur ve yazarları içine alabilecek geniş bir çeperle örgütlenmek istiyoruz. Yani geçmişte yaşanan sadece yazarları içine alan bir kooperatif yerine okur ve yazarları birlikte içine alabilecek bir kurumsallaşmadan bahsediyoruz. Her muhalif okurun yazar da olabileceği anlayışından hareketle bu düşünceyi savunuyoruz.

İNSANCIL - Geçmişte yaşanan AYÇA, YAZKO gibi kooperatiflerden farklı en temel nokta bu olsa gerek.

UK - Pek tabii... bunların yanı sıra sadece kitab basımı ve dağıtımı değil tiyatro, resim, müzik, fotoğraf, bale felsefi ve bilimsel çalışma ve araştırmalar yapan toplulukların kurulların da olduğu ve okurların kendi içlerinde oluşturdukları temsilcilikler aracılığıyla onlara da ulaşabilecek bir örgütlenme tarzı olarak kooperatif.

İNSANCIL - Yani okurun da içinde olduğu ve emeğini değerlendirebildiği yapılanma olarak görülüyor.

UK - Muhalif kültür sanat dediğimiz zaman bunu önemli sorumluluk ve edimleri var demektir. Muhalif okur, dergisini gazetesini okuyarak kendi içine kapalı, edilgen olmadan ve yazılandan direkt olarak yönlenmemek zorundadır.

Sürece müdahale de edebilecek inisiyatifle yetkin olduğunu hissetmeli, savunmalıdır. Her genel kurulda kendi düşündüğü projeleri gerçekleştirme sorumluluğunu ve hakkını elde etmiş olacaktır. Bulunduğu yerden direkt olarak ilintilenecek şube ve temsilcilikler açabilecek ve ürünlerini-üretimlerini ulaştırabilecek kanalları açabilecektir.

İNSANCIL - Peki bu sürece katkıda bulunmak, üye olmak isteyen okur ve yazarların yapması gereken nedir?

UK - İlk etapta üyelik aidatı olarak ilk Genek Kurul'a kadar her ay 300.000 TL ve bir sefere mahsus sermaye taahhüdü olarak 1.000.000. TL ile üye olunabilir. Bu koşulları ağır bulan arkadaşların kendi aralarında belirleyecekleri bir kişiyi üye yapma imkanları olabilmektedir. Ulaşmak isteyen arkadaşlarım şu anda **İnsancıl Ankara Temsilciliği** olarak kullandığımız adresimizden bilgi edinebilirler. Uzun bir zamandan bu yana yapılması düşünülen bu örgütlenmenin kuruluşunu bizler gerçekleştirdik. Bu yürüyüşü İnsancıl okurlarının da desteğini alarak başlattık. Bu yürüyüşe hız vermek maddi destekle katkıda bulunmak ve düşünceleriyle güzelleştirmek isteyen muhalif insanlarımızı güzel günlere merhaba demeye çağırıyoruz.

Teşekkürler.

KAR-YA

SINIRLI SORUMLU BİLİMSEL VE KÜLTÜREL ARAŞTIRMALAR YAYINCILIK VE ÜRETİM KOOPERATİFİ

Parantez içindeki açıklamalar dışında tamamen kooperatif anasözleşmesinden yapılan alıntılarla oluşturulan aşağıdaki metin, kooperatif sürecinin açıklanması ve tanıtılması amacıyla hazırlanmıştır.

ÜNVAN:

MADDE-3 Kooperatifın ünvanı, Sınırlı Sorumlu Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Üretim

Kooperatifidir. Kısaltılmış adı **KAR-YA**'dır.

Merkez ve Şubeler:

MADDE 4- Kooperatifin merkezi Ankara'dadır.

Kooperatif, gerekli gördüğü takdirde yurt içinde ve dışında şubeler açabilir

Amaç ve Faaliyet Konuları:

MADDE 6-Kooperatifin amacı, ortaklarının bilimsel, kültürel ve sanatsal gelişimine katkıda bulunmak suretiyle ekonomik yarar sağlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için:

1) Ortaklarının bilgi ve kültürünü geliştirici ve araştırmalarına yardımcı olacak yayınları (kitap, dergi, gazete, broşür, ansiklopedi ve diğer bütün yayın araçlarını) ortaklarına sağlamak; onların yaşamlarını ve eserlerini içeren, onları tanıtan, kitap, dergi, gazete, broşür, afiş; rozet, poster, resim, dia ve benzeri yayınlar yapmak; ortakların ihtiyacı olan her türlü basılı evrak ve kırtasiyelerini sağlamak,

2) Yurtiçinde ve yurt dışında, gelişen çağdaş eğitim ilkelerine uygun her türlü bilimsel ve sanatsal yayınları üretip ortaklarına sağlamak; ortaklarının yazdıkları, çevirdikleri, hazırladıkları kitap, dergi, yardımcı kitap ve broşürleri yayınlamak, bunun için matbaalar açmak ve bunların tanıtılıp dağıtılması için yurt düzeyinde temsilcilikler açmak,

3) Ortaklarının çalışma konulan ile ilgili olan her türlü bilimsel, felsefi, kültürel ve sanatsal konularda konferanslar, seminerler, paneller, sempozyumlar, açıkoturumlar, geceler; konuyla ilgili toplantılar, slayt gösterileri fuarlar ve festivaller, anma geceleri düzenlemek, kurs eğitim çalışmaları ve yarışmalar yapmak, bu konuda gerekli olan mekanları kiralamak, kiraya vermek, binalar, arsalar satın almak, inşaa etmek, yaptırmak için gerekli araç ve gerecin, makina ve malzemelerin alımını ve satımını yapmak; bilimin, sanatın, felsefenin, kültürün gelişmesi, yaygınlaştırılması için kurumsallaşmaya yönelik çalışmalarda bulunmak; bu konularda çalışan kurumlarla birlikte konferanslar, paneller, seminerler açıkoturumlar, geceler, film ve slayt gösterileri düzenlemek,

4) Ortakların faaliyetlerini geliştirmek amacıyla:

a) Tiyatro oyunları, müzikaller, karagöz, kukla gibi her türlü seyirlik oyunu halka sunacak topluluklar kurar, oyunlar sahneler, senaryolar yazdırır. Yazılmış senaryoları alır. Gerekli kostümlerin alımı, satımı, imalatı ve ithalatını yapar,

b) Sinema, televizyon, video filmleri üretir. Gerekli çekimleri yapar, üyelerince yazılmış senaryolar ve sinema, video, televizyon, kamera, ışıklandırma malzemelerini alır, satar, ithalat ve ihracatını yapar,

c) Her türlü dans, bale, jimnastik, halk oyunları grupları oluşturur. Gösteriler düzenler, seminerler, konferanslar, paneller, açıkoturumlar, geceler yapar. Bu konuda her türlü malzeme, kostüm ve makinanın alımı, satımı, ithalat ve ihracatını yapar; fotoğraf, el sanatları, resim, heykel kursları açar ve sergiler düzenler, fotoğraf sütüdyoları açar,

d) Her türlü video, televizyon, radyo, sinema gösterileri düzenler, filmler çeker, stüdyolar kurar, bunun için gerekli makina, malzeme ve ses cihazlarının alımı, satımı, ithalat ve ihracatını yapar,

e) Resim, heykel, seramik vb. gibi her türlü sanat ürünlerinin üretileceği ve antika değeri olan eşyanın sergileneceği, satılacağı, atölyeler, galeriler, satış yerleri açar, gerekli tesisler kiralar, kiraya verir, bu konuda gerekli makina ve malzemenin alımı, ithalat ve ihracatını yapar.

5) Ürünlerinin yurt içi ve yurt dışında dağıtılması, sergilenmesi, gösterilmesi, tanıtılması, satılması için gerekli gördüğü her türlü işlemi yapar. Bu amaçla dağıtım örgütleriyle yerleşik ya da gezici her türlü satış merkezleri kurar,

6) Ortakları için ses yayın ve kayıt stüdyoları açar ve kiralar, buralarda, ortaklarına ve diğer sanatçılara kooperatif katkıda bulunmak üzere, plak, kaset vb. doldurtur, bu ürünleri çoğaltır ve yayar,

7) Ortaklarının ve yakınlarının yararlanabileceği lokal, lokanta, misafirhane, kitaplık/kütüphane ve sosyal tesisler kurar, tanışma toplantıları tertipler, ortakların çocuklarına yararlı ve eğitici çocuk yayınlarının sağlanması için araştırmalar yaparak dağıtımını sağlar ve yayınlar.

Sermaye ve Paylar: Sermaye:

MADDE-7 Kooperatifin sermayesi, ortakların taahhüt ettikleri payların toplam tutarından ibaret olup değişkendir. Ancak, sermayenin en az haddi 7.000.000 TL'dir. Kuruluşta bu sermayenin tamamının taahhüt edilmesi ve 1/4'ünün peşin ödenmesi zorunludur. (Bu sermaye 7 kurucu üye tarafından taahhüt edilmiş ve 1/4'ü olan 1.750.000 TL de yine bu üyeler tarafından ödenmiştir.)

Paylar:

MADDE-8 Bir ortaklık payının değeri 100.000 TL'dir. Ortaklar en çok 1000 pay taahhüt edebilirler. Ancak her ortağın en az 10 pay taahhüt etmesi zorunludur.

Payların Ödenmesi:

MADDE-9 Ortakların taahhüt ettikleri pay bedellerinin 1/4'ü peşin, geri kalanı ise yönetim kurulunca belirlenecek eşit aylık taksitler halinde ve en fazla 1 yıl içinde ödenir. (Ortaklar, kooperatife üye oldukları ilk yıl için, 10 pay karşılığı olarak, en az 1.000.000 TL taahhüt etmek zorundadırlar. Ortaklar diğer yıllar için, paylarla ilgili herhangi bir ödeme yapmayacaklar, sadece genel kurulca belirlenen miktardaki aidatlarını ödeyeceklerdir.)

Ortaklık Payı Dışındaki Ödemeler:

MADDE-21 Ortaklar, taahhüt ve tediye ettikleri ortaklık pay bedelleri dışında, kooperatifin amaçlarının gerçekleşmesini sağlamak üzere genel kurulca kararlaştırılacak miktardaki katılım payı taksitlerini ödemek zorundadırlar.(Bu miktar ilk genel kurula kadar 300.000 TL olarak belirlenmiştir. Bu durumda ortakların kooperatife yapacakları ödeme şu şekilde olacaktır: Ortaklar, üye oldukları ilk yıl için, sadece ilk yıla mahsus olmak üzere, 1.000.000 TL taahhüt edip bunu en geç bir yıl içinde ödeyeceklerdir. Ayrıca her ortak, üye olduğu aydan başlayarak ayda 300. 000 TL aidat ödeyecektir.)

Oy Hakkı ve Temsil:

MADDE 24 Toplantı tarihinden üç ay önce ortak olmayanlar dışında, her ortak genel kurula katılma hakkına sahiptir. Her ortak yalnız bir oy hakkına sahip olup... (Almış olduğu pay miktarından bağımsız olarak her ortak genel kurulda sadece bir oya sahiptir.)

Yanlışı Yerleştirmek

Afşar TİMUÇİN

En arka sırada, benim tam arkamda otururdu. İkide bir solunda oturan Yalçın'a döner, "akelör Aydın?" derdi. Derslerde çok sıkılıyordu, besbelli kırk beş dakika ona kırk beş yıl gibi geliyordu. Kaç kere söyledik, "akelör" değil "kelöretil" diyeceksin dedik. "Akelör dersen saat kaçta demiş olursun, kelöretil de ki saat kaç diyesin! Hem aylardır yanyana oturduğun o adamın adı Aydın değil Yalçın'dır." Gevrek gevrek gülerdi. Adana'nın bahçeci ailelerinin dünyayı pek umursamayan çocuklarındandı. Besbelli okula gitmiyor, gönderiliyordu. O zamanlar herkesin kolunda bir saat göremezdiniz, saati olmak, hele iyi saati olmak bir ayrıcalıktı. Her beş dakikada bir Yalçın'a döner, sıkıntılı bir yüzle "akelör Aydın?" derdi. Yanlışı o kadar inatla yerleştirdi ki Yalçın'a Aydın demeye başladılar. Yalçın sessiz iyi bir çocuktu, çok az bulunur bir delikanlı adayıydı. Hırsları, hesapları, kinleri olmayan kendi halinde biriydi. Bu yüzden hiç kızmazdı arkadaşına. Gülümserdi.

Ataç kitabevinde getir götür işleri yaptığım öğrencilik yıllarımda yanlışı yerleştirmenin inatçı bir örneğine daha rasladım. Tarık adlı çok efendi bir çırağımız vardı. Tam anlamında terbiyeli bir Batı Anadolu çocuğuydu. En çok sevdiği şeylerden biri saatiydi. Ona saat sormak onu onurlandırmak demekti. Kendisine saat soruldu mu oğlancık kolunu tam bir güvenle, tam bir tantanayla öne doğru uzatır, büyük bir doğruyu açıklıyormuş gibi saati söylerdi. Ancak ona saati geçelerde sorduğunuz zaman tam sonuç alırdınız, kalalarda sorduğunuz zaman işi berbat ederdi. Ben kol saatim olmadığı için ona sık sık saat sorardım ve bile bile hep kalalarda sorardım. "Tarık, saat kaç?" Kaşlarını kaldırır, ciddi bir yüzle "On ikiyi beş var" deyiverirdi. Der ve toparlanırdı, bu arada kıpkırmızı kesilirdi. Karşılıklı gülerdik. "Abi yahu, sen de hep kalalarda soruyorsun, bir de geçelerde sorsana.!" derdi. Ben gene kalalarda sorardım. "Bakıyorum abi. Saat üçü beş var."

Bu kadar açık, bu kadar belirgin bir biçimde olmasa da yanlışı yerleştirmenin çeşitli biçimlerine yıllar boyu çok rasladım. Konuşan, tartışan insanlar gördüm, birbirlerinden yanlış bilgi alışverişinde bulunuyorlar, bu bilgileri tartışma içinde tam bir özenle kafalarına yerleştiriyorlardı. Kemancı görürsünüz, bir parçayı en iyi çalmaya çalışmaktadır, ancak kafasında o en iyinin fikri olmadığı için kafasındaki bir imgeyi en iyi diye belirler ve ona ulaşmaya çalışır. Belirlediği o imge gerçekte onu en iyi sona ulaştıracak imge değildir. Romancı görürsünüz, romanın ne olduğunu bir gün bile kendi kendine tartışmamıştır, romanın ne olması gerektiği konusundaki bulanık fikirlerini her zaman sağlam ölçütler olarak kullanır. Yanlış bulaşan bir şey olmasa, bulaşıcı bir hastalık olmasa hiç önemli değil. Bir yanlışı uğraşa didine yasallaştırabilirsiniz. Yasallaştırırsınız, o bir süre sonra toplumun vazgeçilmez bir imgesi niteliğini kazanıverir. Toplumsal yaşamımız ve ona bağlı olarak kişisel yaşamımız bu tür yerleştirilmiş yanlışlarla doludur.

Elbette her kişi ve her toplum bu yerleştirilmiş yanlışları kendi bilinç özellikleri çerçevesinde üretir. Bilinçlerin sağlıklı bir gelişim içinde olmadığı toplumlarda ya da ortamlarda yanlışlar fareler gibi, hamamböcekleri gibi üreyiverirler. Yanlış doğruya karışır, giderek yanlış doğru işlemi görmeye başlar ya da doğru gibi alınır. Yaşama katılmış bir yanlışa, göreneksel leşmiş bir yanlışa artık yanlış demeniz bile zor olacaktır. O yanlışlar bazen insanların geleceğini zorluyormuş, bazen gününü karartıyormuş, bazen onları ölüme sürüklüyormuş, olsun, ne önemli var. Yanlış bir yaşam biçimi hatta bir yaşam kuralı olduktan sonra tartışılmaz bir yere yerleşmiş, toplumu koşullayacak etkiyi ve yasallığı kazanmış demektir. Artık onu tartışmazsınız bile. Tartışana kızarsınız. Onunla ilgili olumsuz bir söz söylemeye kalkanı uyumsuz, uygunsuz, toplum kaçkını, cahil falan gibilerden nitelendirmeye başlarsınız.

Bizde tüm öğretim kesitlerinde sınav sistemleri hemen tümüyle yanlıştır. Belleği altüst eden, bilinci bulandıran, kişiyi insan olmaktan çıkaran, insan olmakla ilgili hiçbir şey kazandırmayan öğretme ve sınama düzenleri bizde her gün biraz daha geçerli olmaktadır .Bu düzenlere kimse karşı çıkmamakta, herkes onlara uyarlanmaya çalışmaktadır. Anababalar çocuklarını daha bilgili yetiştirecek okulların kapılarını aralayabilmek için bir yandan keselerinin ağzını açarken bir yandan da çocuklarını dönülmez bir cahilliğin, geriliğin, kişiliksizliğin koşullarına itmektedirler. Kimse bunu yanlış diye belirlemezken bu yanlışın büyük çapta ticareti de yapılmaktadır. Eğitim adına yalan alıp yalan satmak artık gündelik işlerden biri olmuştur. Yılların zavallılıkları arasında geliştirilmiş olan bu ortak yanlışın günden güne kurumlaştığını ve bilinçleri koşullayarak insan kumaşını zedelediğini, çürüttüğünü görüyoruz.

Sinemamız yıllardır bir yanlışı yaşıyor, her yanlıştan kurtulma çabasında yeni bir yanlışa düşüyor. Sonunda şöyle bir fikir geliştirildi: devlet sinemaya yardım etmelidir. Son derece yanlış bir fikirdir bu. Devletin düşünceye ve sanata yardım ettiği yani burnunu soktuğu yerde düşünce de sanat da gülünç olur kalır. Devlet tiyatrolara yardım etti de ne oldu? Hiç. Yardım etmeyi bırakın, devlet tiyatroyu omuzlarında taşıyor yıllardır. Taşıyor de ne oluyor? Hiç. Önce tiyatronun

tartışılması ya da bilinmesi gerekir. Bir başka deyişle, önce gerçek anlamda tiyatro yapabilecek insanın ortaya çıkması gerekir. Gerçek tiyatrocu, gerçek romancı, gerçek müzikçi gelmeden sanatın bir yalan olmaktan, şişirilmiş değerlere karşın bir yalan olmaktan ileriye gidemeyeceğini düşünebiliriz. Biliyorum, kimileri benim bu yazdıklarımı okurken dişlerini gıcırdatıyor. Onlar gerçek düşüncenin ve gerçek sanatın üreticileri ve tüketicileri olamazlar, onlar olsa olsa düşünce ve sanat tüccarları olabilirler

Şu sıralar bir toplumsal yanlış daha yerleşmeye başlamaktadır. Televizyon kanalları yanlış üretme kanalları olarak var güçleriyle çalışıyorlar, ne iyi. Benim sözünü ettiğim yanlış, insanların özel yaşamlarına karışarak onları mutsuz etme yanlışıdır .Bir de bakıyorsunuz, bir programda adamın ya da kadının biri tehdit edici tavırlar içinde birilerini sorguya çekiyor. Kimdir o adam ya da o kadın? Ünlü ya da ünsüz ama hiçbir zaman insan ruhuna saygılı davranma alışkanlığını edinememiş biri. Bakıyorsunuz, bir kapı çalınıyor, adam kapıyı açıyor, kadın bağırmaya başlıyor: "Ulan İbrahim, sen nasıl karını satarsın ulan? İt! Karını satma hakkını sana kim verdi uyuz? Ben senin gözünü oyarım biliyor musun? Yazık değil mi ulan bu kadına?" O adam karısını satıyor mu satmıyor mu? Bilemiyoruz. O adam karısını satıyorsa hangi bilinç ya da yaşam koşulları çerçevesinde satıyor? Onu da bilemiyoruz. Üstelik onu konu etmeyi hiç düşünmüyoruz. Peki yi, biz bu araştırmamızda hangi ölçütü kullanıyoruz? Ahlak ölçütünü. Adamın kapısını çalıyoruz, adamı ahlak adına itin gözüne sokup çıkarıyoruz.

Çok dürüst temellere oturtulmuş gibi gösterilen programlarda birçok şey yalnızca ve yalnızca ilgi çekebilirlik ölçütüne göre değerlendiriliyor. Bazen de işin aslını, bütün boyutlarını düşünmeden yargılama başlıyor. Şerefsiz diye nitelendirilen insanların eylemlerini ortaya koyan bir programda profesörlüğe yükseltilmeyle ilgili bir takım hileler ortaya döküldü. Gerçekten çok çirkin; profesör olabilmek için hiçbir bilimsel kuruma dayanmayan, hiçbir bilimsel temeli olmayan bir dergide makale yayımlayarak profesör olmak. Anımsayacaksınız, bazı doçentler profesör olabilmek için İtalya'daki bir uydurma dergide makale yayımlamışlar ve profesör olmuşlar. Programcı ve onunla birlikte biz izleyiciler adamları lanetleyip çıktık. Gene söylüyorum, böyle bir girişimle profesör unvanı almaya kalkmak hiç güzel değildir. Tamam. Ama programcının da bizlerin de aklımıza şu soru geldi mi: neden bir türk bilim adamı kendisini Avrupa'da kanıtlamak zorunda olsun, bir; ikincisi, neden bir doçent tek bir makaleyle ya da yabancı ülkelerden birinde yayımlanmış tek bir makaleyle profesör olma hakkını alabilsin?

Programcıya gidiyorlar, diyorlar ki falanca adam bize tecavüz etti. Bu kaynak ziyan edilir mi? Programcı hemen davranıyor. Evladım, bu adam sana nasıl tecavüz etti? Ablacığım, önce beni kandırdı seni işe alacağım diye. Sonra gene beni kandırdı, benim yatağımda yatarsan çok iyi olursun diye. Ben de ne olacağını bilemedim yazık ki. Bir de baktım ki kızlığım gitmiş. Vay namussuz, şimdi gidip biz bunu adamın karısına soralım. Nuriye hanım, kocanızın bir tecavüzcü olduğunu biliyor musunuz? Milyonların karşısında zavallı kadın ezilecek büzülecek, ezilip büzülürken televizyon kanalına bol bol para kazandıracak. Tecavüze uğrama şansını yitirmiş bütün garip tipler bu programın baş alıcıları olacaklar. Tüh, diyecekler, boyun devrilsin herif, gül gibi karını bıraktın da şu iki zibidi kadına mı saldırdın?

Bu tecavüz sorunu kabak tadı vermiş bulunuyor. Toplumsal yanlışlarımız bu soruna hukuk planında kökten çözüm bulma olanaklarımızı ortadan kaldırıyor. Diyelim bir kadınla tanışıyorsunuz. Size her türlü yakınlığı gösteriyor. Eh, siz de sonunda ne yapıyorsunuz, hanfendiyi yatağa çağırıyorsunuz. Kendileri hiç ses etmeden, hatta tam bir tilki kurnazlığı içinde oh çok şükür diyerek çağrınıza uyuyorlar. O sırada elbette bir yığın sevgi sözü ediliyor. Her zaman birliktelik nikahı izlemez, bazen de nikah birlekteliği izler. Kadın o gece yatakta her istenileni yapıyor ve böylece nikahlanmak ya da eşini tecavüzcü diye şikayet etmek şansını kazanıyor. Böyle bir şansı en iyi biçimde kullanmak isteyen, konuyu elbette bir yolunu bulup bir televizyon kanalına yansıtmayı düşünecektir. Bak Ayşe ablacığım, o alçak bana ne yaptı biliyor musun? Ay vallahi utanıyorum anlatırken, sen bana yardım et Tanrı'm. O adam var ya, beni evine götürüp şey yaptı. Ay, sahi mi söylüyorsun, şey yaptı mı yani? Evet şey yaptı. Ben şimdi kimsenin yüzüne bakamıyorum. Annemin yüzüne de bakamıyorum babamın yüzüne de bakamıyorum. Şimdi bu durumda ben kirletilmiş bir kız olarak...

Kimse ona çıkıp sen kirletilmedin kızım, sen zaten kirliydin demiyor. Fotoğraflar alınıyor, filimler çekiliyor, konu halkımızın yüksek sağduyusuna havale edilmek üzere en uygun saatte ortaya dökülüyor. Kadınlar intihar ediyor, evler dağılıyor, çocuklar yıkıma uğruyor, ne gam! Önemli olan bu çarkın dönmesidir. Naciye ablacığım, ne oldu biliyor musun, beni adamın biri kandırdı ve tecavüz etti... Doğrusu, belki de yeteri kadar erkek olmadığımdan, bir erkeğin bir kadına zorla nasıl tecavüz edebileceğini düşünüyorum düşünüyorum bir türlü bulamıyorum. Bunu benim cahilliğime verin. Ama insanların yaşamına artık biraz saygı göstermeyi öğrenin. Kimsenin özel yaşamı kimseyi ilgilendirmemeli. Bunu siz basın insanları bir ilke olarak yerleştirmeye çalışmalısınız. Kim kiminle yatmış, kim kimi çok seviyormuş, hangi manken hangi modacıyla kırıştırıyormuş, insanlara vereceğiniz bu olmamalı. İnsanlara bütün bunları merak etmenin ayıp olduğunu öğretmek size düşer.

Gazeteci ve televizyoncu dostlar, insanları yüksek değerlere ulaştırmak diye bir göreviniz var sizin. Bu görevinizi yerine getirmiyorsunuz. Çarpıcı olanı, çekici olanı, para getirici olanı öne çıkarmak adına olmadık uyarsız işler yapıyorsunuz ve bu tutumunuzla bana kalırsa insanları kendinize bağlamak yerine onları kendinizden uzaklaştırıyorsunuz. Bence bırakın insanlar kendi yaşamlarını bildikleri gibi sürdürsünler, gerekirse yargıç karşısında kozlarını paylaşsınlar. Siz değerlerin peşinde koşun, insanları değerlerle tanıştırın. İkide bir yaşasın sevgi gösterileri yapacak yerde sevginin temellerini hazırlayın. Toplumu yerleşik yanlışlarından kurtarmakta büyük katkılarınız olabilir. Ama siz ne yapıyorsunuz, siz yeni yanlışları yerleştirmeye, yasallaştırmaya çalışıyorsunuz. Bu geri kalmış ülkede bu oyun hoş bir oyun değil. Gün gelecek, insanlar sizi hiç sevmeyecek. Bunu siz de benim kadar biliyorsunuz, ancak gündeliği kovalamaktan başka bir şey düşünmüyorsunuz...

Bay Lunn'a Karşı

Mustafa Bayram MISIR

Batı marksizmi politik olarak iktidarsızdır. Daha "bilimsel" bir ifadeyle teori pratik bağı, yani şu meşhur 11.tez, teorizasyonunu pratikte herhangi bir üretken ilişki haline getir(e)memesi dolayısıyla batı marksizmi tarafından teorik ve pratik olarak yoksanmıştır.

Bu durum, batılı marksist düşünürlerin marksizmi salt bir düşünsel sürece indirgemelerini doğurmuş; böylece Marx, iktisatta Smith ve Ricardo'dan sonra, sosyolojide Comte'dan sonra Tocqeueville ile birlikte, felsefede Alman idealizmi, Hegel ve çok istisnaen Feurbach'dan sonra Nietzcshe ile birlikte anılan bir dipnot düşünürü haline sokulmuştur. (Tüm diğer adlar, karşı tarafın, burjuvazinin "aydın"larıdır.)

Marx, batı markisizminin kendisini indirgemeye çalıştığı kimliğin çok dışında, esas olarak bilimsel sosyalizmin, diyalektik ve tarihsel materyalizmin öncü eylemci ve kuramcılarından biri, en önemlisidir. Yani, tarihteki ilk Marksisttir, Marx.

Bu, belki de çok defa rastlanılan açıklamayı, batı marksizmi kaynaklı bir metni okumaya çalışırken yeniden ve yeniden her marksistin yapması gerektiğini düşündüm.

Metin, **"Marksizm ve Modernizm**: Lukacs, Brecht, Benjamin ve Adorno üzerine bir tarihsel inceleme" adını taşıyor. Eugene Lunn yazmış, Yavuz Alogan dilimize kazandırmış (**Alan**, 1995) Benim için adı oldukça çekici, çünkü, uzun süredir marksizmin ve marksist estetiğin, modernliğin ve modernizmin eleştirisi olduğunu iddia ediyorum, marksizmi modernizme indirgemeye çalışan postmodernlere karşı.

Lunn aksini iddia ediyor. Bu yazıyı kaleme aldığım sırada, Lunn'un metninin yalnızca önsöz dahil "Karl Marx'ın Düşüncesinde Sanat ve Toplum" adlı ilk kısmını bitirmiş bulunuyorum ve bu kadarı bile, batı marksizminin Marx'a karşı giriştiği tüyler ürperten tahrifatın eleştirisi için gerektiğinden fazla malzeme sunuyor.

Lunn, öncelikle, batı marksizminin başvurduğu indirgemelerden birine başvurmuş. Lunn'a göre, bunu metnin "ruhundan" anlıyoruz, Marx Alman idealizminin, kendisine maddeci demesine bakmayın siz, önemli bir ardılıdır. Şu fazlası vardır ki, Marx, Alman idealizmi ile Fransız Aydınlanmasını sentezlemiştir. Marx, budur. Başka hiçbirşey...Bundan sonra, Bay Lunn'un işi çok kolaydır.

Nasıl mı? Şöyle, Marx, "sınıf mücadelesi" gibi bir tarihsel materyalist kategoriye sahip değildir. Marx'ın tarihi materyalizm şemasında "altyapı ve üstyapı" yoktur. Bunları, birileri uydurup Marx'a maletmektedir ama külyutmaz Marksist Bay Lunn, çok değil otuz sayfada uyduranlara hadlerini bildirmektedir. (Kim bu Stalinistler? Bu "nane"leri hep bunlar yiyormuş da, haberimiz yokmuş.)

Bay Lunn, Lenin'den habersiz ve de külyutmaz bir Marksist (yani Marksolog) olarak, Marx'ın "ütopyacı bir devlet " tasarladığını yazmaktadır. Lunn, s.26) Bay Marksolog, maksizmin o kadar dışındadır ki, tasarlanan ütopyanın devletsiz bir toplum, yani komunizm olduğunun farkında bile değildir; ya da farkındaysa bile, Alman idealizminin bir son olarak kurguladığı "devlet"e öylesine bağlıdır ki, devletsiz bir toplum düşünememektedir. İşte bu aynı bay, bize (yani Leninistlere) Marx dersi vermeye kalkmaktadır.

Neden? Çünkü, Alman idealizminin yiğit evladı Marx, "durumun diyalektik çelişkileri dediği şeyi geliştirirken, tartıştığınız ("ifadeci" özgürlük ve şeyleşmiş bir teknik "akıl"a karşı başlatılan saldırı üzerinde odaklandı) Alman geleneklerini, Almanya'da 1840'lar ve 1850'lerden kalan mirasın kötüye kullanılmasına karşı geliştirilmiş olan materyalist "bilim"den esinlenen Fransız düşüncesiyle bağdaştıracaktı." (Lunn, s.44) Aman kimse sevinmesin, "bağdaştıracaktı", çünkü, "Hegel'in diyalektik mantığı, Marx ve diğerlerinin, özellikle sanayi işçilerinin ve giderek değişim geçiren entellektüellerin modernleştirici kapitalizm karşısında hissettikleri bu çelişkin umut ve düşkırıklığı, yükseliş ve çöküş deneyiminin belirli bir tarzda eklemlenmesine yardımcı oldu."(Lunn, s.44) Yani sorun Alman idealizminin düşkırıklığı, yiğit evlat Marx'ın da bu düşkırıklığına deva olma çabasıdır.

Bay Lunn'a Alman idealizminin tanrısı akıl fikir versin. Kendisi ile esas derdimiz marksist estetiğin temel yaklaşımların üzerine beyan ettiği engin fikirlerinden kaynaklanmaktadır. Ancak, takdir edersiniz ki, Marksizmi böyle algılayan bir akademisyen kafanın, onun estetik hakkındaki görüşlerini ne hale getireceği malumdur ve biraz daha bu dehanın otuz sayfada marksizmi ne hale getirdiğini göstermek zaruridir.

Bay Lunn'a göre, Marx'ın sınıf mücadelesi ile ilgisi, yukarıda gösterdiğimiz Alman idealizmini kurtaran kahraman olarak sanayi işçileri ile ilgilenmesi yanısıra şudur: Proleteryanın çektiği acılar."(Lunn, s.43) Bizim, sınıfsız toplum öğretisinin ilk bilimsel kuramcısı olarak görüp, fikirlerinin görünür kıldığı aydınlık yolda yürüdüğümüz, hatta yüzbinlerce yoldaşımızı yitirdiğimiz Marx, gözüyaşlı bir entellektüelmiş meğer...Sanayi devriminin kötülüklerini görmüş de, proleteryaya acımış; bu yüzden de işte asıl tezlerinin yanısıra proleterya için bazı şeyler yazmış. Bay Lunn, 1917 Ekim Devrimi'nden habersizdir, hadi öyle varsayalım,

ama insaf, Alman ulusunun iyi evladı Bay Lunn, Alman proleteryasından ve onun tarihinden de mi haberdar değildir?

Marx'ı böylece düzeltir Lunn, Marksist kültürel teorinin, "genellikle 'altyapı' kavramının kaba bir uzantısı olarak basitleştirildiğini" yazmaktadır. (Lunn, s.34) Devamında **Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı**'nın önsözüne saldırmaktadır. Neden? Çünkü, bu önsöz, tarihsel materyalizmin, Engels'in de ifadesiyle, en özlü şemalarından biridir. Önemi ve "meşhur"luğu da bundandır. Bu yüzden, tarihsel materyalizme saldıracak olanlar öncelikle bu önsözle hesaplaşırlar. Lunn da aynı işi yapıyor. Şöyle bir sonuca varıyor:"Bu meşhur pasajın geri kalan kısmında, sanki insan bilincinin ve kültürel faaliyetin ekonomik bir temeli yansıtan bir üstyapıdan ibaret olduğu ve bu ekonomik temelin insan iradesinden bağımsız nesnel bir veri olduğu ileri sürülüyor gibidir." (Lunn. s.34) İlahi Lunn, elbette, tam da öyledir. Bir farkla ki, buradaki "insan iradesi" benim sözlüğümde "tekil insanın iradesi"dir. İnsanların tarihsel eylemleriyle yaratmış oldukları koşullar (üretim ilişkileri) son tahlilde, "bu tekil insanın iradesinden bağımsız olarak onu belirler. "Bay Lunn'un şu çok lafını ettiği diyalektik mantığa göre de, "insanlar-sınıf mücadelesi-tarihin motorudur ve insanlar "insanlar" olarak son tahlilde Tarih-toplumsal koşulları inşa ederler. "Kendisi bir Alman olan ya da öyle değilse bir Alman hayranı olan ve Alman merkezli düşünen Lunn; öylesine Alman ulusçusudur ki, bu hususta, yine batı marksizmi içinde kalmakla birlikte Fransız ekolunün bir iki metnine baksa ehven-i şer kabilinden yeterince aydınlanacaktır ama nafile, onuruna dokunur.

Bay Lunn'un derdi, artık anlaşılacağı üzere, Alman idealizmini, özellikle de Hegel'i kurtarmak ve kutsamak. Yani şu: Marx için, gerçeklik, insana dışsal, nesnel bir gerçeklik değildir, insan tarafından bilinç aracılığıyla biçimlendirilir. Öte yandan, maddi temel, nesnel, ekonomik bir olgu değil, insan bilinci ve faaliyetinin örgütlenmesidir."(Lunn, s.34) Bay Lunn, bilmediğinden değil, işine öyle geldiğinden bize idealizmi Marksizm diye yutturmaya kalkmaktadır .Bu güç bir iş olduğundan, "Marx, her ne kadar, Engels'in Anti-Dühring gibi mekanik materyalist eserlerine göz yumsa da..." diye durumu kurtarmaya kalkmaktadır ama nafile...Bu, yer yer eleştirirlecek aşırılıklar taşısa da özü itibariyle "doğru" (Marx'ın şemasına uygunluk anlamında doğru) önermeler içeren Engels özetleri, diyalektik materyalizmin insan bilincinden bağımsız olarak maddi (nesnel) gerçekliğin varlığını, hem de insan bilincinden önce gelen varlığını açıkça belirlerler. Diyalektik olan, maddenin hareketi ve maddenin insan bilinciyle kurduğu ilişki sürecidir. Bay Lunn, bu otuz sayfada 18 Brumoraire'den de söz etmektedir. Ama nedense, orada geçen artık bir marksist özdeyiş halini alan "yaşamımızı belirleyen düşüncelerimiz değil, düşüncelerimizi belirleyen yaşamımızdır" önermesi sayın bayın aklının ucuna bile gelmemektedir.

Bay Lunn, böylece belirlediği artık marksist demenin gülünesi durumlara yolaçacağı, dolayısıyla Hegelci demek gereken çerçevede sanat üzerine bir dizi laf etmektedir. Duran bir saatin günde iki defa doğru vakti göstermesi misali, "doğru" şeylerde söylemektedir söylemesine ya, bazıları, örneğin şu cümlede olduğu gibi, "Sanatın kavramsal düşünceye tabi olması, işçi sınıfının duyusal yoksunluğu ve mutsuzluğu maddi gerçekliğinin idealist bir tarzda ihmal edilmesinin sonuçlarından biriydi.", pek kolay anlaşılmamaktadır. Bu işte, çevirmen Yavuz Alogan'ın bir kusuru yoksa, iddia ediyorum, bu cümlede herhangi bir anlam yoktur.Yalnızca, o da bir ihtimal, şöyle anlaşılır kılınabilir: bir özne ile. Dilbilgisi öznesi değil, söylenenleri yapan bir özne. Bay Lunn'un tarihi materyalizmi tanımadığını göstermiştim. Bu durumda ne yapacağını şaşıran Bay Lunn, ne söyleyeceğini de şaşırmış olmalıdır. Kendisini bir kez daha, Alman idealizminin tanrısına havale etmek gerekmektedir. Zira, otuz sayfa içinde bu türden cümleler pek çoktur.

Bay Lunn, esas olarak, sanatın bir üstyapı kurumu olmadığını iddia etmektedir. Ancak, bunun yerine geçireceği maddeci bir kavramsallaştırmaya da sahip olmadığı için yukarıda aktardığımız Hegelci zırvalara saplanıp kalmaktadır. Elbette sanat, emeğin üretken faaliyetlerinden biridir; ama bu, tarihsel materyalizmin şemasında üstyapısal bir kurum olmasını değiştirmez. Çağımızda bir kültür endüstrisinin oluşması da bu durumu değiştiremez. Yalnızca, "şeyleşme" dediğimiz olguyu açıklar. Mücadele perspektiflerimiz, dolayısıyla genişler. Yani, sanat ürününün de pazarda alınıp satılan bir meta haline dönüşmesini ve bunun sanat emeği üzerindeki çağcıl olumsuz etkilerini anlaşılır kılar. Bay Lunn'un da buraya kadar pek itirazı yok gibidir. İtirazı, bu noktadan sonra sanatın sınıfsal bir içerik taşıyamacağına ilişkindir. Yukarıda gösterdiğim türden anlaşılmaz tümcelerin birinde, sanatın da sınıfsal kimliği kuran bir altyapı unsuru olduğunu imler gibidir. Ancak, yalnızca gibidir, çünkü bu, yine de tartışılabilir bir tezdir. Sonunda böyle olmadığı görülür. Sınıf kimliği sanatsal bir kimlik olarak da gerçekleşir. (Bu konuda lütfen bkz. **Yeni İnsan Üst Eleştirici**. **İnsancıl**, Haziran 1994) Bay Lunn, açıkça çok daha farklı birşey, insanların sanatla (özcesi düşünceyle) dünyayı değiştirdiklerini iddia etmektedir. Dünyayı değiştiren emeğin aynı zamanda sanatsal bir iş yaptığı söylenebilir. Bu konuda mimari açıklayıcı bir örnektir. Ancak sözkonusu olan edebiyat olduğunda; sanatın Lunn'un pek kaba bularak reddettiği emekçi kitlelerin bilinçlendirilmesi ya da Lenin'in ifadesiyle içlerindeki sanatçının (yaratıcı-özgür üretici-bir emek etkinliği olarak) açığa çıkarılması dışında, hiçbir taşı yerinden oynatamayacağı materyalistlerce su götürmez bir gerçektir. Bu sanatın üstyapı kurumu olması demektir. Her üstyapı kurumu gibi sanat da sınıflar çatışmasının gerçekleştiği bir alandır. Yine her üstyapı kurumu gibi sanat da sınıflar çatışmasının sona erdiğinde toplumsal işbölümü dolayısıyla farklılaşan emeğin bir yaratıcı-örgür üretici- etkinliği olarak varlığını sürdürmeyecek, tarihin derinliklerindeki yerini alacaktır. Çünkü o zaman yaşam sanatlaşacaktır. Yani, Bay Lunn, Marx Alman İdeolojisinde hiç aceleci davranmamıştır; "sanatsal yeteneğin özel bireylerde toplanması ve halk kitleleri arasında yaygınlaşmasının engellenmesi işbölümünün bir sonucudur...Komünist bir toplumda ressamlar yoktur, olsa olsa diğer şeylerin yanısıra yanı zamanda ressam da olan insanlar vardır."

Bay Lunn, "Daha sonra gelen pek çok "marksist" edebiyat eleştirmeninin aksine, bizzat Marx ve Engels, sanat ve edebiyatı sadece bir sınıf perspektifi ya da ideoloji meselesi olarak görmedi." (Lunn, s.31) buyuruyor. Bay Lunn, cahil olmadığına göre kasıtlı olarak böyle söylüyor. Bizzat kendisi Marx'ın Eugene Sue

meselesi" ne demektir? Ben,Bay Lunn'un derdini anlıyorum ama böyle bir ifade bozuktur, hatta yanlıştır. Ben de bu "daha sonra gelen" marksist eleştirmenlerin muhtemelen Bay Lunn'a göre yeteneksizlerinden biri olarak söylüyorum, beğenmediği Stalinistler dahil meseleye böyle bakan birine rastlamadım. Bay Lunn, "sanatı sınıf mücadelesinin gerçekleştiği bir alan olarak görmekten" sözediyor olsa gerek. Bu ikisi arasında dağlar kadar fark var .Bay Lunn önce bu farkı öğrensin ondan sonra buyursun ne buyuracaksa...

Bay Lunn'un marksist estetik hakkındaki temel tezlerinden biri de, marksist estetiğin modernizmle barışık olduğu yolundadır. Marksist estetik modernizmle mücadele içinde gelişmiş bir kuram olarak, Lunn'un söylediklerini tümüyle yanlışlar. Lukacs üzerine kitap yazan Lunn'un bunu bildiğini varsayarak, tezini, ancak "marksist estetik modernizmle barışık olmalıdır" gibi değer bildirir bir tez olarak anlaşılır kılabiliriz. Modernizmin marjinalesi muhalefeti bir köşeye bırakılırsa, kapitalizmi hatta faşizmi alkışlamak şeklinde açığa çıkan temel işlevinin yani sefaletinin burada uzun bir teşhirini tekrardan yapmayacağım. Bay Lunn'a bu hususta benim fazladan söyleyebileceğim çok şey bulunmuyor. Zahmet edip marksistlerin gerek Ekim Devrimi'nin inşa yıllarında işçi devletinin içinden gerekse de dışından modernizm üzerine yazdıkları eleştirilerin tek bir sayfasını okuması yeterli olacaktır. Örnek olsun diye çok sonradan yazılmış bir pasajı aktarıyorum: "Sorun, öncülerin (modernizmin) ya da onlardan önceki sanat akımlarının Sovyet halkları tarafından anlaşılıp anlaşılmaması, yani yalnızca bir konu ve içerik sorunu değildir. Bilimsel sosyalizm, geçmişi yadsımadığı gibi geleneklere de sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağlılığı, insanlığın geçmişindeki bütün iyi, güzel, ileri değerlere sahip çıkmak olarak değerlendirmek gerekir. Ancak geleceği daha sağlam yaratmak için, geçmişe eleştirici bir gözle bakar. Politik alandaki sınıfsallığın belirmesi ile sanat alanındaki sınıfsallığın belirmesi arasında yakın bir ilişki vardır. Bu ilişki her iki sınıfsallığın değerlendirilişindeki farklılığı da beraberinde getirir./Sorun, emperyalist burjuva toplumların da arayış içinde olan öncülerin (modernizmin) devrimini yeni yapmış bir ülkede özgür kalmaları ya da kalmamaları biçiminde ele alınınca, o zaman sormak gerekir: 'Kendisi insanların kaderlerinden hareketlenmiyorsa, o sanat, insanları nasıl harekete geçirecektir?' Bu soru cevaplandırılamazsa şunu kabul etmek gerekir: 'Batıda yalnızca çeşitli estetik kaçış biçimlerinden beslenmekle kalmayarak burjuva yaşamına karşı öznel bir tepkiyi de yansıtan akımlardan yararlanan seçkin bir zümreye dönük anlaşı, Sovyet sanatına her zaman yabancı olmuştur."(Şölçün, **Tarih Bilinci**, s.160)

Bay Lunn'a otuz sayfada gösterdiği hünerler için söyleyeceklerim bu kadar.

Bay Lunn ve gibileri hep varolacaklar. Sorun, onların sahte marksizmleri karşısında devrimci marksizmi savunabilmekte: 11.tezle bağlarını koparatarak ölümünü ilan eden batı marksizminin cenazesini kaldırmak yükü devrimci marksizmin omuzlarındadır. Bu basireti gösterip gösterememek ikilemi ve sorumluluğu bu toprakların devrimcilerinin önünde duruyor.

M.B.Mısır ile yazışmak isteyenlerin İnsancıl Ankara Temsilciliği adresine yazmaları reca olunur.

Bir Düşünce Suçlusuna

kızıl gülü yüreklerin
duyuyorum ayak seslerini
gözlerine ve parmak uçlarına dokunuyorum
sevinçlerine acılarına

üzüncüm yok diyorsun
kırılsa da kalemim
bedelidir diyorsun uyanmadın
yol uzundur diyorsun
yürünmelidir...
tel örgüler kesiyor voltanı

yağmuru getireceğim görüşüne
ve sevgilisi iklimi
iyi haberlerim var sana
zincire vuramadılar sesini
yankılanır şimdi dağlarda

Ercan DEĞİRMENCİ

Demokrasi ve Devlet

Ali Osman ALAYOĞLU

(Bu yazı İnsancıl'ın mayıs sayısında yeralan Mustafa Öz'ün "Demokrasi Masalı..." isimli yazısına bir eleştiri olarak ele alınmakla birlikte, ele alınışı sırasında ilk amacını aşıp genişlemiş ve daha genel bir yazıya dönüşmüştür.)

Demokrasi:

Herkes ağzında ucuz bir sakız çiğniyor; Demokrasi. Demokrasinin yerleşmesi, demokratikleşme vb. masallar hergün devlet yöneticilerinin ağızlarında şapırdayıp balonlaşıyor ve patlıyor. Sadece onlarla kalınsa iyi, biraz sosyal demokrat, biraz liberal olduğunu söyleyenler size çözüm olarak hemen demokrasiyi gösteriyorlar. Gerçek demokrasi gerekliymiş bu ülkeye!

Diğer taraftaysa bu safsataları eleştiren, proleterya ideolojisiyle hareket etmek isteyenler yeralıyor. Mustafa Öz bunlardan birisi kuşkusuz. Ama o da, tüm bu demokrasi masallarına alternatif olarak "gerçek demokrasi"yi göstermiş, sınıfsız toplumla beraber ulaşılacak olan gerçek demokrasiyi!

Marksistlerin en çok düştükleri hatalardan biri kavgayı, kavramları idealize etmek olsa gerek. "Gerçek", "en iyi", "asıl","halkçı" vb. idealleştiren kelimelerle dolu birçok yazımız vardır, bizim. Oysa tarih hiç de ideal ilerlemiyor.Kelimelerin durağanlığını hayatın diyalektiğine karıştırmamak gerekli. Sayıların duraganlığına rağmen dinamiği açıklayabildiği örnek alınarak kelimelere yönelinmeli. Sözle, bilgiyle, sözü-bilgiyi yaşama uygulayabilme becerisi birleşmedikçe fazla bir anlamlılık ortaya çıkmaz. Sistemin anlayışına karşı dururken aynı platformda "biz daha iyi demokrasiyi kuracağız" diyerek varolamayız.

Yapılanlar/yazılanlar samimiyetle yapılmış/yazılmış olsa da (ki öyle olduğuna inanıyorum.) bu durum kesinlikle hatanın üstünü örtüp, hafifletici bir neden olarak varolamaz. Lenin'in de belirttiği gibi en büyük zararı bilmeyerek, farkında olmadan yapılan hatalar getirir. Samimiyet tehlikelidir.

Marks, Engels ve özellikle Lenin devlet konusunda yaptıkları önemli incelemelerinde her zaman demokrasiye yer ayırmışlardır. Onların demokrasiye bakışını iyi incelemek, demokrasinin tanımını doğru yapabilmek gerekir. Öncelikli olarak marksist bir tanım yapılmadığında varılacak sonuç; "Gerçek demokrasi, ilk toplumlarda görülmüştür. Bir de Paris Komünü'nde elle tutulur gibi olmuştur, ancak uzun ömürlü olmamıştır. Bundan sonra da son, sınıfsız toplumda görülecektir".(1) olur. Oysa gerçek demokrasiyi aramak, gerçek devleti aramak gibi birşeydir. Nasıl devlet dediğimiz egemen sınıfın egemenlik aracıysa demokrasi de öyle varolan bir gerçekliktir. Devletin sosyalizmle birlikte devlet olmaktan çıkmaya başlayıp söndüğü gibi demokrasi de sosyalizmle birlikte demokrasi olmaktan çıkmaya başlar ve söner. Mustafa Öz'se, gerçek devlet dendiğinde halkı tutan, eşitliği sağlayan, baskıcı olmayan bir devlet tanımlaması yaparak idealist bir bakışla hareket eden sosyal demokrasinin düştüğü hataya gerçek demokrasi tanımlamalarıyla düşüyor.

Biz işe demokrasinin tanımını yaparak başlayalım. Tanımı yaparken ve çeşitli toplum biçimlerinde demokrasiden bahsederken burjuvazinin cambazlarının söylediklerini değil, yaptıklarını kendimize baz alarak ilerlememiz, kuşkusuz daha doğru olacaktır. Çünkü burjuvazi tarihe gelen en aldatıcı sınıftır. Gelir gelmez tarihi yeniden, kendine göre yazıvermiştir. Sömürüyü gizlediği gibi devlet ve demokrasinin de gerçek yönünü gizleyebilmekte, sahte tanımlamalar yaratabilmektedir.

Demokrasi; "1) Halk yönetimi 2) Halk çoğunluğunun iradesini egemenliğin kaynağı olarak kabul eden, yurttaşlara yasalar karşısında eşitlik tanıyan devlet 3) Yurttaşların hak ve özgürlüklerinin simgesi" (2)şeklinde tanımlanmış. Üç tanımdan asıl önemli olanı bizce ikinci tanımdır. Demokrasi denilen şeyin "yasalar karşısında eşitlik tanıyan devlet" olarak tanımlanması, devletle demokrasinin ne kadar içiçe geçmiş olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Diğer tanımlarsa yine ikinci tanımın çerçevesiyle sınırlanmıştır. Demokrasinin bir devlet biçimi şeklinde tanımlanmasıysa devlet söndüğü zaman varoluş koşullarını yitiren demokrasinin de söneceği sonucunu ortaya koyar. Bu sonuçtan yola çıkarak akla şu soru gelebilir: "Ne yani, azınlığın çoğunluğa uymadığı bir toplum kuracağız?" En iyi yanıtıysa Lenin, **Devlet ve İhtilal**'de verir;"... belki de azınlığın çoğunluğa boyun eğmesi ilkesine uyulmadığı bir toplumsal düzenin kurulmasını istemediğimizden korkanlar çıkacaktır; Çünkü, demokrasi bu ilkenin kabulü demek değil midir?

"Hayır! Demokrasi ile azınlığın çoğunluğa boyun eğmesi özdeş şeyler **değildir**. Demokrasi, azınlığın çoğunluğa boyun eğmesini kabul eden, tanıyan bir **devlettir**; başka bir deyişle, demokrasi bir sınıf tarafından bir başka sınıfa, nüfusun bir bölümü tarafından nüfusun bir başka bölümüne karşı sistemli **zor** uygulamasını sağlamaya yarayan bir örgüttür.

"Biz, devletin, yani örgütlenmiş ve sistemli zorun, genel olarak insanlar üzerinde uygulanan her türlü zorun ortadan kalkmasını son erek olarak alıyoruz. Biz azınlığın çoğunluğa boyun eğmesi ilkesine uyulmayacağı bir toplumsal düzenin çıkagelmesini beklemiyoruz. Ama, biz, sosyalizmi yürekten dileyerek inanıyoruz ki, sosyalizm evrimi içinde komünizme varacak ve sonuç olarak, insanlara karşı zora başvurma zorunluluğu, bir insanın bir başka insana, nüfusun bir bölümünün nüfusun öteki bölümüne boyun eğme zorunluluğu büsbütün ortadan kalkacaktır; çünkü insanlar zor

ve boyun eğme olmaksızın toplum halinde yaşamanın yalın koşullarına uymaya alışacaklardır."(3) (Altları Lenin tarafından çizili)

Görüldüğü gibi devlet sorununuyla demokrasi sorununu birbirinden soyutlamak, en azından herhangi birini tamamen görmezden gelmek olanaksızlaşmaktadır. Demokrasinin de sınıf savaşımıyla ilgili bir varoluşu vardır. Sınıf savaşımıyla beraber belirmiş ve gelişmiş, egemen sınıfın yararına olan bir örgüttür. Örneğin köleci toplumlarda demokrasiden sadece serbest sınıflar (köle olmayanlar) yararlanabilmiştir. Aslında burjuva demokrasisinde de durum pek farklı değildir. Burjuvazinin demokrasisi kuşkusuz kendinden öncekilere göre daha ilericidir; çünkü o, diğer sınıf ve zümreleri yanına alabilmeyi özgürlük, eşitlik kardeşlik sloganlarıyla başardı ve yine halk yığınlarının baskılarıyla da olsa anayasa hazırlayıp parlemanto ve diğer kurumları meydana getirdi. Gerçi unutmamak gerekir ki burjuva demokrasileri kendinden önceki demokrasilerden daha ilerici olsa bile sonuçta, sayın Öz'ünde dediği gibi egemenlerin bir yalan aracıdır ve elbette yasalar karşısında eşitlikten bahseder. Basın özgürlüğü, iş hakkı, örgütlenme özgürlüğü vb. yasaları koyar ama belirtilen özgürlüklerin kısıtlanmasına yönelik öyle kanunlar, öyle kurnaz söylemler vardır ki gerektiğinde hepsini teker teker geri alır. Burjuva demokrasisinde gerçek anlamıyla burjuvayla işçinin, toprak ağasıyla köylünün eşit olacağını düşünmek zaten düpe düz çocukluk olurdu. "Adalet mülkün temelidir." cümlesi, mülkle adaleti birleştirmesi, yani burjuva demokrasisinin gerçek temelini göstermesi açısından anlamlıdır. Burjuvazinin ideolojik kurumları tarafından demokrasinin temel dayanağının özel mülkiyete saygı olduğunun her an ısrarla belirtilmesi düşündürücü değil midir?

Demokrasinin tarihsel bir olay oluşu, sınıf savaşımının bir aracı olarak doğup gelişmesi ve ancak öyle varolabilmesi sınıfların güç dengelerine göre deri değiştirdiğinin hatta kimi zaman faşizm ve diğer olağanüstü devlet biçimlerine yerini bırakabildiğinin göstergesidir. Farklı yönetim biçimleri ayrıca incelenmesi gereken bir konu. (İlerde değineceğiz)

Anlaşıldığı üzere, bu inceleme, bir kez daha söyleyelim, ister istemez devlet sorununu da önümüze koyuyor. Çünkü Engels'in dediği gibi "Devlet, daha çok, toplumun, gelişmesinin belirli bir aşamasındaki bir ürünüdür: bu toplumun, önlemekte yetersiz olduğu uzlaşmaz karşıtlıklar biçiminde bölündüğünden, kendi kendisiyle çözülmez bir çelişki içine girdiğinin itirafı..."(4) ise burjuva demokrasileri de mutlakiyetle yönetememenin, başka türlü egemenliği sağlayamamanın, halkın direncinin, gücünün kabul edildiğinin itirafıdır.

Devlet:

Marks ve Engels'in en çok önemsedikleri sorunlardandır devlet sorunu. Lenin'in de dönemindeki sapmalara karşı savaşırken tekrar tekrar açıklayıp geliştirdiği bu sorunun çözümü devletin söneceğini söylemekle başlar ama öncelikli olarak sönecek, sönebilecek bir devletin oluşması gereklidir; yani proleterya devletinin. Proleterya devletiyse burjuvaziden devralınan bir devlet olamaz. Eski devletin tüm kurumlarıyla parçalanması şarttır. Parçalanmadan en temel hatlarıyla bahsetmek gerekirse; bürokrasi ve düzenli ordu başlıkları ele alınabilir. Düzenli ordunun olmaması gerektiğine ilişkin görüşler günümüzde Sovyet ve diğer sosyalist devrimlerin pratiğiyle olumsuzlanmış, emperyalist dönemde düzenli ordunun zorunlu olduğu sonucu çıkmıştır. Ama bu, ordunun aynen korunacağı anlamına gelmez. Bürokratik sorunlarsa genel hatlarıyla aynı şekilde benimsenmeye devam ediliyor. Memur ücretlerinin işçi ücretlerine eşitlenmesi, memurların geri alınabilmeleri, vb. önlemler ve yasamayla yürütmenin birleştirilmesi gibi uygulamalar bürokrasiyle boğulmayacak bir devlet için gerekiyor. Yasamayla yürütmenin birliğine ilişkin Lenin'in "eğer bizim için burjuva toplumunun eleştirisi boş bir söz değilse, eğer bizim burjuvaziyi alaşağı etme isteğimiz,...işçilerin oylarını avlamaya özgü "Seçimlik" bir söz değilse de ciddi ve içten bir istekse, demokrasiyi parlamenterizm olmaksızın düşünebiliriz ve düşünmek zorundayız" (5) demesi bir anlamda parlamenterizmin önünün kesilmesi ve Proleterya demokrasisi ve devletinin şeklinin tanımlanmasıdır.

Marks ve Engels devlet üstüne bir yandan anarşistlerle diğer yandan devleti aynen ele geçirmeye çalışanlarla tartışmış, hatta sosyalist hareketler içindeki tehlikeli devlet kavrayışları sonucu Engels, Bebel'e Gotha Program Taslağı'nı eleştirmek için gönderdiği mektupta; "Proleterya devrimden sonra da devlete gereksinim duyacaksa bunu özgürlük adına değil, düşmanlarını baskı altında tutmak için duyacaktır. Ve, özgürlükten sözetmenin olanaklı olduğu gün devlet, devlet olarak varolmaktan çıkar. Bundan dolayı devlet sözcüğünün yerine, biz her yerde, fransızca "Komün" Sözcüğünü çok iyi karşılayan o nefis eski Almanca sözcüğün "ortaklık" (Gemainwesen) sözcüğünün konmasını önerirdik." (6) demiştir. Gerçekten de sosyalist devletin hem devlet olup hem de sönüşe geçen bir olgu olarak devletlikten çıktığını, klasik devlet tanımına uymamaya başladığını gözden kaçırmamak gereklidir. O güne kadar azınlığın egemenlik aracı olan devlet ilk kez çoğunluğun egemenlik aracı olmuştur ve, o güne kadar azınlığın demokrasisi varken ilk kez sosyalizmle birlikte çoğunluğun demokrasisi başlayacaktır. Ama bu demokrasi burjuva demokrasisinden ilerde olmakla beraber, en yetkin demokrasiye doğru yönelişi kesinlikle simgelemeyecektir. "Sımsıkı tutarlı bir demokratizm kapitalist rejimde gerçekleşmesi olanaksız birşeydir, sosyalist rejimde ise tüm demokrasi sönerek son bulacaktır."(7) Böyle bir sönüşün gerçekleşecek olması haliyle sınıfsız toplumla birlikte demokrasinin de devletin yanına, tarihin çöplüğüne atılacağını ortaya koyar. Engels "sosyal demokrat" adlandırmasının komünist bir parti için yetersizliğini tartıştığı yazısında bu sönüşü oldukça açık belirtmiştir."...ve bu sözcük ("sosyal demokrat") gene de elverişsiz (unpassend) kalmasına karşın, ekonomik programı yalnızca genel olarak sosyalist değil, açıkça konünist olan bir parti için son siyasal ereği tüm devletin, dolayısıyla **demokrasinin** (altını ben çizdim) ortadan kaldırılması olan bir parti için, gerekliğinde pekala kullanılabilir..."(8)

Mustafa Öz ise demokrasiyi yanlış bir şekilde soyutluyor; çünkü devletle bağını unutuyor. Ama tarihte bu hatayı yapan ilk kişi değil,"... yukarıda değinmiş bulunduğumuz yanılgıya gerçekten sık sık düşülüyor; devletin ortadan kalkmasının, demokrasinin de ortadan kalkması olduğu; devletin sönmesinin demokrasinin de sönmesi demek olduğu sık sık unutuluyor." (9) Demokrasinin devletle bağını göremeyen Öz dolayısıyla demokrasi tanımında yaptığı hatanın sonucu olarak

devleti de yanlış kavrıyor, hata yapıyor. Mustafa Öz'ün iki hatasının birleştiği paragrafa bir göz atalım.

"Şurasını bir kez daha vurgulamak gerekir ki bu günkü çağımızda "demokrasi" bir "sınıfın devlet şekli"dir. Burjuva demokrasisi, gerçek"insanlık" demokrasisi değildir. Burjuva demokrasilerinde "demokrasi" egemenlerin bir "yalan" aracıdır. **Gerçek demokrasi**, ilk toplumlarda görülmüştür. Bir de Paris Komünü'nde eller tutulur gibi olmuştur ancak uzun ömürlü olmamıştır. Bundan sonra da son, sınıfsız toplumda görülecektir, demokrasi...Bugünkü gibi sınıflı toplumlarda ve onların "devleti"nin hüküm sürdüğü alanda "demokrasi" aramak hayalden başka birşey değildir. Sınıflı toplumların demokrasisinde **"faşizm"** vardır. Böyle toplumlarda egemenlerin ürettiği ve demokrasi diye yuttarmaya çalıştıkları kavram faşizmdir...Çok partili sisteme dayanan parlamenterizm yasama , yürütme ve yargı erki gibi görüntüler biçimseldir. Sınıf devletinin kitleleri korkutma hatta yoketme araçlarıdır. Çağımızda emperyalist aşamada devletle bütünleşen tekelci kapitalizm, insanların temel haklarını, düşüncelerini kısıtlamış, **faşizm aşamasına** gelmiştir. Bu nedenle burjuvazinin demokrasi dediği ve yığınlara sunduğu aslında faşizmden başka birşey değildir... Yani demokrasi denen kuram bir devlet biçimidir." (10) altlarını ben çizdim)

Bu kadar doğruyla bu kadar yanlışın bir paragrafa nasıl sığdırılabildiği gerçekten düşündürücü. Ne, o yanlışlardan doğrulara ne de, o doğrulardan yanlışlara ulaşmak olası gözükmüyor ama bu başarılmış. Bir yandan "gerçek demokrasi" havariliği yapalırken diğer yandan yönetim biçimlerinin hepsine "faşizm" damgası vuruluyor, hem de faşizm bir "aşama"olarak algılanarak.

Gerçek demokrasi diye birşeyin olamayacağını yeterince belirtmiştik. Öz'ün burjuva demokrasisinin gerçek insanlık demokrasisi olmadığını söylemekle başlayıp "gerçek demokrasi"nin yerlerini de gösteren (ilkel toplumlar ve kısmen Paris Komünü) yazısı oldukça ilgi çekici. İlkel toplumlar zamanında varolmayan bir şeyin mükemmelliğinden bahsetmek anlaşılır gibi değil. Paris Komünü konusunda ise gerçekten haklıdır Öz; Çünkü ilk kez demokrasi çoğunluğun **zor** aracı olmaya doğru yönelmiştir ama Mustafa Öz bu doğrusuna gerçek demokrasiye sınıfsız toplumda ulaşılacağını söylemekle geçersiz kılmış, demokrasiyi sönen değil gelişen bir olgu olarak ele almıştır.

Mustafa Öz'ün dediği gibi "çağımızda demokrasi bir sınıfın devlet şeklidir" ve her zaman da öyle olmuştur. Demokrasiyi demokrasi yapan budur zaten. Demokrasi zor uygulanmasını sağlayan bir örgüttür. O halde sınıfsız toplumda hiçbir şekilde kendine yer bulamayacaktır. Nasıl devlet süreç içinde yokolacaksa benzer şekilde demokrasi de sürece yayılarak yokolacaktır

Ama Mustafa Öz "yani demokrasi denen kuram, bir devlet biçimidir." demesine rağmen hem demokrasiyi hem de devleti yanlış tanımlayınca, gerçek demokrasi arayıcılığına çıktı. Doğal olarak burjuva demokrasisinin "yanıltıcı olduğu sonucunu abartıp tüm yönetim şekillerini faşizme endeksledi. Demokrasi devlet bağını kuramamanın, demokrasiyi idealize etmenin bu **üzücü sonucunu** bir de emperyalist aşamada devletin rolünün arttığı gerçeğiyle birleştirince, artık faşizmden hiç kuşku duymaya gerek yoktu, hatta faşizm bir **aşama** olarak bile algılanabilirdi.

Faşizm: Bir çeşit olağanüstü devlet biçimi. (Amacımız faşizmin geniş bir tahlilini yapmak değil, sadece M.Öz'ün değindiği noktalara ilişkin görüşlerimizi açıklamak olacaktır. Bu nedenle kimi konuların üzerinden kabaca geçilmek zorunda kalınmıştır)

Faşizmi tanımak ve tanımlamak, faşizmin doğduğu ortamı, emperyalizmi, tanımak ve tanımlamaktan geçiyor. Çünkü faşizm kapitalizmin son aşamasında, emperyalizmde ortaya çıkmış bir gerçekliktir. "Emperyalizm-banka sermayesi çağı, dev kapitalist, tekeller çağı, tekelci kapitalizmin büyüme yoluyla tekelci devlet kapitalizmi durumuna dönüştüğü çağdır(11)" Tanımdan da anlaşılacağı gibi, emperyalizmle birlikte, devlet, müdahaleci bir konuma gelmiş, değişime uğramıştır. "Gerçekten, faşizmi anlamanın tek yolu bu olguyu, devletin işlevinin geçirdiği bu değişikliği belirleyen bir aşama içine yerleştirildiği ölçüde gün ışığına çıkar. Yani emperyalist aşamada devletin bu işlevi faşizm durumunda bir aşamadan öbürüne geçiş evresinde devletin oynadığı özel rolle anlam kazanır (12)" Öyleyse faşizm bir çeşit olaganüstü devlet biçiminden başka birşey değildir. Emperyalizm, bu illetin doğum koşullarını sağlayan "çevre" olma anlamını taşır. Faşizm dışında bonapartizm, askeri diktatörlük gibi olağanüstü devlet biçimleri de vardır ve hiç de birbirleriyle temas etmez durumda değillerdir.

M.Öz'ün de dediği gibi geberen kapitalizmin (13) bugün demokratikleşme gibi bir kaygısı yoktur. Demokrasi, gerçekten, burjuva söylemde, yutturmacadan başka birşey değildir. En demokratik tekelci devletin bile zor aygıtları, her zaman göreve hazır bekler. Bu durum, kesinlikle vurgulanmak, gözler önüne serilmek, burjuva demokrasisinin içyüzü gösterilmek zorundadır. Ama bu çirkin yüzü göstermek burjuva demokrasisi tanımını olduğundan başka bir anlama taşıyarak "faşizm" diye nitelemeyi ve böylece faşizmi de olduğundan başka bir anlama taşımayı getirmemelidir. Böyle bir hata büyük zararlar doğurur.

Günümüzde faşizme ilişkin tartışmalar hâlâ sürmekte ve birçok görüş ortaya çıkmakta. Ama hepsinin ortak bir yanı var ki, o da faşizmin sinsi, zeki ve karmaşık (binbir çeşit yolla gelebilen ve binbir çeşitlilikle yönetebilen) bir devlet biçimi olduğu gerçeği. Daha önce de belirttik; faşizm dışında bonapartizm, askeri diktatörlük, demokrasi vb. birçok devlet biçimi vardır, ve bu biçimler hiç de birbiriyle temas etmez değillerdir Kelimelerin çerçeveleriyle sınırlanmamak gerekir. Kimi zamanlar askeri diktatörlükler faşizme evrilebildiği, hatta, faşizmle içiçe varolabildiği gibi demokrasi içinde faşist kurumlar da varolabilir. Kimi devlet biçimleri yalın zor temeline otururken kimileriyse yoğun demogojiyle tutunabilir. Örneklemek gerekirse; Burjuva parlementosunun tamamen işlevsiz kılınması, böylelikle halkın her türlü demokratik hakkı geri alınıp, yükselen devrimci hareketin önüne geçilmesi askeri diktatörlük yoluyla sağlanabilir. Bu, yalın zordur. ("Demogoji hiç yoktur, halk iknaya çalışılmaz" denmek istenmiyor. Sadece biçimin oturduğu "temel" dikkate alınarak yalın zor tanımlaması yapılıyor.) Ama faşizm değildir. Çünkü faşizm, tek başına "zor" anlamına gelmez. Böyle bir bakış, faşizmin gelişteki kurnazlığı ve demogogluğunu gözlerden uzak tutar. (Bu kurnazlık ve demogogluk faşizm geldikten sonra da sürer) Cunta sadece zor ile tutunurken, faşizm toplumun sosya-ekonomik, politik,

kültürel yaşamının her kurumunda sıkı bir varolma, destek alma savaşı verir. Devletin ideolojik aygıtları (cami, kilise, okul, sendika, medya vb.) faşistleşme sürecinin en önemli araçlarıdır. Bugün Türkiye'de yaşanan gerçek de; geniş halk kitlelerinin gözüne perde çekmek, beyinlerinde bulanıklıklar yaratarak gelişime tepki vermemelerini sağlamak, böylece devrimci alternatifleri devletin zor aygıtlarıyla yoketmek değil midir? Faşizm, kendinden haberdar olan düşmanını yoketmek için halkın onayını almaya çalışır ve belli zamanlar için bunu başarır da.

Görüldüğü gibi; birçok devlet biçiminden bahsetme gerekliliği doğmuştur. M. Öz'ün savunduğunun tersine, emperyalizmde birçok devlet biçimi olduğu ortaya çıkmıştır. Faşizm, tekelci burjuvazinin bunalım süreçlerinden çıkışta kullandığı devlet biçimlerinden sadece birisidir. Yeni bir "aşama" olarak görülemez. Bunalımlarda faşizm gibi sosyal demokrasi de alternatif olabilmektedir.

Kısaca; faşizm, emperyalizmin bir aşaması değil emperyalist aşamada gözüken bir devlet biçimidir. Burjuva demokrasisi ise, liberal döneme göre birçok değişikliğe uğramasına rağmen gene de bir çeşit demokrasidir, faşizme eşitlenemez. Demokratik ülkelerin de zor örgütlerinin olması, burjuva demokrasinin sınırlılığı bizi kandırmamalıdır. Hangi sınıfın demokrasisi sınırlı değildir ki! Bize sosyalizmin burjuvaların örgütlenmesini kısıtlamayacağını kim söyleyebilir? Demokrasi, hangi sınıfın demokrasisi olursa olsun, sonuçta bir zor örgütü, bir devlet biçimidir.

Mustafa Öz'ün demokrasilerin sınırlılığını görememesiyle devlet biçimlerini tek bir biçime faşizme daraltmayı, (burjuva demokrasisini faşizm sanmayı)dolayısıyla siyasal bakış alanını kısıtlamayı getirir. Zor, sınırlılık, olan herşeyi faşizm diye nitelemek demokrasiyi yanlış tanımlama yanında faşizmi basit bir zor aracı olarak tanımlamayı da getirir. Bu daralma bir yandan faşizmin varolmadığı dönemlerde bize antifaşist mücadeleler verdirirken diğer yandan da faşizmin sinsice gelişini göremememize neden olabilir. Faşizmin yaşadığı dönemlerdeyse, faşizme bu tarz bir bakış, onun olağanüstü gücünü, örgütlülüğünü kavrayamamayı, dalayısıyla yenilgiyi getirebilir. Yani, tüm mücadeleler politik facialarla sonuçlanabilir.

Son Söz:

Mustafa Öz'e düzenin demokrasi yalanını deşifre etme gayretinden ve kimi uyuşmadığımız noktalarda cevap yazabilme, böylece kimi konulara değinebilme olanağı yarattığından dolayı teşekkür ediyoruz.

---

(1) İnsancıl Mayıs Sayısı - Demokrasi Masalı... (Mustafa Öz)
(2) Marksist - Leninist Politika ve Ekonomi - Politik Sözlüğü 1.Cilt) (Yeni Dünya Yay.)
(3) Devlet ve İhtilal (Lenin)
(4) Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni (F.Engels)
(5) Devlet ve İhtilal (Lenin)
(6) Gotha Programının Eleştirisi (F.Engels)
(7) Devlet ve İhtilal (Lenin)
(8) İnternaitonales qus dem Volksstaat (Engels-Ölümünden iki yıl önce yazdığı denemeler) (Aktarma:Devlet ve İhtilal)
(9) İnsancıl Mayıs Sayısı - Demokrasi Masalı... (M.Öz)
(10) " " " " " "
(11)Devlet ve İhtilal (Lenin)
(12)Faşizm ve Diktatörlük (Nicos Povlantzas)
(13) Geberen Kapitalizm, Dr. Hikmet Kıvılcımlı Emperyalizmi Anlatmak İçin Kullanmıştır.

Hançerimde Hâre Var

çekil göğümden, maviyi kuşlara
sevgiyi yürekten duyuşlara bırak
ihanetin dilinde zûl olursa söz
çeliğin öpüşünde biçimlenir şafak
sevdası ilkyaz karasevdası güz
yemeni ıslak, çepkeni kekik kokulu
bakışları tirşe koçaklar gelir
bozkırın rengine ayarlı yüzleri
yalçın dağların görkemine ayarlı
evrensel kılar aşkı/kucaklar gelir

hançerimde hâre var gel gitme
etme eyleme hançereme nara var
ürkütme ceylanları avcı sanırlar
öyle uzak bakma... ışık ışık
huylanırlar/asiye çıkar adın
uçuşları kinli demir kuşlar gelir
yerle yeksan olursun üzülür tarih
aklın savkiyle dilleş kallavi
uçmak diyorsam alabildiğine mavi

hançerim hâreli duruşu külhan
eğri büğrü akar kızılırmak
arına arına mustafa suphi diyarına
ey akmaların sebili ömrüm
sen akmak mısın
varmak mısın o büyük kurtuluşa
yosun üreten o durgun su
orman sesine saldıran baltalar
talan emrine ramak kalır doğrusu
sürer o çılgın kovalamaca
kısıksa sesimiz
eylerse güzel eyler tutkumuzu
gülüşlerine gül düşürdüğüm yaşam

yaşam ki nasıl anlatsam
önce insan, sonra insanla ilgilidir.

Arif MADANOĞLU

Eveleme-Geveleme

Kaan ARSLANOĞLU

İnsan soyu sürekli olarak gerçeğe yaklaşır. Gerçeğe yaklaştıkça bilmediği gerçeklik alanının önceden kestirebildiğinden daha geniş olduğunu görür. Önceden kabullenemediği doğruları günün birinde benimser. Bu kez de başka doğrulara karşı çıkar. İnsan ve bilgisi sürekli daha yetkine doğru gelişir. Bu önlenemez, kaçınılamaz bir süreçtir. Ancak mücadeleli bir süreçtir. Karşıtlar çatışma halindedir, bir çelişme çözülünce daha üst aşamada başka bir çelişme doğar bilgi sürecinde.

Daha sonra söz edeceklerimin bir özeti olan bu "girizgahtan" sonra konuya girebilirim: Çileli bir mücadele sonucunda artık İnsancıl kendi içinde ve dostlarıyla düzeyli tartışmalara girebilecek duruma geldi. Üstelik yazılarımız bizi adam yerine koymayan, tek bir eleştirimize bile yanıt vermeyen "ustaların" pek çoğunun yazılarından daha çok okunuyor. Bu bir başarı; ancak kavgayı kazandığımızı gösterir bir başarı değil. "Ustaların" isimleri değişir, yüzleri değişir; ama sermaye yeni ustalar çıkarır karşımıza. Kısa zamanda sonu gelmeyecek bir savaşımdır bizimki.

İlk söz etmem gereken tartışma adabıyla ilgili ilkelerdir. Bizimle ilgili başka dergilerde çıkan yazılarda ve İnsancıl'da kendi aramızda geçen tartışmalarda küfür, hakaret bulunmaması sevindirici. Şu var ki, dergiye gelen yazılardan bana okutulanlardan biliyorum; küfürün önünü tam olarak aldığımız söylenemez. İster hukukî dava açmayı ya da düelloya daveti gerektiren bildiğimiz hakaret türünden olsun, ister kişisel aşağılama tarzında olsun, küfürün ne dostlarımızla ne düşmanlarımızla girdiğimiz polemiklerde yarar getirmediğini, zararlarının ise çok olduğunu öğrenmeliyiz.

Tartışmayı kişiselleştirmek: Cemil Güzey'in İnsancıl'ın Eylül sayısındaki güzel yazısının konusu. O alanda ben de bir şeyler söylemek istiyorum: Tartışmayı kişiselleştirmek, polemikte karşımızdaki kişinin kişilik özelliklerini ya da yaşam seyrini ortaya dökmek hem konuyu bulandıran hem de haklıyı haksızı birbirine karıştıran demagojik bir yöntemdir. Burada hemen İnsancıl'ın ve benim çeşitli konuların gündeme getirilmesinde belli kişi isimlerini sıkça kullandığımız akla gelebilir ve söylenenlerde bir çelişme yok mu, denilebilir. Yanıtım şöyle: Pek yok. Kişilerin düşüncelerini, eserlerini, temsil ettikleri eğilimleri isim vererek sergilemek başka şeydir, konuyu kişiselleştirmek farklı şey. Söz gelimi biz, yazarların barlarda sabaha dek içtiğini, bir bar edebiyatı doğduğunu, bar edebiyatının kötü bir edebiyat olduğunu söyleyebiliriz. Bar edebiyatının temsilciliğini yapanları, bunu destekleyenleri, şiirinde, romanında durmadan barları anlatanları isim vererek teşhir edebiliriz. Ama hiç kimseyi barlarda sabahladığı, durmadan içki içtiği için eleştiremeyiz. Bu durumu o kişinin eserlerini kötülemek için de kullanamayız. Çünkü kör kütük sarhoş biri (az bir ihtimal ama) çok güzel şiirler yazıyor olabilir. Çok mıymıntı biri ölmeyecek tipler yaratan ülkenin en iyi romancısı pekala olabilir. Biz tartıştığımız ya da teşhir ettiğimiz kişinin eğilimini, savını tartıştığımız alan içinde değerlendirmek zorundayız. Bir kişiyle mi tartışıyoruz; o kişinin konuyla ilgili başka bir icraatını, eğilimini bilmiyorsak eğer, ona karşı yalnızca ve yalnızca yazısını kullanmak durumundayız. Metinleri temel almak zorundayız. Ama o kişi diyelim bir sorumluluğa, bir örgütlülükteki göreve talip olur, diyelim yazarlar sendikası başkanlığına aday olur, yani ortaya kişiliğini koyar; işte o zaman insaf ölçüleri içinde o şahsın kişiliğini de tartışabiliriz. Benim "Kişilik ve Estetik" bağlamında gündeme getirdiğim şey bilgimizin sınırlarını genişletmeyi hedefleyen kuramsal bir konudur. Kişilerin kişilik özelliklerini ulu orta sergilemeyi hedefleyen bir anlayış değildir. Ama her zaman görüldüğü gibi bu bilginin de iyiye ve kötüye kullanımı olabilir. Eğer biz bugüne kadarki yazılarımızda sözünü ettiğim ilke sınırlarını zorlamışsak hata etmişiz demektir. Ayrıca tartışmalarda zaman zaman başvurduğum ironide, doz aşımlarına düşmüşsem bunu da aynı anlayışla ele almam ve ondan da vazgeçmem gerektiğini düşünüyorum. Şunu unutmamalıyız ki; hiç kimse kişiliğini başkalarına sergilemek, ispat etmek ya da yapıp ettikleriyle ilgili başkalarından onay almak zorunda değildir.

Tartışmanın kişiliğe dökülmesiyle ilgili en sık karşılaştığım durum psikiyatrist kimliğimin önüme çıkarılmasıdır. Sol çevrede insanların "uzman" kişilere tepki duydukları ve yabancı oldukları, çekindikleri bir konuda o uzman kişinin sözlerini genellikle dinlemek istemedikleri bilinir. Bu basbayağı geri ve gerici eğilimden yararlanmaya çalışmak da iyi bir şey olmasa gerek. Bu konuda eğer bazı "uzman" kişilerin insanları aldattıkları şeklinde bir sanı varsa ki (mümkündür); bu kötülüğü aşmanın gelişmiş yolu o konuda "uzman" kişi kadar bilgilenmek ya da başka uzman kişileri tartışmaya katmaktır.

Başka ve daha önemli yakınmam tartışmaya giren kişilerin metinleri ya da eserleri iyi okumamalarıdır. Bizim geleneksel polemik anlayışımız cımbızcılıktır. Bir metindeki işe gelen yerler alınır ve karşıdakine oradan yüklenilir. Halbuki

metinde o konuyu başka türlü açımlayan gayet net başka ifadeler de bulunmaktadır. Ya da metin tamamen bırakılır, ikinci üçüncü el yorumlardan kişinin ne demek istediği çıkarılmaya çalışılır. Veya kişinin gündeme getirmek istediği, hatta açık açık sorarak altını çizdiği bazı konular "ihmal" edilir. Bunun tartışmayı kazanmayı hedefleyen küçük kötü niyetlerden değil, yalnızca dikkatsizlikten kaynaklandığını kabul etmek durumundayım. Çünkü sevgideğer Cengiz Gündoğdu'nun bana cevabi yazısında bile aynı hataları görmek mümkün. Bu böyle olmasaydı işler çok daha kolay olacaktı. Belki de hepimizin anlayışında biraz küntlük var. Hepimizde biraz hinoğlu hinlik var. Belki değil kesin böyle. Yoksa İnsancıl'ı yalnızca dört beş sayı çıkararak Star Sistemini devirebilirdik. Örneğin edebiyattaki temel tezlerimiz aslında beş yıl öncekiyle aynı. Aynı şeyleri biraz daha geliştirerek, on kere yirmi kere tekrarlayarak ancak milim milim ilerleyebiliyoruz, öyle değil mi! Benim de daha önce yazdığım birçok şeyi bu yazıyla yinelemem gerekecek.(1)

İnsancılın İşlevi

Bir alegori yapalım. Kentte bir toplum yaşıyor. Toplumun suya gereksinimi var. Pis sular içiyor insanlar, hastalıktan kırılıyorlar. Az ötede temiz bir kaynak olduğunu biliyoruz. Bir grup insan suyun oradan kente taşınmasında hemfikir. Adamın birinin küçük bir kovası var. Gidip gelip o küçük kovayla su taşıyor topluma. Başka birileri diyor ki; su öyle taşınmaz, büyük damacanalarla taşımak lazım, onu da sırta almak lazım. Doğru,diyor adam; öyle taşımak gerektiğini biliyorum, ama benim gücüm bu kadar. Gücüm olursa öyle de taşırım. Öbürleri burun kıvırıyor. Sonra adam bir bakıyor ki; sırtlarında büyük kapları olanlar ancak bir kovalık su boşaltıyorlar içine. Kimisi bırakmışlar sepetlerini yatıyorlar ağaç altlarında. Kimisi de yalnızca zengin evlerine su taşıyor. Adam diyor ki; Hey! Siz benden de az su taşıyorsunuz! Birden öfkeleniyor herkes ona. Haddini bil, diyorlar. Başka birileri daha var: Kapları çatlak. Su daha yarı yolda boşalıyor yerlere, ortalık çamur içinde kalıyor, yürümek mümkün değil. Kente bu çatlak kaplarla ancak bir avuçluk su götürülebiliyor. Hey! Damacanalarınız çatlak diyor kovalı adam. Delik kaplıların kimi telaştan hiç duymuyor, kimi de şöyle bir bakıp geçiyor.

Sosyalist Politika'da Nevzat Levent Taşçı'nın İnsancıl hakkında yazdıklarına gelmek istiyorum. "İnsancıl'ın kültür sanat alanında sürekli deşifre ettiği, burjuva ideolojisinin kültür sanat alanına nasıl sol eliyle sızdığını sergilemesi sahip çıkılması gereken bir üretimdir," diyor Taşçı. Bu çok önemli bir saptamadır. İnsancıl'ın beş yıldır anlatmaya çalıştığı durumdur. Bu noktaya kolay gelinmedi. Sabırlı, çileli bir mücadeleyle gelindi. Çeşitli gruplardan delik kaplı bir çok devrimci artık İnsancıl'ı ilgiyle okuyor, İnsancıl'a yazılar yazıyor. Bunu ne yakınmak, ne de övünmek için söylüyorum. Niye yazdığımı az sonra söyleyeceğim. Ancak Taşçı'nın bazı yanılgıları var. İnsancıl'ın ve benim, Taşçı'nın iddia ettiği gibi "aslında bu işi sizden daha iyi yaparız ama bizim işimiz, başka," türünden bir yaklaşımı kesinlikle yok. Hele bıçkın tavrı hiç yok. Aksine benim söz konusu yazım İnsancıl'ı abartmaya başlayıp, ya da başka nedenlerle ona değişik misyonlar yüklemek isteyenlere bir yanıttır. Ayrıca çok açık sözlü, pek çok kişinin cesaret edemeyeceği kadar dürüst ve net anlatımlı bir yazıdır. Bunu da övünmek için söylemiyorum, yalnızca böyle bir yazının bile nasıl farklı anlaşılabildiğine gösterdiğim şaşkınlığı belirtiyorum. Ayrıca şu var ki: -bu sözüm hem Taşçı'ya hem başkalarına- Ne İnsancıl'da, ne de benim tek bir yazımda örgütsüzlük, seyircilik propagandası gösteremezsiniz. Aksine mücadele (hatta başarı şansı olmasa bile) ve örgütlenmeye övgü niteliğinde sayısız ifadeye rastlarsınız. Biz yalnızca delik varillerden söz ediyoruz. O delik varillerle su taşınamayacağını söylüyoruz. Üstelik bunu boğazımıza bastıklarında mecburen söylüyoruz.(2) Birçok iyiniyetli, coşku dolu insanın mücadele dışında kalmayı kolaylıkla akıllarına uydurabilmesini sağlayan nesnel koşullara (sosyalist yapılanmaların ideolojik açmazlarına) dikkat çekiyoruz.

Bana göre bir toplumda, bir partide veya devlette yaşamı sürükleyen insanları kabaca beş grupta ele alabiliriz. Bu sosyalist topluluklar için de, hatta daha çok onlar için geçerlidir: 1- Çok iş yapıp aynı zamanda özgür düşünebilen, gerektiğinde muhalefet edebilenler (verici tip), 2- Çok iş yapıp iktidarı muhalefeti düşünmeyenler (verici tip), 3- Çok iş yapıp daha çok iktidarı hedefleyenler(dengeli tip), 4- Az iş yapıp, çok muhalefet edenler (alıcı tip), 5- Az iş yapıp iktidarı hedefleyenler (durmadan alıcı tip). Burada işten kastettiğim basbayağı iş olabileceği gibi, mücadele, özveri vb. olabilir. İktidardan kastettiğim ise sivrilme, rant yiyebilecek duruma gelme, yönetme durumudur. Bu beş grubu başarı şanslarına göre dizdim. Birinci grup en şanssız gruptur. İlk üç grubun bireylerinin başarı şansı uzun vadede düşüktür. Zaten çoğu kısa ömürlüdür. Dördüncü gruptakilerin çoğu bir yolunu bulup kendilerini kurtarırlar. Beşinci gruptakiler ise er geç iktidarı ele geçirirler. Sosyalist ülkelerde devrim ateşi söndükten bir süre sonra iktidarı ele geçirenler beşinci gruptakilerdir. Geçmişte ve bugün uzun vadede birçok örgütlenmede ipleri ellerinde bulunduranların çoğu da bu tip insanlardandır. Solun resmi tarihi beşinci grup solcuların tarihidir. Bu Marksist olmayan bir tarihtir. Ya dogmatiktir, ya revizyonist ya reformist. Çünkü bu tip insanların Marksist olmalarına isteseler de imkan yoktur. Bunlar ancak Marksisist ya da Marksolog olabilirler. Biraz kaba bir anlatım oldu ama ziyanı yok. İnsancıl'ı bilmem ama ben birinci grup insanlardan yanayım. Yazının başında belirttiğim gibi çok uzun vadede insanın gelişimi bu tip insanların sözlerini, yaşamlarını haklı çıkaracaktır. Ama o uzun vade onlarca, belki yüzlerce kuşak alabilir.

Görüldüğü gibi bunların "4. Enternasyonal gevelemeleri"yle hiçbir ilgisi yok. Ayrıca "masa başında" yazılmış şeyler de değildir. Eskiden masa başında yazardım, doğru. Yazılarımı sokakta veya kırda değil masa başında yazardım. Bir dostum çok ucuz bir bilgisayar buldu bana; o tarihten beri bilgisayar masada, klavyesi dizimin üstünde. Yani diz başında yazıyorum.

Şimdi bir şeyi daha eklemek istiyorum: Birçok yerden benzer tepkiler geliyormuş, demek ki kendimi gözden geçirmeliymişim. Tepki gelsin diye yazıyorum zaten; belli klişeler parçalansın diye. O klişeler parçalanmadan da biz kendi halimizde milim milim ilerlemeye devam ederiz, ama niye öyle olsun. Bizim solumuz onları eleştirmediğiniz sürece her türlü burjuva sanatına açıktır. Yazı mı yazacaksınız, siz büyüksünüz, bir tanesiniz diye başlayın da, altında ne saçmalarsanız saçmalayın, kabulleridir. Alanlarına girer, hele ki onları eleştirirseniz kaplan kesilirler, ama ilgi alanlarının dışına çıkarsanız yine size kucak açarlar. 80'den sonra solumuz beyaz adamın sözcülerini el üstünde tutmakta birbiriyle yarış içine girmiştir. (80'den önce bunu birkaç akım yapıyordu) Bizim derdimiz budur. Yazında, kültürde, sanatta hatta felsefede sol bizim mücadele ettiğimiz güçlerle birleşmektedir. İşte Evrensel Gazetesi, işte BSP'nin Barış Etkinlikleri.(3) Biz politik alana girmeyeceğimizi, hiçbir sol akıma rakip olmayacağımızı ifade ediyoruz. Sol da hiç değilse bizim alanımızda bize köstek olmasın.

Bölüm başında İnsancıl olarak buralara çok zor geldiğimizi söylemiştim. Şimdi "organik aydın"lara ya da "Marksist omurgalı aydınlar"a sözü getireyim. Bu Marksist omurgalı aydınlar beş yıl boyunca mücadelemize tek cümlelik destek sağlamadılar. Tek bir sözcükleri bize büyük güç verirdi, fakat onlar kulaklarının üstüne yattılar. Hatta bununla kalmayıp değişik platformlarda beyaz adamın sözcüleriyle işbirliği yaptılar. Yine de bundan sonra bizi desteklerlerse seviniriz. Ama söyleyin onlara; kollarında piyasa edebiyatçıları, yazarları, felsefecileriyle bir daha otlaklarımıza girerlerse, onları da, hem de tam omurgalarından oklamaktan çekinmeyiz.

Ben Mİ Biz Mİ?

Taşçı'ya göre İnsancıl Marksizmin bilimsel yönünü ön plana fazla çıkarıyor, siyasi yanını zayıflatıyor. Oysa şöyle

düşünse birçok sorun kendiliğinden çözülecek: Marksizmin siyasi yanının zayıflaması, onun bilimsel özünden, yani yöntem sağlamlığından uzaklaşılmasından kaynaklanıyor. Bunu becerenler de 3. Enternasyonal partileridir. 2. Enternasyonali tartışmıyorum bile. Ama o işin politikası; biz kendi meselemize dönelim.

Afşar Timuçin'e göre bilinç ve benliğin hem ortak yani toplumsal, hem de ayrı yani bireysel bir yanı vardır. Gelişmiş bilinç ve benlik de ayrılık ve ortaklık özellikleri yüksek bilinçtir. Bu bence tam da Marksist bir bilinç kavrayışıdır. Ama dogmatik Marksizm bu anlayışı yok etmek için uğraşmıştır, hâlâ da uğraşmaktadır. Sovyetler Birliği'nde rejim "ben" i yok etmeye kalktı. Beni geliştirebilecek her türlü etkinlik sanat, psikoloji kısırlaştırıldı. Oysaki feodal ya da kapitalist anlamda değil, gerçek anlamda "biz"i oluşturacak şey gelişmiş, yetkinleşmiş bireylerdi; bu, unutturulmaya çalışıldı. Sonunda tarih hakkını aldı. Gerçekten de, hiçbir merkez komite kararı "ben"i ortadan kaldıramaz. O "ben" her sıkıştığında kendini dayatır. Bu sıkışma iyi bir yolda da olabilir kötü bir yolda da. Bir şeyin paylaşılması, birkaç saatlik emek ya da az bir para istenmesi, birlikte yaşama, birlikte çalışma, savaş, işkence, ölüm tehdidi vb... Bu anlarda kişinin gelişmişlik düzeyi belli olur. Bu anlarda "devrimin ve partinin yüksek çıkarları" kişinin tavrının belirlenmesinde bir dış etkendir. Kişi belli bir gelişmişlik içindeyse, sorumluluk ve onur duygusu yüksekse, sözü pek fazla edilen bu etmen onlar üzerinden ve daha karmaşık yakın insani imgeler üzerinden etkisini gösterir. Gelişmemiş insanda ise hiçbir etki göstermez. Zaten işin aslına bakarsanız "devrimin ve partinin yüce çıkarlarından" herkes söz eder ama, en çok söz eden başlangıçta sözünü ettiğim beşinci grup insanlardır. Bunların biz ve ben anlayışlarının kapitalist ya da feodal ben ve biz anlayışlarından pek fazla farkı yoktur. Daha çok "biz" lafı edilerek belirli benlerin haz merkezlerinin daha çok tatmin olması sağlanır.

İnsancıl'da pek fazla geçen ve bu yüzden yadırganan "ben" gelişmiş bireyler yaratma özleminin bir ifadesidir. Ayrıca biz demenin daha doğru bulunduğu bir ortamda, biz diyenlerden bazılarının aynı zamanda "ben" de diyebilmeleri bir cesareti gerektirir. Çünkü gözler böyle bir ortamda "ben" diyenin üstüne çevrilir. O kişinin eğer saklamak istediği şeyler çoksa bunlar kolay açığa çıkar. Ancak saklayacağı kirli şeyleri bulunmayan kişi rahat rahat "ben" diyebilir. Bu "ben" ve "biz" tartışması toplumcu bireylerde zaten ilk aşamada öğrenilmiş ben-biz ikileminin aşılmış halidir, yani üst düzey bir tartışmadır; bilmem vurgulamaya gerek var mı? Ama bazılarınca anlaşılmadığına göre demek ki var.

Bir süredir bana psikolojizm yaptığım, biyolojizm yaptığım yönünde eleştiriler geliyor. Bu arkadaşları bir kez daha insafa çağırırım. Bu ülkede değme okumuşlarımız daha psikologla psikiyatrist arasındaki farkı bilmiyor. Değme solcularımızın psikoloji deyince ödleri kopuyor. Birçok aydınımız Darwin'in evrim teorisiyle, Lamarc'ın evrim teorisi arasındaki farkı bilmiyor. Bu ülkede nasıl pisikolojizm, biyolojizm yapılır. Burada olsa olsa politisizim yapılabilir. Çünkü bu ülkede herkes politikadan anlar. Herkes politiktir.

İnsanda bilgi fobisi vardır. Yeni bir şeyi öğrenmek istemez, sıkılır. Bende de var bu fobi. Belli bilim alanlarında yeni bir şeyler okumaktan kaçınırım. Temel bilgi olarak her aydının bilmesi gereken bazı şeyleri bilmem. Bizim solcularımızda da bireyi anlama fobisi vardır. Psikolojiden, biyolojiden o yüzden nefret ederler. Toplumu anlama konusunda o denli donanımlıyken onu anlayamamaktadırlar; birileri kalkmış önlerine yeni bir şeyler getirmektedir. Olacak şey midir bu! Zaten Marks, Engels, Lenin'de birey konusunda fazla şey yoktur. Stalin'de de yoktur, çünkü vakit bulamamıştır. Düşünen tüm kafalar yok edildiğinden, dilden, ulusal soruna, diyalektikten, tarıma varıncaya dek her konuda kendi yazmak zorunda kalmıştır. Bereket ki, genetiği Lisenko'ya bırakıp o işten kurtulmuştur. (4)

Üç ustanın birey konusunda yazmamalarının nedeni sosyalist ülkeler deneyiminin yaşanmamış olmasıdır. Bir de bazı bilim dallarının o tarihte henüz emekliyor oluşu rol oynamıştır bunda. İyi ki de rol oynamıştır, çünkü sosyalist ülke hapishanelerinde ölmekten kurtulmuşlardır. Bu işin şakası. Yine de az sonra aşağıda göstereceğim alıntı Lenin'in Leninistliğinden şüphe ettirecek cinstendir.

Sosyalistlerin psikolojiye gereksinimi vardır. İnatla direnseler de vardır. Yetmiş yıllık sosyalizm deneyini bir değil iki değil birçok kanaldan incelemeleri gerekmektedir. Bu ülkede yüzbinlerce eski solcunun nasıl olup da çocuklarını gönderecekleri kolejden, yazın gidecekleri tatil sitesinden alacakları arabanın markasından başka bir şeyden söz etmeyen insanlar haline geldiğini izah edebilmeleri gerekmektedir. (Yanlış anlaşılmasın; bu insanları sevmediğim ve küçümsediğim sanılmasın. İçlerinde bir bölümü şimdikilerden de cesaretli ve çok daha nitelikliydi, ayrıca şimdikilerden daha çok iş yapıyorlardı.) Belki de kimsenin derdi değil, insanın ne olduğu ne olacağı. "Devrimin ve partinin yüksek çıkarları"ndan söz eden, "parçanın bütüne feda edilmesini" doğal karşılayan insanlar her zaman çıkacak. Bunların üç dört yılda bir isimleri, yüzleri, kılıkları değişecek, ama böyle insanlar bayrağı elden ele taşıyarak mücadeleyi sürdürecekler. Eskileri düşünen ben, hiç değilse birkaç kuşak gördüm. Ama yazık değil mi Cengiz Gündoğdu yaşındaki insanlara.

Sanat Eleştirisi

Grup Yorum'la İbrahim Demircan arasındaki tartışmayı İnsancıl'da izledim. Grup Yorum'a göre yaptıkları müzik devrimci müzik. Peki Neden? Grup Yorum devrimci insanlardan oluşuyor, yaptıkları müzik devrimci çevrenin duygusal gereksinimlerine sesleniyor, müzikte devrimci temalar işleniyor; müzikleri devrim cephesinin militan müziği oluyor dolayısıyla. Bu söylenenlerden kuşkum yok. Ama Grup Yorum yine de devrimci müzik yapmıyor. Devrimci olmakla, devrimci düşünmek nasıl farklıysa, devrimci olmakla devrimci sanat yapmak birbirinden o kadar farklı çünkü. Müzikten iyi anlayanlara sordum: Grup Yorum'un müziği ne içerik ne de biçim açısından yeni bir gelişme göstermiyor. Yeteneklerini takdir de etsem, parçaları hoşuma da gitse bana da öyle geliyordu nitekim. (Hoşlanmakla güzel bulmak farklı şeylerdir, anımsatıyorum.)

Siyasal İslamcı Ulvi Alacakaptan'a göre asıl olan müslümanlık. O yüzden ben önce müslümanım, sonra tiyatrocuyum; tiyatrom o kadar güzel olmasa da olur, yeter ki davama hizmet etsin diyor. Alacakaptan bunları söyleyebilir. Çünkü onun bilinçleri ışıtmak diye bir sorunu yok. Ama sol çevrelerde de benzer anlayışlar hüküm sürüyor. Hatta İnsancıl içinde bile bazı arkadaşlar önce sosyalist olduklarını, sosyalist sanatın davalarına tabi olduğunu söylüyorlar. (Aynen bunu söylemiyorlar tâbii, buna benzer şeyler söylüyorlar.) Oysa burada yapay bir ayrım var. Üstelik bu yapay ayrım sosyalist sanatı baltalıyor, sosyalist eleştiriyi baltalıyor. Çünkü bir insan çalıştığı alandaki etkinliği ölçüsünde, o alanda ulaştığı nitelik düzeyinde devrimcidir ancak. Daha doğrusu yaptığı işin devrimciliği o düzeydedir. Diyelim devrimci bir tiyatrocu. Tiyatrosunu devrimciler izliyor ve beğeniyor. Salt bu, o tiyatroyu devrimci yapar mı? Yani tiyatro alanında devrimci yapar mı? Yapmaz. Tiyatrosunda yeni bir şeyler olmalıdır o sanatçının. Ya da yeni bazı düşünceleri, tartışmaları gündeme getirmelidir. Bu anlamda nitelikli olmalıdır. Niteliği düşük bir devrimci sanat olabilir mi? Olur! Tek bir koşulla: Eğer o güne dek diyelim tiyatroyla ilgilenmemiş, ya da müzik yapmamış sıradan insanları, emekçileri sanat üretim etkinliğinin içine aktif olarak katabilmişse sanat, bu da devrimci bir sanat kabul edilmelidir. Ama bir tiyatro, diyelim fabrika fabrika dolaşıyor, kötü (ya da görece iyi) bir biçimde, bilinen düşünce kalıplarını oyunlarında yineleyip duruyor. Bu tiyatroya devrimci tiyatro denilebilir mi? Bana göre denemez.

Sosyalist sanat eleştirisinin de bu anlamda değişen yeni duruma özgü yeni düşünceler geliştirmesi gerekir. Oysa bazı arkadaşlarımız yazını eleştirirken soğuk savaş yıllarının es-

tetik kuramlarıyla yetiniyorlar. Üstelik o yıllardakinden de geri anlayışları savunuyorlar. Bu arkadaşlara göre diyelim iyi bir romanda mücadele eden, yılmayan işçiler olacak, çelik gibi bir parti olacak, kararlı ileriyi gören devrimciler anlatılacak. Peki nerden bulacağız hayatta bu tiplerin, partilerin, sınıfların karşılıklarını. Zorlayarak bulabiliriz, belki de zorlamak gerekir, tamam bunu kabul edebilirim, fakat tüm eserler zorlamaya mı dayanacak?

Sıradan insanları anlatamaz mıyız? Ya da seçkin insanların insani zaaflarından söz edemez miyiz? Bunları yaptığımız zaman hoş karşılanmıyor. Toplasan bir avucu geçmeyen ideale yakın insanları mı işlemeliyiz durmadan? Bireyi altından pislik görünür diye inceden inceye ele almaktan vaz mı geçmeliyiz?

Sinan. Kutlu, Çağrısız Hayalim için "bireysel bir roman" diyor. Romanı toplumcu gerçekçi sekter eleştirilerden korumaya çalışıyor, pek de güçlü çıkmayan bir sesle. Bireysel bir roman da güzel olabilir pekala diyor çekine çekine. Çünkü yakın saydıklarımız durmadan korkutuyor bizi. Oysaki arkadaşlar roman bireyseldir zaten. Romanın özü bireyseldir. İşte Lenin konuşuyor: "Romanda tüm olayın özünü bireysel konum, karakterin çözümlenmesi ve ilgili tiplerin belirgin kılınması oluşturur." (5) İşte bu kadar!

Biz kırk elli yıl önceki anlayışların gerisine düşmüşüz dedim. Gerçekten her yerde parti, her yerde mücadele eden işçi sınıfı arayan, başka türlü bir sanat eserini beğenmeyen arkadaşlarımız Çehov'u, Dostoyevski'yi nasıl beğenecekler? Onlardan vazgeçtik, Kuyucaklı Yusuf'u, Kürk Mantolu Madonna'yı güzel bulduklarını nasıl açıklayacaklar? Yusuf sevdiğini kollarında yitiriyormuş, bu umutsuz son Kemalizm-'den umudu kesişi ifade ediyormuş... Her yazara karşı bu denli hoşgörülü değiliz oysaki, öyle olunmasını da önermem.

Burada sosyalist eleştirinin yeni kavramlar, ölçütler geliştirmesi gereği doğmaktadır. Aristo'dan, Kant'a, günümüz eleştirmenlerine estetikle ilgili tüm görüşler tarihi materyalist yöntemle gözden geçirilmelidir. Eleştiride devrimcilik budur. Sinan Kutlu'nun söz ettiği, C.G nin öteden beri vurguladığı insani gerçekçilik toplumcu gerçekçiliği sıkıştırmadan yeni kavramımız olabilir. Ölçütlerin bir çoğunu bugüne dek kullandık, bunları daha da temellendirmek, yenilerini bulmak görevi sanırım önümüzdeki ilk görevdir. Acaba öyle midir? Bu, başka bir yazı ve tartışmanın konusudur.

Kişilik-Genetik

Birçok arkadaşımızda şu yanılgı var: Bilimsel önermeler mutlaka bizim kafamızdaki doğruya uymalı, bizim Marksizm'imize uymalı, bize cesaret ve umut vermelidir. Oysa ki bilimsel önermeler insanlara cesaret ve umut vermek için yapılmaz. Gerçeğe yaklaşmak için yapılır. Kişi o gerçeği yaşam mücadelesinde, siyasi mücadelesinde bilir ve tavrını ona göre alır. Bir bilgi bizim o güne kadarki bilgilerimiz ya da sanılarımızla çelişiyor olsa bile bilgidir ve bizim yararımızadır. O bilgiyi alır kullanırsak biz karlı çıkarız. Gerçek olan bir şeyi umudumuzu kırıyor, önceki sanılarımızla çelişiyor diye kabullenmezsek bu softaların, ya da başını kuma gömen devekuşlarının tavrından farklı bir tavır olmaz ve bundan biz zararlı çıkarız.

Konuştuğum birçok arkadaşta aynı kaygıyı görüyorum. Yazılarda da bu var. Bir önerme ya da savın doğruluğunu yanlışlığını tartışmak başka şeydir, pratik sonuçlarını tartışmak başka şey. Önce birincisi yapılmalıdır tabii ki. Yanlış bir savın pratik sonuçlarını tartışmak zaten abesle meşgul olmaktır. Eğer sav doğruysa pratik sonuçlarının zorluklarına da katlanmak gerekir.

İnsanların ideolojik, politik, estetik, pratik yeğlemelerinde kişilikleri belirleyici rol oynar diyorum. Kişiliklerinin oluşumunda da genetik yapılarının. Bunun söylerken genetik temelin ve kişiliğin döllenmeden itibaren çevre koşullarıyla diyalektik bir etkileşim içine girdiğini her saniye, her dakika bu birlikteliğin öncekine göre değişik bir yapı oluşturduğunu, yaşamın her aşamasında küçüklü büyüklü ama sürekli olan değişmeler sonucu tek insanın o günkü toplumsal varlığının ortaya çıktığını söylüyorum. Burada hangi etmenler ne oranda etkileyici ne oranda belirleyicidir, diyalektik olarak kesin bir şey söylemek olanaklı değil. Çünkü bu çok karmaşık bir süreç. Ama vurgulamak istediğim şey, belirleyici sözünü ister kullanayım ister kullanmayayım genetiğin ve kişiliğin rolünün çok önemli olduğudur. İnsanın giderek kalınlaşan bilgi birikiminin sonucu olan bu görüş çeşitli çevreler ne denli itiraz ederlerse etsinler giderek egemenlik kazanacak. Genetik ister ayrı bir bilim dalı kabul edilsin, ister biyolojinin bir kolu sayılsın bugün de canlıları ve insanı anlama uğraşının en önemli disiplinlerinden biri halindedir.

İleri sürdüğüm savın toplumsal sonucu ne olabilir? Sonuç açıktır; zaten bilinen bir gerçeğin, yine zaten bilinen farklı bir disiplinden açıklamasıdır. Bu şudur: Sosyalistlerin ütopyası olan yeni insanı yaratma aşaması varılmayacak bir aşama değildir, ama varılması zor bir aşamadır. Bunun için üç beş kuşak insanın çalışması yetmez, belki otuz. elli kuşak insanın mücadelesi yetmez, mücadele daha uzun vadeli düşünülmelidir. Belki de düşlediğimiz yeni insan bu tür insanın değil, biyolojik temelde gelişecek yeni bir insan türünün kazanımı olacaktır. (Bu da başka bir yazının konusudur.)

Bir şeye zor derseniz insanların tavırları da farklı olur elbette. Geçmişte birçok insan sosyalist mücadeleye gerçekten yeni bir toplumu kendi gözleriyle görebilme umuduyla katıldı. Bizim ve torunlarımızın böyle bir umudu olamayacağını, olursa bu umudun ayakları yere basmayan bir umut olacağını açıkça söyleyebilirim. Bu durumda ne yapmalı. İnsanın kendinde ve toplumda değiştirebileceği az şey varsa ve bu da çok zorsa ne yapmalı? Birçok insanın nimetlerinden bizzat kendi yararlanamayacağı bir düş için mücadeleye girmeyeceğini biliyorum. Söylemek istediğim de tam da bununla ilgili zaten. Yalnızca mücadele etmek için mücadeleyi kendine yaşam biçimi seçmeyenler, başarı şansı düşük, hatta birkaç kuşak için kesinlikle olmayan bir uğraş için yaşamını harcamak istemeyenler, zor değil kolay yolları yeğleyenler bu işe baştan girmesinler. Bakın bu söylediğim de yeni bir şey değil aslında. Politik mücadeleye, hatta herhangi bir mücadeleye giren kararlı, önünü gören belki on binlerce kişinin bugüne dek yüz binlerce kez söylediği şey. Bir de şu var: Toplumda bir çan eğrisi mevcut. Kişilikler için bu çan eğrisi ortada en şişkin, en yaygın ortalama tipleri barındıran, kenarlarda giderek sayısı azalan ve normalden sapan kişilikleri gösteren bir eğridir. Bunun politik yorumu ise şudur: Toplumu değiştirmek isteyenler her zaman azınlıkta kalacaktır. Bu azınlık iktidarı ele geçirse ve yeni bir düzen kursa; ilerleme-yerinde sayma çatışması yine devam edecektir, ilerlemeciler yine azınlıkta kalacaktır. Uzun dönemde ileri azınlığın "başarı" şansı hep sıfır olacaktır. Toplumu durmadan çekecek, ilerletecek, ama çektikçe kendi daha da ilerlemiş olacaktır. Aslında bu ileri azınlığın (bu tip kişiliklerin) motivasyonunu oluşturan temel, normal insanın anladığı başarı değil, hiçbir zaman hiçbir şeyle yetinmeyen mücadele tutkusudur. O bakımdan ben ister insanı değiştirmek çok zordur diyeyim, istersem tam tersini söyleyeyim bu tipler doğal biçimde çıkacaktır. Bizim gibi birçok insanın sorunu da onlara yetişebilmek, ya da hiç değilse arayı açmadan takip edebilmek sorunu olacaktır. Bu söylediğimin politik eşdeğerleri ise basitçe şunlardır: Kuru kalabalıklara değil, nitelikli insanlara güven. Kuru kalabalıkları değil, nitelikli insanları örgütle. Ortalama zekalı, ilgisiz, duyarsız, korkak yığınların hiçbir zaman ulaşamayacağın desteğini değil, öncü güçlerin ilgisini kazan.

Yine söylüyorum, anlattığım şeyler az çok bilinen gerçeklerin farklı bir disiplinden açıklaması. Bir şeyi biliyorsak farklı disipline ne gerek var diye sorarsanız şunu söylerim: Çok büyük gerek var. Evinizi düşünün. Evinizi çok iyi tanıdığınızı, bildiğinizi düşünürsünüz ama aslında fazla tanımazsınız. Sizi yalnızca duvarlar, pencereler, kapılar, elektrik düğmeleri, eşyalar ilgilendirir. İlginiz kadar bilgiyle bir süre rahat yaşayabilirsiniz o evde. Günün birinde bir elektrik arı-

zası olur, duvar içlerindeki kablo sistemini bilmeden arızayı tamir edemeyeceğinizi anlarsınız. Suyunuz akmaz olur, kanalizasyon tıkanır; döşemenin altında, betonların içlerinde hiç bilmediğiniz oluklara dalmak zorunda kalırsınız. Evinizin bir mimar, bir elektrikçi, bir baca temizleyicisi, bir komşu için planı görünümü hep farklıdır. Örneğin ben de o evin x ışınlarıyla bir fotoğrafını çekiyorum, evin sahibine veriyorum. Adam bağırıyor: Bu ne? Bunun benim evim olduğunu nereden çıkarıyorsun? Senin evin diyorum, bak şu duvarlarda da derin çatlaklar görünüyor, ilk depremde yıkılır, dikkatli olmalısın. Adam fotoğrafın kendi evinin fotoğrafı olduğuna inanmıyor, aldırmıyor...

Kat etmemiz gereken daha çok yol var. İnsan iyi şeyler için mücadeleyi bıraktığı an küvetten yukarı çıkmak isteyen bir böcek gibi kayar, geriye düşer. İnsan kötü şeylere doğası gereği daha yatkındır. İyi olmak için sürekli çabalaması gerekir. Kendini bıraktığında kendiliğinden kötü olur. Bu da hayvani doğasından kaynaklanır. Bunu bilmemiz yelkenleri suya indirmemize yol açmamalıdır, aksine daha inatçı mücadeleye isteklendirmelidir bizi.

Ama kat etmemiz gereken yol çoktur...

1- Bu yazı Anıl Denizoğlu, Savaş Yücel, Kadir Yercl, Nevzat Levent Taşçı, Mustafa Bayram Mısır, Temel Demirer, Cengiz Gündoğdu'nun düşüncelerimle ilgili olan, olmayan yazılarına ve tartıştığımız öbür dostlara yanıttır.

Başlığın gayri-ciddi olmasını özellikle istedim. Çünkü bazı arkadaşlar yalnızca sululuğun değil mizah duygusu eksikliğinin de çocuksu bir anlayışsızlığa yol açtığının farkında değiller. İnsancıl'ın yanlışları ukalaca eleştirmesinin doğruluğunu yazmıştım bir yazımda. Bu yüzden bir arkadaş mektubunda benim "ukala" olumu anımsattı. Birine torpil yaptırdığımdan bahsetmiştim bir yazımda. Burada mizah ruhunun yanında bence şöyle net bir niyet vardı: Birini uçurumdan atmayı kafama koymuşsam kendimde birlikte gitmeyi göze alabilirim. Arkadaş ise açığımı yakalamışçasına şöyle sordu bana: Torpil yaptırmak da suç değil mi? Söyle bakayım ha!

2- Nasıl mı boğazımıza basıyorlar; şöyle: Bir günlük gazete çıkarılıyor. Kadronun yarısından çoğunun sanat ya da felsefe adamı olduğunu, üstelik bunların çoğunun bizim yıllardır mücadele ettiğimiz düşünce despotları olduğunu görüyoruz. Gelin de suskun kalın! Bir barış şenliği düzenlenlyor; açılış konuşmasını yine o adam- adamlar yapıyor. Birileri bize pasifist diyor, bir bakıyorsunuz pasifist diyenin partisi bizden bin kat pasifist birileriyle can ciğer kuzu sarması. Barı ülkenin şu en önemli sorunu, kilit sorununda bir tavır alalım diyoruz, bir bakıyoruz tüm bir sosyalist sol "kirli savaş" gibi uyduruk bir sözcüğün büyüsüne kapılmış, Marksist geleneğini unutmuş, milliyetçilerin kuyruğunda koşmaya çalışıyor. O zaman susuyoruz. Bu kez de niye sustun, niye sustun diyorlar...

3- Bu konuda Söz'e hoşgörü sınırlarını zorlayacak bir yazı yazdım. Yayımlanacağını beklemiyordum, çünkü öbürleri olsa basmazlardı. Söz bastı. Bu şunu gösteriyor: Söz akli kendine güvende öbürlerinin birkaç adım önündedir. Başka şeylere değil aklına güvenen ise doğruya daha yakın olandır.

4- Sözde komünist bilim adamı, gerçekte kariyerist şarlatan Lisenko ile, bilimsel gerçeklerden ödün vermeyen, bu yüzden de öldürülen "hain" Vavilov arasındaki mücadele için Bilim ve Ütopya'nın Mayıs 1995 sayısını lütfen okuyunuz.

5- Lenin, Inessa Armand'a mektup, Aktarım: G. Lukacs, Estetik II, Payel Yay. 1981

Fırtına

Bir fırtınadır kopan şimdi.
fırtınanın rengi mi olur?
Kırmızı, beyaz, mavi...
Rengarek bir hengâmedir fırtına
alından moruna.

Bembeyazdır fırtına,
kasıp kavurur ortalığı.
soğuk iliklere işliyor, dondum donacağım

Kırmızıdır fırtına şimdi.
Ateşiyle yakıp kavuruyor,
gövdemi, ille de yüreğimi.

Mavileşiyor fırtına
her şey derin bir durgunluk içinde
Gözler dikilmiş ileriye.

Yemyeşildir kopan fırtına.
Yürek delicesine çarpıyor,
Zap deli deli akıyor.

Rukiye CEYLAN

Teorisist Hırçınlık "Dürüstlük" Müdür ?[1]

Temel DEMİRER

Kaan Arslanoğlu'nun **"zehir zemberek"** yazısından **"nasibini"** almayan kalmadı. Durmadan 'ben" diyen yazar, **'Evrensel'** ve **'Yeni Politika'** gazetesine, **M. Bayram Mısır**'a ve bir çok arkadaşa 'dersini verdi'! Umarım **KA**, **"Dürüstlük... Dürüstlük... Dürüstlük..."** yazısıyla 'ruhunu kurtarmış'tır... Böylesi, operasyonları tasvip etmem. Hatta **"sükutun altın"** olduğuna inanırım. Ancak, tavrımın **"ikrar"**mış gibi algılanması 'tehlikesi" söz konusu; çaresiz **KA**'ı yanıtlayıp, sevmediğim bir işi yapacağım. Ama **"meram"**ımı anlatan **"kelam"**ım; **"dehşetengiz"** yazıya 'cevap'la sınırlanmayacak. Yani kör dövüşüne prim veren müflis 'münevverler" gibi davranmayacak. Öne çıkan soru(n)lara el atacak. Mızrağın sivri ucunu T.C'nin düşük yoğunluklu 'demokrasi'sine ve soru(n)lara çevirecek. Radikal sosyalistlerin asli eleştiri malzemesi, 'ben'den söz eden hırçınlık olamaz. Soru(n) kapitalizmledir, **KA**'ın 'ruhunu kurtaran" hırçınlığının psikolojik soru(n)larıyla değil...

Kendi hesabıma; **"Mustafa Bayram Mısır'la İlgili"** alt başlıklı yazıları doğru bulmuyorum. 'Teorisist" hırçınlığın, kişileri 'tartışan"vakur edası bana yabancı. Epik gülümseyişle **"belirsizliğin bilgeliğine"** soyunanlardan değilim. Politika tarzım, **KA'**dan farklı. Farklılığımı, özenle koruma yanlısıyım. İronik ve allegorik **"kıyısız bir gerçeklik"**lerin spekülasyonlarından uzak durmak gerek. Ancak **"biz gördüğümüz her püsürüklüğü (ne demekse ?-b.n) afişe etmeli, her yanlışı ukalaca eleştirmeliyiz"** diyen **"ukala"**lığıyla **KA**, kimlik sorununu aşamamış **"yeryüzü yargıçlığı"**yla karşımızdadır ! Oysa ukalalık sosyaliste yakışmaz. **"Biz basketbol oynuyoruz, politikler boks yapıyor"** diyen **KA**'ın **"basketbolcu ukala"**lığı; gülünç bir **"inançsızlık epiği"**dir. Spekülatiftir. Düş kırgınıdır. Beklentilerin eylemsizlik mihrabına sığınmış öznel hırçınlıktır. Dünyayı değiştirme olanaklarını, sözel hırçınlıklara eşitleyen ve itirazla 'var olan" tarzıyla çok konuşan **KA**, neden **"Kürt Sorunu"**nda suskundur ?.. Bakın ne diyor: **"Yeni Politika ve Kürt sorununda suskunum. Belki uzunca bir süre daha suskun kalmaya devam edeceğim. (...) Çünkü Kürt meselesinde bir şeyler söylemek cesaret istiyor. (...) Devlet politikasına aykırı düşünceler ileri sürdüğünüzde ise hapse atılma olasılığınız kuvvetle belirir. (...) Yeni Politika'daki arkadaşlar, (...) sizi ne eleştirebilirim, ne de destekleyebilirim."** ***KA***, her konuda açıkca konuşuyor da neden **"Kürt Sorunu"**nda güçlüklerden söz edip susuyor ? Bu çifte standartlılık değil mi ? *Bunu yanıtlamalı*... Çünkü dünyayı değiştirmekten yana olan organik aydın, yürüyerek düşünmekle, diyetini ödemekle, hırçın-ukala ve çifte standartlı olmamakla mükelleftir. Sadece haykıran hırçınlıklarla devrim yapılamayacağı gibi; devrimin organik aydını da olunmaz... Bir nokta daha: Türkiye'nin sorunlarından; **"ben ne kadar sorumlu ve günahkârsam, herkes de o kadar sorumlu ve günahkârdır"** demek organik aydının görevidir. *Yoksa **KA** gibi etrafına yaylım ateşi açarak kendini "realize etmek" bana aptalca geliyor.* Ayrıca da **KA**, itiraf etmekten de geri durmuyor: **"Politik mücadele, doğrudan politik eylem bizim ki gibi bir ülkede çok çok zor"**dur. Ama zorluğu talip-taraf olmayan biri (yani bir **"basketçi"**), sahte **"boksör"** edasıyla ekliyor: **"Bir arkadaşımız, sütten çıkmış ak kaşık aramamız gerektiğini söylüyor. Niye aramayacakmışız ?! (...) Yitirecek neyimiz kaldı: Ak kaşıklar arıyoruz artık!"**[2]

KA'ın çifte standardını anlamıyorum: **"Basketçi"** gibi yaşıyor. Burnunu sağlama alıyor; ama sahte **"boksör"** edasıyla **"ak kaşık"** ahkâmı kesiyor. **"Boksör"**ler **"ak kaşık"** aramaz... Türkiye ve dünya, sosyalizm açısından zorlu ve sorunlu bir dönemden

geçiyor. Sorun, sosyalistlerin krizinden ve örgütsüzlükten kaynaklanıyor. Ancak **KA**'ın tarzı, verili olumsuzluğu; kendi edilgenliğini aklama malzemesi olarak kullanıyor. Negatif psikolojik seçimlerinin edilgenliğiyle, fildişi kulesindeki izolasyonu seçiyor. Tehlikeli bir tutumdur bu ! Sonu ve sorunu yoktur. Devrimci **Marksizmin** güncelleştirilmesi ve politik güce dönüştürülmesinin önünde engeldir... **KA**'a kızmıyorum. O, 1980 sonrasının 'sol pasifist" ürünüdür. 80'lerden 90'lara erozyon-törpülenme süreci yaşandı. Açmazlar; yetmezliklerle büyüdü. Çözümün, militan eylemlilik ve teorik yenilenmeyle yaratılacağından söz edilse de, kayda değer adımlar atılamadı. Dört yanı işlevsiz kuru eleştiri enflasyonu yaşandı. Kendiliğindenliği yücelten ve teslim olan dezorganize konum aşılamadı. Toptancı ve kendiliğindenci yanılsamaların 'beklentileri", teorik öngörü diye sunuldu. Kendiliğinden hareketin kendiliğinden örgütlenmesinin popülist "tarz-ı siyaset"i, 'edilgenliğin" teorik 'gerekçe'si oldu. Devrimci çalışmanın enstrümanı olan örgütlülük biçimleri, 'söz'e ve 'tartışmalar'a feda edildi... **KA**'ın da (yeni bir şey söylemeden) yaptığı budur !...

KA saptamalarımı, yine **"mülteci duygusallığı"** teriminin toptancılığı kapsamında algılıyabilir. İndimde, bu tür toptancı nitelemelerin **"kıymet-i harbiyesi"** yok. **KA**'a genelleme imkânı vermeyen farklılıklarıyla *sürgün sadece, " bekletilerin eylemsizlik mihrabına sığınılmış" bir mekân değildir. El kapılarının, uzatmalı "kış uykusu"nda tüketilen yıllar; "onurlu tecrit"ini yaşamakla sınırlanmamıştır. Sürgün, bitmemiş hesaplaşma için öfke ve kinin beslendiği bir coğrafyadır da...* Sürgün sadece 'duygusallık'la açıklanmaz **KA**... Ben de Paris'in Türkiyeli mülteciler kolonisindeydim. Ancak istediğim kadarıyla... **"Nasıl"** mı ?... Bir Paris tutkunu olan **Ernest Hemingway**, **"Paris sen ne kadar istersen o kadar veren bir şehirdir"** der. Haksız da değildir...

Ancak **KA**'da; ***"Paris, bazıları için gerçekte ve simgesel olarak fenerkent, her türlü tatmin kaynağı; diğer bazıları için de felsefi bozulmanın ağına düşmüş zihinlerin yozlaşmışlığıyla kendini kumara, şaraba, kadınlara adamış bir hayatın bayağılıklarının birbirine karıştığı, şeytanın inidir. Büyük kent kaybolmanın yeridir"***[3] *diyen **J. Le Goff**'da gibi düşünebilir. Ama onların düşündükleri, kendilerini bağlar ve genelleme malzemesi oluşturamaz.* Sürgün, **"Blues"** ya da **"Rembetiko"** mırıldanan bir mekân değildi. Sürgün **"asla unutmayan"** ve **"ahde vefa"**ların içtenliğine **"veda"** etmeyenlerinde var olduğu bir coğrafyadır aynı zamanda...

Türk(iye) solunda "herşeyd'en söz eden" genellemelere yabancı değiliz. Ama yüzü eyleme dönük politik sorumluluklarını göz ardı eden iddialı spekülasyonlar; insana bir fıkrayı anımsatıveriyor. Hani adamın biri söze başlamış; **"Hazreti İsa Fırat Nehri'nden yüzerek..."** derken, öbürü sözünü kesip, **"İsa değil, Musa; Fırat değil, Kızıldeniz; yüzerek değil; yürüyerek... "Neresini düzelteyim ?"** demiş ya... **KA**'nın dedikleri de bana, **"neresini düzelteyim ?"** dedirtiyor: **"Demirer'in yazısı solun kuramsal açmazının nereden kaynaklandığına iyi bir örnek. (...) Demirer'in yazısında (...) çözüm öneren hiçbir şey yoktur. (...) Demirer'in önermeleri sürekli bibirini götürüyor ve yazıdan geriye dost bir insanın duygusal seslenişinden başka hiçbir şey kalmıyor"** deyip, ekliyor: **"sorun kuram ve örgütsel birlik sorunudur. Eylem kolay şey değildir."**[4] Yazar, **"Eylem kolay şey değildir"** itirafıyla, eyleme ilişkin kocaman laflar ediyor. Fakat 'iddialı"tutumu, **"Kürt Sorunu"**nda suskunluğu tercih ediyor ! **"Tek Yol Devrim !"** diyenlere 'itidal" önerip; **"düşmanları dışında herkesi dostu ilân eden"** yüzü sokaklara dönük tarza şiddetle karşı çıkıyor ! Hem de Türkiye ve dünyanın içinden geçtiği koordinatlarda, **"solun kuramsal açmazı"** sözle değil; devrimci teorinin önünü açan eylemle aşılır.

'Le Monde' yazarı **Jean François Petitbon**, 'YDD" ile gezegenimizde **"geliyorum" diyen felaketin güncesini"** kaleme alırken; sanki, 1930'lar dünyasından söz ediyor. Dr. **Herbert Hauptman**'ın, **"insanlığın geleceğine ilişkin korku"**ya ve gidişatın **"insan yaşamını tehdit edici boyutlara ulaşması"**na[5] dikkat çekmesi boşuna değildir. Bu nedenle **Arnold Wesker**, **"üçüncü binyıla açılan kapının cephesine 'masumları koruyun' yazılmalıdır"**[6]diye haykırıyor... Gerçekte de durum vahimdir. **'Oxfam'**a göre, her gün 35 bin çocuk yoksulluktan kaynaklanan hastalıklardan ölüyor. Dünya nüfusunun % 25'i temel ihtiyaçlarını karşılayamıyor. 1.3 milyar insan temiz içme suyuna sahip değil. **"Savaş sonrasında dünya hiçbir zaman, insanlığı bu derece tehdit eden bir olayla karşılaşmadı."**[7] Öte yandan, **"kapitalizmin 1960'ların sonunda başlayarak 1974-75'te genelleşen "yapısal krizi" devam ediyor. Ve ultra-liberal ideolojinin iddia ettiğinin aksine, krizden çıkacağına dair ortalıkta hiçbir emare görülmüyor."**[8]

Çaplı **"décadence/çöküş"**ünü yaşayan dünyada umudu yaratmak, sözel hırçınlıklar ötesinde cürete muhtaç. Çünkü "adalet" ve "vicdan" kavramları; hayatta karşılığını bulamıyor. *Kapitalizmin "YDD" boyutlu depolitizasyon süreci; ahlâkı ve vicdanı iskartaya çıkartıp, insanal değerleri tahrip ediyor. Burjuva ideolojisi, dünyayı Kuzeylileştiren ideolojik/kültürel saldırganlığıyla; insan beynini parçalayarak dünyayı kodlayıp, düşünceyi "imajlar"ın küçük mesajı haline getiriyor. Toplumsalı bölüp, etkisizleştirerek lokalize etmeye çalışıyor. Labirente dönüşen insan beyninde şizofrenik yarılmalar oluşup, toplumsal depresyonu döllüyor. "Adalet" ve "vicdan" kavramlarını askıya alıp; insan(lık)ı şekilsizliğe mahkûm eden kapitalizm; tüketimin ve anlık zevklerin tutsağı kılınmış, sorunlara tepkisiz, bireyci, küstah, konformist, tembel, sorumsuz ve başkaldır(a)mayan insanı üretiyor.* "Akıl" bunalımdadır. Eleştiri; anlamını yitirmiş ve "öykünmeye" dönüşmüştür. İnsan, "başkalaşım"ın değersiz enstürümanıdır. Belirsizliklerle bezenmiş geçiş sürecinde; yakıcı **Aydınlanma** ve yıkıcı sorgulama ihtiyacı büyüyor. İnsan(lık), yok olacağı veya yeniden başkaldıracağı zamanın kıyısındadır.

Zorunluluktan özgürlüğe uzanmak için **Marksizme**, ahlâk ve coşku dolu militan enerji katılması gerekiyor. **KA**, bu soru(n)lar karşısında; 'dut yemiş bülbül" gibi sessizdir ! *Çünkü dünyayı değiştirmek amacıyla yürüyen insan, saltçı sözellikle yetinmez. Ateşlemeyen silaha dönüşmüş söz; yetinilebilir bir şey değildir. Söz'e anlamını veren eylemdir. Eylemsiz söz, anlamsızdır; değiştirmenin-değişmenin önünü açamaz. Söz, anlamını eylemle yakalar ve insana-yaşama ait kılınır. **"Önce Söz"**, onu önceleyen eyleme muhtaçtır. Güçlükler, tehlikeler karşısında kenetlenmek ya da fitne fesatla, yenilgilerle, sevgisizlikle cehenneme çevrilmiş*

kesitlerde elele tutmak, omuz omuza olmak; eylemsiz söylemle mümkün değildir. Saltçı söz; yitik zamanların hayâliyle gevezelikten medet umanların demogojik sığınağıdır. Söz ile yetinmek; varolanın "hiç"lenmesi ya da "hiç"likle yok olmaya razı olmaktır. Saltçı söz; eylemle somutlanmadığı sürece eksikli bir "iddia"dır. Yeterli değildir. Anlamını yitirmiş bir oyundur... Bunlar böyleyken **KA**, saltçı söze 'mucizevi' işlevler yükleyen 'teorisist'lerden biri olmayı tercih ediyor. Oysa devrimci teorinin kazanılması için organik eylem, tamamlayıcı ve tanımlayıcıdır. Yığınlar için okunabilir bir çığlıktır; delifişek yaratıcılıktır. *Devrimci praksis, tarihsel bakış açısıyla, gündelik hayatın devrimcileştirilerek, devrimin güncelliği fikrini realize etmektir.* Akılın araçsal kullanımı ile tarihsel-nesnel kullanımını birbirinden ayıran turnusol kağıtıdır.

İşaret ettiklerim, **"yaklaşan felaketin eşiğindeki Türkiye"** içinde geçerlidir... **KA**'nında gördüğünü zannediyorum: Varoşlar Türkiye kentlerinin dağları oluyor. İnsana, **"ferman padişahınsa, dağlar bizimdir"** gerçeğini anımsatıyor. **"Türkiye'de yangın var !"** diyen **Melih Pekdemir** haklı olarak, **"Türkiye'de ya da gecekondulardaki isyanın tercümesi"**ni arayıp, ekliyor: **"Yangının adı rejim krizidir; toplumun yeniden yapılanması ile devletin yeniden yapılanması arasındaki çelişki"**dir.[9]

Kısa bir iki örnek: **'Uluslararası Af Örgütü'** tarafından yayınlanan **"1995 Raporu**'nda, 1994 yılında Türkiye'de 55 kişinin kaybolduğu ve işkence sonucunda en az 29 kişinin öldüğü ve de işkencenin sistematik olduğu ifade ediliyor. Yine Türkiye DGM'inde 1995 yılında dava sayısı 1994'e göre % 65, 1988 yılına göre ise % 542 oranında arttı. 1994 yılında DGM'lerde 11 bin 895 kişi hakkında dava açıldı... Türkiye'de toplumsal depresyon yaşanıyor. Depresyonun etkenleri **"ekonomik dengesizlikler, hoşgörü ve ve sevgi eksikliği, kimlik karmaşası, manevi değerlerin yerini bireysel çıkar ve düşüncelerin alması, diyalog eksikliği, ümitsizlik ve güvensizlik"**te somutlanıyor.[10] **'Araştırmacılar Derneği Başkanı'** Dr. **Nezih H. Neyzi**, **"etik açıdan kirlenme, toplumun her kesimine yayıldı"**[11] diyor... Konjonktürel olarak insanlık, bireyin her şeyden çok kendini düşündüğü, ortak sorumluluk ve dayanışmayı iplemedikleri bir dönemden geçiyor. Ama bu mutlak değil ! Sözü uzatacak değilim: Kuzey'deki **"sessiz çoğunluk"**, Güney'in Türkiye'sindeki **"masum çoğunluk"**'a denk düşüyor. Sorun da, **"sessiz"** ya da **"masum çoğunluk"**'un sokaklara dökülüp-dökülmemesinde düğümleniyor. Bu düğüm masa başında çözülemez[12]. Eğer **KA**, "çözülür" diyorsa, bu da onun "tercihi"dir !

Görülmesi gerekiyor: Türkiye'de yaşanan toplumsal çürüme, yeni bir toplumsal kurucu iradenin gerekliliğine çağrı çıkartıyor. **"Türkiye çözülüyor. Toplum bugün çok katlı ve çok yönlü bir krizin içinden geçiyor. Geleneksel siyasi eğilimlerin, köklü bir yeniden yapılanmayı gerçekleştirebilecek güçten yoksun olduğu ortaya çıkıyor. Burjuva siyasetin sol kanadı (sosyal demokrasi) tükeniyor. Toplumsal muhalefet odaklarını içerecek bir siyasal önderlik boşluğu, bu ortamda, yakıcı bir boyut kazanıyor. Kriz, toplumda içe kapanma, gericileşme ve sağa savrulma olarak ortaya çıkıyor. Toplumda bir çözülme ve tükeniş yaşanıyor. Toplum, krizi ileriye doğru gerçekleştirebilecek bir atılımla aşamayınca, içine büzülüyor. Öte yandan içe büzülme eğilimi şiddetli bir direnişle karşılaşıyor. Bu iki eğilim arasında yaşanan gerilim, değişim için muazzam bir olanak sunuyor. Toplumsal muhalefet odaklarını içerecek bir toplumda çok yönlü bir çözülme ve tükeniş yaşanıyor. Önümüzdeki bir kaç yıl içinde, Türkiye'de toplumsal ve siyasal bir altüst oluş kaçınılmaz görülüyor. Yeni bir toplum kuruculuğu tarih tarafından dayatılıyor. Sorun; bu kuruculuğu hangi güç ya da güçlerin gerçekleştireceğidir. Günümüzün kavgası budur. (...) Önümüzdeki yıllarda, Türkiye'de toplumsal ve siyasal bir altüst oluş kaçınılmaz gözüküyor. Bu altüst oluştan hangi güçlerin bir toplum kurucusu olarak çıkacağı ise belirsizliğini koruyor. Toplumsal muhalefetin örgütsüz ve öndersiz olduğu bugünün Türkiye'sinde, devrimci sosyalist güçler sokağı hedefleyen yeni bir politik çıkışla yukarıda işaret edilen boşluğu doldurabilirler. Kriz döneminin doğru yönetimiyle gerçekleştirilecek bu devrimci çıkış, sosyalistleri, geçmişle kıyaslanamayacak büyük bir güç haline getirebilir. Sosyalist ve devrimci hareketteki dağınıklığı giderecek, onun gündemini sadeleştirecek ve sosyalist potansiyelin bütünü üzerinde etkili olacak bir yeniden yapılanma, yeni bir çıkış için gerekli olanakları sunacaktır. Siyasi mücadele güçle yürütülüyor. Ne söylerseniz söyleyin, ne kadar doğru bir programa sahip olursanız olun, eğer siyasi bir güç değilseniz, bütün bunların hiçbir "kıymet-i harbiyesi" olmuyor."**[13]

Bu nedenle, verili durumda esasın **"sokağa, eyleme, genel greve !"** diye haykıran cürette olduğundan şüphe duymuyorum. **M. Bayram Mısır** arkadaşın, **'Yeniden Devrimci Politika'** adlı yazısındaki **"kitle partisi"** formülasyonuna katılmasam da[14], önerdiği **"yüzü eyleme dönük tarzı"** onaylıyor ve **"(kimilerini-b.n) devrimcilerle uğraştıkları vaktin onda birini, düzenle, yükselen şeriatçı ve faşist hareketle uğraşmaya ayırmaya davet ediyorum"**[15] uyarısını paylaşıyorum.

Elimde, devrimci **Marksist** yöntem dışında; 'mutlak' ve 'ilahi' çözüm reçetem yok ! 'Teorisist' lafazanlıkları ciddiye almıyorum. **A. Einstein**'in, **"iyi bir eğitim için"**, **"bağımsız eleştirici düşüncenin geliştirilmesinin"** gerekliliği saptamasını önemsiyorum. Pozitif eğitim ya da tartışma, 'siyah beyaz' tonların subjektifliğiyle emretmemeli... deyip, ekliyorum: Siyasette ya da tartışma da yeni bir üslup veya tarz-ı siyasete gereksinimimiz var. **KA** gibi önyargılı hırçınlıklara, artık kimsenin ihtiyacı ve tahammülü yok ! Ciddi, ayrıntılı ve tutarlı olmak gerekiyor. Siyasal birikim; deneyime ve mütevaziliğe, muhtaç. Prof. **Sidney Altman**'ın ifade ettiği gibi: **"Yeni görüşler ve savlar üretilmedikçe, bunların geçerli olup olmadıkları konusunda çözümlemeler yapılmadıkça ne bilimsel bir yaşamdan ne de toplumsal bir alış veriştен söz edilebilir."**[16]

Soru(n)ların kördüğüm olmaktan kurtarılması ya da kolektif-tartışmacı (dönüşen ve dönüştüren) üretkenliğin yaratıp-geliştirmenin biricik yolu; açık ve seviyeli bir üslupta yüksek sesle telaffuz edilmesinden geçmektedir. Spekülasyon ve kuruntularda değil. Radikal sosyalist olmak, ciddi iştir. "Sırtında yumurta küfesi olmayan" hoyratlığın, **"konuşmayı şehvetle**

seven" yanlışlıklar veya sağa sola saldırmayı maharet bilen hırçınlığının komedisi gibi algılanmamalıdır. Lafı gediğine koyan, eylemekten uzak duran "münazaracı cevval"lik, çıkmaz sokaktır. Tartışmanın ve diyaloğun, eylemek anlamı olmalıdır. Ötesi, fasit dairede dönüp durmaktır. Havanda su dövmek; gölge boksu yapmak; ölmüş atı kırbaçlamaktır. Çünkü **Marksizm**'in özeti **"11. Tez"**dir ! **Marx** ve **Engels**, **"bize göre komünizm, ne yapılması gereken bir durum, ne de gerçeğin ona uydurulmak zorunda olacağı bir ülküdür. Biz, bugünkü duruma son verecek gerçek harekete komünizm diyoruz"**[17]derken; komünistliğin tanımını formüle ederler. Dünyayı değiştirmek, gerçekliğin sözel yansıtmalarıyla yetinmemeyi ve gerçekliğe müdahaleyi 'olmazsa olmaz' kılar. Eylemsizlik düşünceyi kısırlaştırıp spekülasyonlara dönüştürür. **KA**'da spekülasyonlara sarılmaktadır. Örneğin, **"şunu sormak istiyorum herkese: Kazara yarın devrim olsa, nasıl bir iktidar kurulur ? Fikrimi söyleyeyim açık açık: Akı karadan ayırmayan bu insanların elindeki bir iktidar sosyalizmin yeni bir yıkımı, yeni bir hayal kırıklığı olur"**[18]demektedir. *Öncelikle olmamış devrim üzerine, ancak **KA** gibi teorisistler spekülasyon yaparlar. Zaten **"kazara yarın devrim"** falan da olmaz. Devrimi var eden koşullar, kadrolar ve kitle hareketi ise **KA**'ı "tekzip" edecek şeyler yapar.*

KA gibi yapmak'tan koparılmış düşünce, spekülatif gevezeliktir. Maddi gerçeklikten kopuk skolastizmdir. Çünkü **"devrimci teori sorunlara ne akademik bir bakıştır, ne de sadece toplumsal ilişkilerin açıklanmasıdır. Devrimci teori herşeyden önce devrimci eylem için bir kılavuzdur. Sosyalist devrimin güçleri, hedefleri, olanakları ve izleyeceği yollar sorunlarına somut ve pratik çözümler getirmelidir."**[19] Devrimci teori, teorisist lafazanlıkla değil; yüzü eyleme dönük politikalar ekseninde oluşturulur. Ancak Türkiye ve dünya zorlu döneminde tarihten ders alamamış edilgenlik 'imkânsızlık teorileri" kotarıyor, geçmişe 'lanetler yağdırıyor'. İşlevsiz kuru eleştirilerle 'idare-i maslahatçılık'ı yapıyor. **Marx**'ın **"üçüncü tez"**ini unutuyor: **"Ortamın değiştirilmesi ile insan faaliyetinin ya da kendi kendini değiştirmenin çakışması, yalnızca devrimci pratik olarak kavranabilir ve ussal biçimde anlaşılabilir."**[20]

"Teorisizm"le iştigal eden gevezeliklerle devrimci yenilenme imkânsızdır. Yenilenme süreci; pratikle anlam kazanır. Köşesine çekilmiş "teori" kotaran (!?) asosyal insanlar, radikal sosyalist olamaz. İhtiyacı duyulan saflaşma-toparlanma, eylem zemininde gerçekleştirilebilir. *Umutlu olabilmek, **Komünizmi**; geleceğin yeni insanı, bugünden yaratan eylem programı olarak ele almayı gerektiriyor. "Dünyayı değiştirme"ye insandan ve kitlelere seslenmeye bireyden başlamayı 'olmazsa olmaz' kılıyor.* **KA**'ın hırçın seçmeciliğinin, elitizminin radikal sosyalizme katacağı bir şey yoktur. Devrimci siyaset, mevcut insan malzemesi ve varolan koşullarla; düzenin eşitliksizci ve baskıcı statükosunu aşmak için yapılır. Günün sorusu, **KA**'ın 'yarı münevver" kaygılarınca belirlenmiyor. Soru(n), karmaşık dünyayı değiştirecek enstrümanları yaratmakta düğümleniyor. **"Tarihi gerçeklik bakımından kendini tanımanın organik yolu harekettir."** (A. Gramsci)

Detay ile uğraşacak değilim: **Kaan** ile aramdaki ayrılık, O'nun 'teorisizm'e yakın durduğu noktada boy veriyor ! Yenilenmeyi, devrimci **Marksizmin** 'ihtilalci yükleri'nden kurtulmanın 'operasyonelliği" olarak algılamıyorum. Yenilenme anlayışım; burjuvazinin dünya çapında dayattığı **"ücretli kölelik sistemi"**nin gayrıinsani koşullarını devrimci biçimde aşmaktan yanadır. Yani mümin rahatlığından sıyrılmış, varolan herşeyi devrimci **Marksist** sorumlulukla sorgulayan; sosyalist devrime hizmet eden çeşitlilik içinde birliği kucaklayan; sokak'ta, eylemde, somut işte bir araya gelmenin ve devrimci farklılıklarını ifade eden; dar siyasi çıkarların değil, **"düşmanlarımız dışında herkes dostumuzdur"** diyen devrimci esnekliği anlıyorum. Çünkü devrimci teori, basit bilgi yığını ya da yansıtma değildir. Değiştirme; eylemi ve eylemle değişmeyi göze almayı 'olmazsa olmaz' kılar. Devrimci teori; ilişkilendiği devrimci mücadele ile, değiştirip dönüştüren insanı ve kolektivitesini yaratmanın biricik yoludur. Devrimci mücadelenin olmadığı yerde, entellektüel gelişme olmaz. **"Filozoflar dünyayı çeşitli biçimlerde yorumlamışlardır; oysa sorun onu değiştirmektir."** (K. Marx)

Kendini 'teorisizm'le sınırlamış ve yaşananı olağanlaştıran 'entel" faaliyeti; devrimci teorik ilerlemenin önündeki engeli oluşturur. "Tozun dumana", 'at izinin it izine karıştığı" Türkiye'de 'söz yetmiyor". Söz, yeni ahlâkın güvencesini oluşturmuyor. **KA**'da kavramak zorunda: "Teorisist" açmazın 'entel" maruzatlarıyla ancak, rehabilitasyoncu olunabilir. Oysa organik aydın reddedendir. Gösterileni değil; gösterilmek istenenin arkasındakini görendir. Zaten **"bundan böyle geleneksel aydın kategorisinden söz etmek pek mümkün olmayacak. Türkiye, kendi özel siyasal, ideolojik ve kültürel tarihinin bu dönemini kapatmıştır. Yeni kuşak aydınlar, iki temel sınıftan birinin organik aydını olmaktan başka seçenek bulamayacaklardır."**[21] Türkiye'de emekçi insanlığın sürüleştirilmesi, örgütsüzleştirilmesi ve eylemden kopartılmış 'ehlileştirilmesi'yle at başı giderken; **"Marksist bilim ve teori ancak spekülatif ve pozitivist olmayan diyalektik materyalist konumlarda savunulabilir."**[22]

"Teorisist" umutvarlığıyla siyasi ölüler ve 'mevta-lar" yatağına dönüşen Türk(iye) sosyalist hareketi; kendine reva görülen aşağılanmaya başkaldıramayan ataleti yaşadığı için ayıplıdır. Kavga etmeden; kavgaya taraf olmadan; sokak'a inmeden yani bu uğurda örgütlenmeden; umuttan ya da gelecek güzel günlerden söz etmek,; boş bir ajitasyon değilse, doğruyu söylememektir. 'Sosyalizmin, tekrar uğruna savaşılır proje katına çıkartmadan, yapılacak bir şey olmadığını söyleyenler", kaçak güreşin 'gerekçe'sini kotarıyorlar. Eylemsiz teori; olsa olsa, 'tanrı'hın bir diğer adıdır. Pratiğin olmadığı yerde; doğru ile yanlışı ayırmak olanaksızdır. Devrim yolunda hatalar, eksikler ve eksiklikler her zaman vardır. Radikal sosyalist hareketin çok yanlışlar yaptığı ve hâlâ da yapmakta olduğu sır değildir. Ancak yanlış ve yanılgı yaşamın ironisidir. İronik olmayan bir yaşam ya da mücadele var mı ?.. Yanlışsız ve yanılgısız bir yaşam ve mücadele, cehennemin ta kendisi olurdu. Yaşamda ve mücadele, yanlışsız-yanılgısız "bütünsel çözümler" ya da "teorik öngörüler" aranamaz. Her devrim ve devrimci hareket, yapısında olan erken özellikleriyle yanlışlı ve eksiklidir. Siyasallığını, toplumsallığına taşımak mükellefiyetiyle, devrimci yanlışlar; "geri dönüşsüz" değildir. **"Türkiye'de sol kırk, belki de elli parçadır"**[23] diyen

Kaan, konjonktürel olumsuzluğu teorize ediyor. Konjonktürün teorize edilmesi devrimci çıkışların zeminini oluşturmaz. Anın ya da konjonktürün teorize edilmesi; **Nihilist** reddiyenin (sorularını hâlâ yanıtlayamamış !) "kolaycılığı"dır. Gündelik örneklerden tanığı olduğumuz gibi; tabu yıkıyorum derken, sık sık ipin ucu kaçırılır. "İfrat ve tefrit"in dozu artar. Tabu yıkmak sarhoşluğuna kapılmak, sadece konuşan ve tartışan "sol saflar"da sık raslanan negatiftir. Ancak **"henüz geçmiş aşılamamıştır. Bunun suçu da geçmişi yaratanlara ait değil. Ayrıca geçmiş öyle lafla, geçmişi yaratanlara küfürle aşılamaz. Geçmişin eylemini aşan eylemlilikle aşılır. "Sol tip", "sol kültür" dejenere olmuş, güvensizlik eğilimleri galip gelmeye başlamıştır. Bu sonuçlara yol açan ortamı değiştirmekten, nedenleri ortadan kaldırmaktan geçiyor. Bunun yolu da, özgürlük ve eşitlik için devrimci eylemi yükseltmekten, eylem arkadaşlığı ilişkilerini, "sol kültürü" özgürlük eylemi içinde geliştirmekten, yeniden üretmekten geçiyor. Duran toplum veya topluluk duran suya benzer. Ne kadar temiz tutmaya çalışırsan çalış mutlaka kokar, suyu arı tutan temizleyen onun akıntısıdır. Şimdi bizim gürül gürül akmaya ihtiyacımız var !.. Eğer özgür olmak istiyorsak, "barikatın arkasında" olmalıyız. Eşitlik ülküsü için kavga vermek, eşitlik ve özgürlük idealinin önündeki engelleri kaldırmaya çalışmak zorundayız. Bunun içinde hem kendimizle, hem de kapitalist sistemle hesaplaşmak zorundayız. Bu hesaplaşma öyle kolay olmayacak. Eğer iddaamızda ciddiysek, yine politika yapacağız, yine mücadeleyi örgütlü sürdüreceğiz. Karşı sistemin gücünü, örgütlülüğünü, medyasını küçümsemeyeceğiz. Bu kavga, dişe diş bir kavga olacaktır. Onlar kavgalarının odağına daha büyük bir sermayeyi koyarken, bizler özgür sermayeyi koymalıyız. Özgürleşmenin de bilinmez bir gelecekte değil, bugünde başladığını bilerek."**[24]

Sorun, Türk(iye) Sosyalist Hareketinin, çok parçalı kadro birikimini eylem içinde birleştirmektir. Bu mümkündür. Çünkü değişen-değiştiren insan(lık) tarihin öznesidir. Karanlığa küfretmek yerine (bir mum yakmakla da yetinmeden!) büyük yangının kıvılcımı olmak gerekiyor. İslâmcısı, faşisti taşradan beslenen yükselişle siyasal "alternatif"e dönüşken gövdelenirken "yaklaşan felaket"in karşısında; sosyalistlerin, "yenik ruh hali"ni ve edilgenliğini aşmak için köktenci reddiye ve kopuşa ihtiyaç büyüyor. Yaşama soldan müdahale, 'devrimcilikte devrim' kararlılığı ve devrimin güncelliği zemininde realize edilmeyi gerektiriyor. Çünkü **"sosyalist hareket, siyasal olanın toplumsal olanla, toplumsal olanın ise siyasal olanla daha doğrudan ilişkilendirilmesi açısından elverişli bir döneme girmektedir. Bu ilişkilerin yeniden kurulması, sınıfı temel alan politikalar üretmekle mümkün olabilecektir."**[25] *Özetle radikal sosyalistlik dik bir omurganın, umudu yaratarak çözemeyeceği hiç bir soru(n) yoktur. Yanıtlanması gereken soru(n) ise her zaman aynıdır: Kazanmaya cüret edebilecek miyiz ?*

KA anlatmak istediklerimi anlayabildi mi ? Bilmiyorum ! Ama yazılı tartışmayı, burada noktalıyorum. Eğer **KA**, yine de tartışmaktan yanaysa, bundan sonrasını açık tartışma toplantılarında devam ettirebiliriz. **'İnsancıl'** dergisinin sayfalarında değil ! Umarım, teklifimi kabul eder...

1.Yazıyı 14 Temmuz 1995'te kaleme aldım. Bir örneğini KA'ya, diğerini de Ağustos-1995 'İnsancıl'ında basılması istemiyle Cengiz Gündoğdu'ya ilettim. Yazı, Ağustos ve Eylül sayılarında basılmadı. 6 Eylül 95'te yazının uzun olduğu (10 sayfa) basılmadığını öğrendim. 5.5 sayfaya indirilirse basılacağını öğrendim. Metnin özüne yeni bir şey katmadan ve yapısını bozmadan, yazıyı 5.5 sayfaya indirdim. Yeni bir şey katmadığımın ve yapısını bozmadığımın kanıtı; KA'nın ve C. Gündoğdu'nun elindeki ilk metindir. (11.09.95)

2.Kaan Arslanoğlu, İnsancıl, Temmuz-1995, Yıl:5, No:57, s.15, 11, 46-47

3.Le Goff, Ortaçağda Entellektüeller, s.38, Ayrıntı Yayınları-1994

4.Kaan Arslanoğlu, İnsancıl, Temmuz-1995, Yıl:5, No:57, s.44

5.Herbert Hauptman, Cumhuriyet, 27.07.1995, s.12

6.Arnold Wesker, Cumhuriyet, 31.08.1995, s.10

7.Dünya, 22.06.1995, s.13

8.Fikret Başkaya, Evrensel, 03.07.1995, s.3

9.Melih Pekdemir, Söz, 17.06.1995, No:18, s.4

10.Mecit Çalışkan, Evrensel, 01.07.1995, s.2

11.Nezih H. Neyzi, Cumhuriyet, 30.06.1995, s.9

12.Ancak yaşanan somutluk ve tarih, sosyal bilimlerle veya siyasetle uğraşanlara son derece yararlı "laboratuvar kayıtları ve yorumları" sunmaktadır. Bu bağlamda "yaşanan somutluk"tan ve "tarih"ten soyut düşünmek mümkün değildir. O halde KA gibi statik önermeler "layihası" çıkarmak yerine; durmadan "ne", "niçin" ve "ne zaman" sorularını soran, yüzü eyleme dönük yanıtlar aramak gerekiyor. Çünkü tarihte her şey karmaşık nedensellikler zincirleri sonucunda ortaya çıkar. Tarih, tek bir neden veya etkenle açıklanmaya kalkışılmamalıdır. Tarih, nihayetinde insanların eyleminden başka bir şey değildir...

13.Merdan Yanardağ, Söz, 01.07.1995, No:20, s.21

14.Ben sosyalist kimlikli partiden yanayım !

15.Mustafa Bayram Mısır, Express, 24.06.1995, Yıl:2, No:74, s.11

16.Sidney Altman, Cumhuriyet, 11.08.1995, s.10

17.K.Marx, F. Engels, Alman İdeolojisi, Sol Yayınları-1992, s.58

18.Kaan Arslanoğlu, İnsancıl, Haziran-1995, Yıl:5, No:56, s.15

19.RAF Kolektifi, Batı Avrupa'da Silahlı Mücadele, s.13, Yar Yayınları-1977

20.Marx,F. Engels, Felsefe İncelemeleri, Sol Yayınları-1978

21.Metin Çulhaoğlu, Söz, 25.04.1995, No:6, s.5

22.Althusser, Özeleştiri Ögeleri, s.20, Belge Yayınları-1991

23.Kaan Arslanoğlu, İnsancıl, Temmuz-1995, Yıl:5, No:57, s.44

24.Yaşathak Aslan, Express, Yıl:2, No:67, 05.05.1995, s.14

25.Metin Çulhaoğlu, Söz, No:12, 06.05.1995, s.7

Ders mi?

Ayhan VAROL

İnsancıl'ın Ağustos 1995 sayısında Kaan Arslanoğlu ve ona psikiyatri ile ilgili soru soran bazı okurlarına "ders" veren Kadir Yerci'nin bir yazısı yayınlandı. K.A.'na psikiyatri ile ilgili soru soranlardan birisi olarak bu konuda birşeyler söyleme ihtiyacı duyuyorum. Konunun uzmanı olmadığım için-gerçi K.Y. de uzmanı değil!- elbette psikiyatri üzerinde kalem oynatacak değilim. Üzerinde durmak istediğim konu K.Y.'nin bilim konusundaki devşirme ve sığ düşüncelerini fütursuzca sergilemesi. Yazının hiç de hoş olmayan üslubu, kötü çağrışımlar yapan demagojik imalara, olayları kurgulama tarzındaki mantıksal açmazları es geçerek bilim konusundaki hafifliklerini ele alacağım.

K.Y.nun bilime yaklaşımı bir zamanlar Batı dünyasında bilim felsefesinde revaçta olan SSK(*) yaklaşımının yerli malı kötü bir taklidi. Şöyle yazıyor K.Y.:

"Bilimi, bir mutlaklar alanı gören anlayış, naif bir görüştür. Bilim çokça sanıldığının aksine kesinlikler alanı değildir. Niçin değildir? Çünkü, bilim, modeller alanıdır." (Ders, **İnsancıl** dergisi, Ağustos 1996)

Willard Quine bilimsel teorilerin hiçbir zaman veriler tarafından mantıksal olarak belirlenmediğini ve dolayısıyla ilke olarak her zaman verilere uyabilecek alternatif teoriler bulunduğunu söyler. Thomas Kuhn'a göre ise her bilimsel teori kendisinden önceki teorilerle karşılaştırılamaz bile. Tamamen kendi içine kapalı, sosyal tercihlerin sonucu olduğu için her bilimsel teori savunucuları tarafından sonsuza dek savunulabilir. Şu ya da bu teoriyi tercih etmenin akılcı ve nesnel bir yolu (gerekçesi) yoktur. Bilimsel teorileri sosyal-kültürel bir tercih olarak ele alan bu sosyolojik bakış açısının öznel metafizik mantığını Bary Barnes güzel bir ifadeyle şöyle özetler:

"Varolan bilimin, bizim gerçeklik hakkındaki kendi yorumumuz olduğunu, biz, onu inşa etmedikçe varolmayacak bir şey olduğunu...hep akılda tutmak her zaman kolay değildir." (**Bilimsel Bilginin Sosyolojisi**, sf: 59)

Bu türden yazarları okuduğu ve hemen ikna olduğu anlaşılan K.Y. herkesin özgürce bilim alanında at oynatacağını, şu ya da bu teoriyi kabul edip etmemenin, hatta şu ya da bu disiplini bilim olarak ele alıp almamanın kişilerin tasarrufunda olduğunu sanıyor. Tabii yanılıyor! 1960'lı yıllarda Avrupa'da şöyle bir parlayıp sönen SSK akımının iler tutar bir yanı olmadığı üzerinde çokça yazıldı çizildi. Bunları ele almak bu yazının sınırlarını aşar. Ama yine de relativistlerin açmazlarına birkaç örnek verelim.

(*)SSK, Sociology of Scientific Knowledge ibaresinin başharflerinden oluşuyor. Türkçesi Bilimsel Bilginin Sosyolojisi. Bilim felsefesinde relativist (görececi) bilinemezciliğin modern savunucuları olan Thomas Kuhn, Bary Barnes gibi isimlerle ülkemizde tanının bu akım 1960'lı yıllarda epey yaygındı.

Relativistlerin en çok hoşlandıkları örnek, tıpkı K.Y.nin yaptığı gibi, doğumu sırasında astronomiye ilişkin olarak Ptolemy teorisi ile Kopernik teorisi arasındaki kapışmadır. İki tarafın kendi görüşlerini inatla savunmaları bilimsel teorilerin nesnelliğini ve kesinliğini reddetmeye dayanarak yapılmaya çalışılmakta. İyi ama bu tartışmanın sonucu ne oldu? Bu gün aklı başında hiçbir astronom Ptolemy teorisini savunabiliyor mu? İlk başlarda gözlemsel veriler Ptolemy teorisinin kimi savlarına uyuyordu. Öte yandan eksik ve yer yer yanlış olan Kopernik teorisiyle açıklanmayan bir dolu olgu da vardı. Bu durumda rakip teoriler varlığını sürdürdü. Ama astronomi geliştikten nesnel-kesin olgular ortaya konduktan sonra ne oldu? Son sözü bilim söyledi: Ptolomy yanlış Kopernik özde doğru idi! Farklı teoriler bitti. İkisinin sentezi olan tek bir bilimsel teori onların yerini aldı.

Bilimde mutlaklık, eğer metafizik dinsel mutlaklık anlamında söylenirse, elbette saçmadır. Her bilimsel düşünce ve teori gerçekliği göreli olarak kucaklar. Ama bu tür relativizmle SSK'cıların relativizmi arasında hiçbir bağ yoktur. SSK'cılar nesnel gerçekliğin bilinemeyeceğini, tüm bilgilerin sosyal koşullarca belirlenen keyfe göre tanımlanan bir şey olduğunu söylerler. Söylerler ama bilimlerin gelişmesi karşısında da dut yemiş bülbül olurlar. Hiçbir SSK'cı-K.Y.de buna dahil-Einstein'ın görecelik teorilerine rakip alternatif bir teoriden sözedebilir mi? Francis Crikc ve arkadaşlarının DNA çözümlemeleriyle ilgili teorilerine karşı önerilen bir tane ciddi DNA teorisi bilen var mı? Kuantum fiziğinin temel önermelerine karşı çıkan hangi fizik teorileri var? Kuşkusuz birçok teori ortaya atıldı ama hangisi tutunabildi? Bu alternatif teorilerin hiçbiri ayakta kalamadı. Neden? Çünkü fizik bilimsel kesinliklerin olduğu bir alandır. Fizikte hiç kimse öyle keyfine göre teori üretip ortaya çıkamaz! Buna heveslenen insan, yüzyılımızın dahisi Einstein bile olsa, sonuç hüsran olur. Nitekim Kuantum fiziğinin indeterminizmine ısrarla karşı çıkan Einstein 1920 yılındaki ünlü Solvay Konferansı'nda Niels Bohr'a ve Kopenhag fizikçilerine hep karşı çıktı. Bohr her iddiasını çürüttüyse de Einstein ısrarla yeni kanıtlar aradı. Ama tümüyle yanıldı o konuda. Sonunda tüm fizikçilerin sabrı taştı ve Paul Ehranfect Einstein'ı şöyle azarladı:

"Yazık sana Einstein! Kendi görecelik teorilerinin eleştiricileri gibi konuşmaya başlıyorsun. Fikirlerin tekrar tekrar çürütüldü fakat, fiziğin, önceden belirlenmiş tasımlar değil, ölçülebilir ilişkiler üzerinde gelişmesi gerektiği şeklindeki kendi kuralını uygulamak yerine, aynı önyargılar temelinde tezler icat etmeye devam ediyorsun." (Aktaran Heinz R.Pagels, **Kozmik Kod**, Sarmal Y. sf: 92)

Astronomide Ptolemy teorisi, Kopernik teorisi, çağdaş

kuram...Fizikte Aristoteles fiziği, Newton fiziği, Einstein fiziği, Kuantum fiziği...Dikkat edilirse bilimsel teoriler birbirini aşarak ilerliyor. Bu teorilerin herbirinin hem doğru hem yanlış yanları var. Ama yine de ortada bir nesnellik, bir kesinlik, insan bilgisinde belli bir mutlaklık hep sürüyor. Bugün ışığın dalga veya parçacık olduğuna ilişkin iki teori var. Daha çarpıcı bir örnek: Dünyanın nasıl oluştuğuna ilişkin 30 (evet yazıyla otuz!) teori var. Peki buradan ne sonuç çıkar? Bugünkü bilgilerle bu sorunları bilim çözüme ulaştıramamış demektir. Ama yarın birileri çıkıp tüm olguları açıklayabilen nesnel bir teori oluşturursa bu farklı teorilerin hepsi ortadan kalkmaz zorunda kalacaktır.

Genel olarak bilime yaklaşımı bunca hatalı olan K.Y. nin öğrenim dalı oian iktisattaki öznellikten fazlasıyla etkilendiği anlaşılıyor. Evet, özellikle burjuva iktisatçılar bu konuda tam da SSK'cıların istediklerini söylerler. Örneğin gücü ve sayıları artan işçi sınıfına karşı mücadelesinde burjuvaziye etkili bir silah sağlamak için marjinalistlerin attıkları taklaları burada hemen anımsatabiliriz. Emek-değer teorisini yoketmek için marjinalistler ve diğer birçok iktisatçının ürettikleri sayısız alternatif teori sonuçta iktisatın nesnel yapısını yokedebildi mi? Hayır, iktisatta olmayan şeyi K.Y. hangi hakla psikiyatri için talep ediyor?

İster Thomas S. SZASZ, ister Gündüz VASSAF, isterse de çok ünlü bir başka psikiyatrist... Başkalarının bu konuda neler söyledikleri önemli değil. Önemli olan bu insanların doğru söyleyip söylemedikleri. K.Y'ye düşen şu olmalıydı: Maddi ve inandırıcı kanıtlarla psikiyatrinin bir bilim olmadığını kanıtlamak! Yüzyılımızın başında birçok dogmatik marksist aynı K.Y. gibi psikiyatriyi burjuvazinin bir aldatma aracı olarak niteliyor ve onun bilim olmadığını söylüyorlardı. Ama kimse onları ciddiye almadı. Çünkü onlar-tıpkı K.Y. gibi-sadece iddia ediyor, hiçbir inandırıcı şey söyleyemiyorlardı. K.Y, nin bu konuda dediği hiçbir şey yok. Psikiyatri bilim değildir. Hem bunu sadece ben söylemiyorum. Ssasz ve G. Vassaf'da söylüyor."Hepsi bu! Kendi iddiasını bir kanıt olarak yineleyin kişinin güçlü bir ikna yeteneği olduğunu söylemek bir hayli zor.

Daha da garibi K.Y.nin çevirdiği* Szasz'ı anlayıp anlamadığı da meçhul. Çünkü K.Y. eğer yanlışlıkla bir başka yazardan alıntı yapmadıysa, Szasz, kitabının önsözünde "tuhaf" şeyler söylüyor. Önsözden anlaşıldığına göre Szasz psikiyatrinin bilim olup olmadığıyla değil Kurumsal psikiyatri ile sözleşmeli psikiyatri arasındaki çekişmeyle daha çok ilgili. Dahası psikiyatriyi reddetmek bir yana sözleşmeli psikiyatri'yi öne çıkartmaya çalışıyor. Szasz bir istismar aracı ve zorbaca bir yaklaşım olarak kurumsal psikiyatri'yi "kişiler üzerine başkalarının dayattığı müdaheleler" olarak özetliyor. Bu zorba yaklaşımın müdahalelerinin "müşteri ya da 'hasta'nın uzmanla ilişkisinde denetimi tümüyle yitirmesine" yol açtığını öne sürüyor. Bunca olumsuz Kurumsal psikiyatri yerine ise Sözleşmeli psikiyatri'yi öne çıkartmaya çalışıyor. Kurumsal psikiyatri ve "kişilerin kendi acı ve zorluklarının yönlendirilmesiyle kabul ettikleri psikiyatrik müdahaleler" olarak tanımladığı Sözleşmeli psikiyatri hakkında Szasz şunları yazıyor:

"Akıl hastalığı'problemini çözmede en iyi ve gerçekten tek umut, Kurumsal psikiyatri'nin gücünün zayıflatılmasıdır. Yalnızca bu özgül kurum ortadan kaldırıldığında baskısız psikoterapinin ahlak güçleri serbest bırakılmış olacaktır. Ancak, o zaman, kurumsal bağlılıklar ve toplumsal tabularla kırılan yaratıcı insan diyaloğu olarak, bireye, yalnızca güdülerin zorlamalarını aşmada değil, söylencenin zorlamalarını aşmada da kendini yükseltme savaşımında yardımı yükümlenen sözleşmeli psikiyatrinin potansiyeli ortaya konmuş olacaktır." (Aktaran Kadir Yerci)

Szasz'a ABD'de Kurumsal psikiyatrik yaklaşımın akıl sağlığı ve akıl hastalığı kavramlarını iğdiş ederek ahlakdışı ve çok sakıncalı bir sistem doğurduğunu öne sürüyor, ve kitabını yazma nedenini şöyle açıklıyor:

"Bu çalışmada, bu kavrama dayanan ahlaki inanç ve toplumsal düzenlemelerin, bu kavrama dayanan ahlaki inanç ve toplumsal düzenlemelerin, ahlak dışı bir hoşgörüsüzlük ideolojisini nasıl ve niçin belirlediğini göstermeye çalışacağım. Daha özel olarak, büyücülük inancı ve cadılara yapılan zulüm ile akıl hastalığı inancı ve akıl hastalarına yapılan zulümle karşılaştıracağım." (Age.)

Szasz'a göre mesihçi Kurumsal Psikiyatri-dikkat bütün olarak psikiyatri değil!-birtakım kötü niyetli girişimler için uydurma bir "akıl hastalığı" kavramı oluşturmuş ve milyonlarca ABD'li bu kavramın ideolojik gücüyle baskı altına alınarak eziyet görmüştür. Tıpkı geçmişte Mesihçi Hıristiyanlığın olmayan büyücülük umacası ile insanları ezmesi gibi...Kurumsal Psikiyatri Szasz'a göre, tam bir soygun ve zorbalık aracı. Kişisel saygınlık ve siyasal serbestliğin yıkıcısı" gibi davranıyor. Bu noktada Szasz'ın paralellik kurduğu büyücülük üzerine birkaç şey söylemek gerekiyor.

Ortaçağ Avrupa'sında akıl hastalığı insanın içine şeytanın girmesi olarak yorumlanıyordu. Şeytandan kurtulmak için ilk iş büyüye başvurmaktı. Bertrand Russell'ın dediğine göre, bir insanın içine şeytan girerse acı, bakla, kıvırcık, hindiba, ban otu ve sarmısak karıştırılıp kusturucu bir içki yapılır, sonra da biraz bira ve kutsanmış su katılırdı. Bunlar işe yaramazsa hastanın bedenine giren şeytanın gururunu kırmak için bedene eziyet ediliyordu. Pis kokular ve iğrenç maddeler hastaya uygulanarak şeytan rahatsız ediliyordu. Akılalmaz işkencelerle şeytan hasta bedenden çıkartılmaya çalışılıyordu. Bu uygulama zamanla doğal felaketlere yolaçan cadılar ve büyücüler inancına dönüşerek her tür belayı savuşturmada cadı avcılığına başvurmayı doğurdu. Kötü hava koşullarına ve doğal afetlere neden olmakla suçlanan büyücülere-ki genelde kötü yürekli kadınlardı bunlar-önce işkence ediliyor sonra da yakılıyorlardı:

"Büyücü olduklarından kuşkulanılan kadınlara sorulacak sorular bir liste halinde düzenlenmişti; bu sorulara karşılık, istenen yanıtlar alınıncaya kadar da, beden organları gerilerek işkence ediliyordu onlara. Yapılan tahminlere göre 1460-1550 yılları karasında yalnlızca Almanya'da büyük çoğunluğu diri diri yakılan yüzbin büyücü öldürülmüştür. (...) 16. yüzyıla doğru Treves Üniversitesi rektörü ve başyargıç Flader sayısız büyücüyü mahkum ettikten sonra içine bir kurt düşmüş ve onların işkenceye dayanamayıp suçu üzerlerine almış olabileceklerini düşünmeye başlamıştır. Bunun sonucunda büyücüleri mahkum ederken gönülsüz davranmaya koyulunca, ruhunu şeytana satmakla suçlanmış, büyücülere uyguladığı işkenceler bu kez ona uygulanmıştır. Sonunda Flade de, büyücüler gibi, suçu üzerine almış ve 1589 yılında önce boğulup sonra yakılmıştır." (Bertrand Russell, **Bilim ve Din**, Cem y. sf: 65-66)

Szasz'ın üzerine basa basa ABD'deki Kurumsal Psikiyatri uygulamaları ve yaklaşımını büyücülükle karşılaştırmasının nedeni şimdi daha iyi anlaşılmış olmalı. Teorik yapısı nedeniyle Kurumsal psikiyatri zamanımızın Mesihçi Hıristiyan ideolojisi, "akıl hastaları"da günümüzün cadılarıdır ona göre. Bu noktada Szasz'ın bir bütün olarak psikiyatriyi değil onun dejenere ve zararlı bir uygulayımını reddettiği düşünülebilir. Ama diyelim K.Y. haklı. Szasz tümüyle psikiyatriyi reddediyor. Psikiyatriye karşı olan birisi psikiyatrinin bir bilim olmadığını ortaya koymak için psikiyatrinin olumsuz uygulamalarından, yanlış-hatalı psikiyatrik teorilerden vb. yola çıkamaz. O iddiasını nesnel olgularla kanıtlamak zorundadır. Alternatif tıp adına bir sürü şarlatanlık türü var. Bunlardan yola çıkarak tıbbı reddetmek mümkün mü? Örneğin ABD'de şişmanlık önemli bir sömürü aracı. Belli sağlık kuruluşları zayıflama adı altında cebi göbeği şişkin Amerikalıları soyuyorlar. Bu pazar yıllık 30 milyar dolarlık bir vurguna çanak tutuyor. Ama bu kötü niyetli yaklaşım tıbbı ya da diyetisyen hekimliğini reddetmenin gerekçesi olabilir mi? Böyle bir tavır atom bombasına yolaçtı diye kuantum fiziğini reddetmek gibi bir tuhaflıktan başka bir anlama gelmez herhalde.

K.Y. Psikiyatrinin bilim olmadığını kanıtlamak için daha

ciddi kanıtlar ortaya koymalı. Örneğin şizofreni diye bir hastalığın olmadığını manik depressif diye nitelenen kişilerin normal kişiler olduğunu, histerik ya da çift kişilikli insanların psikiyatristlerin uydurması olduğunu, megalomanların yalnızca romanlarda bulunduğunu vb. kanıtlamalıdır. Ya da bunların normal olmayan kişiler olduklarını kabul edip "Ama bunlar nedenleri olan belli hastalıkların sonucu oluşan durumlar değildir: Bunlar hastalık değiller ki tedavi edilsinler" diyerek bu sözlerini kanıtlamalıdır. Psikiyatri işte tam da bunlarla uğraşır. Bu hastalıkların nedenlerini araştırarak, onları iyileştirmeye çalışır. (Tabii Szasz'ın eleştirdiği Kurumsal Psikiyatri'nin yaptığı gibi önüne geleni "akıl hastası" ilan ederek dolaplar çevirmez.)

K.Y. bu konularda ne düşünür bilinmez ama İ.Ö.5. yüzyılda bazı Yunanlılar akıl hastalarına hiç de iyi gözle bakmıyorlardı. Çoğu kahin olan bu Yunanlılar akıl hastalarını hasta olarak görmüyor, işin içine tanrıları karıştırıyor, ve akıl hastalarını tedavi etmeye çalışanlarla dalga geçiyor, hatta onları tehdit ediyorlardı. Bu tür şarlatanlara karşı Hippokrates (ya da onun bir öğrencisi) şunları yazmıştı;

"Her hastalığın kendi doğası ve gücü (nedeni) vardır. Kaldı ki hiçbir hastalıkta anlaşılmaz (açıklanamaz) veya tedavi edilemez bir yan yoktur... (Dolayısıyla) doktorun arındırma ve sihire veya bu tür şöntemlere başvurması gerekmez." (Aktaran H.Batuhan, Bilim ve Şarlatanlık, sf: 274)

2400 sene önce yazılan bu satırlara karşın K.Y. "akıl hastalığı" diye birşey olmadığını, ruh, akıl ya da düşüncenin anlaşılmaz bilinemez bir şey olduğunu, dolayısıyla bunların nesnel-bilimsel yollarla incelenemeyecekleri için psikiyatri diye bir bilimin olamayacağını vb. söylüyorsa bizim pek diyecek bir şeyimiz olamaz. Herkes istediğince düşünebilir. Ama bir bilim adına ya da aleyhine konuşurken insanın biraz "ders" çalışmasında yarar var. Aksi halde birilerine verildiği sanılan "ders" bambaşka bir bağlamda algılanabilir. Örneğin insan bilmediği konularda biraz alçak gönüllü olmalı gibi!..

Esrik

sokakta gözlerim
bir dala takılmış güvercin
sokaklar gökmavisi deniz

ayaklarımda gökyüzü kokusu
cam ortasında soluyor
ayyüzlü tanrı
elmacık kemiğinde gülümseme

gözlerimin kanı sızıyor
yakında bir yıldıza
şehrin eteklerinde
deniz dalgalanıyor

yeryüzü şeytanları kapalı gişe
gözleri ceplerinde nakışlı

Ali FİL

***K.Y'nin İnsancıl'ın aynı sayısında yer alan Szasz'tan yaptığı "çeviri" başlı başına bir yazı konusu olabilir. Böylesi bir "çeviri"nin altına imza atabildiği için K.Y.'nin cesaretini takdir etmek gerekiyor. Ama yine de birkaç noktaya değinmekte yarar var.**

Birinci olarak, K.Y. kendi anadilini çok kötü kullanıyor. Aşağıdaki örneklere rahmet okutacak cümleleri kolaylıkla kurabiliyor.

"Eşcinsel kimliğin itiraf edilememesinin nedeni bunu ortaya koymanın getireceği cezalar nedeniyledir." (abç)

"Bütün bunu, toplumsal uygunsuzluğun hastalık olarak görüldüğünün açık itirafıdır diye sunuyorum."(abç)

"Sonuç olarak, kendi tıbbi muayenecisi ile vis-a vis eşcinsel yabancının gerçek konumunu yanlış anlamışlardır." (vis-a-vis "yüzyüze, karşı-karşıya" kelimesi anlaşılsa bile cümleden kim ya da kimlerin kimi yanlış anladığını anlamak mümkün değil. -bn.)

"Hükümdar (günümüz ABD'sinde hükümdar(!!!) b.n) ile giriş yapan yabancılar arasında bir toplumsal sözleşme olsun ya da olmasın, bu, sıradan insanların hangisinin özel olduğuyla benzerdir, diye yazıyorlar; dürüstlük, refah... vb. gibi konular da dahil, değer önceliklerinin titiz bir incelenmesine dayanmalıdır." (Burada ne anlatıllyor acaba? -b.n.)

İkinci olarak, K.Y.nin ingilizceyi çeviri düzeyinde, pek bildiği söylenemez. Hiç çeviri için hoşgörülemeyecek oranda İngilizce kelimeyi olduğu gibi bırakmasını, görevli(memur) yerine "devlet ajanı", amir yerine patron demesini, ve "İnsansever Öğrenciler Birliği" yerine "Öğrenci Homofili Ligi" gibi garip ibareler kullanmasını bir yana bırakarak doğruden anlamı çarpıtan bozuk cümlelerine somut bir örnek verelim:

"Federal hükümet ve eyaletlerin, üyelerinin ayağa kalkıp sayılmaya hazır oldukları örgütlü bir hareketle talep edilen medeni hak ve özgürlükleri gözardı etmeleri pek kolay değildir; çoğu eşcinsel için ise, medeni hak ve özgürlükler iyice yerleşene değin ayağa kalkıp sayılmaları olasılığı yoktur."

K.Y.nin bir yabancı dili yeni öğrenenlerin düştüğü mota-mot (sözcükten sözcüğe) çeviri hatasına düştüğü anlaşılıyor. Evet, İngilizce'de "stand up" ayağa kalkmak ve "to count" saymak-sayılmak onlamlarına gelir ama Szasz'ın orijinal metinde bu kelimelere benzeyen farklı deyimler kullanmış olması gerekiyor. Orijinal İngllizce metin elimizde olmadığı için iki olasılıktan sözedebiliriz:

Birincisi, "to stand up for" bir şeyi desteklemek, savunmak ve "to count on" bir şeye güvenmek, bel bağlamak idiomları (deyimler) söz konusu olabilir. O zaman Szasz eşcinsellerin ayağa kalkıp sayılmalarından değil örgütlü bir harekete güvenerek haklarını savunmalarından sözediyor olabilir.

İkincisi, ama daha büyük bir olasılık, "to stand up and be counted" deyiminin kullanılmış olmasıdır. Bu deyimin anlamı "durumunu açıkça belirtmek"tir. Dolayısıyla Szasz: eşcinsellerin medeni hak ve özgürlükler iyice yerleşene değin durumlarını açıkça ortaya koyamayacaklarından söz ediyor olsa gerek. Eşcinsellerin ayağa kalkıp sayılmalarının Szasz'ın sorunu olamayacağı açıktır.

İyi bir çeviri için üç temel koşul vardır: Çevirmenin anadilini iyi kullanması, yabancı dili o dilde düşünecek düzeyde iyi bilmesi ve çeviri yaptığı konuyu iyi bilmesi. İlk iki koşul açısından K.Y.nin durumu ortada. Son koşul açısından ise durumun daha da berbat olduğu anlaşılıyor. Geçmişte yahudiler ve cadılar, zenciler ve komünistler gibi "iç düşmanları" halletmek için rahiplerin ve dinin oynadığı rolün bir benzerlni bugünkü egemen psikiyatri eşcinseller üzerinde oynuyor. İşte Szasz'ın karşı çıktığı bu rol ve bu psikiyatri, ama biz yine de Szasz'ın kendi yazısını okumadığımız ve K.Y.nin "çevirisi" de bu konuda tatmin edici olmadığı için kesin bir yargıda bulunamıyoruz.

Yalnız Ölüler

-Ölürsek suda ölmek isterdik ay aydınlığında
Ne sandınız, güzel ölmek hakkıdır barış biraz da!-

Ölü bir şair kırlangıçlarını uçurdu üstüme
Biz eski bir sofradaydık, o bir göç treninde çocuktu
Sesi ve çılgınlığı bitimsiz ülkem, yolculuk nereye?
Bozkırla deniz vuruşurken inen bu kitaptı
Ergin olur olmaz çarşafa girmeliydi masallar
Orman yakmak kime yeter, kül daha çok kül farzdı
Çay üstüne çay, bekledik her seferinde

Üzüm sepetleri, incir sepetleri, tütün dizenler
Gözler içine içine oyulurken bakışsız
Bilinmez ölülerden bilinir sınırlar çizdi doğuda güneş
Batıda yarım ekmek içi ay geceye katık edildi fabrikalarda
Kuzeyde fındık kabuğu kumsallar çekildi ağlara gümüşsüz
Güney bol tuzlu derisiyle örtünce kıblesiz güllerini
Belleksiz minarelerle karalanmış ufuklarda
Ucu yanık bir dua belirdi tanrısızlığa
Ortadoğulu ceylanlar suya inmedi
Ekmek kokusu, tebeşir kokusu, kitap kokusu sordu: Nereye?

Zamanla başımız hep dertte, hep dertte
Eklenemedik ucuna hiçbir katarın, adresi belli
Çalı çırpı ocaklar, deprem evleri, günsüz bebeler
Mendil açtık, gök savurduk, harman yerleri
Kana kan, göçe göç, haritamız çizilmedi, çizilmedi
Coğrafya dersine kravat bağlayınca kürt dağları
Tüm sınıf sordu:
Postallar, bombalar, kavaklar, yirmi yaşlar, nereye?

Ölüm bir şair öpüşü şimdi elimin üstünde
Avucumda her ölenin son bakışı saklı
Haklı savaş, haklı kin, haklı ölüm, haklı pusu var mıdır?
Kovanlar oğul vermişse mevsim sorulmayacak mıdır?
Ah köküne kıran girmez kan ırmağı, neyi boğacaksın şimdi?
Ana dilinde görülmüş altyazısız düşleri mi,
Türküleri mi yoksa, karanlıkta söylerkenki şiir tadıyla?
Ayışığı gömülecek mi
Taze çakılmış çivilerin çarmıhlardaki pırıltısına?
Kendini gerilla sanan tahta beşikler, ana karnı, süt hakkı
Sordu bin bir dağdaki bin bir kuytu
Ninnilere, alfabeye, yaşlanmaya kurulmuş pusu
Taze kesilmiş ağaçlardaki taze uçmuş can kokusu sordu:
Kim haklı?

Yalnız ölüler haklı.

Seval ESASLI

Batıcı Aydın ve Emekçil Aydın

Yunus Bakihan ÇAMURDAN

Toplumbilimleri üzerine konuşmaya karar verip de nerden başlayacağını bilemeyen herkesin o güvenli sığınağına, etimolojiye demir atarak yazıma başlıyorum. Türkçede'ki "aydın(münevver)" sözcüğünün çıkışı ve orjinal kullanımı, Batı dillerindeki "entellektüel" sözcüğünü birebir karşılamamaktadır. "Aydın" üstü kapalı fakat doğ'ru bir biçimde Aydınlanma kavramını çağrıştırmaktadır. Aydın, genel ve kapsayıcı bir terim olarak, profesyonel bir kültür-ideo aktarıcısına gönderme yapar. Örneğin, alanındaki bilgi düzeyi, çevresindeki saygınlığı ne ölçüde olursa olsun, İslam özelinde dini ideolojinin taşıyıcısı olan medrese hocası, imam, molla, v.s. için "münevver" sözcüğü hiçbir zaman kullanılmamaktadır. Bu da aydının nesne olarak yer aldığı aydınlanma işlemindeki ışık kaynağının mekansal konumlanışı hakkında açık bir bilgilenme sağlar: "Işık Batı'dan Gelir!"

Osmanlı da Batı'dan gelen ışık"la haşır neşir olagelmiş bireyler kuşkusuz yüzyıllardan beri vardı. Fakat, Türkiye egemen sınıflarının bir projesini gerçekleştirmenin, Batı'ya karşı batılılaşma "paradigmasının" aracı olarak bir teknoratlar kastı olarak aydınların ortaya çıkışı görece yenidir. Bu "yaradılış"ın kaynağı olarak gösterilen Tercüme Daireleri bile egemenlerin en basit pratik ihtiyaçlarından birini giderme aracı olarak, aydının toplumda öngörülen işlevinin bir prototipini oluştururlar.

I

Batı karşısında geriledikçe Batı'ya daha çok benzeme çabası, salt siyasal-ekonomik alanın değil, zihinlerin de sömürgeleşmesine yol açan çift yönlü bir süreci getirmiştir. Türk aydını ikiyüzyıla yakın süredir saatini Batı'ya ayarlayarak, düşünsel alanda da Batı'nın sürekli sadık müşterisi olmuştur.

Marksist bilimde altyapı-üstyapı konumlanışının kendisini birebir mekanizm parelelinde gösterdiği pek az örnekten biri bu durumdadır. Türk aydının Batı'ya karşı tek taraflı alıcı konumu ve aralarındaki ilişkinin eşitlerarası bir etkileşimi yansıtmaması aslında Türkiye'nin, Batı'ya düşünce karşılığı hâlâ kuruüzüm satan bir ülke olmasından, yani Türkiye ve Batı'da kapitalizmin farklı ortaya çıkış ve gelişme nedenlerinden kaynaklanır. Ancak Türk aydınının düşünceyi alışı ile düşüncenin ortaya çıkışı arasında bir zaman farkı her zaman olmaktadır. Bu, kuşkusuz, düşüncelerin kuruüzüme oranla zor özümsenmesindendir. Amaç "tez zamanda" Batılı'ya benzemek olunca, düşüncelerin Batı'dan gelip, aydınımızın kafasına yerleşişi arasındaki zaman farkı büyük önem kazanmakta, çoğu kez bunun uzunluğu-kısalığı aydın olmanın ölçütü olmaktadır. Böylece Atilla ilhan'ın dediği gibi "kaçamak okudukları Lenin, Nietzsche ya da Bakunin'e göre zaman zaman komünist, varoluşçu ya da anarşist geçinen yaratıklar ortaya çıkmaktadır. bu tuhaf yaratıklar, kendi ülkelerindeki işçilerin çalışma koşullarıyla pek ilgili olmasalar bile Silikon Vadisi'nde ne üretildiğini az çok bilir. Yaşadığı kentte nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan gecekondu insnalarının neyle beslendiğinden haberdar değilse de, Batı Kıyısı'ndaki sushi barların hızlı yayılması konusunda sizi ilgilendirebilir.

Cumhuriyet'le başlayan "Yeni Rejim", Osmanlı'nın Batıcıl aydınından bir kopuşu gerçekleştirmek bir yana, Batılı akılcı-pozitivist düşünceyi devletin temel zihniyeti haline getirerek, Batıcıl aydının işlevini Yeni Rejim'in egemen sınıfları için yerine getirmesini sağlamak için tüm kapıları ardına kadar açmış, onu ve takipçisi kuşakları "Cumhuriyetin ve devrimlerin müeyyidesi" haline sokmuştur.

Aydın, Kemalist rejim altında kazandığı bu yeni biçimin geleneksel devamına günümüzde örnek olarak (biraz çelişik gibi görünseler de) neo-Kemalist ve liberal,cephelrden birer aydını verebiliriz: Bedri Baykam ve Mehmet Altan. Bunlar aşağıda sayacağım özellikleriyle tam Mustafa Kemal'in aydınlarıdırlar.

"Monden hayat"a, renkler ve ışıklar dünyasına hayrandırlar. "Gusto sahibi" insanlara derin saygı duyarlar. Egemen sınıflar yararına bir faydacılık, onlarda özensiz ve "geniş mezhepli" bir seçmecilikle buluşur. Bu seçmecilik çoğu kez dışarıdan bakıldığında komik görünen durumlara yol açabilir. Örneğin Bedri Baykam "Ata'nın partisine sahip çıkma" amacıyla CHP'de siyasal etkinlikte bulunurken, öte yandan postmodernizim savunucusu kesilebilir ya da Marksistler'i "tutuculuk"la suçlarken, laikliğin teminatı olarak gördüğü paşalarla ilişkilerini geliştirmekte de sakınca görmez.

Bu garip yamalı bohça görünümünden Batıcıl aydın asla yüksünmez. O, "düşüncelerim ve eylemim" adını verdiği bu tuhaf bulamacı her gün yer ve (daha da kötüsü) yedirir.

II

Ve Marksizm

Tüm diğer Batılı düşünce akımları gibi yukardaki süreci izleyerek Türkiye'ye giren Marksizm, bu konumuyla ülkemizde başlangıçtan bu yana bir çelişki içinde olmuştur. Egemen sınıf iktidarını devirme düşüncesi olmakla, egemen sınıf çıkarları doğrultusunda oluşturulmuş bir katman tarafından "ithal" edilmesinden kaynaklanan bu çelişki, Marksizm'in Türkiye'de emeksermaye cepehleşmesi içindeki emek temelli bir gelişim süreci izlemesine engel olmuştur.

Emek temeline oturmayı başaramayarak, konumlanışını doğru bir şekilde gerçekleştirememesi onun kendi "karşıt" mecrası içinde, düzene zıt yönde akmasını önleyerek, Marksizmi egemenlerin öngördüğü mecralardan birinde yer edinmeye zorlamıştır. Düşünsel zemini Kemalist perspektifçe ilerici-gerici biçiminde ikili görünümde algıladığı dönemde Marksistler'e düşen, kendilerini ("aydın" olmaklığın doğal sonucu olarak) ilerici cephe içinde tanımlamak olmuştur. Böylece, Marksizm'in içeriği ve özü iyice bo-

şalmış bir "biçimi", Aydınlanma'nın marjinal bir alt başlığı durumuna düşerek, Kemalizm'in gericilere karşı açtığı haçlı seferlerinde yedekçilik görevini üstlenmiştir.

TKP ve genel sekreteri Ş. Hüsnü'nün oldukça prim vermediği bu rol, **Orak Çekiç** gazetesinin Mart 1925 sayısında "Yobazların sarıkları, yobaz zümresine kefen olmalıdır!" sloganıyla yeralan, Şeyh Sait isyanına karşı hükümeti tam destek kampanyasında somutlanmaktadır. İsyanın şiddetle bastırılması kaşısında duyulan büyük coşku "karanlık Şark vilayetleri"nin de artık Batı uygarlığının aydınlığından yararlanacak olması düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

III

1960'tan sonra kendini daha kitlesel bir düzlemde ifade etmeyi hedefleyen sol, bu amacını gerçekleştirmeye girişirken de "yolarkadaşı" olarak Batıcıl aydını seçmiştir. Bu dönemde solun yolarkadaşı olarak görünen İlhan-Turhan Selçuk, Çetin Altan, H.V. Velidedeoğlu, Muammer Aksoy gibi aydınlar, Cumhuriyet'ten sonra Kemalist rengi hakim olarak taşımaya başlayan, ilerici-Aydınlanmacı gelenekten gelmekteydi. Gerek solun kendisini asıl ait olduğu temel üzerinde tanımlamayı başaramaması, gerekse yolarkadaşlarının halkın gözünde hâlâ 'yaban" konumunda olması (ve yolarkadaşlarının yukarıda da sözü edilen seçmeci karakteri, kitlelerin gözünde sol ve solculuk kavramlarının bulanıklaşmasına halkın solculuğu geçmişten gelen birtakım düşüncelerle, siyasetlerle (çeşitli nedenlerle kurduğu nedensellik bağları ile) bağdaştırmaya, bu yolla bu karmaşık kavramı kafasında açıklığa kavuşturma çabasına aitti. Solculuk, ittihatçılık mıydı? Halk Particilik miydi? dinsizlik miydi? farmasonluk muydu? yoksa Kızılbaşlık mıydı?

Tüm bu sorular, yabanlar ile birlikte yapılmaya çalışılan solculuğun, bir yabana nasıl döndüğünün birer kanıtı idiler. Bu yabanlaşma sonucu Türkiye'de sol bir "gelenek" yaratamadı. Yaptığı dönemsel çıkışları, süreklilik ve tutarlılıktan yoksun bir biçimde, kısıtlı birer soluk almanın ötesinde bir birikim sağlayamadı. Bu durum, bireyler düzeyinde ise, sol düşüncelerin "gençlikte az çok kapılınıp, çoluk-çocuğa karışınca tatlı birer anı olan 'uçukluklar" olarak nitelenmesiyle kendini gösterir.

IV

Geleneksiz geçmişiyle sol, adını ve toplumsal bellekteki yerini "Bu memlekete komünizm gerekiyorsa onu da biz getiririz!" mantığıyla kurulan "devlet solu"na bıraktı. Öyle ki, Türkiye'de azımsanamayacak miktarda bir kitlenin "sol" dendiğinde aklına gelen tek şey, 70'lerde "ortanın solu" politikalarını iyice kitleselleştirerek, Ecevit'in dediği gibi "aşırı solun yarattığı sele karşı en sağlam duvar, en etkili set" olmayı hedefleyen reformist burjuva CHP olagelmiştir. Devlet solunun bu en etkili politik gücü, özellikle Sosyalist Enternasyonal'e kendini tescil ettirdikten sonra "solculuğunu ve sosyaldemokratlığını" daha pervazısca ilan ederek, "siyasal yepaze"nin "solunda" kendini yegane müseccel marka olarak pazarlamaya başlamıştır.

12 Eylül'den sonra Türkiye solu, eski yolarakadşı ilerici-Aydınlanmacı aydınla yüzyüze gelmek zorunda kalmıştır. Gerek 12 Eylül döneminde zorunlu hale gelen, gerekse Kürt sorunu ve işçi-emekçi hareketleri konusunda bu çevrelerin tavrınca hızlandırılan bu yüzleşme yol ayrımlarının daha belirgin hale gelmesine yol açtı.

Türkiye'de solun kendisini kitleler önünde yeniden tanımlaması zorunluluğunun gittikçe daha sıcak bir şekilde kendini hissettirmeye başladığı bu dönemde solun, yadırgayamayacağı öz toprağına, emeğe kök salması için yapılacak girişimlerin önemeli bir parçası olan, eski yolarakadaşlarıyla yüzleşme, aynı zamanda daha genel bir kavram olarak Batıcıl aydını, teşhir masasına yatırmak ve onun ikiyüz yıldır taşıya geldiği gelenekle hesaplaşmak şeklinde olmalıdır. Bu yüzleşme, Marx'ı Anadolu toprağında ayakları üstüne oturtmak çabasının çok önemli bir unsuru olan, "emekçil aydın"ı yaratmak için ivedilikle atılması gerekli bir adımdır.

İNSANCIL EMEKÇİSİ...

Ülker Özkaya İle Nihat Ateş
Direngen Bir Duygıyla
Taşa Gül Ektiler
Sevindik

İnsancıl Emekçileri
8 Eylül 1995

Nermi Uygur'un 'Tadı Damağımda'

Bülent TOPBAŞ

İnsancıl'ın düzenlediği İnsanlaşma Seminerleri'nde, **İnsancıl**'ın neyi amaçladığının, neyi savunduğunun, daha doğrusu ne olduğunun ve buna bağlı olarak da öneminin bilincine vardım. Bu seminerler benim için '**İnsancıl** Okuru' olarak olgunlaşma araçları oldular. Baştan sona **İnsancıl** sayılarını yeniden gözden geçirdim...Eksiklerimin ayırdına vardım. Seminerlerin aracı olduğu diğer bir konu da benim Nermi Uygur ismiyle tanışmamdır. Cengiz Gündoğdu'nun doğru düşünce yöntemi üzerine verdiği seminerlerin sonunda, düşünceyi sınırlandıran dumura uğratan, önünü kapayan bir takım yanlış düşünce biçimlerinden sıyrılmış düşünürlerden biri olarak dile geldi Nermi Uygur. Ben Cengiz Gündoğdu'nun bu önerisini "tez okuna!..."biçiminde algıladığım için çok kısa süre içinde şimdiye dek belki çok kez gördüğüm ancak dikkat etmemiş olduğum bu ismi aradım ve o dönemde Yapı Kredi Yayınları'ndan yeni çıkmış olan **Tadı Damağımda**'yı aldım. Kitabın kalınlığına bakılırsa Nermi Uygur düşüncelerinin bir kısmını burada açıklamış olmalıydı. Kitaba şöyle bir göz attığımda ise yanıldığımı anladım. Kitap olduğu gibi 'kitap' üzerine denemelerden oluşmuştu. Çok ilginç bir düzenleme ile kitap baştan sona yazarın kitapla olan serüveni idi.

Bu kitapla birlikte, şimdiye dek ki ayrılığın da etkisiyle, hızlıca Nermi Uygur'la yolculuğum başladı. **Yaşama Felsefesin**'den, '**Felsefenin Çağrısı**'na; burada biraz uzun bir konaklamadan sonra **Dilin Gücü İnsan Açısından Edebiyat** ve en son **İçiyle, Dışıyla Batının Kültür Dünyası**'na kadar çok keyifli bir yolculuk yaptık. Bu yolculukta çok şeyler öğrendim, yaşadım, güzel duygular tattım.

Kitabı avucumun içine alıp okumaya başladığımda, daha ilk sayfadan beni çarpan yazarın dili olmuştu. Pis, çamur içinde, mikroplu suları içtikten sonra, kaynağından buz gibi suyu içmenin keyfini yaşadım. Sözcükler lıkı lıkır, kayar gibi gidiyordu gözlerimin önünden. Nermi Uygur'un diline verdiği önemi, titizliği ve dil konusundaki bilinçliliğin ise daha sonra da iyi anlayacaktım.

Nermi Uygur ilk olarak bu eksikliğimi yüzüme vurdu. Hem dili kullanım hem de dille olan tanışıklığım çok zayıftı. Bu nedenle **İnsancıl**'da bu konuda şimdiye dek çıkmış, benim de daha önceleri şöyle göz ucuyla baktığım veya hiç bakmadığım, dil üzerine yazıları okudum. Dilin önemini ve güzelliğini Nermi Uygur'da gördüm.

Bir **İnsancıl** okuru olarak, kitap tutkunu, kitaplarla alışverişi bol olan biri olarak görüyordum kendimi (Kaan Arslanoğlu **İnsancıl** okurunun böyle olduğuna katılmasa da...) Malatya'nın bir köyünden okumak için kente gelmiş bir arkadışımız vardı. Çocukcağız ne zaman köyünden bir tanıdığı gelse hibir şey satın almasa da onu büyük bir keyifle şu çok büyük Migroslara götürür, birlikte hayranlıkla gezerlerdi. Ben de o arkadaşın yaptığı gibi ne zamandır görmediğim bir arkadaşımla görüşsem onu bizim şehrimizin kitapevlerine götürürüm. Veya ben başka bir şehre gittiğim zaman hemen oranın en büyük kitapevlerini bulur, gezerim. Bu yüzden yazarın duyguları çok yabancı gelmedi ilkin. Fakat sayfalar ilerleyince yazarın kitap okurluğunun, kitap tutkunluğunun boyutlarını görünce avucumdaki kitaba göre gittikçe küçülmeye başladığımı bir süre sonra ise sayfaları çevirmek için kitabın ortasından sayfasın ucuna kadar yürümek zorunda kaldığını, sayfaların arasında dolandığımı hissettim. İlkokul çocukları gibi hissettim kendimi. Yolun çok başında olduğumu, yaklaştığım sandığım "aydın ülkesi" yerine, sadece "Aydın Ülkesine Gider" tabelasına vardığımı gördüm. Bunun gerekçesi yazarın okuduğu kitapların çokluğu veya niteliği değildi; kitapla girdiği bilinçli ilişkiydi; Onun kitapla oluşturduğu dünyaydı. Yazarın kitap okuma konusunda benden ayrı olan derin bilgi birikimi veya okuduğu kitapların çokluğundan başka kitapla olan macerası, kitapla olan dostluğu, kitapla olan özel-öznel ilişkisi" yani kısaca 'Nermilemek' edimiydi ayrı olan. Diğer yönden Nermi Uygur'un dünyası sadece kitap değildi. Onun deyisiyle "Gerçek yalnızca kitaplardadır, diyenin ne cansız dünyası var" Bilinçlenmek için sarılıyorum kitaba. Ama öyle doyumsuz ki bilinç, birinden sonra öbürüne sarılıyorum.

İnsancıl böylece düşüncelerine önem verdiğim, yararlandığım çok önemli bir insan daha kazandırmış oldu bana.

Nermi Uygur'da Ayrı Olan...

Nermi Uygur'da keşfedilip mükemmelliğe, kusursuzluğa ulaşan çerçevesini çizen kesin doğrular, yöntemler yerine bilimin sonsuzluğunu görüyoruz. Gerçeğe ulaşma yolundaki uğraklarla devamlı gelişen düşünce...ileriye giden, dünden beslenen, düzeltilip onarmalarla gelişen, birbirini bütünleyen gerçeğe ulaşma yolu. Bugün dünden daha ileride ama yarına göre eksiklerinin olacağının bilinciyle hareket ediyor Nermi Uygur.

Bu yaklaşımının belki en önemli bileşeni hatta kalkış noktası onun felsefeyi düşünce ve dil bağlamında ele alışıdır. Onun felsefe araştırması kavramlardan yola çıkar. Kavramlar düşünmede vardır ve dille iletilirler. Kavramlar böylece dilce vardırlar. Dil ve düşünce devamlı etkileşim halindedir. Diğer yönden düşünmede dil etkendir çünkü Nermi Uygur'a göre insanlar 'dille düşünürler' Böylece yolun başında felsefenin (veya bilimin) kesin doğruları dışlanmış oluyor. Çünkü düşün-

cenin bir aktarma sonundaki nesnelleşmiş halidir dil. Bu yüzden bu düşünceyi aktarılmışlığıyla ele almalıyız. Bu da filozofu felsefe sorularının, başka bir deyişle '...anlamı nedir?'i cevaplarken felsefecinin 'geniş açılı' olmasını gerekli kılar. Verilen cevaplar 'anlam kalınlığındaki değişik katları açarak' verilmelidir. Bu da kestirme kesin cevapların dışına çıkacaktır.

Felsefe - dil ilişkisini **Felsefenin Çağrısı**'ndan Nermi Uygur'un sözleriyle görelim: 'Felsefe sorusu ne evren olarak evreni ne de dil olarak dili sorar. Kısaca söylemek gerekirse, felsefe sorusu' dünyaya - yönelmiş - olan - dilin - anlamında derinleşmeyi başlatır denebilir. Böylece felsefenin, tümüyle 'bu derinleşme olduğu ortadadır'.

Bunun yanısıra Nermi Uygur'da ayrı olan onun bilim adamı sorumluluğuyla yüzlerce yıllık düşünce eserlerinin oluşturduğu yükün altına girebilmesi ve bilimadamı dürüstlüğüyle bunları yansız olarak ele alma çabasıdır. Sorularında hazırlop cevaplar, kesin formüller, tanıtlamalar yerine temellendirmelere başvuruyor. Bu konuda ayrı tutum ve söylemleri dikkate alabilmekle birlikte en önemlisi temellendirirken geçmişteki açıklamalarla bağını kuruyor. Onun görüşüne göre oluşum içindeki gerçekliğin dile gelişinde denemelerin hepsi birbirinden besleniyor, hepsi birbirine yaslanıyor. İşte 'Geniş Açılı' bakabilmeyi böyle sağlıyor. Bunun üzerine 'titiz bir gözlemcilik' yan tutmayan bir veri saygısı; 'vermeye çalıştığı amaca uygun bir dille çalışmak' 'bu çalışmanın ulaştırmadığı bilgi sınırlarının ötesine aşmamak' eklenince ortaya Türkiye'de hiç alışılmadık bir görüntü, bir bilimadamı ortaya çıkıyor. Uygur'un bu ayrılığı elimizde olmadan bize acaba felsefe tarihi Nermi Uygur'ca nasıl yazılırdı diye sorduruyor.

Nermi Uygur'un yöntemi üzerine onun sözleriyle, **İçiyle, Dışıyla Batı'nın Kültür Dünyası** adlı kitabından aktaralım: Gittikçe derine işleyen bir yoğunlukla, bilme, eyleme, isteme, özleme gibi milyonlarca insan yaşamını ayakta tutan en temel kesimleri ilgilendiren bir konular-evreninde, nice nice tuzaklar beklemekte herkesi. Kafaları, kitaplıkları, örgütlenmeleri, basınyayın araçlarını kaplayıverir; beylik kalıplar, köhne anlatımlar, moda yaklaşımlar, hoşlanılan gevezelikler, gücünü yitirmiş resmi görüşler, gerçekliği çarpıtan indirgemeler, renkliliği örten yalanlamalar, çıkarcı gözboyamalar, sürçtüren tekyanlılıklar, tehlikeli önyargılar...'

Nermi Uygur'u okurken çok güzel duygular duydum. Bazen kitapları bırakıp dolanırken veya haberleri izlemek için televizyonu açtığımda çevrelendiğimiz ortamın köhneliği, balçığı yüzüme daha şiddetli vurdu. Kırçiçeği tarlalarından bataklığa girmiş hissettim kendimi. Daha çok işimiz var bu bataklığı kurutmak, öte yandan tarlaları beslemek ve büyütmek için. Ama Nermi Uygur gibi insanlar yüreğimize su serpiyor. Son sözümüzü yine Nermi Uygur'un kendi sözleriyle dile getirelim: 'Toplum-yönetim yaşamında, düşürülmesi gereken maskeler, düşürülmesi gereken maske-kitapları, bile bile düşürmeyen kitaplar, hele bunların sayısını bile bile artıran kitaplar' Zararlı otları, ekinleri biçecek pekçok tırpan kitabın yazılması gerek zaman zaman'. Bundan sonra tırnak içindeki bütün yazılanlar. N.U'un kendi deyimleridir. Belirtmeden geçemeyeceğim diğer önemli bir insan da çok değerli hocamız Afşar Timuçin.

Düğün

Ülker ile Nihat'a nikah armağanı...

günlerimiz yarım
yarım gülüşlerimiz
bir umudumuz tam
bir de düşlerimiz

yaşamışlığımız ömrümüzün on katı
bir de eklersek
ardımızda bıraktığımız kitapları
çok bekliyor az uman çocukları

her an gidecekmiş gibi
bavullarımız kapı önünde
hiç gitmeyecekmiş gibi
susamışız sevgilere

halbuki
gidişler yarım
yarım seviler
nikahlımız yanımızda
yürekte bir tam umut
bekler o günü

devrimden önce değildir
bir komünistin düğünü

Tuğrul YILMAZSOY

Sağduyu (II)

Mustafa TOPAL

Görgül düşüncenin bir diğer özelliği çok yönlü ve derin düşünmemesi, yöntemli akıl yürütmelere dayanmadığı için olayları tek boyutlu olarak değerlendirmesidir.

İnsanların çoğunluğu doğuştan akıllı ve mantıklı oldukları kanısındadırlar. Oysa bilimadamları da dahil insanların çoğunluğu günlük yaşamın değişik anlarında hiç de akıllı ve mantıklı davranmazlar. Yaşamın birçok anında insanlar yüzeysel ve üstünkörü düşünürler. Örneğin şu türden bir problemi bile birçok insan hemen çözemez: Bir odada bulunan arkeolog, biyolog ve satranç oyuncularından arkeologların hiçbiri aynı zamanda biyolog değilse, ve bütün biyologlar santranç oyuncusu ise buradan kesin olan hangi sonuç çıkar? Tek doğru çıkarsama olan "Bazı satranç oyuncuları arkeolog değillerdir" sonucunu çıkarmak için gerekli mantıksal akıl yürütme güncel düşünceyle işgören birçok insanda yoktur. Tek boyutlu ve yüzeysel düşünme alışkanlığı bilimadamlarını bile etkisi altına alabilir. Kolera mikrobunu bulan Robert Koch daha sonra kolera hastalığına bu mikrobun yol açtığını öne sürmüştü. Koch bu iddiasını bir konferansta yinelerken hastalıkların mikroplardan kaynaklanmadığına inanan Petterkoffer isimli bir doktur Koch'a sinirlenerek konferans anında yüzlerce doktorun gözü önünde bir tüp dolusu kolera mikrobunu içmiştir. Bir parça ateş yükselmesi dışında hasta olmayan Petterkoffer böylece Koch'u çürüttüğünü sanıyordu. Oysa yanılıyordu! Kolera mikrobu her insan bünyesinde hemen hastalığa yol açamıyordu. Sağlıklı bir bünyenin bağışıklık sistemi kolera mikrobunu etkisiz kılabiliyordu. Dolayısıyla Petterkoffer'in tek boyutlu şematik çürütmesi ve akılyürütme tarzı yanlıştır. Benzer şekilde günlük yaşamda sıradan insanların olayları ele alışı ve sonuç çıkarma sürecinde de görgül düşüncenin bu özelliği oldukça etkili olur. Futbolcularına Avrupa ölçülerinde astronomik ücret ödeyen, onlara iyi tesisler sunan, başlarına tecrübeli yabancı antrenör koyan futbol kulübü başkanı alınan başarısız sonuçların ardından futbolcularını "ruhsuz olmakla" suçlar. Bu tek boyutlu düşünceyi kabul eden spor yazarı ve taraftar da aynı sözü yineler. Oysa futbolda başarı yalnızca para, tesis, antrenör gibi etmenlerle değil altyapı, eğitim disiplin, futbol anlayışı gibi etmenlerle de ilgilidir.

Sağduyuya dayalı görgül düşüncenin önemli bir zaafı ise çok anlamlı ve her yana çekilebilir, yoruma ve tercihe bağlı sonuçlar çıkarmaya elverişli şeylerdir. Herhangi bir konuda söylemiş olduğu şeylerin tam tersi kendisine gösterildiğinde pişkinlikle "o özel bir durum" "istisnalar kuralı bozmaz" diyen politikacı tipinin mantığı aslında görgül düşüncede içkindir .Bu düşünce biçiminin çok anlamlı ve esnek yapısı doğal olarak sık sık işin içine duygusal boyutlar da katar. Kendi ülkesi, kendi hemşehrisi kendi akrabası sözkonusu olduğunda bu düşünceyi edinmiş insanlar nesnel davranmayı kolayca gözardı ederek daha önce savunduklarının tamtersini savunabilir. Taraftarı olduğu takımda oynarken öve öve bitiremediği futbolcu transfer mevsiminde rakip takıma geçince " o zaten işe yaramazdı" diyeilir. Uluslararası bir maç sırasında hakem rakip takım lehime karar verdiğinde bu kararı hakemin Türkdüşmanlığıyla açıklarken, aynı hakemin, aynı maçta açıktan Türk takımı lehindeki bir kararını "normal bir karar" olarak niteleyebilir. Bilimsel teoriler arasında ya da bazı özgün öğretilerde bile bu tür eğilimler vardır. Görgül düşüncenin çok anlamlı ve belirsiz yapısı niceliksel ve görüngüsel olgulara dayanmasıyla da kendisini açığa vurur. Olguların gerçek temellerini, niteliksel, öze ilişkin yanlarını değil de ikincil niceliksel yanları öne çıkartmak görgül düşünce için tipiktir. Sağduyunun bu yanını en iyi bilen ve kullanan kişiler ise burjuva politikacılar, reklamcılar ve medya hokkabazlarıdır. Görgül düşünce sığ ve yüzeyselliğini fazla çaba harcamadan kolayca "kavranan", apaçık "gerçekler"le kapatmaya çalışır. Örneğin mantıkta argumentum ad hominem denen sorunun özünü ele almaktansa biçimsel yanlara dikkatleri çekme çabasını buna örnek vermek mümkün. Halk dilinde işi şahsiyete dökmek denilen bu yaklaşım tarzı oldukça yaygındır. Zorlu bir tartışmaya girmektense karşıdaki insanı "Ermeni" "üçkağıtçı", "faşist", "dinsiz", "komünist", "vefasız" vb. türünden olumsuz anlamlar yüklenen sıfatlarla damgalamak tercih edilir. Karşıdaki insanın söylediği ciddiye alınmamalıdır, çünkü o zaten şöyle birisidir vb. Bu türden demagojik dalaverelere geniş kitlelerin kapılması ve birçok konuda sorunun özünden çok biçimsel yanların günlerce tartışılması görgül düşüncenin bu tipik yanının geniş yığınların zihinlerinde ne derece derin izler bıraktığının kanıtıdır.

Görgül düşüncenin en olumsuz yanlarından birisi tutucu ve dogmatik olmasıdır. Zamanla toplumsal değişimin evrimine koşut olarak bu düşünce biçiminde de değişmeler görülsede bu değişmeler çok yavaş olur. En önemlisi değişme olsa da değişmeden kalan önemli bir yan sürekli bulunur .Bu olgunun en açık kanıtı yerleşmiş boş inançlar (hurafeler) ve önyargı-

lardır. Lafta ne söylenirse söylensin, mantıklı konuşmaya çalışılırken neler kabul edilirse edilsin günlük yaşamdaki davranış ve tutumların ifade edilmesinde sağduyunun dogmatik ve tutucu yanları etkisini sürdürür. Dogmatik düşünce koşullara göre değişme ve dönüşmeyi reddeder. Benzer şekilde sağduyunun kabul ettiği bazı inanç ve düşünceler her türden değişim ve dönüşüme ayak diretir. Halkın kullandığı bazı deyim ve atasözleri bu yaklaşımın açık kanıtlarıyla doludur. "Beş parmağın beşibir olmaz", "söz gümüşse süküt altındır", "şeriatın kestiği parmak acımaz", "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" vb. Bu türden düşünceler kitlelerin bilincine öylesine kök salmıştır ki zaman zaman bunların yanlışlıkları kabul edilse de pratikte bir çok konuda bu düşüncelere uygun davranışlar sergilenir. Değişik konularda sağduyunun doğru gördüğü davranışlar inatla sürdürülür. Örneğin ishal olan kişiye bol su içirilmesi ve sulu yiyecekler verilmesi gerekirken birçok insan ishali hala südan hastayı uzak tutarak iyileştirmeye çalışır. Yanıkların havayla temasını kesmek için ıslak bezle ya da merhem kullanılması gerekirken çoğu kişi kuru bezle yanığı sarar. Topraktaki anızların yakılması yararlı tüm canlıları öldürdürerek toprak verimini azalttığı halde anızlar yakılmaya devam edilir vb. Bu türden yanlış inanç ve önyargıların neden doğru olduklarını kimse bilmez. Doğruluğunu kanıtlayacak düşünceler öne sürülmez ama bunlara yine de inanılır. Görgül düşüncenin bu dogmatiklik ve tutuculuğu kitlelerin yönlendirilmesinde yüzyıllardır egemen sınıfların nasıl başarılı olduklarının ipuçlarını içinde taşır.

Görgül düşüncenin yaygın eğilimlerinden birisi kolaycı, toptancı ve kestirme yargılara olan düşkünlüğüdür. Özellikle işin içine bireysel ya da grupsal çıkarların karıştığı sosyal olaylarda sağduyu kalıplaşmış tutum ve davranışlar oluşturma eğilimindedir. Psikolojide sözüedilen bireylerin başka insanları değerlendirirken örtülü bir kişilik kuramı oluşturmaları ve yeni tanıdıkları insanları bu kurama göre değerlendirmeleri olgusunun çıkış noktası sağduyunun bu eğilimidir. Bireylerin insanların nasıl davrandıklarına ilişkin olarak bazı izlenim ve kanılar vardır. Bu yargılara göre belirli insan tiplerini kafalarında oluşturur ve bu tiplere ait tipik özellikleri belirlerler. Yeni tanışılan bir insanın bazı tutum ve davranışları oluşturulan bu tiplerden herhangi birisine atfedilen tipik özelliklere uyarsa o insan hakkında toptancı bir yargı hemen verilir. Bu durumda örneğin kişi kaba konuşan birisi ise bu özelliğin bulunduğu tipin diğer olumsuz özellikleri de bu kişiye yamanır. Oysa kaba konuşan bir insan pekala başka açılardan olumlu birisi, örneğin yardımsever ve yumuşak kalpli olabilir. Sağduyunun bu eğiliminin klasik örneği dolandırıcıların kurbanlarının düştükleri değerlendirme hatasıdır. Dolandırılan insanların dolandırıcı için söyledikleri "iyi giyimli, hoş sohbet, saygılı ve kibardı-iyi bir insana benziyordu" şeklindeki sözler dolandırılan insanların biçimsel özelliklerdeki olumluluklara bakarak kafalarında oluşturdukları olumlu tipe dolandırıcıyı soktuklarını gösteriyor. Böylece bir ya da iki özellikten yola çıkıp dolandırıcı hakkında kolaycı ve toptan bir yargı verilmiş olur. Bu aynı eğilim herhangi bir şehri, yöreyi herhangi bir ulustan insanları ya da herhangi bir araba markasını değerlendirirken de kendisini gösterir. Örneğin başından tatsız bir olay geçtiği için tatilde gittiği şehri sevimsiz bulan birisinin toptancı yargısı bu türden bir eğilimin sonucudur.

Sağduyunun karmaşık sorunları basite indirecek şematize etme eğilimi kaçınılmaz olarak hemen peşinden keyfi ve uydurma gerekçelerle, yer yer tümüyle öyküler hayal ederek gerçekliği açıklamayı, gerçeğe masal katmayı getirir. Çeşitli tarihsel olayların ardında yatan karmaşık sorunları çözümleme, değişik etmenleri gözönünde tutma yerine bu olayları kahramanlarla ya da bireysel hatalarla vb. açıklamak sağduyu açısından oldukça normaldir. Türk halkını kurtaran Mustafa Kemal gibi bir kahramanken, örneğin Baltacı Mehmet Paşa kadın zaafı nedeniyle Ruslar'a yenilmiştir. Bu aynı mantık Batılı tarihçilerin koskoca Fransız Devrimi'ni 3-5 adamla ya da devrim sonrasının Avrupa tarihini Napolyon'la açıklamalarında da görülebilir. Thomas Carlyle "Benim düşünceme göre dünya tarihi, insanın bu dünyada başardığı şeylerin tarihi, esas bakımından yeryüzünde çalışıp çabalamış büyük adamların tarihidir," derken insanların sağduyularına sesleniyordu. Tarihi büyük insanların yaptığı iddiası sıradan insanların kavrayışları açısından son derece uygundur. Çünkü tarihsel olaylarda ortada görünen ve anlatılanlar hep büyük adamların, devlet başkanlarının ya da komutanların yaptıklarıdır. Bu durumda görünene takılan sağduyunun toplumsal güçlerin belli bir insanda somutlaşmasını (kişiselleşmesini) yanlış algılayarak sonucu neden olarak alması şematik yapısının doğal sonucudur. Oysa büyük adam denilen insana yüklenen güç gerçekte toplumsal bir güçtür. Ne kadar "büyük" olursa olsun hiçbir insan, tek başına, toplumsal gelişmeyi belirleyemez. Bireylerin toplumsal olaylardaki rolleri, toplumun o anki yapısı ve toplumsal güçlerin ilişkileri tarafından belirlenir. Birey ancak toplumsal ilişkiler izin verdiği zaman ve bu ilişkiler izin verdiği ölçüde etkili olabilir.

Görgül düşüncenin sığ ve yüzeysel yapısının yolaçtığı ciddi zaaflardan birisi, daha önce sözü edilen tekil olayları aşırı genelleme eğilimine koşut olarak az rastlanır, sıradışı olaylara aşırı önem vermesi, bu olayları abartarak karmaşıklaştırmasıdır. Sağduyunun bu olumsuz eğilimini Fransız materyalizminin öncülerinden D'Holbach şöyle ifade etmişti:

Böylece insanlar olağanüstü olanı basit olana, anlamadıkları şeyleri anlayabildiklerine tercih ederler. Yakından tanıdıkları şeyleri önemsemezler, ancak ne olduğunu anlamadıkları şeylere değer verirler .Bu şeyler hakkında sadece bulanık fikirleri olduğu halde bunlar önemli, doğaüstü tanrısal birşey olduğunu düşünürler .Sözün kısası onların hayal güçlerini uyandırmak, zihinlerini meşgul etmek ve meraklarını doyurmak için "gizemli olan" şeylerin imkansız sırlarla meşgul olduğu zamanki kadar uyanık değildir" (Bilim ve Şarlatanlık, Aktaran H. Batuhan, sf. 516).

Bu söylenenler tümüyle günümüzde de geçerli. Hemde yalnızca geri bıraktırılmış halklar için değil sözde gelişmiş-modern halklar içinde... Onyıllardır şarlatanların oyunu olarak arasıra gündeme gelen "uzaylılar dünyaya geldi", "ufolar gözüktü" iddialarının her seferinde dünya basınının gözde tiraj artırma ve asparagas malzemesi olması boşuna değil. Örneğin geçen yıllarda bir çiftçinin buğday tarlasındaki ekinleri bir tahta ile yatırarak çizdiği daire hatları Avrupa basını ve bilim adamlarını meşgul etmişti 3-4 yıl önce Niğde/Aksaray'da uçan daire görüldü haberi üzerine binlerce insan Aksaray'a akın etmişti. 1995 başında bir

düzenbazın içersine pille çalışan bir mekanizma koyduğu ve gözlerinden kan süzülen Meryem Ana heykelinin tüm İtalya'yı ayağa kaldırması ya da Kıbrıs'ta bir mağaradan gelen garip sesler üzerine binlerce insanın Kıbrıs'a akın etmesi de yine aynı türden olaylardı. Meryem Ana heykelinin gözlerinden kan sızmasını kıyamet alameti olarak gören milyonlarca Batılının sağduyuları ile Kıbrıs'taki mağaradan gelen garip sesleri yine kıyamet alameti olarak gören müslümanların sağduyularının birbiriyle özdeş oldukları açıktır. Oysa Meryem Ana olayındaki sır bir dolandırıcının hazırladığı sahtekarlık, Kıbrıs'taki mağaradan gelen garip ses ise bir Baykuş'un bağırtısıydı. Bunca basit olaylarla ayağa kalkan insanların sağduyularının ne derece çürük bir temele dayandığı açıktır. Astrolojiye, reenkarnasyona (yeniden doğma olayı) her türden falcılığa, ruh çağırmaya, telepatiye vb. inanarak bakışlarıyla demirleri büken, ağır nesneleri kaldıran "gizligüç sahibi" şarlatanlara hayran olan insanların görgül düşünce tarzları onların bu aptalca oyunlara kanmalarının esas nedenidir. İnsanlardaki bu zaaf o derece güçlüdür ki tüm dünyada İncil'den sonra en çok satılan kitaplar arasına girmeyi "başaran" **Tanrıların Arabaları** kitabının tüm "başarısı" buradan kaynaklanır. Bilimle hiçbir ilgisi olmayan bir otel katibi olan Eric Von Danieken isimli düzenbazın geçmiş uygarlıkları eğiten uzaylı yaratıklar olduğunu öne sürmesi ve bazı çarpıcı iddialarla (2500 yıllık atom pili, 2000 yıllık havaalanları vb.) ortaya çıkması bir çok insanı etkilemiş lise ve üniversite bitirenler de dahil milyonlarca insan bu şarlatanın söylediklerini ciddiye almıştı.

Görgül düşüncenin olumsuz eğilimlerinden birisi de yargılar oluştururken ortalamalara olan düşkünlüğü ve olumsuz özellik ve bilgilere olumlulardan daha fazla önem vermesidir. Olumsuz özelliklerin insanları daha fazla etkilemesinin esas nedeni ise alışkanlığın gücü, normal-alışılageldik olanın dışındaki şeylerin dikkat çekmesidir. Örneğin bir kulağı olmayan ya da burnu kesik bir kişiyi insanlar kolay kolay unutmazlar. Aykırı olana özel dikkat gösteren sağduyu yargılar oluştururken genelde dengeli ve tutarlı olmak ister. Bu öznel istek ise onun gerçekliği tahrip etmesine neden olur. Örneğin bir insanı aynı anda hem olumlu hem olumsuz olarak ele almak diyalektik düşünemeyen eğitimsiz bir kafa için çok zordur. Böylesi bir tutum ona göre saçmadır. Dolayısıyla bu kişiyle ilgili olarak elinde çelişik bilgiler olsa da görgül düşünceyle akıl yürüten birisi sonunda o kişiyi ya olumlu ya da olumsuz bir tipe sokar. Kendisine gelen bilgileri çarpıtır ve yeniden düzenler. Böylece tutarlı bir yargı oluşturur. Örneğin alımlı ve güzel bir kadını beğendiğinde o kadının bencil yanlarını görmezden gelirken rakip takımı savunduğu için komşusunu bencillikle suçlayabilir vb.

Görgül düşünce tarzının zaaflarını ve onu hata yapmaya yönelten eğilimler konusunda Lewis Walpert'in değindiği bazı noktaları da kısaca buraya almakta yarar var. **Bilimin Doğal Olmayan Doğası** isimli kitabında Walpert özetle şunları söylüyor.

"Gündelik düşünmenin özellikle hata yapmaya eğilimli olduğu belirlenen bir alanı olasılıklar ve kesin olmayan bilgilere dayandırılmak zorunda olunan yargılarla ilgilidir. Örneğin çocukların şans kavrayışları sınırlıdır" şans oyunlarının sonuçlarını deney zeka ve gayretle etkileyebileceklerine inanırlar. Yetişkinlerin de olasılıklar ile şansın doğasına ilişkin inanırlar. Yetişkinlerin de olasılıklar ile şansın doğasına ilişkin sorunları vardır. Eğer rulette 5 kere üst üste kırmızı gelirse bir sonraki kez siyah gelme olasılığı daha mı fazladır? Bu sorunun yanıtı hayırdır ve bunun tersi bir beklenti "kumarbazın yanılgısı" olarak bilinir. Gene yazı tura atarken on turadan sonra yazı gelme olasılığı % 50'dir, yani eşittir. Paranın hafızası yoktur çünkü. Pekçok kişi dengeli bir parayla atılan yazı-turada Y.T.Y.T.Y.T. olasılığının Y.Y.Y.Y.Y.Y.'den çok daha fazla olduğunu düşünür. Gerçekte ise her iki olasılık da eşit şanslara sahiptir.

Doğru olasılık değerlendirmeleri genellikle sezgilerimize ters düşer. Çarpıcı raslantılar, sık sık doğa üstü güçlerin işe karıştığı düşüncesini doğurur. Örneğin New Jersey'de bir kadının dört ay içinde lotaryada iki kez kazanması garip karşılanarak bunun 17. tirilyonda (17x10-12) bir gerçekleşebileceği öne sürüldü. Ama daha ileri analizler böyle bir olayın Amerika'nın herhangi bir yerinde herhangi bir insanın başına gelme olasılığının otuzda bir olduğunu gösterdi. Çünkü Amerika'da pek çok insan lotarya bileti alıyordu, hem de bazıları birden fazla miktarlarda bilet alıyordu. Diğer bir örnek ise % 50 olasılıkla doğum günleri aynı olan iki kişinin aynı yerde bulunabilmesi için 23 kişinin toplanmasının yeterli olmasıdır. Oysa çoğu insan kendisiyle aynı günde doğan bir insanla karşılaşmasını büyük bir olay olarak görür.

ABD'de geçmiş yıllarda gazetelerin tümünde "Zindanlar ve Ejderhalar" adlı bilgisayar oyunu ile 15-16 yaşlarındaki gençlerin intiharları arasında bir ilişki olduğunu iddia eden yazılar yayımlandı. İddialara göre oyun bir tutku haline gelebiliyor ve gerçeklik duygusunun yitirilmesine neden oluyordu. Bunun kanıtı olarak da oyunu sıkça oynayan 28 gencin intiharı gösteriliyordu. Bu bağıntı çoğu insana oldukça mantıklı gelmiş ve bilgisayar oyununa yönelik olumsuz eleştiriler yoğunlaşmıştı. Ne varki aynı oyundan milyonlarca kopya satılmıştı ve tahminen üç milyon genç aynı oyunu oynuyordu. ABD'de yıllık genç intihar oranı 100,000'de 12 civarındaydı. Basit bir hesapla 3 milyonluk genç kitlesinde beklenebilecek intihar sayısı 360 civarındaydı. Dolayısıyla 28 intihar bu konuda bilgisayar oyunuyla intiharlar arasındaki doğrudan bir bağlantı kurmak için anlamlı bir sayı değildi.

"Sağduyuya dayalı görgül düşüncenin sıkça düştüğü yenilgilerden biri de "temsil niteliği" konusundadır. Bir olayın diğer bir olayı ne ölçüde temsil ettiği bu olayların birbirlerine ne kadar benzediğine bakılarak belirlenmeye çalışılır. Bu hatalı yaklaşımın yolaçtığı sorunlarla günlük yaşamda sık sık karşılaşılır. Özellikle görgül düşünceyle iş gören uzmanlara itibar göstermeyen, deneme yanılma ile şehir içi trafik akışını düzenleyen belediye yöneticilerinin yaptıkları buna bir örnektir. Herhangi bir noktadaki kavşak düzenlemesi ve yön tayininin başarılı sonuç vermesini o noktanın trafik akışında etkili olan sanayi ve sosyal koşulları gözönünde tutmadan yalnızca coğrafi özelliklerle değerlendirip aynı coğrafi özellikteki bir başka noktaya aynı düzenlemeyi yapmak, sonuçta, beklenen başarıyı garanti etmez. Coğrafi benzerliğe karşın trafik akışını etkileyen diğer etmenlerin farklılığı durumunda sonuç da farklı olacaktır. Bu konuda bir başka örnek deneklerden % 70'ini avukatların % 30'unu ise mühendislerin oluşturduğu bir gruptan kişi tanımlamalarının istendiği bir deneydir. Tanımlayacakları kişinin mesleğini sap-

tamaları istenen denekler grubun bileşimini bilmelerine ve bu nedenle avukat olma olasılığının mühendislere oranla iki misli olacağını görmelerine karşın, inandırıcı olup olmadığına bakmaksızın kafalarındaki basmakalıp mühendis imajıyla en ufak bir benzerlik buldukları kişiyi mühendis olarak saptamışlardır. Bileşimini bildikleri bir gruptan seçim yaparken olasılıkları yanlış değerlendiren deneklerin "temsil niteliği" konusundaki yanılgıların altında yatan sağduyularından başka bir şey değildir. Küçük sayılarla, küçük örneklemlerin güvenilirliğinin saptanması konusunda bu eğilim çok daha net olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, denekler, hergün doğan bebeklerin % 60'dan daha fazlasının erkek olma olasılığı nedir sorusuna küçük ve büyük doğumevleri açısından, aynı yanıtları vermişlerdir. Oysa gerçekte küçük bir doğumevin de, erkek çocuk doğum yüzdesindeki değişiklikler çok büyüktü. Erkek çocuklar % 10 ya da % 80 oranında doğabiliyordu. Çünkü her doğum küçük doğumevinde ki azsayıda doğumun daha büyük bir yüzdesini temsil ediyordu.

Görgül düşüncenin bir başka zaafı kendi tahmin yeteneğine aşırı güvenmesi, tahminde bulunduğu olayları değerlendirirken başarılarına daha büyük bir önem atfetmesidir. Örneğin yanına asistan alan üniversite hocaları ya da mülakatla şirketine eleman alan işverenler genelde en doğru seçimi yaptıklarına inanırlar. Birkaç olumsuz örnektense memnun oldukları insan sayısını gururla söylerler. Oysa yaptıkları değerlendirme nesnel değildir. Çünkü onlar yalnızca işin başında tercih ettikleri insanları değerlendirmekte- dirler. Tercih etmedikleri insanları değerlendirme şansları yoktur. Dolayısıyla reddittikleri insanların çoğunun tercih ettiklerinden daha iyi olup olmadıklarını söyleme şansları yoktur. Bu konuda diğer bir örnek insanların ulaşabildikleri bilgiler ölçüsünde olayların periyodunu tahmin etmeleridir. Bir olayın sıklığını insanlar akıllarına gelen örneklerle dayanarak değerlendirirler. Bu nedenle çoğu insan A harfiyle başlayan kelimelerin üçüncü harfi A olan kelimelerden daha fazla olduğuna inanırlar. Bunun nedeni başharfi A olan kelimeleri kolayca hatırlarken üçüncü hargi A olan kelimeleri pek hatırlayamamalarıdır. Benzer şekilde 1x2x3x4x5x6x7 x8 işleminin sonucunun 8x7x6x5x4x3x2x1'den daha düşük bir sayı tutacağına inanırlar ve her iki durumda da verdikleri sayı doğru cevaptan çok düşüktür. Doğru cevap 40,320 iken, çoğu insanın yanıtı 500 civarındadır.

Görgül düşüncenin sayılar ve ölçeklerle de başı derttedir. Bir çok konuda sağduyu ölçekleri nesnel olarak değerlendiremez. Bu değerlendirme yapılamayınca da olaylar hayali, kurgusal senaryolarla açıklanır. Bu olgunun en çarpıcı örneği dünyanın yaşının bilimadamlarınca yanlış öngörülmesinin sonucu olarak ortaya çıkan sağduyuya dayalı yanlış bilimsel teorilerdir. Dinsel dogmalara göre dünyanın yaşı 7 bin yıl dolaylarındaydı. Newton bunu 50 bin yıla çıkartmasına karşın yine de birçok boş inancı savunmayı sürdürdü. Darwin'e karşı çıkan bilimadamlarının çoğu türlerin bu kadar kısa sürede oluşamayacağını öne sürüyorlardı. En ileri tahmini ve hesaplamayı yapan Lord Kelvin Dünyanın yaşını 30 milyon yıl olarak öngörmüştü. Bu durumda Darwin bile geri adım atmış, bazı itirazlar karşısında susmuştu. bugün bile dine inanan insanlar evrimin 3 milyarlık uzun geçmişini hayal bile edemedikleri için bazı hayvanların 2-3 milyarlık bir süreç sonunda geliştirdikleri bazı davranış ve özelliklere aval aval bakarak, bunlarda Tanrı'nın parmağını görürler. İnsanların çoğu küçük ve büyük sayıların gerçek anlamını kavramaktan uzaktırlar. Atomlar ve atomaltı parçacıkların yanında dağlar gibi büyük olan moleküllerin günlük yaşam ölçülerimiz karşısındaki küçüklüklerini sezgimizle kavramak çok zordur. Örneğin bütün molekülleri işaretlenmiş bir bardak suyu okyanusa boşalttığımızı ve bu okyanusun herhangi bir yerinden bir bardak su aldığımızda bu, işaretlenmiş moleküllerden mutlaka bir miktarını bardağın içinde görürüz. Demek ki bir bardak sudaki molekül sayısı okyanus kaç bardak su içeriyorsa ondan daha fazladır. Bir başka çarpıcı örnek bir parmağımızda dünyadaki insan sayısından daha fazla sayıda hücrenin olmasıdır. Yine parmakla ilgili ilginç bir örnekse her saniye başparmağımızın içinden nötrino denen atomaltı parçacıkların onbinlercesinin geçmesidir. Bu olgu nötrinoların ne kadar küçük olduklarını gösterir. Son olarak sağduyunun ölçekler konusundaki tipik bir yanılgısını örnek verelim. Dünyanın dümdüz bir küre olduğunu düşünelim. Bu kürenin ekvatorunu 40 bin kilometre uzunluğunda bir iple saralım. Bu ipi 6 metre uzattığımızda ne kadar bollaşır? Yanıt yaklaşık 1 metredir. Şimdi küremizin ekvatorunu 400,000,000 kilometre olduğunu ve yine ipimizi 6 metre uzattığımızı düşünelim. Kürenin çevresindeki ip yine 1 metre bollaşacaktır! Oysa çoğu insan bu sonuca inanmak istemez.

Sağduyuya dayalı görgül düşüncenin özellikleri olarak ele aldığımız noktalar bu konuda söyleneceklerin tümü değil kuşkusuz. Günlük yaşantının deneyimlerinin üzerinde yükselen dağınık ve sistemsiz yapısı derinliği olmayan yüzeysel yargılara dayanması, mekanik ve basit açıklamalara olan eğilimi vb. özelliklerinin dışında bu düşünce tarzının başka sınırlılıklarından da sözedilebilir. Örneğin işleve takılma güçlüğü tipik bir örnektir. Sağduyu nesnelerle ilgili düşünceler oluştururken ve nesneleri kullanırken çok yönlü ve nesnel bir yaklaşım sergileyemez. Nesneleri en çok kullandığı, alışılageldiği yönde düşünür. Boş bir odada tavandan sarkan iki ip ve bir sandalye verilen deneklerden iki ipi birbirlerine bağlamaları istenir. Ancak iplerin uzunluğu öylesine ayarlanmıştır ki sandalyeye çıkılsa bile iki ipe uzanıp onları birbirine bağlamak olası değildir. Boş odada nesne olarak sandalyenin dışında sadece bir makas vardır. Deneklerin çoğu birçok uzanma vb. girişiminden sonra ipleri bağlayamayacağını söyler. Oysa orada bulunan makası iplerden birine bağlayıp ipi sallayarak yakalamak ve diğer ipe bağlamak mümkündür. Deneklerin bunu başaramamalarının nedeni makası yalnızca birşeyleri kesme işleviyle düşünmeleridir. Bu konuda bir başka örnek, bilimadamları dahil insanların çoğunluğunun kendilerine verilen bir hipotezi çürütmek yönünde değil de doğrulamak yönünde düşünmeleridir.

Görgül düşünceye ilişkin olarak betimleyici açıdan söylenebilecekler konusunu daha fazla uzatmak, değişik konularda örnekler sıralamak mümkün olmakla beraber konunun bu yönüyle yeterince ortaya serildiği açıktır. Konuyla ilgili olarak değinilen tipik özelliklerden ve eğilimlerden çıkan sonuçlar ışığında sağduyu ve sağduyuya dayalı görgül düşünce konusuna biraz daha yakından bakalım.

(Yazı devam edecek.)

Mikroplar Saldırdıkça

Güngör GENÇAY

İnsanlann yaşamlarında küçüklü büyüklü uğraş dünyaları oluşuyor. Ev dünyası, ticaret dünyası, fizik dünyası, kimya dünyası sanat dünyası, edebiyat dünyası ve daha da çoğaltabilecek benzerleri. Bu dünyalar da kendi içlerinde yeni-yeni dünyalara bölünüyorlar. Evde; temizlik, süsleme, yemek. Ticarette; deniz, işporta. Fizikte; atom, kauntum. Sanatta; görsel ve işitsel. Edebiyatta; şiir, roman, öykü örneğinde olduğu gibi.

Bu dünyaların gerek birbirleriyle, gerekse toplumla ilintileri nasıl kurulur ve de bu çark bizde ve başka ülkelerde nasıl işler?

Bunu ayrıntılı olarak bilmesek de tanık olduğumuz, ya da okuyup duyduklarımızdan çıkarımlayabiliyoruz..

Halkı, açlığa mahkûm edilmiş ülkelerde yaşayan insanlar, ekmek-yemek kafesinin içinde tutukludur. Midelerinin sesli ve de sessiz olarak yarattığı kısır döngülü dünyalarından çıkamazlar, O nedenle, başka dünyaları görmek ya da içine girmek için, başlarını o yana döndürmeleri çok zordur.

Emperyalist, ya da gelişmiş denilen ülkelerde ise, saydığımız ve saymadığımız dünyalar, bilgisayarlara dökülmüş, disketlere alınmış, bilgi bankalarına konulmuştur. Dileyen, bu dünyaları dilediği zaman gözlerinin önünde dikeltebilir. İsterse seyreder, isterse üzerinde çalışmalar yapar.

Ülkemizde toprakaltında çalışan işçileri ilk kez öyküye sokan Ahmet Naim Çıladır, 1904 yılında İstanbul'da doğmuş, Eyüp Sultan Reşadiye Mektebi'nin ilk bölümünü bitirdikten sonra, geçim derdine düşmüştür. Askerlik sonrası yaşamının tamamını Zonguldak'ta geçiren ve çoğu öyküleri mahalli gazetelerde yayınlanan yazarı daha iyi tanımak için, ölüm tarihiyle (Ölümü: 24 Nisan 1967) çakışan 1967 Zonguldak Yıllığı'nı aldım.(1) Yıllık, ilân sayfaları hariç 455 sayfa. Ağırlığı ise, bir kilo 850 gram. İçinde, köy ve mahalle muhtarlarının dahi isimleri yazılı. Kültür bölümünü açtım. Okul ve eğitim merkezlerinin adları ve faaliyetleriyle dolu. Bu faaliyetlerin ayrıntıları bile verilmiş.

O zamanki günde, yalnızca Zonguldak'ın merkezinde: (Haber, İşçi Sendikası, Işçinin Sesi, Kililici İşçi Postası, Küçük, Sabah, Sanatkâr, Sancak, Şafak, Sömürücüye Yumruk, Yaprak, Ekipsen) adlarını taşıyan günlük, haftalık ve on beş günlük gazetelerin çıktığını öğrendim. Ama, ne yaşadığı dönemde çoğu Zonguldak'lının "Kanca Ahmet" adıyla tanıdığı Ahmet Naim Çıladır, ne başka bir sanatçı, ne de herhangi bir sanatçının ürünü vardı. O zaman, Mustafa Kemal'in 22 Mart 1923 günü söylemiş olduğu: "Biz cahil dediğimiz zaman mektepte okumamış olanları kastetmiyoruz. Kastettiğimiz ilim, hakikati bilmektir. Yoksa okumuş olanlardan en büyük cahiller çıktığı gibi, hiç okumak bilmeyenlerden de hakikati gören hakiki alimler çıkabilir, " sözleri aklıma geldi.

Fransızca'yı kendi kendine öğrenip geliştiren Ahmet Naim, Ereğli Kömür Havzası'nda 7 Temmuz 1923 Cumartesi günü grev başladığında on dokuz yaşındaydı Belki o zaman birçok gerçeğin ayırdında değildi. Ama daha sonra kendi yaşamını, toprakaltı emekçisinin yaşamıyla birleştirdi.

Havza'da en verimli ocakları Fransız sermayesiyle kurulan 'Ereğli Şirketi' çalıştırıyordu. Bu şirket tam bir sömürge siyaseti ile çalışarak taş kömürü çıkarmaktaydı... Gözettiği en önemli temel kural, mümkün olduğu kadar az maliyetle, çok kömür elde etmekti..."(2)

1865 yılında bir "Maden Nazırlığı" kurulmasına ve başına getirilen Dilâver Paşa'nın işçi yararına düzenlemeler yapan yüz maddelik " Ereğli Maadin-i Hümayun Teanülnamesi" ne karşın ilk greve dek, hatta daha da sonra işçinin yaşamında fazlaca bir şey değişmedi. Ahmet Naim, daha sonra yaptığı incelemede bu durumu: "İş saatleri gün doğumu, gün batışı diye hesap ediliyordu. Amele kulübelerinin yanı başındaki ahırlar, sıhhi şeriata daha uygun tarzda yapılmıştı. Ameleye mahsus hastane, hatta doktor bile yoktu; (hastalanan amele, bir ata bindirilerek köyüne gönderilirdi: Teanülname, Madde:30)" sözleriyle açıklıyordu. (3,4)

Zonguldak Ticaret Odası, Ereğli Kömür İşletmesi'nde çalışmış olan yazar, İstatistik Servis Şefi iken,1957 yılında kendi arzusuyla emekliye ayrıldı.1934 yılında "**Bir Müstemleke Harbinin Tarihi**" ve "**Zonguldak Kömür Havzası**" adlı inceleme kitapları ile 1932'de "Define" ve 1939'da "Uzun Mehmet" adlı oyun kitaplarını yayınlamıştır. 1938 yılında solculuktan tutuklanan yazarın, daha sonra eşinden ayrılması ve büyük oğlu Farabî'nin kalpten ölümü ile ardından küçük oğlu Sina'nın sağırlaşıp ciğerlerinden hastalanarak sanatoryuma yatması, onu alkole daha da bağımlı duruma getirdi.

Öykülerinin bir bölümü 1937-1946 yılları arasında Zonguldak, Divriği ve Devrek'te memurluk yaptığı dönemde Çıladır'la arkadaş olan Mehmet Seyda'nın çalışması ve önsözü ile "Kuduz Düğünü" adıyla yayınlandı. (5)

Seyda, önsözünde: "**İlk hikayeleriyle yazıları Anadolu dergi ve gazetelerinde, İstanbul'da 'Son Posta' gazetesinde,1935-1938 arası 'Yeni Adam'da,1940-1946 yılları arasında da "7 Gün", Yurt ve Dünya dergilerinde yayınlanan Ahmet Naim'le dostluğum, onun Ereğli Kömürleri İşletmesine geçişiyle daha çok ilerlemişti. "7 Gün"e ben de hikayeler yollar olmuştum... Sedat Simavi bir mektubunda: Orada çok kıymetli bir muharrir vardır, Adı Ahmet Naim'dir, hikayecilik mevzuunda size faydalı olabilir, diye yazıyordu.**

...Ahmet Naim'ın hikayelerinde 'ölüm' temasının

ağır bastığını görürüz. Bu son derece doğal durum, yaşadığı çevrenin havasından, suyundan gelmektedir adeta. Maden ocaklarındaki su baskınları, göçükler, işçilerin 'ateş nefes' dedikleri grizu patlamaları yeraltında yaşayanların gündelik ölüm nedenlerindendir. Bizim Zonguldak'ta çalıştığımız yıllarda, Etibank'a giden bir aylık raporda şu tümce yer alıyordu: ' Ağır endüstrinin bu tehlikeli çarkı, alınan bütün tedbirlere rağmen, sanki insan kanı içmeden dönememektedir.' O ayın ölü sayısı 9'du.

Gene, Ahmet Naim'in hikayelerinde, yereysel köylü tiplerinin, yereysel törelerin yer alışı bundandır, bence. Ünlü yazar olduktan sonra, ocaklara eski rahatlıkla inemezdi. O, uzak yakın köylerdeki düğünlere falan gittiğinde, daha serbest kalabiliyordu.

1946'da Zonguldak DP İl Merkezine gidip onu görüşüm, meğer son görüşümmüş. Askerdim. Ayak üzeri birkaç sözcük konuşabildik... " diyor.

Yayınlanmış yüzlerce öyküsü bulunmasına karşın, ölümünden sonra üne kavuşan **"Kuduz Düğünü"**nde yedi öykü ile Doğan Şadıllıoğlu'nun yazarla yaptığı, daha önce Yeditepe Dergisi'nin Haziran 1967 tarih ve 330. sayısında basılan bir konuşma yer alıyor. Öyküler: (Kuduz Düğünü, Cinci Mustafa, Kolcu Şaban, Bismillah, Yoklama, Ateş Nefes, İkramiye) adlarını taşıyor.

Kuduz Düğünü:

Aynı köyden demirci Kasım Usta ile Kaşıkçıoğlu Rasim Ağa nın çocuklarını kuduz köpek ısırır.

Kasım Usta kan dönüşümünü durdurmak için ayağı sıkıca bağladıktan sonra ısırılan yeri bıçakla yarıp, yarayı demirle dağlar. Bununla da yetinmeyip karısının boynundaki altını satarak, çocuğu doktora gönderir. Kaşıkçıoğlu Rasim Ağa ise, dededen gördüğü biçimde çocuğuna kuduz düğünü yaptırır. Çalgı eşliğinde ve toplanan kalabalık içinde elinden tutularak gezdirilen çocuk, üç gün üç gece uyutulmaz. Palgurtçu İlyas Dayı hazırlıklarını bitirir.

".. Kuduz köpeğin leşi yerde yatmaktaydı. Bu leşe paralel olarak bir ateş yakılmıştı. İlyas Dayı, yakındaki ağaçlardan birinden kestiği ince bir çubuğun yapraklarını yontup temizledikten sonra, çocuğu getirmelerini işaret etti.

Küçük Kaşıkçıoğlu, günlerden beri uykusuzluğun verdiği bitkinlikle yaklaştı. İlyas Dayı çocuğun omuzlarını sıvazladı, yapacağı iş üzerinde gereken şeyleri söyledi. Ve köpek leşiyle ona parelel olarak yakılan ateşin arasında yer aldı, bacaklarını açıp sopasını hazırlayıp bekledi.

Şimdi çifteler daha zorlu üfleniyor, davullar daha zorlu tokmaklanıyordu. Meşalelerin dil dil uzayan kızıl ışıkları bu sahneyi çepeçevre aydınlatıyordu. Küçük Kaşıkçıoğlu ellerinden tutanların yardımıyla önce köpek leşinin üzerinden, leşi tekmeleyerek geçti. Geçerken de İlyas Dayı'nın elindeki çubuk kıçına indi. Ve yine İlyas Dayının 'atla!' komutasıyla ateşin alevleri arasından sıçradı. Bu hareket tam kırk defa tekrarlandı. Şu farkla ki, her geçişte kıçına inen sopa sayısı geçiş sayısına göre artıyor ve ateşten atlama komutası her on geçişte bir tekrarlanıyordu. Sayı kırkı bulunca, kuduz köpek leşinin kuyruğundan, belinin ortasından, kulaklarının arkasından birer tutam tüy yolundu. Bu tüyler ateşe atıldı ve çıkan dumanın üzerine küçük Kaşıkçıoğlu baş aşağı tutularak tütsülendi. Bundan sonra palgurtçu İlyas Dayı, çocuğu anadan doğma soydu. Üzerinden çıkan elbise ve çamaşırları orada hazır açılmış olan bir çukura gömdü. Sonra cebinden çıkardığı bir kibrit kutusu içindeki üç tane kunduz böceğini canlı olarak çocuğa yutturduktan sonra omuzlarını sıvazladı:

- Haydi artık piripiâk! dedi.

Çocuk kusarak uzaklaşıyordu. Palgurtçu İlyas Dayı da çevresini alanlara çocuğun çamaşırlarını gömdüğü çukuru göstererek:

- Kırk gün sonra bu çukuru açalım, göreceğiz ki, çamaşırlar kudurmuş ter ter tepiniyor, diye bilgi veriyordu. "

Fakat aradan çok bir zaman geçmeden çocuk kötüleşir. Tek kurtuluş yolu, çocuğun ölümünü çabuklaştırmaktır. Bunun için de geleneksel inanışa göre çocuğun üzerine su elemek gereklidir. Rasim Ağa elinde kalburla bu işi yaparken, tahta boşluktan aşağıya düşer. Çocuk, babasının üzerine atılıp, yüzünün çeşitli yerlerini kemirmeğe başlar. Ne ki, daha boşluktan düşerken babasının kalbi dumuştur.

Cinci Mustafa

Ataları cinci olan Mustafa, yol tamirat ekibinde işçi olarak çalışmaktadır. İşe giderken yolda sevdiği bir inek yüzünden, sığırtmaçtan dayak yer. Bir süre sonra da ineğin sahibi Ferhat Ağa Mustafa'nın çalıştığı yere gelerek, onu alıp köye götürür. Ağa, ineğin bu duruma gelmesini Mustafa'nın okşamasından bilerek, iyileştirmesini ister. Çünkü, tüm köylünün inanışına göre Mustafa da cinlidir. Ne var ki, cinci olmadığını söyleyen Mustafa, bir yılanın zehirlediği ineğin yanında, ağa tarafından dövülerek öldürülür.

Kolcu Şaban

Ayıngacılarla anlaşarak kaçakçılık yapar. Hem ayıngacılardan para alır, hem de "Inhisarı Dühan Devleti Aliye-i Osmaniye" den. Bir kezinde kolcu arkadaşı tarafından suçüstü yakalanınca; hem arkadaşı Kolcu Kâmil'i öldürür, hem de ayıngacı çolak Ali'yi. Ölüler kağnı arabası tarafından kasabaya getirilirken, Kolcu Şaban da reji yetkililerince övgüyle karşılanır.

Bismillah

Cezaevinde Çerkeşli adıyla anılan bir mahpus vardır. Sigara ve tayın edinmek uğruna, üstündeki giysilerin tümünü satmış ve don-gömlek kalmıştır, Tek örtüsü olan yorgan, etüv için alınınca, tuvalete gidip büzülerek yorganın gelmesini bekler.

Bir gün arka arkaya iki bismillah sesi duyulur.

Birincisi, Çerkeş hapisanesinden naklen gelen mapusun kapıdan girerkenki merhabasıdır, diğeri gasılhaneden tabutu çıkanlan çıplak çerkeşli için hocanın çektiği bismillahtır.

Yoklama

Doktor, doğum için kansını mutlaka şehire gönderilmesi gerektiğini söyler. Haber yeraltı işçisi olan Alaca'dan Ali'ye ulaştırılır. Ali, canı sıkkın, çavuşun çevresindeki işçilerin arasına katılır.

Sıra çavuşu: **" Uşşaklar, uşşaklar! Bu akşam, gece ortası vardiyasında üçüncü klavuzda su iskandili yapılacak. İş eccük zorlu emme...Bu işi becerende kumpenyenin elli has kaymesini hakettin. İş tamam, para trink! dedi. Ali de öne çıkarak: " Biz bu işe vanz;' dedi. "...emniyet lambasını yaktı. Lağım makinasını, burguları sırtladı, yeraltına açılan domuz damı düzeni ağzından karanlığa girdi A-**

li...Bacada ölü bir sessizlik vardı....Lağım makinası sürekli tıkırtılarla başladı işlemeye... beş metrelik burgunun dörtte üçü duvara dalmıştı bile. Sular şimdi bir fıskiye gibi fışkırmaktaydı... Lambayı kapıp baca ağzına koşmaya hazırdı. Şelale büyüyordu. Tehlikeyi ocak arkadaşlarına duyurmalıydı. Burgulardan birini kavradı ve bir, iki, üç. İstim borularına vurdu. Burgunun açtığı delikten su, birbirini iterek, sıkıştırarak, homurdanarak dışarıya atlıyordu. Birden, binlerce şimşek birden çakmışcasına sarsıldı ocak. Şimdi, kör bacada tavan, taban hepsi dümdüzdü. Su kudurmuş, su dev gibi geliyordu. Koca bir deniz bir geçit bulmuş, bir uçurumdan aşağı atılırmış gibi, önüne geleni sile süpüre boş bacalara doluyordu.

Ertesi gün, yapılan yoklamada Alacalılardan (Ali, Satılmış, Ercep, Simail, Şeremet) noksandı."

Ateş Nefes

Çok eski bir yeraltı adamı olan Tayyip Usta, "Tenekeli Mühendis" dedikleri, yabancı bir mühendisin ateş nefes olan bir yerde dinamit attırdığını öğrenir. Oraya doğru koşar, fakat geç kalmıştır. On patar vurulan on metrelik fitiller ateşlenmiştir. Hemen saldırır, fitilleri keserek uçlarını yere gömmeye çalışır. Diğer arkadaşlarına da baca ağzına gitmeleri için talimat verir. Böylesi bir girişimin sonu, kesin olarak ölümdür. Ama Tayyip Çavuş, arkadaşlarını kurtarnak için bunu göze alır. Ne var ki arka arkaya meydana gelen iki patlamadan sonra bacalar kapanır. Tayyip Usta, göcük altında kalmıştır.

İkramiye

Arkadaşları arasında "Hukukçu" olarak anılan Haşim Efendi'nin evinde, alacağı 58 lira ikramiye ile birlikte eline geçecek olan 116 liranın paylaşımı üstüne aile bireyleri tarafından hesaplar yapılır. Ertesi gün dairede, Haşim Efendi tam paraları cebine koyarken, kızı gelip anneannesinin hastalandığını haber verir. Hükümet doktorunu alıp eve gittiklerinde, yaşlı kadının ölmüş olduğunu anlarlar.

Haşim Bey in oğlu daha önce bir doktor getirdiyse de, her iki doktora da yapabilecek bir iş kalmamıştır. Haşim Bey, ilk gelen doktorun cebine beş, kendisiyle gelenin cebine de üç lira koyarak onları uğurlar. Karısının istediği gibi de bir cenaze töreni yapar. Cenaze dönüşü, maaşından kalan paranın 63 kuruş olduğunu görünce, kayınvalidesinin kendisine sık-sık söylediği:

"Adam, sana gözlerimi kapasam da rahat yüzü göstermeyeceğim," sözlerini hatırlar.

Evdeki hesap, yiten parayla birlikte altüst olmuştur.

* * *

"Kuduz Düğünü"nde bulunan yedi öykü, yazarın işlediği değişik konulardan yapılmış bir seçki örneklemesidir. Kitaptaki öyküleri birkaç ana çerçeve içinde görüp, değerlendirmek gerekir.

Kuduz Düğünü ve Cinci Mustafa öykülerinin konusu toprağa bağlıdır. Feodal yapı içindeki ilişkileri irdeler.

Kolcu Şaban öyküsünün ise, bir yanı feodaliteye, bir yanı bürokrasiye yaslıdır. Yazar, gerek kişilere yaptırdığı diyaloglarla, gerekse olayları örgülemesiyle, bu yapılardaki çürümeyi ortaya koyar.

Bismillah ve İkramiye öyküleri ise, yazarın yaşamından alınan birer kesittir. Bismillah'ın hapisaneyle ilgili öznel bir yanı olmasına karşın; İkramiye, hemen hemen her evli ailenin benzerini yaşadığı bir gerçekliktir. Paranın altında ezilmemeye direnen sabit gelirlilerin acılı, alaylı, ama onurlu serüvenidir.

Yoklama ve Ateş Nefes öyküleri ise, yeraltı emekçilerinin yiğitliğini, içtenliğini, kavgasını; daha geniş açıdan bakılırsa, en güzel biçim ve özle insanlığını dile getiren birer dramdır. Bu dramı, yazar da bizzat yaşamıştır. O nedenle kendisiyle yapılan bir konuşmada:

"Yeraltını sizden başka hikayelerine konu seçen hikayecilerimiz üzerinde düşünceleriniz nelerdir?"

Sorusuna:

" Bu sorunuzla benim hikayecilik alanındaki bir özelliğime değinmiş oluyorsunuz. Ben toprak ve yeraltı insanlarını iyi tanırım, özellikle yeraltı insanlarını. Çalışma koşullarını, yaşamlarını da hayatım gibi bilirim. Onun için yıllar önce belli başlı sanat dergilerine yazdığım hikayelerde köy, tarla, ağa saltanatı ve yeraltı konuları işlenmiştir.

Diyebilirim ki Türk hikayeciliğine gerçek niteliğiyle maden hikayelerini sokan ilk yazarım." yanıtını verir.

İlk olmalarına ve zaman zaman özel terimler içermesine rağmen, bu öykülerde kuru bir ifadeyle karşılaşmak mümkün değildir. Yazar madencilikteki uzmanlığını, sanatıyla da en güzel biçimde bütünleştirmiştir. Konularıyla ilgili bilgi verebilmek açısından öykülerden özetlediğimiz bölümler, hiçbir zaman bütünündeki tadı vermez. Çünkü, Ahmet Naim'in özellikle yeraltı insanlarını konu alan öyküleri; en saygısız insanı bile emeğin önünde durdurup düşündürecek düzeydedir.

Ahmet Naim'in yazdığı öykülerin çoğunda, hakim durumda olanların insan unsurunu hep geri planda gördükleri ve bu düşünceyi yaşama geçirdikleri, ya da geçirmeye çalıştıkları açıkça gözlenir. Ne var ki, öykü kahramanları, ölümleriyle bile bir direncin, bir inanışın ve bir kavganın sembolü olurlar.

Ahmet Naim unutulur mu?

Onun yazdığı yeraltı işçisinin gerçekleri, günümüze dek uzanmakta ve daha da acı olarak yaşanmaktadır. Hâlâ ateş nefesten sayılamayacak kadar işçi ölmekte, hâlâ dünkü kadar, hatta dünden daha fazla ve yeni donanımlarla emeğin sömürüsü yapılmaktadır.

Yazarın adı-sanı bugün unutulmuş bir görünümde olsa da, ülkemizde insanlar kömür kullandıkça, ya da kömüre ilişkin anıları bulundukça Ahmet Naim'in de unutulması mümkün olmayacaktır.

Dahası var. Gerçek kuduz köpeklerin zararları ve yaydığı mikrop, belki düne göre biraz daha azalmıştır. Ama buna karşın, daha tehlikeli birçok mikrobu, insanları sömürerek yayanları, bugün hem yoğunluk, hem de yaygınlık kazanmıştır. O nedenle mikropların saldırısı devam ettiği sürece, Ahmet Naim de hep yanımızda, ya da aklımızda olacaktır.

---

(1) Zonguldak Yıllığı/ Zonguldak İli Tertip ve İnceleme Kurulu tarafından hazırlanmıştır./ Ajans Türk Matbaası-Ankara,1967

(2) Kömür Havzasında İlk Grev/ Yazan: Turgut Etingü/ Koza Yayınları, İst.1976

(3,4) Uzun Mehmet'ten Bugüne Kadar Zonguldak Havzası/ Yazan: Ahmet Naim

Türkiyede Grev Hakkı ve Grevler/ Yazan: Kemal Sülker/ Gözlem Yayın. İst-1976

(5) Kuduz Düğünü: Öyküler/ Yazarı: Ahmet Naim/ Yeditepe Yayınlan, İstanbul,1976

Sistemi Aklamada Son Nokta"Böcek"

Sedat YILMAZ

Böcek filmi, ele aldığı konudan ötürü bir ilk diye sunuldu medyada. Böcek, Erhan Bener'in romanından Ümit Elçi tarafından sinemaya aktarılmış. Böcek filmi, bir polisin -üstelik işkenceci bir polisin- hayatını anlatmakla "ilk" olmayı hakketmişti. Ancak konuda belki ilk denebilir, ama bakış açısı olarak değil. Film, polisi eleştirmiyor, tersine, polisin ne kadar zor şartlarda vazife yaptığını gösterek, bizi, polislere karşı daha hoşgörülü olmaya davet ediyor. Bir emniyet yetkilisinin, filmin galasında teşekkür etmesi bu yüzden anlamlıdır. Karakterlerin göründüğü ilk sahne, özdeşleştirme tekniği açısından çok önemlidir. Seyirci karakteri ilk kez gördüğünde, filmde nasıl bir rol oynayacağını kestirebilir. İlk sahnede kimin hangi rolde olduğu anlaşılır. Filmin açılış sahnesinde, ambulansın içinde kalp krizi geçiren Başkomiser Recai'yi(Halil Ergün) görürüz. Hiçkimse ilk kez gördüğü, can çekişmekte olan bir adam için acımaktan başka bir şey yapamaz. İlk sahneden anlaşılır filmin polise bakışının ne olduğu. Bundan sonrası hep geriye dönüşlerle (flash back) anlatılır. Recai Bey'in iyi bir çocukluğu olmamıştır. Kızkardeşinin bir yangında ölmesinin suçunu, annesi ondan bulmuştur. Çocukluğundaki aile içindeki şiddettin ve baskının etkisi, hayatı boyunca sürmüştür. Dayısı, çocuğun masrafından kurtulmak için onu yatılı polis kolejine gönderir.

Başkomiser Recai, görevine sadık, mesai arkadaşları arasında itibarı olan bir polistir. Solcuların elinden kurtardığı Binnur adlı genç kızı, gidecek yeri olmadığı için evine götürür. Aklından bir art niyet geçirmez. Böylece biz de polislerin o sert görünüşlerinin altında, iyilik dolu kalpleri olduğunu görmüş oluruz! Binnur'un misafirliği bir gece ile sınırlı kalmaz. Başkomiser Recai'nin kovması bile onun evden ayrılmasına yetmez. Etraftan laf gelmesin diye, başkomiser Recai, Binnur ile evlenir. Binnur, bütün gün evde televizyonun karşısında oturan, magazin dergileri ile gün dolduran, sürekli içki içen, yemek yapmayı sevmeyen, başkomiser Recai'nin yaptığı yemekleri de beğenmeyen biridir. Filme, iğreti bir şekilde, mutsuzluk yaratmak için konmuş sanki. Hiçbir şeyden memnun değildir. Binnur karakteri filmde yeterince işlenmediği için, davranışlarına bir anlam vermek olanaksız. Başkomiser Recai'nin evine girene kadar süt dökmüş kedi gibi masum ve acınacak biri olan Binnur, evde birden bire huysuz, bağırıp çağıran, sürekli şikayet eden biri oluveriyor.

Recai'yi sevmediği halde, Binnur onunla evlenir. Onunla yatakta birlikte olmaya pek yanaşmaz. Bütün bu davranışların nedeni belli değildir. Bir gün Recai, Binnur'u apartmandaki fahişeyle birlikte yataktayken yakalar.

Recai de Binnur'dan beklediği ilgiyi bulamamış, son olaydan sonra ondan iyice soğumuştur. Astımlı olan Binnur'un bir kriz anında, ilacını vermeyerek onun ölümüne neden olur.

Başkomiser Recai'nin, içeri alıp dövdüğü adamlardan birisinin "arkası sağlam" çıkması, onun geri hizmete alınmasına neden olur. Halbuki siyasi şubeden bir başkomisere, değil kaba dayak attığı için, adam öldürdüğü sabit olsa da dokunulamayacağı biliniyor. Polisin de devletin diğer memurları gibi bir emir kulu olduğu, arkası sağlam birisine çarptığı zaman sürgüne ya da geri hizmete alındığı görüntüsü ortaya çıkıyor filmde. Ömrünün sonuna kadar Recai Bey, bu geri hizmette kalır.

Recai Bey'in, hayatının son anlarında ruh dengesi bozulur. Etrafındaki herkesi böcek gibi görmeye başlar. İnsanlardan iğrenir. Paranoyalar görmeye başlar. "Terörist"lerin kendini öldüreceğini sanmaktadır. Herkesten şüphelenir. Kendisine yardım etmek isteyen aynı apartmandaki genç kızın yardımlarını dahi sıcak karşılamaz. Recai Bey'in bu duruma gelmesinin nedenlerini, yönetmen Ümit Elçi geriye dönüşlerle, anılar aracılığıyla gösteriyor. Bu gösterilen anılardan, sevgisizliğin Recai Bey'i bu duruma getirdiğini anlıyoruz. Apartmandaki genç kız(Meltem Cumbul), Recai Bey'in yalnız ve hastalıklı hali karşısında ona yardım etmek ister. Genç kız, Recai Bey'e karşı sevgi doludur. Recai Bey bunca yıllık alışkanlığın verdiği tepkiyle genç kızı terslese de, onun bu ilgisinden etkilenir. Genç kızla ilgili güzel hayaller kurar, ama bunları gerçekleştiremez. Öykünün gelişmesinde hiçbir etkisi olmayan bu genç kız karakteri sırf, Recai Bey daha önce sevgiyi bulsaydı, böyle olmayacağını göstermek için filme konmuş.

Peki bu acımasızlığın ve sevgisizliğin kaynağı olarak filmde ne gösterilmiş? Polislik hayatında, Recai Bey'in sevgisizlik diye bir sorunu yok. Çünkü başkomiser Recai, başarılı, etrafında sevilen, saygı duyulan bir polis. Filmde Recai Bey'in sevgisiz kalmasının nedeni olarak, acı dolu çocukluğu ve mutsuz evliliği gösteriliyor. Polislerin zor çalışma koşulları, her an öldürülme tehlikeleri de Ümit Elçi için akli dengenin bozulma nedenleri arasında. Recai Bey'in rüyalarına giren iki tane çatışma gösteriliyor filmde. İlkinde polis otobüsü taranıyor. Buradaki çatışmada başkomiser Recai'nin bir arkadaşı ölüyor. İkincisi ise, bir hücre evi baskını. Bu çatışmada da başkomiser Recai'nin bir arkadaşı ölür. Bu iki çatışma sahnesi ile polislerin işlerinin ne kadar zor olduğu, seyirciye gösterilmek istenmekte. Ama bizim için, her an öldürülme tehlikesi akli dengeninin bozulması için tek başına yeterli neden değildir.

Devlet yanlısı ya da doğrudan devleti karşılarına alamayan sanatçıların, işkence gibi hassas konularda cambazlık yapmalarında üzerlerine yok. İlericiliği, demokratlığı elden bırakmamak için polisi eleştiriyor gibi yapıp, aslında onu aklarlar. Bir insanın işkenceci olmasının nedenlerini sistemde değil de, onun çocukluğunda bulurlar. Bunu yaparken Freudçuluğa sarılırlar. Başkomiser Recai, çocukluğunda çok dayak yediği, ezildiği, ailesi tarafından sürekli suçlandığı için, büyüdüğünde böyle işkenceci olacak kadar hastalıklı bir kişi olmuştur. Devlet de gizleyemediği işkenceciler için, aynı şekilde münferit kişilik bozuklukları olarak geçiştirir. Yavuz Özkan'ın Yengeç Sepeti filminde de polisin, çocukken babasının dayaklarından dolayı gaddar bir işkenceci olduğu gösterilerek, sistem aklanmıştır.

İşkenceci polisin, kişilik bozukluklarının nedeni, yetişme koşullarından değil, yaptıkları işten kaynaklanır. Her an öldürülme tehlikesini gerekçe gösterenler, aynı tehlikeyle karşı karşıya olan devrimcilerin, değil kişiliklerinin bozulmasını, tam tersine örnek insan tipi oluşturmalarını nasıl açıklayacaklar? Buradaki farkın nedeni ideolojiktir.

Hücre evi baskınında yaralı bir devrimci, kurşunlanarak yerinde infaz ediliyor. İlk bakışta polis eleştiriliyormuş gibi görünür. Birazcık sinema dilinden haberi olan, o sahnede tam tersi şeyin anlatılmak istendiğini farkeder. Sahne şöyledir: Yerde yaralı bir devrimci yatmaktadır. Polis, yakın mesafeden ateş ederek devrimciyi öldürür. Bir sonraki planda başka bir devrimcinin silahı ile bir polis vurulur. Başkomiser Recai, ölmekte olan arkadaşını kucağına alır ve vurulan arkadaşının adını haykırır. Bu iki vurulma anı, bilerek ardarda getirilmiş ve seyircinin acıma duygusu polise yönlendirilmiştir. Yerde vurulan devrimcinin kameraya sırtı dönüktür. Kurşunlara hedef olduğunda seyircinin acıma duygusunu canlandıracak hiçbir refleksi olmaz. Zaten suratı görülmüyordur. Ölen sanki bir hayvandır, acınmayı dahi hakketmez. Polisin vurulduğu sahnede ise, bağıran acı dolu suratının yakın plan çekimi görülür. Seyircinin bu sahnede üzülmesini ister yönetmen.

Böcek filmi, tek kişilik bir oyuna benziyor. Recai Bey için önemli olan polislik hayatı filmde, bir dekor görüntüsünden ileri gidemiyor. Filmde, Başkomiser Recai'nin dışında sadece bir polisin konuşması vardır. O da amirinin, artık geri hizmete alındığını söylediği konuşmadır. Bunun dışında selamlaşmalar sayılmazsa, hiç konuşan polis olmadığı için, polislerin hepsi birer sessiz figüran durumundadır. Binnur karakteri dışında diğer roller, figüranlıktan öteye gitmiyor. Bu durum, filmde tek kişilik bir oyun havasına neden oluyor.

Halil Ergün, Recai Bey'in son anlarındaki hastalıklı halini iyi yorumlamış. Ancak genç Başkomiser Recai halindeki oyunculuğu, abartmalı ve doğallıktan uzaktır.

Filmde, 12 Eylül sonrası Türkiye sinemasında alışılagelmiş hastalıkları bulmak mümkün. İzlerken seyirciyi sıkıntıdan patlatan, en rahat sinema koltuğunda dahi 90 dakika boyunca rahat ettirmeyen ağır tempo, film boyunca sürüyor. Seksen sonrasının bunalım filmleri, bu filmle hâlâ devam ediyor. Filmin anlaşılmasını zorlaştırmaktan başka bir şeye yaramayan, rüyalar, hayaller ve flash back tekniği ile zaman ve mekan farklılığını birbirinin içine karıştırma tutkusu. Yavaş kurgu, uzun sahneler, yardımcı ve küçük karakterlerin yeterince işlenmeyip sadece başrol oyuncularda yoğunlaşılması gibi eski hastalıklar, Böcek filminde özenle muhafaza edilmiş. Daha çok senaryolarıyla Türkiye sinemasının çökmesinde emeği geçen Ümit Elçi'nin, filmin afişine "Böcekleri öldürebilirsiniz ama Türk sinemasını asla." cümlesini koymasından, bu çizgisinde kararlı olduğunu çıkarıyoruz. Filmi izlediğim seansta, salonda on seyircinin olması, Türkiye sinemasını çökertmek için Ümit Elçi'nin gösterdiği çabanın ürünüdür.

Beyoğlu zihniyeti, Türkiye sinemasının bugünkü acıklı durumunun failidir. Tipik solcu-demokrat-burjuva entellektüellerin küçük dünyalarında kendini açığa çıkartır Beyoğlu zihniyeti. Türkiye sinemasında, Türkiye gerçekliğini değil, Beyoğlu zihniyetini görebilirsiniz. Beyoğlu zihniyeti Hakkari'ye gider, orada film çeker ama filmde Hakkari'nin gerçekliğini bulamazsınız. Onun yerine, Beyoğlu zihniyetine göre oturan, konuşan, davranan insanları görürsünüz. Hakkari sadece dekor olarak kalmıştır. Beyoğlu zihniyetinin ele aldığı konunun gerçekliğini çarpıtmadan yansıtmak gibi bir sorunu yoktur.

Böcek filminde nesnel gerçekliği tersyüz eden o kadar çok sahne var ki, bunların üzerinde ayrıca durmadan edemezdik. Yönetmenin ne polislerin, ne de devrimcilerin gerçekliğinden haberi var. Ya da haberi var da, gerçeklik onun umrunda değil. O, derin mevzularla ilgileniyor, kaba gerçeklerle değil! Başkomiser Recai siyasi şubeden görevli olduğu halde, asayişle ilgili olaylar da gerçekliği hiçe sayarak onun masasına geliyor. Bizim bildiğimiz ya da gördüğümüz siyasi şube polisleri üniforma ile dolaşmazlar. Filmde ise bütün siyasi şube polisleri üniformalı. Beyoğlu zihniyetinin aklına, polis deyince sadece üniformalı polisler geliyor olmalı. Yengeç Sepeti'nde ve Böcek filminde polisin işkencesi kaba dayaktan ibarettir. Asıl sistemli işkence ise gözardı ediliyor.

Çatışma sahneleri, filmin en başarısız sahnelerdir. Milli bayramlardaki Yunan'ın denize döküldüğü müsamereleri hatırlatıyor. Polis otobüsünün tarandığı sahnenin sonunda, devrimcilerden biri uzun namlulu silahını yere bırakıp kaçıyor. Hiçbir neden yokken, silahın neden yere bırakıldığını anlayamadık. Üstelik kaçarken yere atmıyor, eğilip yere bırakıyor. Herhalde kırılmasın diye! Ayrıca devrimcilerin bir mezarlıktan ateş etmeleri bize, rastgele seçilmiş bir yer gibi gelmedi. Hücre evi baskını ise daha bir şenlikli. Polisler, operasyonun yapıldığı binanın dibine çektikleri arabaları siper alarak, ikinci kattaki daireye ateş ederler. Haberlerde, cephede gibi arabaların arkasına dizilip siper alındığı bir operasyonu henüz göremedik. Tabii film icabı içerdekilerin de, polisler siper alana kadar, burunlarının dibinde olup bitenleri fark etmemeleri lazım. Biz, bu sahneleri daha çok Hollywood filmlerinde görüyoruz. Yine haberlerden gördüğümüz ve azıcık akıl yürütmeyle şunu söyleyebiliyoruz. Hücre evleri, gizli evler olduğu için, devrimcilerin kaldığını gösteren açıkta en ufak hiçbir şeyin olmaması gerekir. Filmde ise bunun tam tersi yapılmış. Filmdeki hücre evinin bütün duvarları devrimcilerin posterleri ile doldurulmuş. Hatta, inanılmaz ama, duvara koca bir pankart dahi asılmış. Hücre evi hücre evi değil, sanki gazete bürosu. Filmde devrimci diye gösterilenlerin, devrimcilere benzer yanları yok. Ev baskınındaki, elindeki kalaşnikofla tezat oluşturan, giyimi kuşamıyla zevzek tipli devrimcileri, biz hiçbir yerde görmedik.

Çağdaş Soytarılık

Hüseyin Hilmi BULUNMAZ

Malumunuz; kral ya da padişah, tanrının yeryüzündeki eleştirilemez yansısıdır. Bu kutsanmış güç, doğada varolan "kendine çeki-düzen vermek" yaşamsallığına gönderme yapma gereksiniminden yola çıkarak, soytarı yada dalkavuk tutma gerekliliği içersine girer...

Kutsal gücün yeryüzü yansısını eleştirebilmek, kimsenin haddine düşmediğinden, özeleştiriye benzer bir kurum olarak soytarılık gündeme gelmiştir. Sömürü erkinin süreğenleşmesi bağlamında irdelenmesi gereken bu durum, günümüzde de, biraz karmaşık olsa da vardır. Anamalcı dizgenin kutsanması anlamında ısrarla kullanılıyor...

İmdi ben, tiyatro uzmanı olduğumdan ve bu uzmanlık oluşumumu burjuva kurumlarından almadığımdan ötürü, rahatlıkla, tiyatrosal çıkarmalar yapabilirim. Günümüz dünyasında, anamalcı dizge, sömürü çarkını yağlamak için sanatçıları kullanır. En etkin sanat dallarından biri olan tiyatroyu da sonuna dek yağdanlık olarak işlevselleştirir...

Burjuvazi, teknik tüm olanakları seferber ederek, sanatlararası buluşmayı sağlayıp, devrimsel düşüncelerin oluşmaması yada oluşan devrimsel düşüncelerin dumura uğratılması bağlamında elinden geleni ardına koymaz. Tiyatroya ilk adımını atan sözde ilerici tiyatro sanatçılarını hemen yedeğine almayı başarmakta üstüne yoktur anamalcı dizgenin. Örnekse, çıkış noktasında karşı-emperyalist izlenim uyandıran Ferhan Şensoy, zamanla (belki doğasına dönmüştür) anamalcılığın edilgenleştirici söylemiyle yapıtlar vermeye başlamıştır...

Yine Ferhan Şensoy, (salt bireysel yeteneğinden kaynaklanan nedenlerle değil, toplumsal zamanlamanın dayattığı olgusallık nedeniyle) Bertolt Brecht'te görünenin tersine, gülmece ögesini halkın uyanışı bağlamında değil, halkın uyuması bağlamında ele almıştır. Örnekse, **İçinden Tramvay Geçen Şarkı** oyununda işçi sınıfının kurtuluşunun olanaksızlığının altını Fransız kalemiyle kalınca çizmiştir. **yine Hayrola Karyola** oyunuyla Aydınlar Dilekçesi'ni küçümseyen alaysamalarda bulunmuştur...

Yapıtlarıyla işçi sınıfı kültürüne hiçbir katkıda bulunmayan ve pundunu bulduğu anda, bu kültüre saldıran Ferhan Şensoy, insan kaynağı yetiştirme anlamında ne gibi yararlılıklar göstermiştir? Yaklaşık onbeş yıldır, ucuz olsun diye, hiç bir deneyimi olmayan insanları kadrosuna dahil etme eylemliliği içersinde olan Şensoy, oyuncu adaylarına hiçbir güzelduyusal ve ahlaksal katkıda bulunmamıştır. Kadrosunda tiyatro yapan ve şu anda burjuvazinin çağdaş soytarılığını yürüten insanlara şöyle bir baktığımızda durum kendiliğinden ortaya çıkmaktadır...

24 Ocak Kararları'nın siyasal olarak yaşayımsallaşması için nasıl ki 12 Eylül Faşizmi gerekli ve zorunlu olmuşsa, bu faşizmin işbirlikçi anamalcılığın sürgit devam etmesi için de özel televizyonların halkı sürekli ninnilemesi gerekmektedir. Günümüzde bu televizyonlar, işlevlerini yeterince yerine getiriyorlar...

Nasıl ki, salt kaportası olan ve motoru bulunmayan otomobil bir işe yaramazsa, kapalı duran yada işlevini yerine getirmeyen televizyonlar da bir işe yaramaz. Üretmeyen ve üretenleri sonuna dek sömüren burjuvazi, düşüncelerin yoksanmasının ötesinde düşlerin de grileşmesi için vargücüyle kafa yormakta...

Ferhan Şensoy ve benzerlerinden "kurtulan" ve "özgürleşen" sanatçıları çağdaş soytarılık bağlamında yedeğine alan anamalcı dizge, zaten alt sınırlarda gezinen kentlilik bilinci ve düzene karşı koyuş düşünselliğini dumura uğratıyor. Yaşamla hiçbir ilgisi olmayan yanılsamalar yaratıp, sömürülmenin süreğenleşmesini sağlamlaştırmış oluyor...

Atv'de **"İner misin, Çıkar mısın?"** adlı programda düzene su taşıyan Boran Kaya, Kanal D'de aynı işlevi bir başka biçimde sürdüren Rasim Öztekin gibi "sanatçı"lar Ferhan Şensoy'un tezgahında yıllarca düzen için revize edilmişlerdir. Burada derdimiz salt Ferhan Şensoy'un ipliğini pazara çıkarmak değildir. Ali Poyrazoğlu'ndan tutun, Haldun Dormen'e dek tüm burjuva tiyatro sanatçıları aynı işlev için devinmektedirler...

Yine Atv'nin yansıması olan Sabah Gazetesi'nde "İner misin, Çıkar mısın'ın tanıtım yazısından yapacağım bir alıntı, sizlere ışık olacaktır kanısındayım: "İyisi mi herşeyi bir kenara bırakıp yaşamaya bakın"... Tam da birşey düşünmeyelim, düşlemeyelim ve ertesi gün iliğimize dek sömürülmek için çağdaş soytarıları izleyelim...

Salt Atv ile sınırlı olmayan bu halk düşmanı düşünsel ve düşsel oyun alanları, tüm olanaklarını kullanıp üzerimize saldırıyor. Kanal D'de gündeme gelen ve Cem Özer'in sahici olmayan programı **Laf Lafı Açıyor**, Atv'de Ayşe Özgün'ün hiç de Özgün olmayan Ayşe Özgün Talk Show, yukarıda değindiğim Rasim Öztekin'in sunduğu **Yakaladık Şakaladık**, TRT 1'de sunulan Erol Evgin Show ve Perihan Savaş'tan Nurseli İdiz'e dek salt zaman öldürtmek için gündeme gelen bir sürü çağdaş soytarılık...

Hal böyleyken, ne yapmalı?.. Bence, haberler dışında televizyonu kapamalı. Belki arada bir belgesel nitelikte yada çağdaş öğeler taşıyan filmler olursa izlemek, onun dışında kalan özgür zamanlarımızda tiyatrolara gitmek, çoktandır unuttuğumuz yada hiç bulaşmadığımız edebiyat yapıtlarına yönelmek gerekir kanısındayım...

Maksim Gorki, Lev Toltsoy, Balzac, Nazım, Ahmet Arif, Orhan Kemal, Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Aydın Öztürk, Afşar Timuçin gibi yazarların damıtılmış ve insan sevgisi kokan yapıtlarına kafasını sokan insanın, çağdaş soytarılara prim vermesi olası değildir. Herşeyi, ama herşeyi bozarak ele almayı iş edinmiş burjuva sanatçıları, çağdaş soytarılıklarıyla, yukarıda andığım ve binlercesi gelmiş geçmiş olan halk sanatçılarını da gölgelemiş oluyorlar yaptıklarıyla. Daha doğrusu yapar gibi göründükleriyle...

Yani "sanat sezonu"nun açıldığı dönemde, tüm dergi okurlarına ve yandaşlarına sağlıklı yapıtlar izleme dileğinde bulunmayı kendime görev biliyorum. Oyuna gelmeyin, dünyanızı anlatan oyunlar izleyin...

Yürümek (III)

Ozan YILMAZ

III. "KATKI VE ELEŞTİRİ" YERİNE
(BİR İNSANI/BİR BEYNİ ANLAMAK)
(Şantiyede gezerken, kumların arasında bir parça bakır tel buldum, Bir şeyi hiç unutmamak için sol elimin yüzük parmağına yüzük gibi sardım)

EL-EŞ-TİRİ
biri
"beni eleştirebilirsin" dedi,
diğeri onu sözlerle
yerden yere vurdu.
-aynasına bakmadan-
"hiç mi olumlu yanım yok?"dedi
yaşamına anlam arayan yenik bir sesle...
beriki düşündü,taşındı, kaşındı
"var" dedi... "olmaz olur mu?" "eleştiriye tahammül etmen(!)"
ve ekledi;
"arkadaşımsın diye söylüyorum
yanlış anlama...dobra dobra.."
biri; "senin gibi arkadaşım yok artık" dedi
çekti,gitti...
arkadaşlığın anlamını aramaya...

"Katkı ve eleştiri" konusundaki düşüncelerimi yazmadan önce, "Sıfattan özneye yolculuk" yazısıyla ilgili çeşitli kişilerin olası yorumlarını, eleştirilerini, düşüncelerini yanılma payı bırakarak ve kısa tutarak not düşmek istiyorum.

G.K.K: 'Yaşadıklarını hep kendi açısından yorumlamış. Sübjektif. Gitti kurtuldu. Biz burada bir sürü sorunla uğraşmak zorunda kalıyoruz. İstediği oldu... Bir de şikayet ediyor..."

T.K.: " Çevresindeki arkadaşları anlayışlı değildi...alıcıydı. Onları anlatmış daha çok..."

H.K.: 'Amma abartmış... Biz onun mutsuzluğunu istedik mi? Bir sürü sorununda yardım etmeye çalışmadık mı? "O" meseleyi de onun lehine çözecektik..."

R.D.: 'Haklı olduğu şeyler var ama, daha fazla maaş olmasa gitmezdi..."

Ö.D.: 'Çok sıkıntılar yaşadı... bir gece bana da anlattı benzer şeyler. Onları yazmış. Duygusallığı da var tabii..."

Z.K.: "Onu kıracak,üzecek bir şey yapmadım... Zaten yapmadıklarımdan kırgındı... Ne yapsak ki? "

N.S.: "Özel şeyleri yazısında niye kullanıyor ki? İyi ki uzun sürmedi... her şeyi yazardı sonra..."

A.K.: "Bizimki 'derviş' havalarında... yakında uçar. Şaka bir yana bazı önemli şeyler de var. Aslında olumlu bir çaba..."

Ş.K.: "Bu Ozan'ın halini hiç beğenmiyorum... İyice bunaltmışlar çocuğu... bir arasak bari...

M.K.: "Ya boşverin, takmayın kafanıza. Sanat yapmış işte. Öykü olarak iyi..."

F.M.: 'Bize de sitemi var... Ama bazı önemli düşüncelerin ipuçları var"

S.X.: "Bakar mısın F. Ben yine anlamadım,burda ne demek istedi Ozan?.."

G.K.: "Beni unutmamış" (diye sevinir; tam bu satırda...)

A.S.: "..." (Kendi derdini unutur, sevdiği bir yakını olan yazara üzülür. Ancak dile getiremez. Çünkü evli, çocuklu olduğu halde (olduğu için...) sözü ipotekli...)

H.S. ve saz arkadaşları:...(Okumaya zamanları olmadığından...)

Bir dergi editörü : "Çok sıkıntı çekmiş... Yine de umudunu, direncini yitirmemiş... Bir süreci açımlaması bakımından önemli bu... Ama aceleci... İki yılda sonuç bekliyor...Yahu ben bu okur kitlesini... bu insanları 25 yılda harekete geçiremedim... istediğim yere getiremedim... derdimi anlatamadım... İki yıl nedir ki... Demek yurt dışında çalışıyor artık... bize biraz para gönderse bari... "

Bir dergi sahibi: "İyi olur... göndersin... Borçlar birikti yine... Biliyor musunuz, böyle bir konuyu ben yazmak isterdim aslında."

(Yazı dergide yayınlanırsa, "özel" okurlardan sonra sıra "genel" okurlara gelir...)

Bir sansür görevlisi: "Bir iki yerde Kürt-Kürdistan sözü geçiyor. Ama suç unsuru fiili övmüyor. Bunalıp yurt dışına giden birini anlatıyor..."

Bir sansürcünün amiri: "İyii... Hepsi bunalıp gitse de rahat etsek.. Bozguncu enteller! Kimi ortalığı karıştırıyor,kimi kafaları..."

Bir "karşı" dergi editörü: "Bunlar bir frenkeştayn daha yaratıyor: Hem de üç noktalı! ...) "

Bir psikiatrist yazar: "Yazı, bir tür oto-psiko-analiz olarak ele alınabilir. "Ego", savunma mekanizmalarını da kullanmış yer yer... Biçim olarak fazla yorum yapmak istemiyorum. İçerik, kişiliğiyle ilişkilendirilebilir... Keşke roman olsaydı... Bir güzel eleştirirdim o zaman..."

Bir şair yazar: "Şiirleri daha az şiirsel yazıya göre. İmgesi,başlıktan, sözcüklerin ya da şiirin bütününden oluşabiliyor... Duygudan ziyade düşünce aktarımı ile bazı süreçleri dizelere dökmüş... yazıları ise yer yer "şiir gibi"... yoğun imgelerle örülmüş. Yani imgelem,lirizm soyutlama, düşleme, duygu... daha çok yazıda göze çarpıyor."

"En yenilikçi" okur: "Yine yeni bir şey söylememiş... Ama, yeni bir şey yapmış... Aslında o da yeni değil, daha önce yapılmıştı..."

"En kapitalist" okur: "Sen bedava hasta bak, imkanlardan faydalanma,"adam" gibi çalışma, sonra para kazananlara, meslektaşlarına üç kağıtçı diye çamur at, beceriksizliğinin suçunu sisteme yükle...

"Adam" olmaz bunlar... Düzen ve demokrasi düşmanı bunlar..."

"En marksist" okur: Duygusal, bireyci, küçük burjuva duyarlılığıyla yazılmış bir yazı. Küçük burjuva bunalımları..."

"En Kürtçü" okur:"Ülkenin en önemli sorunu; Kürdistan'da süren savaş, bir iki satırla geçiştirilmiş. Önemsiz, özel sorunlar anlatılmış."

"En Türkçü" okur: "Sıkıntıları bizi ilgilendirmez. Yazsın. Ama, Türklüğü kimlik saymıyorsa,devleti beğenmiyorsa çeksin gitsin! Gittiyse gelmesin; Bu vatan bizim; 'Türklük bedenimiz,İslamiyet ruhumuz' Dil uzattırmayız"

"En İslamcı" okur: "Kemalist laik diktatörlüğün, maneviyattan yoksun arkadaşlarının yaptıklarıyla yüce dinimiz İslamiyetin ne ilgisi var? İslam sana naaptı da suçluyorsun? Ama... yapacak: Az kaldı inşallah!.. İktidarı ele geçirince, böyle ölçüsüzce kalem oynatabilecek misiniz bakalım?.."

"En feminist" okur.: "Erkek bakış açısıyla yazılmış. Ne demek "çocuğumun annesi"? Ayrılmış, hâlâ sahipleniyor. Hem de "sıfat/nesne"olarak görmek değil mi bu? Onun kendisi kadar bağımsız bir "insan" olduğunu kavramamış... Ah şu erkekler..."

"En Cumhuriyetçi" okur: "Cumhuriyet gazetesi okurunu karşı olduğu şeylerle niye ilişkilendiriyor ki? 2. Cumhuriyetçi mi bu?

"En liberal" okur: "İşte bir dinozor daha..."

"En duygusal" okur: "Çok acıklı... İki yerde ağladım..."

"En ayrıntıcı" okur: "Hatasını kabullenmiyor. "Onlar" üzerine yazdığım eleştiriyi çarpıtmış! Daha sert eleştiri yazayım da görsün gününü

"En popülist" okur: "Halkı ve emekçileri küçümsemiş. Kendini övüyor..."

"En materyalist (1), "En idealist"(2) okur: "Metafizik/mistik tonlarla süren bu yolculuk, korkarım (1) umarım, inşallah(2)) "özdeki ışık"=Tanrı kavramına varacakmış gibi geliyor..."

"En bilinçsiz" okur: "Bazı yerleri hoşuma gitti. Fakat bir şey anlamadım..."

Bu saydığım, (kimileri tesadüfi) okurların dışında kalan, klasik, "tiryaki" dergi okurlarına gelince;... Gözlemlerime dayanarak söylüyorum: Yaklaşık yarısı hiç okumayacak. Bir kısmı, bir bölümünü okuyup bırakacak ya da şöyle bir göz atacak. Tamamını okuyanların çoğu, "özel sorunlarını/yaşadıklarını anlatmış" diye düşünecek. Birkaç yüz okur derinden etkilenecek, önemseyecek, kendi yaşamıyla ilgiler kuracak. (Çoğunda bu etkiler birkaç ay sonra geçecek, değişime yol açmayacak... Bir kısmında değişim/dönüşüm başlayacak.) İçlerinden onlarcası bu yazıyla ilgili "katkı/eleştiri" yapmayı... yazmayı düşünecek (Genellikle de anlatılmak istenene göre değil, anladığına/algıladığına göre yorumlar oluşacak beyinlerde... Yine çoğunluk eleştiri amacıyla olumsuzluklar kendince yanlışlar arayacak... bulacak.) Yazmayı düşünenlerin çoğu erteleye erteleye vazgeçecek. (Okuyanlardan ya da yazanlardan ancak birkaç tanesi yazının ruhunu ruhunda hissedecek... Tam anlayacaklar, anladıkça gelişim evrimleşme isteği kor gibi yakacak içlerini... Yaşamlarına yeni pencereler açıldığını duyumsayacaklar... O pencereden gelen ışıkla, daha çok okumaya, bilmeye, bilinçlerini ışıtmaya... ışık olmaya yönelecekler... Bir-ikisi "bu benim, anlatılan benim de öyküm" diyecek kadar özdeşim kuracak yazıyla... Tanımak, tanışmak isteyecek(ler) benimle. Böylesi bilinçli ve daha önemlisi derin duyarlılık taşıyan birkaç insan bile olsa, onlar için yazdığımı/yazacağımı... onları çoğaltmaya çalışacağımı bilecekler. Bunun önemini, anlamını kavrayacaklar... Bir gün, mutlaka karşılaşacağım birisiyle... Tüm içtenliğimle, sözcüğün gerçek anlamıyla tek bir söz söyleyeceğim ona: "ARKADAŞIM"...) (Arkadaşlığın bir anlamını da burada öğrendim: Sadakat... Arkadaş Arapça "SADIK" demek... "Arkadaşların" dikkatine.

Yanılabilirim. Özellikle de "olası" yorumlarda... Fakat "öznelliğim" içinde durumu böyle görüyorum, insanların çoğunun, düşüncesini/duygusunu açıkça ve içtenlikle ortaya koymaya yanaşmadığından ya da yazmaya üşendiğinden, böyle bir yöntemle, bu zahmetten/riskten bir oranda kurtarmış oldum onları. Yazılanlar, düşünceleriyle örtüşse bile, "ben böyle düşünmüyorum ki" deme serbestliğine de açık... Ya da "münferit" uç örnekleri sıraladığım "en"ler'e, "biz" böyle düşünmeyiz, çarpıtmış denebilir... ("Biz"in, olası bir "fanatik" yandaşından/üyesinden bahsettiğim göz ardı edilerek tabi. Düşünürsek, böyle yandaşlar "yok" değildir. Umarım "çok" da değildir...) Yine de, insanların birbirini anlamama/anlamak istememe gibi bir eğilim içinde olduklarını düşünüyorum, Bir yandan güzelliklerin de var olduğunu/olabileceğini düşünerek,bir an önce ülkeme dönmek istiyorum. Diğer yandan, "öznelliğim" içinde, yarattığım olası yanıtlara da bakarak, "durum böyle ise aranıza neden döneyim" diye düşünüyorum. Durum farklı ise; olumluluklar ender değil de çok ise, neden göremiyorum, hissedemiyorum, yaşayamıyorum?.. Bu, salt benim algılayış biçimimle ilgili olabilir mi? Her şeyi kendi başıma/kendi içimde farklı yaşıyor olabilir miyim? İlişkide olduğum insanlarla, toplumla, sistemle ilgisi yok mu hissettiklerimin? Olası bir aşk, olası bir dostluk, olası bir devrim

var da "sensiz olmaz" deniyorsa içtenlikle... böyle bir süreci yaşamam... yaşatmam söz konusu ise gelmeyi düşünürüm... isterim. Yoksa, yürüyebildiğimce yürürüm kendi dostluğuma/kendi devrimime... zaman yaratabilmişken... ayaklarım serbestken... onlarca engelleyici etkenden uzakken... **Devrimin önce insanın içinde beyninde,bilincinde gerçekleştirilmesi gerek**tiğini düşünüyorum. Bu da, dış etkenle/zorlamayla olmaz... **Her bireyin, kendi disiplinli, istemli, özverili çabasıyla olur.** Aklını bilimle/gerçek bilgiyle ışıtmayan, kendini çözümleyemeyen (yaşamına/duygularına varana dek sorgulayamayan), evriminde yol almayan (bunun çabasında/sürecinde yer almayan), kısacası **kendi evrimini gerçekleştiremeyen, kendi devrimini de gerçekleştiremez** diye düşünüyorum. İnsanın evriminde ilerleyişi; düşüncesini yaşam biçimine dönüştürmesi, bir içselleştirme süreciyle birlikte/paralel gider... **Devrimciliği yaşamı devrim için harcamak olarak değil, yaşamı devrimci ol(abil)mek için değerlendirmek olarak görüyorum**. İçtenlik, düşüncenin yaşama biçimine uygunluğu, duyarlılık çok önemli burada. Çünkü, insani bir amaç için her şeyi (ya da çok şeyi...) göze alamayan, pısırık, **duyarsız insan devrimci de olamaz aşık da olamaz**. Aşkı, dostluğu, insanlaşmayı potansiyel olarak gerçekleştiremez. **"Devrim yapmak" mı**? Biz, evden işe koştururken, durduğumuzda da yemek, içmek, yatmak, "hoş" vakit geçirmek için fırsat kollarken, **"burjuvazi" her gün (sahte) devrim yapıyor!** "Basında devrim": Üç kupona ev veriyoruz... "Otomotivde devrim": Süper hızlı otomobil... "İletişimde devrim": Görüntülü cep telefonu... "Muhafazakar partide devrim": Kürt realitesini tanıdık... "Dinde devrim": Kur'an-ı Kerim günün şartlarına göre yeniden yorumlanacak... "Habercilikte devrim": Filan cuntacı darbelerin "gerçek" iç yüzünü ilk defa bizim kanalda anlatıyor! Kaçırmayın... **O güzelim devrim kavramı/ütopyası öldürüldü... İçi boşaltıldı... içine gazete dolduruldu. Dışı kamera oyunlarıyla makyajlandı. Sıradan bir reklam aracına** (en çok da nostaljik solcuları etkilemek üzere...), dönüştürüldü... Yabancılaştırıldı... Devrim deyince, gerçek devrim anlaşılmalı... bunlar değil... **Kendi içsel evrimini/devrimini gerçekleştiremeyen** (iyi niyetli) **insanlar ülkede devrimi savunurken, içsel olanı gerçekleştiremedikleri için iç sürtüşmeler/ çatışmalar suni/kişisel bölünmeler sürecinde çekim gücünü/özelliğini yitirirken, maalesef canlarına kast eden, sistemin ve bekçilerinin ekmeğine yağ sürdüklerini düşünebiliyorlar mı?** İçten, özverili ve halktan yana olmanin yetmediğini görebiliyorlar mı? Ciddi bir birlik/ortak platformda mücadele için geçmişin kalıntılarını ayrıntıları bir yana bırakmayı planlıyorlar mı? İçsel gelişim için ne yapılıyor? (Üzgünüm gerçekten bu görüntüden. Fakat dışarıdan bakıldığında fotoğraf böyle görülüyor. İçeriden birine sorsanız, hâlâ kendi ve grubu çok haklıdır. Bu ise "inanç ile açıklanır, "bilinç bilmek" ile değil... Bu da "bilimsel"değil.) Diğer yandan, kendine bir kimlik/amaç arayan, ezilmiş/ şartlanmış/ enerjik gençliğin deli-kan'ı, gerektiğinde kan akıtmaktan kaçınmayacak olan ve bunun için açıktan ve gizliden silahlanan **"gerici devrim"in karanlık yatağına akıyor...** Bundan ürken yığınlar ise ordudan medet bekliyor... Seçenek olmak için; güçlerin birleşmesi, içsel olgunlaşma, umut veren, düşüncelerde çiçek açtıran -gülümseyen- öncelikle tam demokrasiyi, insan haklarını ve kitlelerin ekonomik durumunu "iyileştirmeyi" hedefleyen "sivil" bir program ve maalesef "karizmatik" /iyi konuşan bir "lider" gerekiyor diye düşünüyorum. Sisteme de muhalif... diye ekliyorum. Çünkü keskin "abilerimiz", arkadaşlarımız bu çerçeveyi rahatlıkla "düzen partisi önerisi" olarak anlayabilir... Fakat nasıl yaşadığımıza bakarsak sistemin içindeki (zorunlu...) insanlarla sistemin dışında olmasa da, sınırında bir yapılanma bile bu günkü şartlarda başarıdır. Tabi "nicelik" de aranıyor/gerekiyor ise... Bu gerçekleşmediğinde (gerçekleşse de) şöyle düşünenler olumlu geliyor bana: "Dünyayı değiştirecek gücüm(üz) yok, devleti de sistemi de... Bazı insanları etkileyebilirim, fakat, onları da değiştirecek gücüm yok... Değişimi her insan, istersе ancak kendisinde yapabilir. Bunun için (ve bunlar için) gücümün yetebileceği tek değişime girişeyim; kendimi değiştirmek, geliştirmek... Belki bu, diğer değişimlere milimetrik de olsa bir adım olur... Olmasa bile kendim için yapmalıyım bunu... Çünkü ben bir insanım...İnsanlaşmalıyım..."

(20 gün geçti... Parmağıma bakır teli niçin sardığımı kimse sormadı) Yazının en başından beri süregelen "eleştiri" zincirine son paragrafı da eklerseniz, sanırım daire tamamlanmış olur... Şöyle bir izlenim edinmeniz mümkün; "dairenin ortasında, zaman zaman kendini eleştirse de, kendini yüksek/ayrı bir yere koyarak, çevresindeki herkesi ve her şeyi eleştiriyor... herkes yanlış, o mu doğru... herkes haksız, o mu haklı?" Daha genel bir duyumumu aktarırsam; "**herkesi eleştiriyorsun(uz) ne yani tek doğru siz misiniz?**" Buna yanıtımız şöyle olur aşağı yukarı: her şeyi ve herkesi eleştirmiyoruz. Sistemi ve sistemi istemli ya da farkına varmadan üretenleri eleştiriyoruz. Sistem; eşitsizliğin, adaletsizliğin, sömürünün aracı ve insanlaşmanın, sevginin, dostluğun bir engeli olan kapitalizm değil mi? Biz insanları, kurumları sisteme karşı konumlanışına göre değerlendiriyoruz. Bu sistemi onaylamıyormuş gibi görünüp sistemden büyük rantlar/ödüller alma peşinden koşan, (bunu sanat/yazı yoluyla yapan özellikle) binlerce insanın bilincini çarpıtan/ donduran/ sistemin hizmetine sokmaya çalışan kişileri farkettiğimizde bunu anlatmayalım mı? Onların medyanın/ sermayenin her türlü desteğiyle kendini ifade etmesi, örtülü bir şekilde bize/insana saldırması doğal da,bizim onları eleştirmemiz mi yanlış? Sisteme karşı içten mücadele verenlerin yönteminde yanlışlık, teorisinde eksik/hata görüyorsak, bunu dostça dile getirmeyelim mi? Ya çağdışı ırkçı/dinci gidişi görmezden mi gelelim? Biz "mutlak"doğruyuz da demiyoruz. Gördüğümüz yanlışlıklar/eksiklikler şunlardır, bunun üzerine düşünün diyoruz. Önerilerimizin ortak ekseni ise; **insan nasıl insanlaşır, nasıl daha iyi bir toplumda/ülkede/dünyada ağız tadıyla yaşarız... niçin bu gerçekleşmiyor**'dan geçiyor... İnsanı, sevgiyi... yaşamı güzelleştirecek sanatın ve her şeyin insan için, insandan yana olmasının çabasını veriyoruz içtenlikle. 'Her şeyi eleştiriyorsunuz" eleştirisini aşarak, **neyi, niçin nasıl eleştirdiğimize... eleştirimizde haklı olup olmadığımıza baksanız**... katıldığınız eleştirileri zenginleştirseniz... katılmadığınız eleştiriler için de nedenini açıklayarak düşüncelerinizi önerilerinizi eleştirilerinizi yazsanız nasıl olur?.. Biz, eleştirmiş olmak için eleştirmiyoruz. (Eleştirmek, ne bir meslek, ne de hobi bizim için.) **Eleştirimiz insan için**, C. Gündoğdu'nun

deyişiyle; 'eleştiri, insan için, insanın önünde verilen mücadeledir." İnsanlaşmanın engelleyenini eleştirmek insan olmanın gereğidir.

Bu savunmadan sonra, yazının yeni bir aşamasına geçebilirim; **öznellik** Bir çok kavramı duyar duymaz olumlu (özgürlük/nesnellik/tarafsızlık vs.) ya da olumsuz (bencillik/sübjektiflik vs) olarak algılama eğilimindeyizdir. **Olumluluğun kavramın kendisinde değil kavramın içeriğini neyle nasıl doldurduğumuzda** olduğunu göstermek için, "öznel" tutumumu da sürdürerek ve savunarak bazı kavramları tartışacağım konuyla ilgili olarak. **Öznellik;** olaylara kendi açısından, kendi grubu açısından, taraflı, 'sübjektif" bakmak, **Nesnellik;** olaylara kendi ya da grubu açısından değil de tarafsız, "objektif" bakmak olarak tanımlanır kabaca. **Ben açıkça "öznel" bir yazı yazdım**. Kendimle ve ilişkide olduğum insanlarla ilgili olarak bireysel bir özneliği (abartarak) ortaya koyarken, ideoloji ve "biz" bağlamında, "biz"den olana "nesnel" gelebilecek "biz" öznelliğini içeren bir yazı yazdım. Bireysel öznelliği şöyle savunuyorum: Ne kadar "nesnel" olduğunu iddia etse de, **her insanın öznel bir yanı** vardır. **Öznel bir algılama, ifade etme, üretme, yaşama biçimi vardır.** Bu, aynı zamanda **onun özgürlüğüdür.** Öznellik, eşdeğer bir sözcükle; 'sübjektiflik'le olumsuzlandığından, insanlar öznelliğini bastırmaya, gizlemeye, **"nesnel" görünüp kabul görrnek adına** 'kendi olmayan bir kendi" sergilemeye başlıyorlar. Bu da bir çeşit yabancılaşma ve iç çatışma, huzursuzluk meydana getiriyor. İnsanlar birbirini anlayamıyor, tanıyamıyor... Çünkü **"öz"**; hissedilen, düşünülen **değil, "imaj"**; kabul görülebilecek olan **dillendiriliyor**. Ben, bunu kendimde ve ilişkide olduğum insanlar da farkettiğimde, birçok sorunun yanıtını/çözümünü potansiyel olarak taşıdığını da gördüm. Bunu çok belirginleştirmek için, bireysel öznelliğimi abartarak yazdım. **İnsanın kendisini çok açık, net, dürüst olarak öznelliğini örtmeden ortaya koyması, bir anlamda gerçekçilik/nesnellik olmaz mı Keşke herkes "öznel" yanını açıkça ifade etseydi. Böylece kişileri doğru ve nesnel değerlendirmemiz/anlamamız yolunda büyük olanaklara erişirdik.** Bir karmaşada özneliği yanlış algılıyoruz. Bir politikacı; "partinin/ ülkenin/ milletin/ demokrasinin çıkarı" deyince, 'bbjektif değil; sübjektif" diyoruz,onun koltuk ve maddi çıkar peşinde olduğunu söylüyoruz. (Demek ki bu "sübjektiflik", gerçek "sübjektifliği" gizleyemiyor...) Aslında burda politikacı 'öznel" değil, yalancı... "Öznel" olsa, "kendi çıkarım için" derdi... Bencillik de, öznellikle ilişkili, olumsuzladığımız bir kavram. **"Bencillik" dahi tek başına olumsuz bir kavram değil, insanın doğasından ileri gelen ve benliğin, gereksinmelerini karşılamak anlamında onu olumlu ya da olumsuz yapan bu gelişmeleri karşılamak için izlediği yol/ yöntem/ ideolojidir"** desem , ne dersiniz? Örneğin işsizler ve çalışanlar 'bencilce" kendi çıkarlarını yanlış yollarda (sistem partilerinde) değil de gerçek çıkarlarına götürecek bir yolda (örneğin sosyalist bir örgütlenmede) arasalardı bu 'bencillik" (onların açısından) olumsuz sayılabilir miydi? Amacım, kavramlarla oynamak değil... maalesef 'çıkar" mantığı üzerine kurulu bir sistem ve böyle şekillenmiş beyinlerin egemen olduğu bir toplumdu, çoğunluğa 'gerçek çıkar" yollar (o mantıklara) 'mantıklı" diye gelmek zorunda diye düşünüyorum şimdilik.

Tarafsızlığa gelince... Yazının başından beri çeşitli insanların ve farklı grupların hayali temsilcilerinin olası yorumlarına "tarafsız" olarak bakınca, **"herkes kendi açısından haklı"** demek mümkün. **Peki bu gerçeği buldurur mu?** Yazarı ya da başkalarını haklı ya da haksız bulmak "nesnel" gerçeği buldurur mu? (Önce öznellikleri doğru algılamamız, özellikle de yazarın düşünce biçimini, ruh halini anlamamız gerekmez mi?) Tekrar asıl konuya geçiyorum. "Tarafsızlık", klasik söylemle söylersem;kurt kuzuyu parçalarken karışmamak; kurttan yana olmaktır. Aslında düşünen her insanın, her olgu karşısında bir yargısı oluşabilir. Bu "taraf' olmaktır. Fakat bunu çeşitli nedenlerle gizli tutmak, **kesin bir tavır almanın gereksizliğine yönelik bir bahane** de olabilir. Böylece olumlu/insani de olsa, her türlü **katılımdan-eylemden kaçınmanın yolu da açılır.** (Bu, iki karşıt arasında taraf tutmayı şart koşmak değildir; iki yan savaşırken barışı savunmak da bir taraf tutmaktır; barıştan... belki de zayıf olan taraftan yana...) İki karşıt kişinin/tarafın/görüşün de haklı olabileceğine **inanarak ayrım gözetmemek; temel konuyu algılamaktan alıkoyan sahte bir "nesnelcilik" tuzağına düşürebilir** insanı. Bu bakış, konuyu bulanık görebilir, bulandırabilir; Gerçeği bulmayı zorlaştırarak, "nesnellik"ten uzaklaştırabilir. Öyleyse "nesnel" olmaktan ne anlaşılmalı ki sahte olmasın?

O, bu ya da herkes haklı/haksız ikilemlerinden **ve kararsızlıktan/belirsizlikten bahanelerden sıyrılıp** etkin (kendine ve yaşama müdahale edebilen/kaderciliği yıkan) **insan olabilmek için ölçülerimiz/değerlerimiz olmalı** diye düşünüyorum, gerçekçi-insani nesnelliğe isterseniz buna ideolojik öznellik deyin...) yaklaşmak için benimsediğim ölçüler/değerler şunlar: **Somut gerçekler bilgi-bilim-bilimsellik, insani amaç-insani değerler üretme, bilinçli bir akıl...** Bir insanı, bir eseri, bir olayı/ olguyu değerlendirirken eleştirirken bu ölçüleri kullanmaya çalışıyorum. (Bire bir ilişkilerde bunu başardığımı söyleyemem...) Bu durumda; öğrendiğim/ vardığım bir bilgi/ sonuç/ doğru/ gerçek vs. işim(iz)e gelmese de görmezden gelmemeliyim. İnsanı, eseri, olayı, durumu insani amaçlara yönelik olup olmadığına göre değerlendirmeliyim öncelfkle, (İşte,**Kaan Arslanoğlu'**nun kıymetli çalışması **"Yanılmanın Gerçekliği"** eserini bu açıdan değerlendirip olumlarken, katılmadığım "genetik teorisi"ni de, nedenleriyle açıklayarak, **üretken bir eleştiri** örneği vermeye çalıştım. Diğer yandan yeni pop şarkıcılarını, şarkılarının sözleriyle insani değerleri, aşkı yozlaştırdığı/yıprattığı için olumsuzlayarak eleştirdim.) Bilime, bilimselliğe aykırı düşmemeliyim ve hepsinden önce konu ile ilgili yeterli bilgi ve birikimim olmalı... Tümü, bilinçli, donanımlı, kendini de tanıyan bir akıl içinde (öznellik taşısa da) doğruya en yakın değerlendirilmesini bulur. Bu ölçüler olmadığında, tarafı, üyesi olduğumuz grubun/partinin vs. her kararına peşinen katılmak... hatta açık-seçik yanlışlarını onaylamak gibi aptallıkların yaşanması kaçınılmaz olur diye düşünüyorum, (İçtenliği de unutmamalı tabi).

Her parti lideri, kimi tarihi önderler/ yazarlar/ sanatçılar/ düşünürler fanatik taraftarlarınca **"yarı tanrı"** gibi, asla yanılmaz, yanlış yapmaz kabul ediliyor. (Peygamber demiyorum. Çünkü peygamberler bile yanılabileceğini söylemiştir,) İnanca dayalı düşünüşlerde (doğası gereği) bu durum çok daha belirgindir.

(Bir lider, maaşıyla 148 kilo altın biriktirdiğini iddia eder, adamı yardım paralarını yüksek faizli bankada batırır, taraftarları bir şehirde insanları yakar "Allahuekber" sesleriyle, bir başka şehirde partili diye itfaiye müdürü yapılan zat yangında (dumandan) boğulanları beceriksizliğinden kurtaramaz vs. Bir başka lider, birkaç yüz bin liradan -işbilirliğiyle- trilyonluk servete "dürüstçe" ulaştığını iddia eder, bu arada çalışana %150 enflasyon ve %20 zam bahşeder... Bir başkası, mafya-devlet işbirliğiyle devlet bankalarından ve hazinesinden trilyonlarca lirayı çalar... yurt dışına kaçırır, partisi çok daha büyük soygunlara alet olur... Bir başkası kendi koltuk hesabına partisini koltuk değneğine dönüştürür... Bunlar ortaya konduğunda, fanatik taraftarlar korosu "mazlum" bir edayla ve inançla yakınır: "Bizi, partimizi yıpratmak için bunları ortaya atıyorlar... iftira... saptırma..." Dikkat ederseniz, kimsenin kimseyi yıprattığı yok, ciddi bir muhalefetle yıpranmıyor hiçbiri. Sistem çürümüş ve bu çürümüşlükten açgözlüce pay alan/almaya çabalayan çürüyor... yıpranıyor... Çürüyen/yıpranan kendi yaptıklarıyla bunun müsebbibi oluyor, başkası değil... Bu durumdan,"çürümek" istemeyenlerin çıkaracağı dersler olmalı... **Kişide beyinsel bir kulluk/kölelik olunca, "efendi, tapılacak bir önder" ekmek gibi ihtiyaç oluyor maalesef...** TV'de her gün bir tiyatro izler gibi izliyoruz. Başbayan oyuncu ara-sıra ağlayarak duygulara hitab ediyor. Mafya babalarından ırkçı/dinci parti liderlerinden başkalarına kadar niceleri "Kur'an-bayrak" edebiyatı yaparak (bu duyguları hem oluşturarak, hem kullanarak afyon misali...) çalışanların aleyhine, kendi çıkarlarına faaliyette bulunuyorlar. İşin dramatik yanı çalışanlar oylarıyla (beyinsel kölelikleriyle) bunlara "araç" oluyor". Böylece modern (ücretli/gönüllü) kölelik/kulluk sürüyor. **Peki, kölelik yapıyor diye köleci düzenden köleyi sorumlu tutabilir misiniz?** Bir açıdan belki... Köle, en azından efendiyle açık farklı -bilince gereksinmeden-, yaşam pratiğinde gördüğünden, köleliğe istekli olmaması gerekir. (Ruhu da köleleşip köleliği içselleştirmemişse ya da "kader" afyonunu yutmamışsa...) Köleliği istemeyenlerin çoğunun isteği/düşü "efendi" gibi yaşamak. Düş bu olunca, efendinin/kölenin, köleliğin (eşitsizliğin) olmadığı bir biçim kölenin bilincinde/hedefinde yer alamaz. Böyle bir köle fırsatını/olanağını bulursa "efendi" gibi yaşamaya başlar; köleci düzenden yana olur. Aç kalmamak... yaşamak için köleliğe... sahiplerin silahlı gücü olmaya razı yığınlara "beceriksiz" diye bakabilir üstelik...

Köleci sistemi onaylamayan iki yarı köleden biri "efendi" gibi yaşamak (ve burjuvalaşmak) hedefine yürüyor, yaşamıyla sanatıyla vs. bunu gerçekleştiriyor, diğeri "insan" gibi yaşamak ve insanlaşmak hedefine yürüyor, yaşamıyla sanatıyla vs. bunu üretiyorsa bunun bir farkı, bir anlamı olmalı, Türkiye'de bunun ayrımı yapılmıyor maalesef... Yıllarını, içtenlikle, özveriyle insani mücadeleye adamış insanlar, onore edilmediği gibi, silinmek, olumsuzlanmak için hatası kollanıyor. ("Şurda şu tavrı yanlıştı vs") Diğer yandan, sistemi üretenlerin olumlanması için adeta olanaklar yaratılıyor. ("Demokratik tutum sergileyerek şunu protesto etti,buna tavır aldı vs") **Bu, bir iyiliğe karşılık yüz kötülüğü örterken, bir kötülüğe karşılık yüz iyiliği yok saymaya** benziyor. İnsani yolda bir hata yapan neredeyse (insani mücadeleyi sözde sürdürenlerce bile) karşı yolda bir "jest" yapandan daha olumsuz görülüyor. Bu "haksız" tutumla nereye varılabilir?.. "Sorumluluk" nerede? (Nerede mi? Sırada... Şimdi o konuya geçiyorum.)

Sorumluluk deyince, **insanın amaçlarının, sözlerinin eylemlerinin vs. ne anlama geldiğini bilmesini ve sonuçlarını üstlenmeye hazır olmasını** anlıyorum, çoğunlukla özgürlük=sorumsuzluk olarak anlaşıldığından özgürlükle serbestlik karıştırıldığından, özgürlük diye, amacın/sözün/eylemin vs. anlamsızlaşmasına yozlaşmasına hizmet edilmekte... **Bence özgür insan,** bu değil. **Bir ideolojiye/inanca/dine peşin bir teslim olmaya yönelen ya da hiç birine bağlanmadan serbestçe her istediğini yapan da değil. Özgür insan; kendi değerlerini/amacını kendisi oluştutp, sorumluluğunu yüklenerek bu yolda yürüyen aktif insandır.** Bu da beyinsel bir olgunlaşmadan/ bilinçlenmeden/ bilgilenmeden geçer. Bu aşamadan sonra dış faktörlerin etkisinin de farkında olarak ve buna rağmen tüm sorumluluğu ve suçu başkasına atmaktan (psikoloji diliyle söylersek; dışsallaştırmaktan ve yansıtmaktan) vazgeçip, kendi payımıza düşeni görüp dönüşümü başlatabiliriz. **"Bu düzen böyle, bu toplum şöyle"** ise, bizim en azından yetmiş milyonda bir **payımız yok mu?** Beyinsel bir üretim içindeysek, çok daha fazla değil mi bu pay? Herşeyi neden-sonuç ilişkisi içinde... hatta daha geniş (diyelaktik) düşünüp, nedenler-sonuçlar ilişkisi içinde düşünebilmemiz gerekir. Çünkü yaşam kolay bir matematik işlemi kadar (tek nedenli-tek sonuçlu) basit değildir, Sorumluluğunun bilincini edinmemiş insan maalesef koyun gibi çoban(sülo)lara gereksinim duyuyor yönünü tespit için... (Çobanlar da çoğunlukla kasaba teslim ediyor sonunda... Mezbaha yolları dar... "Serbest" kaldığında/bırakıldığında ise ayakları dolaşıyor, yanlışlar yapıyor... çoğu kasaba (mera düşleriyle) kendi gidiyor. Var olan az sorumluluk duygusunu da yitiriyor. Bir ay revirdeki sıhhıyeye hiçbir otorite uygulamadım, hiç emir cümlesi kullanmadım, isteklerine hiç sınır koymadım. Ne oldu dersiniz? Birinci hafta, karşımda oturmak için bile izin istiyordu. İkinci hafta (baktı ki bende iş yok...) bunu bıraktığı gibi gideceği yer için bile izin istemeyi bıraktı, sadece "şurdayım" demeye başladı. Üçüncü hafta, (kendi isterse gelmeyebileceğinden) bana çay istetmeye başladı; "...iki çay söyle de içelim..." Sabahları koltuğumda oturmaya başladı başladı. (Neyse ki gelince yer veriyordu. Kibar ne de olsa) Gittiği yeri haber vermeden ortadan kayboluyordu artık. Benim gittiğim yeri her defasında bildirmem özdeşimsel bir örnek olamadı... Dördüncü hafta, çok yakın olan kasabaya,en küçük alışverişler için bile revirin aracını ve şöförünü kullanarak gitmeye başladı. Araba varken benim yayan gitmem anlamsız geldi... Nihayet doktorluğa heveslenip, ortaklanmaya başladı... "Mideden hasta, bir mucain verelim..." (Gidiş, yoldan çıkıyordu... Neredeyse "roller" değişecek...) O zaman, sorumluluklardan, gittiği yeri bildirmesi gerektiğinden vs. bahsettim. Gizli bir memnuniyetle(efendi ilgilendi...) ve açık bir mahcubiyetle (Efendiye karşı görev ihmali...) dinledi. Sadece süreci anlattım. Biraz toparlandı... "Özdenetim" insanlarımızın en önemli sorunlarından biri... "Biz" bile bunu tam gerçekleştirmiş sayılmayız diye düşünüyorum. Ne dersiniz?..

Her türlü otoriteye karşı çıkarken otoritesiz ilişkilere ve özgürlüğe hazır mıyız acaba?..

Aydın AYDEMİR: "Dostluğun ve sevginin gücü, gücüm oldu"

Yılmaz ELMAS

Aydın Aydemir'i Türkiye Öğretmenler Sendikası "TÖS'ün kuruluşunda ve sonraki etkinliklerinde izlemeye başladım. Daha sonraları Ankara'ya gidiş dönüşlerimde görüşmelerimi sürdürdüm,

Kızılay'da, Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu'nun (TÖDMF) bahçeli, temiz bir lokali vardı. Çoğunluk orda buluşurduk. Musa Uysal, Hamdi Konur, Ali Rıza Kayaalp, Nâzım Bayata, Yılmaz Atilla... öğretmen örgütlerinde etkinliği olan sevip saydığım kişilerdi. Her araya gelişimizde ülkemizin sorunlarını, öğretmenlerin özlük haklarını, sağlam ve sağlıklı örgütlenmeyi, sanatı, sanatın işlevini, Nâzım Hikmet'in örnek yaşamını ve şiir gücünü konuşur; tartışırdık. Aydın Aydemir'le arkadaşlığımız giderek gelişti ve dostluğa dönüştü. Aşınmadan da bu günlere ulaştı.)

Yine bir Ankara'ya gelişimde, Nâzım Hikmet'le ilgili söyleşimizin bitiminde, 'Hadi bakalım, Yılmaz" dedi Aydemir, 'seni Nâzım'ın kızkardeşine götüreceğim. Bu konuyu biraz da onunla konuşun."

Yanımızda Musa Uysal' da vardı. 'Heyecanlanmadım" desem yalan olur: Üçümüz gittik. Tanıştırıldık. Aydın ve Musa Uysal, Samiye Hanım'a benim için güzel şeyler söylediler. Mahcubiyet karışımı utandım. Nasıl oldu bilmiyorum, hemencecik ısınıverdik birbirimize. Bir kere çok doğal bir kadındı Samiye Hanım. Her sözünde ve davranışında içtenlik vardı. O yaşta duygularının tazeliği ve heyecanı etkilemişti beni ve bu arada şunu da öğrendim: Kirada oturuyorlardı, kocasının tek emekli maaşıyla geçiniyorlardı. Soyunda müşir(meraşal) den, sivil vali paşadan, matbuat genel müdürlüğü yapmış babasına, ülkemizin ilk kadın ressamı olan anasına kadar geniş bir soyağacı bulunan böylesine ünlü bir ailenin devlet malına el sürmeyen dürüstlüğü ve tok gözlülüğü gönendirdi beni. Demek ki İstanbul'u parselleyen, kendi adları semt adı olan eski paşalardan değildi bunlar...

Bu duygularla Ankara'dan tirenle ayrılırken, lokomotifin soluğu, Nazım'ın "Memetçik Memet, Memetçik Memet... Memetçik Memet" dizelerini yineledi durdu...

Aydın Aydemir'in özellikle TÖS'ün kuruluşunda ve genel sekreterliği yaptığı dönemde ne denli özverili çalıştığı, derslerin dışında tüm zamanını örgütlenmeye ayırdığını arkadaşlarımız biliyordu. Doğrusu başına bir iş geleceğinden endişe edenlerimiz de vardı. Evi bir otel gibiydi. Taşradan gelen öğretmenler, konuklar, Türkiye İşçi Partililer onu bulurlardı. Onların sorunlarını çözebilmek için gece demez, gündüz demez gücünün yettiğince koşturur dururdu Aydemir.

Öğrencilerince sevilen bir öğretmen, iyi bir eğitimci olduğu onu tanıyan herkesçe bilinen Aydemir, belki de çevresinde Nâzım Hikmet'i sevenler adına çok zor, fakat onurlu bir görevi üstlendi. Bundan 25 yıl önce, Nâzım Hikmet adını ağzına alanların başına ne menem belaların geldiği polisiye bir dönemde belgelerle "Nâzım"ı yayınladı. Hem de Nazım'a yapılan haksızlıkların alçaklık olduğunu haykıran yorumlarla...

Pekâla, bunların bedelini ödemedi mi Aydın Aydemir?.. Ödedi.

Ülkemizde 1960'dan sonra oluşan askerî darbelerin ve sıkı yönetimlerin hışmına uğradı Aydemir. Faşist 80 darbesinde çocuklarını da kattılar yanına. Sorgulamalar, işkenceler, yargılamalar.

Sevgili Aydemir'i bir de kendi anlatımından tanıyalım:

-Özgeçmişiniz?

- 1932'de Beypazarı'nın Uruş Nahiyesi'nde doğdum. Şu anda 63 yaşındayım ve 13 yıldır emekli öğretmenim.

Çalı-çırpı yakarken giysilerim tutuştu, yandım. Üç yaşındaydım. Nasıl yandığımı hatırlıyorum da, nasıl iyileştiğimi anımsamıyorum. Altı yaşıma kadar zamandan ve mekandan kopmuşum. Karnım ve kasığımdaki yanık yaraları benimle birlikte büyüdü. Sevdik birbirimizi. Günü geldiğinde birlikte yokolacağız.

Millî Eğitim'in çeşitli kademelerinde,ülkemin çeşitli yörelerinde görev yaptım. Hiç ödüllendirilmedim. Bakanlık, vilayet emrine alınarak cezalandırıldım. Danış-

tay kararlarıyla mesleğe geri döndüm. Darbelerin, sıkıyönetimlerin hışmına uğradım. Bu darbeler, soldaki örgütler ve solcular içindi. Her gerçek yurtsevere, her barışsevere, her solcuya yapılanlar, bana da yapıldı. Üç eksik, üç fazla... Acısı, çağdışılığı bir yana bundan büyük ödül olur mu?..

Mesleğimi, öğrencilerimi karşılık beklemeden sevdim. Öğrencilerim de beni... Her türlü çıkar ilişkisinden uzak olan dostluğun ve sevginin gücü; gücüm oldu.

'Şu bu' derken seneler kuş gibi uçup gitti.

Yirmi iki yıl önce başlayıp yeni biten, Uğur Dündar'a konu olabilecek bir kooperatif evimiz var Didim'de, sofrası dostlara açık emekli öğretmen olan eşimle yerleştik buraya. Torun-tosun büyütüyoruz. Darısı torun ve ev sahibi olmayanların başına...

- Meslek örgütleriyle ilgili çalışmalarınız ve bu örgütlerin yönlendirilmesine bakış açınız?

- 1963'te Kars-Arpaçay Öğretmenler Derneğini temsilen Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu'nun (TÖDMF) Ankara'da düzenlediği 'büyük eğitim mitingi'he katıldım. Federasyonun başkanı Şükrü Koç'tu. Heyecanlı konuşmalar oldu. Özellikle Mahmut Yağmur adında bir köy öğretmeni çok ateşli ve etkili bir konuşma yaptı. Bu konuşmayı teybe aldım. Arpaçay merkez ve köy öğretmenlerine defalarca dinlettirdim. Düşlediğim öğretmen örgütçülüğüne bu toplantıyla adım atmış oldum. Kuşkusuz Mahmut Yağmur'la ileride pekişecek olan bir dostluğa da...

1964'te Şereflikoçhisar ortaokuluna atandım. Hemen bura öğretmenler derneğinin federasyon temsilcisi oldum. Burda fazla kalmadım. Eş durumunda Kalaba Ortaokulu'na atandım. Ankara Öğretmenler Derneği'nin yönetim kuruluna seçildim.

8 Temmuz 1965'te Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) kuruluşuna katıldım. Kurucu dönem genel sekreterliğini yaptım. Kısa sürede hızla örgütlendik. Fakir Baykurt Genel Başkandı. Genel Sekreterliğim sırasında hukuk bürosunu ve sağlık kurulunu oluşturduk. Hukuk bürosunda şu saygıdeğer isimler vardı: Av.Cemal Reşit Eyüboğlu, Prof. Dr.Muammer Aksoy, Diyarbakır milletvekili Adnan Aral. Daha sonraki aşamada büroya; Av. Halit Çelenk, Av. Nevzat Helvacı sözleşmeli olarak katıldı.

Sağlık kurulunda Doktor Niyazi Tunga, Dr.Yavuz Erkoçak, Dr.Leon Namer, Dr.C.Atuf Kansu gönüllü görev aldılar. Örgütümüze örgütlenme çalışmalarına güç kattılar. Yitirdiklerimizin anısı bol olsun. Yaşayanlara uzun ömürler dileyerek vefa borcumla birlikte saygılarımı yineliyorum.

Bu arada Tüm Öğretmenler yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'ni (TÖYKO) kurduk. Kurucu dönem başkanlığına getirildim.

Sıkı yönetim TÖS'ü kapatacaktı. Taşınır, taşınmaz mallarını kurtarabilmek için, 3 Eylül 1971'de, Afyon'da (Afyon, sıkıyönetim kapsamı dışındaydı.) "Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği"ni (TÖB-DER) kurduk. Başkanlığına henüz afişe olmamış fakat güvenirliği kabul edilen arkadaşımız Haydar Orhan'ı getirdik. Ali Bozkurt'un başkan olduğu sırada Av.Asım Hışıl'la denetçiler kurulunu oluşturduk.

Değerlendirmeye gelelim. Örgütlenme niçin gerekli?.. Bilineni yinelemekte yarar var: Güç, örgütten doğar. Örgüt büyüyüp yaygınlaştıkça demokratikleşme açılım kazanır. Meslek örgütleri, ülke sorunlarından ve politikadan soyutlanamaz. Mutlu bir azınlığın sultası, mutsuz çoğunluğun örgütsel gücüyle kırılır. Hiç üretmeden tüketen asalaklardan kurtuluşun yolu budur.

Şanlı bir geçmişi olan Türkiye İşçi Partisinden (TİP) ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonundan (DİSK) çok şeyler öğrendik...

- Nâzım Hikmet'in kızkardeşi Samiye Yaltırım' la tanışmanız nasıl oldu,"Nâzım" ve"Nâzım Nâzım" yapıtlarınızın serüvenini kısaca anlatır mısınız?

- 1967 yılı ortalarıydı... Kişiliğine ve mesleğindeki başarısına saygı duyduğum Dr.Leon Namer'in Sıhhiye'deki muayenehanesinde sevgili Dr.Yavuz Erkoçak'la sohbet ediyorduk. Samiye ve Seyda Yaltırım söz konusu oldu. Leon, tıbbı bitirmiş, doktor olmuş ama bir türlü mesleğiyle ilgili bir yere atanması yapılamamış. İşsizmiş. O ara Seyda Yaltırım, Etimesgut Çimento fabrikasının müdürüymüş. Yetkisini kullanarak fabrikaya,Leon Namer' i sözleşmeli doktor olarak atamış.Aralarında geçmişten gelen sağlam dostluk ilişkiler sürüyormuş. Ayrıca aile doktorlarıymış da... Leon ağabey (Hep ağabey derdim ona) bana:

Samiye Hanım,Nâzım Hikmet'in Kızkardeşi. Seyda Yaltırım Samiye'nin eşi; yani Nâzım' ın enistesi. Seni uygun bir gün onlara götürüp tanıştıracağım. Sana ağabeyiyle ilgili anılarını anlatır... Belgeler vardır; var, biliyorum, incele bakalım, neler çıkacak ortalığa, dedi.

- Olur mu ? dedim.

- Olur, dedi, arada biz varız, Yavuz var, Niyazi var, Aybar var. Sen endişelenme.

Kapı vuruldu. İçeriye şık giysili, yüzünde gücüklerle, otuz - otuzbeş yaşlarında bir bayan girdi. Sarılıp öpüştüler.

- Rastlantıya bak, dedi, Leon ağabey, bayana. Biz de sizden sözediyorduk. Sizi önce tanıştırayım,dedi. Ayşe, Nâzım Hikmet'in yiğeni,Samiye Hanımla,Seyda Beyin kızı,Aydın;arkadaşımız,öğretmen.

Aramızda geçen konuşmayı özetledi Leon ağabey... Çok iyi olur, dedi Ayşe, istersen birlikte gideriz bize, evimiz elli metre ilerde...

- ...

- Aydın'la birlikte geleceğimizi sen annene, babana söyle dedi, Leon ağabey.

Birgün sonra, akşamüstü Samiye Hanımlara gittik Leon ağabeyle. Bizi tanıştırdı. Kendisi çok kalmadı. Beni orda bıraktı...

Pek bir şey konuşamadık. Daldan dala, biraz politika, biraz kendimizden, yer yer de Nâzım'dan sözettik...

Başka bir gün buluşmak üzere ayrıldık. Ayrılırken Seyda Bey sordu:

- İçkiyle aran nasıl?

- İçerim, dedim.

- Anlaştık,dedi.

Bir sonraki buluşmamızda 'çilingir sofrası' hazırdı. Bir, iki tek attıktan sonra rahatladım. Sohbet koyulaştı. Saat gecenin yarısı olmuş, haberimiz yok. Seyda Bey,Seyda Ağabey oldu;Samiye Hanım,Samiye Abla;Ayşe,yine Ayşe'ydi.

Daha sonra Diyarbakır'da başhekim olan oğulları Dr.Hikmet'i eşini ve çocuklarını, Sare Teyzelerini, Nâzım'la baba bir kardeş olan Fatma Melda'yı tanıdım. Yıllar sürecek bir yolculuğa çıktık, dostluk yolunda... (Ayrıntılar,otobiyogratik yapıtta anlatılacak.) Burada şu kadarcığını söyleyim: Gerek Samiye Abla, gerek Seyda Ağabey ve Sare Teyze, Nâzım'a sevginin ötesinde bir aşkla bağlıydılar. 24 saat Nâzım konuşul-

sa ilgi ve algılarında bir kopma olmazdı sanıyorum. Nâzım hep yanlarındaydı sanki elini uzattığında dokunabileceğin kadar yakın...

- 1972'de ve 1980'de,sıkıyönetimlerce niçin içeri alındınız, "Nâzım" için de sorgulandınız mı? Özetler misiniz?..

- 1972 Temmuz'unda sıkıyönetim, öğretmenlik yaptığım Kalaba' da (Ankara' nın Meteoroloji' ye bitişik mahallesi) bir operasyon başlatmış. Eşim ve çocuklarımla, Samiye Abla, Seyda Ağabey Amasra'da tatildeydik. Bana haber ulaştığında operasyon tamamlanmış. Ben aranıyormuşum. Örgütün beyni benmişim, tüm kötülükler benim başımın altından çıkıyormuş. Kimler yokmuş ki alınanlar içinde? Örneğin Kalaba muhtarı. Okulun koruma derneğindeymiş, torunu öğrencimmiş. Okulun müdürü, iki muavini, Müzik öğretmeni Nedim Bey,can ciğer arkadaşım Musa Uysal, mezun öğrencilerimin bir kaçı, alışveriş ettiğim kasap, bakkal, tıraş olduğum berber, kahvehanesinde duvar gazetesi çıkan külhanbey Cevat... Yirmiden fazla kişi.

15 gün Amasra'da kalacaktık, bir haftası dolmuştu. Ankara'ya dönmek istedim. Seyda Ağabey bırakmadı. "İnsan kendi eliyle cellada teslim mi olur?" dedi.

Tatil bitti, döndük. Evin içi hallaç pamuğu gibi atılmış... neleri götürdükleri belli değil.

Yine geldiler, tekrar aradılar... Sakıncalı saydıkları bir bölük kitabı ve beni aldılar, götürürlerken bir buçuk yaşındaki oğlum anasının kucağından boynuma atıldı.

Emniyet Müdürlüğünün dip katında esrarkeşlerin kaldığı sidik kokulu bir yere tıkıldım. Üç gün sonra gözlerim bağlı bir başka yeraltına götürüldüm. Bir hafta süren, bir günü bir seneye bedel saydığım işkenceli sorgulama. Neler sorulmadı ki? İşin garibi suçladıkları soruların çoğunluğuyla da hiç ilişkim yoktu.

Dışkapı'daki askerî gözetim evine getirildiğimde bizimkilerin hepsinin orda olduğunu gördüm. Beni bekliyorlarmış...

Alkışlarla üstüme geldiler. Omuzlarına aldılar, koğuşta dolaştırmaya başladılar.Nöbetçi erin "kesin ulan şamatayı" sözlerini duymadılar bile. Bunun üzerine tekrar işkenceye götüreceklerinden korkmakla birlikte kendimi bir kuş kadar hafiflemiş hissettim.

Özellikle bana yakın bildiklerini epeyce zorlamışlar. Aydın Aydemir için şunları şunları söyleyin,sizi tanık yapalım, salıverelim, yoksa suçortağı; sanık olacaksınız." demişler. Onlar, sanıklığı tanıklığa yeğlemişler. Yılların muhtarı Ahmet Ağa'ya "Senin kalbin var, biliyoruz, rahatsızsın. İmzala şu tutanağı git evinde istirahat et." demişler. "Yapamam, demiş, kalbini oğuşturarak muhtar, evde torunum bunun hesabını benden sorar, o kadar seviyor ki öğretmenini... Yüzüne nasıl bakarım onun." demiş. O da sanıklar arasına katılmış.

Mahkeme hepimizi birden akladı.

Yıl 1980.

Aylardan Eylül. İstanbul'un Maltepesinde oturuyoruz.

Evimiz basıldı gece yarısı...

Kapıda tomsonlu askerler. Bir üsteğmenin nezaretinde içeri daldı sivil polisler. Tarumar ettiler odaları. Sevgili Asım Bezirci'nin hazırladığı Cem Yayınevi baskılı sekiz cilt Nâzım Hikmet'e el koydular. Hepsi de imzalıydı. Diğer kitaplarla birlikte çuvallara doldurdular. Benim "Nâzım" ı ayırdılar.

- İncelenecek, dedi, şef olduğunu sandığım sivil kişi.

- İkinci baskı, dedim, ilki 70'de basıldı, takibata uğramadı, dedim.

- Çok konuşma, dedi, sorguda söylersin bunları. Götürüleceğimi anladım.

17-18 yaşında iki kızımı, damat Atasel Özdoğan'ı ve beni bir cipe attılar, gözlerimizi bağladılar. Sonradan Samandıra olduğunu öğrendiğimiz bir askerî kışlaya tıktılar bizi.

Onbeş gün sonra, bir gece gözlerimız bağlı bir başka yere götürdüler. Gayrettepeymiş. Siyasi şubenin daracık hücrelerinde balık istifi, sorgulanmayı beklemeye başladık...

Atasel'le hücrelerimiz bitişikti. Üç kez işkenceye götürüp külçe halinde getirdiler onu. Sonuncu işkencede ölmek üzereydi. Nefes alamıyordu. Ortalığa bağırdım:

- Tanık olun, Atasel Özdoğan işkenceden ölüyor... Bir Ermeni doktoru hücrelerin birine kapatmışlardı. Onu getirdiler. Adam Atasel'in nabzını saydı, kulağıyla kalbini dinledi.

- Tehlike sınırında, dedi, hastaneye kaldırılmazsa ölebilir.

Telaşlandılar... Aşağıdan yukarı, yukardan aşağı gidip gelmeler başladı.

Hastaneye kaldırdılar Atasel'i. Kurtulmuş ..

Yaşamları süresince değil bir fiske vurmak, azarlamaya bile yeltenmediğim kızlarıma işkence yaptılar, çığlık çığlığa, bana dinlettiler, gözlerim bağlı.

İşkencenin onlara değil, bana yapılmasını istedim, kabul etmediler. Vurmadan öldürmenin başka bir yolu olmalıydı bu.

Burdan Selimiye Kışlası'na getirdiler.

Duruşma yargıcı kibar bir kişiydi. Kimlik kontrolü yaparken, kızlarımın ikisinin de liseyi bitirdiğini, üniversite sınavlarını kazandığını, birinin siyasal bilimlere, diğerinin makine mühendisliğine kayıtlarının yapıldığını öğrendi. Yüz hatları daha da yumuşadı. Sevecen bir üslupla:

- Hanım kızlar, dedi, beni iyi dinleyin. Şanslısınız, önce üniversite sınavlarını kazanmışınız, sonra daha önemlisi benim karşıma adam öldürmüş olarak da çıkarılabilirdiniz. Ben sizleri tutuklamak zorunda kalırdım, dedi. Serbestsiniz, derslerinizde de başarılar... dedi.

Polis, kimbilir kaç kişiyi yargıcın karşısına Nihat Erim'i öldürmekten çıkarmıştı. Faili meçhul ölülere isim aranıyordu.

Yargıç tarafından aklanmıştık ama siyasi polisçe aklanmamıştık. Bu kez de küçük kızımı alıp Tugay'a götürdüler.

Sorgulamayı izleyen görevli bir üst rütbeli subay:

- Yeter artık, demiş. Bu kadarı da fazla.

Bıraktılar kızımı.

- Yıl 1995. Şu anda üyesi olduğun kuruluşlar var mı?

-Birleşik Sosyalist Partisi üyesiyim. (BSP) Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS), İnsan Hakları Derneği (İHD), Dil Derneği üyesiyim.

- En içten mutluluk dilekleri sunuyorum, sevgili Aydemir size ve ailenize...

- Biz de sizlere...

Tohma Çayı

Ali BALKIZ

Okul hep tatil olsaydı.

Ve Tohma Çayı evleri...

Okulun bir an önce tatile girmesini özellikle bunun için isterlerdi.

Karnelerini daha almadan sınıflarını geçeceklerini zaten bilirlerdi. Lise ikiden lise üçe... Kaldı bir sene daha. Sonrası kimin umrunda... Yaz geldi ya... Tohmalı günler geldi ya... Ötesi boş...

Babaları da isterdi, okulun bir an önce bitmesini. Bu yaz da üç beş kuruş kazanmalarını, hiç olmazsa kendi harçlıklarını çıkarmalarını...

Küçük sınıflardayken, simit satarlardı sokaklarda, sinema önlerinde, kahvelerde... Çakmaktaşı benzin satarlardı. Şimdi büyüdüler artık; pastanede, kahvede, lokantada garsonluk, çıraklık yapıyorlar. Biraz daha büyüyünce ya halde kasa taşıyacaklar, şanslı iseler, komisyon hesaplayacaklar ya da inşaatlarda çalışacaklardı.

Her yaz biraz daha büyümüş olurlardı. Boyları biraz daha atmış, adaleleri biraz daha belirginleşmiş ve kazançları biraz daha artmış...

Okulları bitmeden işleri hazırdı.

Becerikli babalar önceden hazırlarlardı işleri.

Ama onlar babaları beceriksiz olsun isterlerdi. Beceriksiz olsun ki, okulun ardından hemen iş başlamaya; arada zaman olsun, günler, haftalar, hatta aylar olsun ki, Tohma'ya koşabilsinler. Koşup yüzebilsinler...

Beş altı arkadaş önceden anlaşır, sabah saat dokuz der dermez çarşıda buluşurlardı. Tencere, çatal, bıçak, tuz, kibrit tamam mı diye yoklar, sonra da kimin kaç kuruşu varsa ortaya dökerlerdi. Paralar Muharrem'in elinde toplanırdı. Ne de olsa içlerinde en büyüğü o. Muharrem doğru kasaplar çarşısına koşardı, ötekiler fırına. Paralarının yettiği kadar et. üç beş de ekmek alırlardı. Tren istasyonun yolunu tutarlardı. Meydandaki büyük saate bakar hızlarını ona göre ayarlarlardı.

Renkli sinemayı geçince, Tekel'e ulaşırlardı.

Tekel Fabrikasında kadınlar çalışırdı. Az sayıda da kızlar... Üç vardiya olurlardı. Fabrikanın düdük sayısından bilirlerdi bunu. Malatya'nın her yerinden duyulurdu bu ses. Günde üç kez düdük; kalından, inceye... damdan dama, kulaktan kulağa... sanki kadınlar çocuklarını emzirmek için bu sesi beklerlerdi, hastalar ilaçlarını yutmak için, işçiler yeni bir vardiya için yola düşerken... Düdükle birlikte yüzlerce kadın kız, istasyon caddesine dökülürlerdi. Ürkütülmüş serçe sürüsü gibi, her biri bir yana dağıldı. Ama ağır, ama yorgun...

Fabrikanın kadınları kızları hep aynı çarşafı giyerlerdi. Siyah beyaz pötikare çarşaflar... Boyları aynı, enleri aynı, renkleri aynı, yüzleri aynı kadınlar kızlar... Fabrika önünde paydos saatini bekleyen kopuklar, göz koyduklarını ötekilerden nasıl ayırt edeceklerini iyi bilirlerdi.

Tekelde çalışmakla bilmem nerede çalışmak arasında ne fark var diye dedikodu ederlerdi, tekelde işe giremeyenler...İşe girebilmiş olanlar ise bunun ezikliğini duyar; "Aman anam, ben namusumla çalıştıktan sonra..." diye savunmaya başlarlardı.

Tekel'in önüne geldiklerinde, paydos düdüğü çalıyorsa eğer, saat 10'da kalkacak Sıvas postasına yetişebileceklerini anlarlardı.

Düdük geride kalırdı, Sümerbank önlerinde...

Niye ise Sümerbank'ta da erkekler çalışırdı.

Pala bıyıklı, orta boylu, esmer tenli, göbekli erkekler...

Kadınlar tekelde, sigara sarar, erkekler burada kumaş dokurlardı. Kadınlar sigaranın kokusundan, erkekler aprenin kokusundan solar sararır yaşlanırlardı. Oysa onlar ne kumaş dokuyacaklar, ne sigara saracaklardı. İnşaatta tuğla taşımamak için okuyacaklardı. Lisenin bitmesine az kalmıştı işte... Ver elini Ankara, İstanbul... Üniversite... Babaları böyle derdi, okuyun da kurtulun...

İstasyon uzaktan görününce, yolcu taşıyan faytonların da sayısı artardı giderek... Faytonun arkasına asılmak ne büyük zevkti.

Onlar grup halinde, neredeyse koşa koşa, konuşa konuşa yürürken, Mamoş birden aralarından fırlar, faytona yetişirdi.

Faytonun arkasındaki demire tutunur, ayaklarını yukarı toplar, giderdi gidebildiği kadar... Faytoncu mantolu kadınları, kravatlı adamları taşırdı şehirden İstasyona... Bir de hastaları...

Sıvas'a mı gidecekler, Ankara'ya, İstanbul'a mı? Kimbilir...

Faytoncu; atları istasyona doğru koşar adım sürerken, yeni nallattığı iki atın sekiz ayağının parketaş üstünde oluşturduğu müziğin ahenginin bozulmasından anlardı sanki, çocuğun birinin arkaya asıldığını, atlarının yükünün arttığını...Ve kamçısını arkaya doğru savururdu gelişi güzel...

Faytoncu anlamamışsa eğer, bilirlerdi ki kulağı başka şeyde... Bu kez de yol kenarındaki çocuklar bağırır, uyarırlardı faytoncuyu... "Asılan vaaar..."

Yol kenarından faytoncuya bağıran, onu uyaran çocuklar var ya bunlar; kimbilir başka çocukların kendilerini ihbar etmeleri sonucu, kaç kez dayak yemişlerdir faytoncudan;

İlk kamçı boşa gitmişse eğer, ikinciyi mutlaka tutturur faytoncu. Onun için kamçıyı yemeden hemen atlayıp yanlarına gelirdi Mamoş. Gelir onlara katılır, güle oynaya yetişirlerdi trene.

İstasyona varınca, yolcuların arasına karışır, ikiye ayrılır, trencilere gözükmeden ortadaki iki vagona binerlerdi; para ödemeden, bilet almadan... Bilirlerdi iki kondüktörlerden birinin ön vagondan,ötekinin arka vagondan, biletleri kontrol ede ede ortada buluşacaklarını.... Genellikle böyle olurdu ama ya iki olur da; ikisi birden ortadan biner de uçlara doğru giderler mi diye pencereden sarkar onları izlerlerdi.

Tren hareket edince bir heyecandır başlardı. Ya yakalanırlarsa... Paraları yoktu yok olmasına, rezil de olurlardı olmasına ama ya ilk istasyonda, Dilek'te trenciler onları aşağı atarlarsa ne yaparlardı? Şehre yeniden nasıl dönerlerdi? Bir yolunu bulur, dönerlerdi de, bunu öteki çocuklara nasıl anlatırlardı? Bir daha Tohma'ya nasıl giderlerdi?...

Trende satıcılar görürlerdi.

Kimi lahmacun satardı, kimi ekmek arası ciğer. Buz gibi limonatayı büyükler. Maraş dondurmasını çocuklar severdi.

Satıcılara acırlardı, daha ne çok satılacak malları var diye... Bu kadar mal ne zaman bitecek de evlerine ne zaman gidecekler ?.. . Bir de bunlar Tohma'yı biliyorlar mı,oraya hiç gittiler mi diye merak ederlerdi. İçlerinden onlara; "Hadi siz de bize katılın, Tohma'ya gidelim, gezelim, gülelim" diyecek olurlardı. "Biz de sizin gibi satıcıyız, okul yeni tatil oldu, üç beş gün sonra biz de bir tezgahın başında olacağız, fırsat bu fırsat..." deseler, kesin onlar da gelirlerdi... Gelirlerdi gelmesine de, bu dar çok sayıda biletsiz yolcuyu kondüktörler yakalamaz mıydı?

Düşüncelerinden hemen vazgeçer, sadece acırlardı onlara...

Onlar Tohma'ya gidiyor.

Hem de kaçak.

Üç beş gün sonrası için Allah Kerim...

Tren, Dilek istesyonunda durur durmaz arka taraftan hemen aşağı atlar, Marşandizlerin arasından geçer, bu kez de en öndeki ve en arkadaki vagonlara koşarlardı. Nasıl olsa. kondüktörler bu vagonlardaki yolcuların biletlerine bakmış, biletlere pens ile tık tık diye birer küçük yıldız açmış ve bir sonraki vagona geçmiş olurlardı...

Bu hep böyleydi.

Korkmaya çekinmeye hacet yoktu. Kırmızı şapkalı istasyon şefi üç adım geri çekilip düdüğünü acı acı öttürünce; makinist de ona trenin düdüğü ile yanıt verirdi. Bu; "güle güle" ve "allaha ısmarladık" demekti. Dilek'in çıkışında ise; öndekilerle arkadakiler pencereden uzanır, tren kıvrılınca birbirlerini görür, el ederlerdi. Bu da; "her şey yolunda" demekti. İstasyon daha vardı.

Sonrası Tohma.

Tren, Tohma'ya daha ulaşmadan selvilerin arasından süzüle süzüle inerken aşağı doğru, yavaşlamaya başlardı birden.

Önce Tohma'nın köprüsü görünürdü. Sonra sesi.... Koca koca demirlerden örülmüş köprüye, tünelin içine girer gibi girerdi tren.... Onu incitmeye kıyamadan... Trenin sesi ile köprünün sesi birbirine karıştığında, anlarlardı ki biraz sonra tren durdu, üstelik daha arka vagon, o uzun köprünün üstünden kurtulmadan.

Daha arka vagon durmadan, ön vagon hareket ederdi. Tren Tohma'da ancak bu kadar dururdu. Tohma istasyon değil, duraktı.

Hemen atlarlardı aşağıya,

Atlar ve el edelerdi tren'e, trendekilere.

Özellikle de trencilere....

Bu göğüsleri yıldızlı. Mavi şapkalı adamları ne çok seviyorlardı.

Tren Sivas'a doğru giderdi, Onlar Tohma'da kalırlardı.

Rayların üzerinde yürüme yarışması yapar, kaybedene eşyaları taşıma cezası verirlerdi. Demirköprüden geçer, konacakları uygun bir yer ararlardı. Bu yer; çoğu kez o yıllanmış, yaşlanmış, göğsü mağaralaşmış karasöğüdün dibi olurdu.

Her şey geçen yaz bıraktıkları gibi miydi? Trenyolu, köprü, köprünün dört gözü, çayırın üst yanındaki köy, köyün eteğinde otlayan hayvanlar, leylekler, çay kuşları, kurbağalar, köylü çocukları...

Ve Tohma...

Her zamanki gibi berrak, temiz.... Yayılmış koca düzlüğe, Fırat'a doğru akıp gidiyor. Bölünüp parçalanıyor, kimi zaman çalıların arasından, sazlıkların içinden süzülüyor, kimi zaman derlenip toparlanıyor, derinleşiyor, çoğalıyor, çayırların, yılgınların, bostanların dibini oyuyor, uçurumlar yaratıp, yarları deviriyor, kimi zaman da kaç selvi boyunda koca bir göl oluyor, değirmen taşı gibi dönüyor ne bulursa üstünde, altına alıp dibe vuruyor.

Demiryolu köprüsünün altı böyle bir yerdi. Hiçbir zaman öğrenemediler burann derinliğini. Ne çok bahse tutuştular da kazananı belli olmadı bu bahsin... Çünkü o derinliği ölçecek bir ölçü bulamadılar...

Köylü çocuklarına sordular da başka bir gerçeği öğrendiler. Çayın, çaydaki gölün, köprünün altının derinliği bahardan bahara, selden sele, yazdan yaza değişir.... Buradan alır çay; taşı, toprağı, çakılı, şuraya buraya vurur, burayı oyarken, şurayı doldurur, yukarılardan alır getirirken, buralardan alır götürür.

Çay oynaktır.

Çay tuzaktır.

Çay bulanıktır. Çay karanlıktır.

Çay bilindiğince dost, bilinmediğince düşmandır.

Çağlayan çay hep aynıdır da, kalleş olan durgun çaydır.

Ne tuzaklar, uçurumlar, anaforlar taşır.

Her defasında yeniden keşfetmek gerekir, akşamdan sabaha değişmezse eğer... Deniz öyle midir oysa... ?

Denizi henüz tanımıyorlar ki...

Tahmin işte...

Çaylar her şeyi taşır da denize, kalleşliği taşıyamaz.

Çaylar merettir,

denizler mert. '

Önce çalı çırpı toplarlar, sonra iri yarı üç taş... Ocak kurup ateş yakarlar... Et kendi suyunda kavrulurken, onlar çay boyundaki bostanlara dalarlar.... Domates, biber, patlıcan, soğan...

Köylüler ne derler onlara; bostan sulayan, çapa yapan köylüler:

"Hoş gelmişsiniz, hoş gelmişsiniz..."

"Az aldınız... Daha alın, daha alın..."

O köylüleri hiç unuturlar mı? Hatırlarını yabana atarlar mı?

Sebzeleri Tohma'nın suyunda yıkar, bıçakla doğrar, etin üstüne boca ederler.... Tencerenin başında Abbas bekler....

Ötekiler soyunur, çamaşırlarını dallara asar, atarlar kendilerin suya....

En yukarıdan başlarlar.... alır onları su, evire çevire, devire devire, köprünün ayağına vurur... Öğrendiler ya köylü çocuklarından, nereler tehlikeli.... Ona dikkat eder, akar giderler... Ocak orda kalmasa, yemek orda kalmasa, giysileri orda kalmasa akıp gidecekler Fırat'a....

Kıyıya çıkar, yeniden başa dönerler....

Köprünün ayağına önce kim ulaşacak?. .
Adalesi en güçlü, olan mı?
Boyu en uzun olan mı?
Hasan keşfetmişti:
Çağlayıp akan çayı en iyi kullanan...
Hep o birinci oluyor, bunu da ötekilere söylemiyordu.
Köylü çocukları durur mu.
Onlar köprüden, köprünün en üstünden, trenin boyundan da daha üst yerden, aşağıya atlama ustası...
Mandaları Tohma'da serinlerken, bu şehirli çocuklarına; onların da söyleyecek sözleri olsa gerek...
Çıkarlar köprünün en üstüne:
Cıv, cıv, cıv.... çivi gibi çakılırlar suya.... Manda gönü gibi esmerleşmiş, sertleşmiş, beton çivisi gibi yontulmuş, sivrilmiş bedenleri suya bir girer, bir çıkar... Geride ak köpükler kalır sadece. Onlar kulaç atıp kenara yüzerken, ak köpükler, akar gider bir bir....
Onlar cesaret edemezler en üstten atlamaya... Önce alttan ve alttan alttan.... Sonra bir basamak üstten ve üstten üstten.... Önce Muharrem korka korka atlar, ötekileri de yönetir, yönlendirir.... Başlarına bir hal gelse; demezler mi "Sen bunlardan büyüksün... İşte o abilik duygusu ile; "yemek pişti mi" diye soran, "o tehlikeli yerden uzak durun", "göğ domatesleri koparmayın", "çitleri devirmeyin", "Suda birbirinizin üstüne çıkmayın" diyen hep odur. Öbürleri de bunu bilir ve onu dinlerler.
Yemek pişince çökerler başına....
Kaşıklar dalar çıkar.....
Nice sonra, köylü çocuklarını buyur etmediklerini anlar, utanır beklerler....
Köylü çocukları gelmezler.
"Sağolun biz tokuz" derler....
Yine de etin kokusu sarmıştır her yanı...
İçlerinden en büyüğü, bütün öteki çocukların da adına ve yerine, bir kere uzanır tencereye.... Bir et parçası alır çıkar.... Kaşığın ucundaki bu et parçasında en küçük köylü çocuğunun gözü kalmıştır!.... Bunu hemen anlar büyük çocuk... Küçük utanır ama; bir kez ağzını da açmıştır.... Köylü çocukları, ayıp olmasın, kibirlilik, büyüklülük olmasın diye, bu şehirli çocukların sofrasına bir kere de olsa uzanmış olmanın, bir davetin gereğini yerine getirmiş olmanın rahatlığıyla geri çekilirken; tencere içinde savaş yeniden başlar. Kim konuşursa aç kalır.
Tencerenin dibini sıyıranın nişanlısı güzel olur. Bulaşığı karnı önce doyan yıkar...
Kimsenin karnı doymaz;
Bulaşığı kimin yıkayacağını da Muharrem belirler...
Eve geri dönme zamanını onlar belirlemez. Bu kez de, Sıvas'tan Malatya yönüne gelecek akşam postası belirler...
O zamanı ise Muharrem kollar....
"Haydin çocuklar tren saati yaklaştı" derdemez, kapkacak toplanır, üstbaş giyilir, ateş söndürülür, bir şey unutuldu mu diye sağa sola bakılır. Köylü çocuklarıyla vedalaşılır, ama onlara asla söylenmez buraya biletsiz geldikleri ve yeniden öyle dönecekleri....
Durağa gelince başlarlar treni gözlemeye...
Uzun Yazıhan ovasının bir yerlerinden dumanı yükselen yorgun posta yanlarına gelinceye dek; işe başlamadan önce iişe başladılarsa ilk hafta sonu buraya nasıl geleceklerini konuşurlar. Konuşur, kararlaştırır, o sevinçle atlarlar trene....
Kondüktör görmeden,
Köylü çocukları anlamadan...
Okuyup büyüdüklerinde, yıllar sonra bir gün yolları Tohma'ya düştüğünde gördüler ki;
Tohma; Tohma köprüsü, o kara söğüt, selviler, yılgınlar, köylüler, bostanlar, kuşlar, kurbağalar, sazlar, çakıllar, gözeler ve gözler, anılar ve an'lar, her şey, ama her şey, Karakaya Baraj Gölünün altında kalmış.....
Ne kötü.

Yaşadın Mı

Güzel dediğin gelcek günlere
Bir çiçek taktın mı?

Karanlık dediğin gökyüzüne
Bir mum yaktın mı?

Gelişsin dediğin toplum için
Hiç çocuk avuttun mu?

Hürmetle andığın yaşlıya
Uyurken battaniye attın mı?

Büyümesini istediğin yeşil yaprağa
Bir kez olsun baktın mı?

Bitmesin dediğin sevgiye
Bir damla yaş akıttın mı?

Sevgisiz yaşayamam dediğin o sevgiyi
Bir kez olsun tattın mı?

Fatma YUMULGAN

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

2 Ağustos Çarşamba

Şimdi düşündükçe gülümserim. Eskiden... çok eskiden yazarlığa yeni başladıkta şöyle düşünürdüm. Edebi sorunları ciddiyetle ele alacağım... yazılarımla insanı etkileyeceğim... sorunlar çözümlenecek. Yazılarım çıktıkta bir iki derken, baktım ses soluk yok... kimse aldırmıyor. Dur mur... bugün yarın derken birkaç yıl sonra anladım durumu. Kültür dünyası kara delikten beter... ne yazarsan... nasıl yazarsan yaz, bütün yazılanları... bütün söylenenleri sessizce... milim etkilenmeden emiyor. Yıllar sonra bugün şunu söylemeliyim. Yazdıklarımdan söylediklerimden ötürü şu bu etkilenecek diye bir beklentim yok. Yazdıklarımdan... söylediklerimden ötürü herhangi bir sorun da çözümlenmedi... çözümlenmeyecek. Türkiye'de kimi durumlar olmasaydı, bunu, bütün bütün beceriksizliğime verir, yazarlığı bırakırdım. Sözgelimi bu yıl Orhan Kemal Roman Ödülü, Seçici Kurul toplanmadan... bu konuda oylama yapılmadan Necati Cumali'nin **Viran Dağlar** adlı romanına verildi... Bütün bunları nerden mi biliyorum Orhan Kemal Roman Ödülü Seçici Kurul üyelerinden Semih Gümüş yazdı da ordan biliyorum. Bütün bunlardan sonra şöyle olması gerekirdi... Kültür insanları bu olayı tek tek kınamalı. Kültür örgütleri ayaklanmalı... Necati Cumali, ödülü geri çevirmeli. Tabii bunların hiçbiri olmadı. Bu durumda tabii yazarlığı bırakmıyorum,

Şunu da düşünüyorum. Avrupa bizi pek çabuk etkiliyor. Söz gelimi, Fransız ya da İngiliz yazarı olsaydım, Orhan Pamuk'u eleştirdim diye bütün gazeteler benden söz ederdi... mutlaka. Geçen gün bir İngiliz Orhan Pamuk'u eleştirdi... İslamcı gazeteler bile bundan söz etti.

Yazarlığı bırakmamamın bir nedeni de şu. Hadi benim yazılarım kimseyi etkilemeyecek derecede kıytırık. Peki Afşar Timuçin'e ne demeli. Afşar Timuçin, fransız olsaydı... **İnsancıl** Fransa'da yayınlansaydı, inanın Timuçin'in her yazısı Türkiye'de sorun olurdu.

Etkilenme dendikte kimileri bunu bir zayıflık sayar... "ben kimseden etkilenmem" der. Selim İleri bir tarihte eleştiriler için "vız gelir, tıraş gider" demişti. Aynen böyle. Vız gelir, tıraş gider. Şaşırmıştım... Bana geldikte, ben, herhalde çok zayıf biriyim... çünkü hemen etkilenirim. İnsanlar... romanlar... öyküler... şiirler... şarkılar... olagelenler hep etkiler beni. Hiçbir durumdan etkilenmeyenlerden reca etsem, nasıl etkilenmediğinizi yazın desem, etkilenip yazmazlar.

Bütün bunları, şunun için yazdım. Hani şu Orhan Kemal Roman ödülü var ya... Semih Gümüş'ün seçici kurul üyeliğinden çekildiği... Bu konuda **Gerçek Sanat'a Geçersizdir** diye yazı yazmıştım. Bir beklentim... şu bu etkilenecek diye bir beklentim yoktu. Yanılmışım. Bir insan... bir kişi etkilenmiş Ruşen Hakkı. **Kocaeli** gazetesinde **Günce'**sinde benim **Geçersizdir** adlı yazımdan söz etmiş. Benim için "Doğru bildiği şeyleri, yıllardan beri "birileri kırılır mı acaba? endişesine kapılmadan söyleyen ve yazan Cengiz Gündoğdu" demiş. Yazım için "Keşke bu yazının tümünü okuyabilseydiniz... " demiş. Sevindim. Sağol Ruşen Hakkı. Umutsuz günlerimde seni düşüneceğim. Beni de okuyan var... benden de etkilenen bir insan var diyeceğim. Canım sıkıldıkta... umarsızlıkta çıkarıp çıkarıp yazını okuyacağım.

3 Ağustos Perşembe

Coşkun Buktel oyun yazarı... oyunlarını okumadım, estetik değerini bilmiyorum. Coşkun Buktel'in tiyatro üstüne yazılarını okudum. Her yazısında mutlaka hakaret var. Birkaç yıl önce arkadaşlar Coşkun Buktel'in **İnsancıl**'da da yazmasını istediler. "Aman, dikkat edin. Buktel'in hakaretsiz yazısı yok" dedim.

Bizde tartışmada ilk başvurulan yöntem aşağılama... hakaret. Sözgelimi Fettullah Gülen'in hiçbir görüşüne katılmıyorum. Gülen'in bütün görüşleri... düşünceleri hatalı. Ama ben bu kişiye "Fetuş, diyemem. Kendilerine radikal islamcı diyenleri Fettullah Gülen'e "Fetuş"diyor.

Coşkun Buktel'e geldikte... **Yeni Yüzyıl**'da yine hakaretli yazıları yayınladı. Hakarete uğrayanlardan Y.Kenan Işık, bugün **Yeni Yüzyıl**'da Coşkun Buktel'e "siz çöplüğünüze dönün" diyor. Bu hakaretli saldırılarla işin hakikatı örtülüyor. Şimdi o hakikatı göstermek istiyorum.

Türkiye, sistemden kaynaklanan despotik kültürün kuşatmasında. Bu ülkede yüzde binbeşyüz haklı olduğunuz bir sorunda bile haksız duruma düşersiniz. Çünkü sizin haksız düşmeniz sistemin gereğidir. Bu durumda büyük çoğunluk edilginleşir... işi Allaha havale eder. kimi katil olur... kimi dağlara çıkar. Bu aynen sanat ortamında da böyledir. Bir örnek. Telif yasası konusunda Yazarlar Sendikası'ndan... Yayıncılar Birliği'nden aydınlatıcı hiçbir bilgi alamadım. Günlerce aradım... tıs yok. Napmak gerekir, bilemiyorum. Altı üstü bilgi verecekler. Yok. Şöyle yapmak gerekiyor. Bu örgütleri basacaksın. Yöneticilere bir güzel sopa çekeceksin. Mahkemeye verseler bile yargıç, inanın şöyle der. "Gündoğdu, siz bunları az dövmüşünüz."

İnanıyorum... kesinlikle inanıyorum Coşkun Büktel, tiyatroda çok haksızlığa uğradı. Sorununu anlatmak için uğraştı... didindi... kanter içinde kaldı. Belki sinir sistemi bi!e bozuldu. Sonunda zıvanadan çıktı. Şimdi iki kelimede bir hakaret ediyor.

Tiyatroyu bu yüzden bıraktım. Yoksa şedit bir cani olabilirdim.

8 Ağustos Salı

Günler geçip gidiyor... **İnsancıl**'ın kapağında yaptığımız değişiklik beğenildi. Önceki kapağın biçimi bir sıkışıklık duygusu veriyordu. Buket'in yaptığı yeni kapağımız **İnsancıl**'a rahatlık getirdi... Amacımız, **İnsancıl**'ı güzelleştirmek...

Dizgi hatalarına geldikte... Eskiden 64 sayfada ortalama 40 dizgi hatası olurdu. dizgi hatalarını ağustos yayısında 10'a indirdik. Bunun üstünde ciddiyetle duruyorum. Ağustos sayısında içinden çıkamadığım bir dizgi hatası Zihni Anadol'un yazısında. "Koğuşumuz hapishanenin en üst katında", 'Koğuşumuz hapishanenin ün üst katında" olmuş. Bunu araştırdım. Dizginin ilk aşamasından son noktaya kadar durumu inceledim. En hep ün diye gitmiş. Bütün aşamalarda göremediğimiz bu ün, dergi basıldıktan sonra, sayfayı çevirir çevirmez, tatsız bir sırıtışla "Ben burdayım" diyor. Sanki **İnsancıl**'da bir mikrop var. Bu mikrop, her türlü aşıya... her türlü ilaca direniyor... günü, saati geldikte, zehirini **İnsancıl** sayfalarına bırakıyor.

Bu mikrobu öldürmeliyiz... mutlaka... bu mikrobu yoketmeliyiz... kesinlikle. Şunu söylemeliyim. Her türlü hatayı... her türlü yanlışı gülümseyerek dinleyebiliyorum... hoşgörülü davranabiliyorum. İş, **İnsancıl**'a geldikte durum değişiyor. **İnsancıl**'ı geciktirici... bozucu en küçük bir hata bile beni müthiş sinirlendiriyor... hiçbir gerekçeyi kabul etmiyorum... hatayı yapana düşman diye bakıyorum. Neden böyle. Bunu düşündüm dün, içimi kolaçan ettim. **İnsancıl**, çok ciddi düşmanca tavırlarla karşılaştı beş yılda. Engeller... köstekler... dedikodular... haksızlıklar. İşte bütün bunlar beni etkilemiş... her biri tatsız bir anı olarak belleğime kazınmış. Bir hatada... bir lâgarlıkta, belleğime kazınan tatsız anılar, zincirleme bir tepkiyle nükleer bomba gibi bilincimde infilak ediyor...

Hem bugünün insanına... hem geleceğe karşı sorumluyuz. Bundan ötürü, ciddi... disiplinli çalışmak zorundayız.

Günler geçip gidiyor... Günler geçip giderken Halit Ziya Uşaklıgil'in **Saray ve Ötesi** adlı eserini okudum. Halit Ziya'yı okurken, acaba dedim, tarihten niye ders almıyoruz. Bu sabah, Hegel'in **Tarihte Akıl** adlı eserine başladım. (Türkçesi Önay Sözer. **Kabalcı Yayınevi**. İstanbul 1995) Hegel şöyle diyor "Hükümdarlardan, devlet adamlarından, halklardan, tarih deneyinden ders almaları istenir. Ama deney ve tarihin öğrettiği de, halkların ve hükümetlerin hiçbir zaman tarihten bir şey öğrenmedikleri, bunlardan alınabilecek derslere göre davranmadıklarıdır."

Hegel, bunu bir eksiklik diye söylemiyor. Bir anlamda tarihten ders alınamaz, "Her bir dönem, her bir halk, öylesine kendine özgü koşullar", içindeki tarihten ders almak söz konusu değil.

Doğru. Milliyetçilik, daha elli yıl önce dünyayı kasıp kavurdu... insanlığı kan revan içinde bıraktı. Tarihten ders alınabilseydi bugün Türkiye'de birçok insan milliyetçiliğiyle övünmezdi.

14 Ağustos Pazartesi

Türkiye'yi sarsak kişilere benzetiyorum. Sarsak kişi, konuşurken beş dakikada on hata yapar... on hatayı düzeltirken on hata daha yapar. Sarsak kişi sofrada bardağa su koyarken bardağı kırar... kırıkları toplarken elini keser... kanı durdururken yemek tabağını kucağına düşürür.

Ben, kendimi... dünyayı bildim bileli, Türkiye'yi yöneten kapitalist sınıf, tek bir sorunu çözemedi. Sarsaklığın son örneği Telif Hakları Yasası. Önce şu. Bizde yasaların dili son derece bozuktur. Çünkü bizde dil... anlatım bilinci sıfırdır. Dış dünyanın gerçekliği dille nasıl anlatılır... bir durum nasıl disipline edilir... böyle bir sorun yoktur bizde. Bundan ötürü söylenen her söz... yazılı her madde türlü anlamlara gelir. Ama bu anlamların maddeyle ilişkisi yoktur.

Yeni çıkan Telif Yasası önce bu açıdan sakat. Ayrıca bu yasa, kitabı metalaştırmanın soyut bir belgesi. Yasa hep "eser sahibi"ni koruyor. Yasada "eser sahibi" tıpkı "gayrimenkul sahibi" Gayrımenkullerde, mülkiyet ancak tapu kaydıyla değişebilir. Burda tapunun yerini noter almış. Buna bütün yazarların... bütün şairlerin şiddetle karşı çıkması gerekir. Çünkü hiçbir yazar, hiçbir şair meta üreticisi olmayı kabul etmemeli. Ama bunun çok saf bir dilek olduğunu biliyorum... çünkü bu yasa sanatta star sistemini yasallaştırıyor... genç insanın... sistem dışı insanın önünü kesiyor.

Sarsak sosyal demokrat, korsan yayıncılığı önleyeceğim derken, yayıncılıkta tekele yol açıyor. Türkiye'de sosyal demokrat, dünya kültüründen... Türkiye kültürden yoksun. Cahil. Üstelik utanmaz. Sivas'ta 37 insan bunların döneminde katledildi. Uğur Mumcu... Onat Kutlar... Musa Anter bunların döneminde katledildi. Köyler boşaltıldı... insanlara dışkıları yedirildi... kimliği belirsiz kişilerle yüzlerce insan öldürüldü. Bunların kılı bile kıpırdamadı. Dört yıl boyunca, insan için tek bir iş yapmadılar. Et işinde... buğday işinde büyük vurgunlara meydan verdiler. Hangi işe el atsalar bozdular... işin cılkını çıkardılar. Bütün bunlar yetmezmişcesine şimdi kültür dünyasının cılkını çıkaracaklar.

Bunlar doğru dürüst sosyal demokrat bile olamadılar. Sarsaklığı aşamadılar. Sarsak Türkiye'nin sarsak sözde demokratları oldular.

Peki ama neden böyle. Kapitalist sınıf, samimiyetle tarihin bittiğine inanıyor. Bütün ürünler... bütün hizmetler metalaşacak... bu metalaşma böyle sürecek... hep. Kapitalistler, insani hiçbir sorunu çözemiyor... bastırıyor. Sosyal demokratlar da tarihin bittiğine samimiyetle inanıyor... ama sorunlarını çözmeye çalışıyor. Telif Yasası bunun bir örneği... Korsan yayıncılığı önlemeye çalışıyor. İnsanın sömürüldüğü bir sistemde mümkün değil korsancılık önlenemez. Korsancılık, törpülenmesi gereken bir çıkıntı değil... insanın sömürüldüğü bir sistemin olağan işi. Sarsaklık burda başlıyor. Korsan yayıncılık için "üç aydan bir yıla kadar hapis ve 300 milyon liradan 600 milyon liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur" dedikte, insanların suç işleyeceğini baştan kabul ediyorsun. Peki ama bu insanlar neden suç işliyor.

Sen, değeri paraya orantılayacaksın... kimin çok parası varsa o değerli sayılacak... böyle bir sistem kuracaksın... sonra insanlar neden para için "suç" işliyor diyeceksin.

Sarsaklık burda başlıyor.

18 Ağustos Cumartesi

Dün hapishaneye gittik... Bayrampaşa'ya. Ben, Sedat Yılmaz, Sedat'ın kız kardeşi Dilek, Berrin. Daha önce gitmeliydim. Ama üzülürüm... sinirlenirim diye kaygılıydım hep. Sinirin dürtüklediği söylenen tansiyon vurgunu var bende. Sinirlenince... üzülünce tansiyon çıkıyor... kulaklarım zonkluyor... daha ötesi kan boşanıyor burnumdan. Kan boşanması iyi... rahatlıyorum o zaman. İşte böyle bir hayat...

Sedat, öğle üzeri geldi... düştük yola. Sedat... ne güzel delikanlı... Ben yorulmayayım diye hapishaneye girişte bütün işlemleri yaptı. Takıldım Sedat'a "Sen bu işi iyi bellemişin" dedim.

Birçok yerde ellendik... yoklandık... ev adreslerimiz... adımız... soyadımız... imzamız alındı. Sonunda görüş yerine vardık... Songül'e haber saldık. Bu ara bir baktım görüşe gelenlerin birçoğu tanıdık, "Hocam" diye geldiler. Cigaralarımızı yaktık... konuşuyoruz. Hep tanıdık. Songül geldi dediler. Songül... gülümser yüzlü güzel insan... Cuma Şat'la da tanıştım. Hapise girmeden önceydi. Songüllerde yemek yiyecektik. Berrin Taş, bunu hatırlattı. "Yemek çağrını unutmadık" dedi. Güldük.

Onca tatsızlığın içinde gülebilmemize sevindim. Sistemin adamları naparsa yapsın gülme duygumuzu köreltemiyor. Onca eziyetin içinde gülüyoruz. Bu, sistemin adamlarını kızdırıyor.

Cuma Şat... yiğit bir insan... gözlerinden... bakışından hissettim bunu.

Sonra Sedat'ın kardeşini bekledik. Sonunda geldi. Görüş hücresine girdikte bir baktım... telin öte yanı dolu. Ziya Ulusoy'la tanıştık... Bir yiğit de Ulusoy... "Bir isteğiniz var mı " dedim. "Var" dedi Ulusoy. "Konuşalım" Konuştuk. "**İnsancıl**'ın önemli bir iş yapıyor" dedi. "Kimi konularda farklı düşünsek de amacımız bir" dedi. Ulusoy'un bu sözüne pek sevindim.

Şuna gördüm, **İnsancıl** dikkatle okunuyor... dikkatle değerlendiriliyor. Benim için de güzel sözler söyledi Ulusoy. "Sen dönmedin Cengiz abi" dedi.

İşte benim ödülüm bu... insan için mücadeleden dönmedim. "Bütün zihni kuvvetinle insan için mücadele edeceksin... insana ekmek borcunu ödemeye çalışacaksın" diyen annemin, Ziya Ulusoy'un söylediklerini duymasını isterim. Herhalde bizlere "Berhudar olun oğulcuklarım" derdi.

Benle görüşmek isteyenler varmış. Tabii hapishanede benle görüşmek isteyenler olabileceğini düşünmemiştim. Dergi'de birine sözüm vardı. Bunun için biraz erken ayrıldık.

Görüş yerinde bir çocuk kana kana ağlıyordu. Ablasının yanına gitmesine... ablasını kucaklamasına... ablasını öpmesine izin vermemişler.

Çocuk ağlatan sistem iflah olmaz.

21 Ağustos Pazartesi

Cumartesi günü **Beksav**'da bir panel vardı. **Sosyalizm Ve Aşk.** Konuşmacılar Deniz Turkali, ben, Sezai Sarıoğlu. Baştan şunu söyleyeyim. Çok konuşmacılı panellere katılmak istemiyorum. Panel olursa tam kaşıt görüşlü biriyle olmalı... üstelik o karşıt görüşlünün yerinde... karşıt görüşlünün yandaşlarının çoğunlukta olduğu bir yerde. Sözgelimi aşkı reddeden... Sanatta Star Sistemini kabul etmeyen... sosyalizmin bittiğini söyleyenlerle tartışmak isterim. Sanatta Star Sistemi yürütücüleriyle kendi yerlerinde... kendi okurları önünde... kitaplarında insani aşkı yerlebir eden Demir Özlü'yle... Selim İleri'yle... romanda Yakup Kadri'nin... Halit Ziya'nın çok gerisinde kalan Orhan Pamuk'la... Bunun dışındaki panellerde yalnızca görüşümü belirtiyorum. **Beksav**'da da böyle oldu.

Panellerin önemli bir sakıncası şu. Dinleyen, tabii belli bir düşünceyle geliyor... Ne kadar konuşursan konuş pek etkili olmuyor. Çünkü dinleyen kapanıyor. Oysa ben, konferanslarımda saatlerce konuşmuyorum... tam tersi, dinleyeni konuşturuyorum. dinleyenin kapanmasına fırsat vermiyorum.

Peki **Beksav**'da panel başarısız mıydı. Hayır. Başarılıydı. iki açıdan. Birincisi, marksistlerin aşkı konuşması. Panelden sonra İsmet Kemal Karadayı söyledi. "Bu mücadeleyi Gündoğdu başlattı." 17 yıl süren milimetrik... kararlı bir mücadeleden sonra marksistlerin aşk paneli yapması son derece önemli. Panelde de söyledim. Marksistler her sorunla ilgilenmek zorunda. Sözgelimi, intihar... yaşlılık... eşcinsellik... çocuk.., eğlence... ölüm... trafik... spor... moda... Daha birçok sorun için durmaksızın paneller... konferanslar düzenlenmeli... insani her sorun, liberallerin burjuvaların elinden alınmalı. Bu açıdan baktıkta **Beksav**'ı kutluyorum. Birinci açı bu. İkinci açıya geldikte. Çoğunluk aşkı doğal bir duygu sanıyor. Aşkı, doğal değil, kültüreldir. İnsanın dört temel başkaldırısı vardır. 1- Pratik Başkaldırı. 2- Estetik Başkaldırı. 3- Felsefi Başkaldırı. 4- Bilimsel Başkaldırı.

Aşk, estetik başkaldırı işinde estetik yaratım. Bu başkaldırının insani... güzel olabilmesi için öbür başkaldırıların ciddiyetle kavranması gerekiyor. Çünkü insanlaşma süreci ancak böyle başlar... Spartaküs'e... Paris Komünü'ne... Newton'a... Platon'a... Vivaldi'ye 1917 Sovyet Devrimi'ne... Itri'ye... Münir Nurettin'e... bana ne diyemeyiz. Dersek insanlaşma sürecimiz durur... püsürük aşkların içinde heder oluruz.

Aşk, bilinçle... akılla doğru orantılıdır.

Panel'in bence en eğlenceli yanı şu oldu. Bir hanım "Bencileyin birini sevgili olarak düşünemeyeceğini" yaka silkerek söyledi. Buna sevindim. Bunu söyledim. Ben, milimetrik aşkı savundum hep... Paris Komünü'ne anlam verebilen... Varlin'in ölümüne üzülen... insanlığın daha güzel bir dünya ütopyası için temel dört kanalda mücadeleyi hisseden... işte ancak böyle biri ciddi aşklar yaratabilir... sevgilisine kelepçe takılırken, içi yerlebir olurken gözünü kırpmayan... ılık bira içmeyen... DGM'de sevgilisinin duruşma saatini beklerken, "Uyan artık uykudan uyan, uyan esirler dünyası" diye içten içe bir türkü tutturan...

Beksav'a geldikte... tam adı şöyle, Eğitim-Estetik-Kültür-Sanat Araştırmaları Vakfı. 12 Şubat 1995'de etkinliklere başlamış. Fotoğraf, satranç, tiyatro, şan, resim, halkoyunlarında kurslar veriliyor. Resim galerisi'de var. Film de gösteriliyor. Güzel... temiz bir kafeteryası da var. **Beksav**'ın başkanı emekli eğitimci İsmail Sarıoğlu... Halkla ilişkiler Müdiresi şair arkadaşımız Suna Aras.

İsmail Sarıoğlu, tane tane konuşan... ne söyleyeceğini bilen kararlı bir insan.

Bu tür kuruluşlarda telefonla birini aradıkta bulamazsın, bıraktığın not bir işe yaramaz. Kimse seni aramaz. **Beksav**'da bu sorun çözümlenmiş. Bu,

Beksav'ın ciddiyetini gösteriyor.

Ele aldığı işi ciddiyetle kavrayan başarılı olur. **Beksav** başarılı olacak.

23 Ağustos Çarşamba

İnsancıl Antakya Temsilciliği'nin **Can Yücel Şiir Gecesi**'ne Emniyet Müdürlüğü izin vermiyor. Bana gönderilen kağıdın başında şöyle yazıyor. "T.C. HATAY VALİLİĞİ. il Kültür Müdürlüğü Kültür Merkezi Müdürlüğü" İşte bu kağıtla Kültür Müdürü Hasan Elaçık. "İl Emniyet Müdürlüğünün 8 Ağustos 1995 gün ve 92/539 sayılı yazılarında yapılacak etkinliğin Emniyet Müdürlüğünce uygun görülmemiş olduğundan, onayın iptali hususunda olurlarınızı arz ederim" diye Vilayet'e dilekçeyle başvuruyor.

Güldüm. Türkiye'nin Hatay İli Kültür Müdürü kültürel etkinliğin iptali için dilekçe yazıyor. Hatay İli Kültür Müdürüne tarihten bir örnek veriyorum. Abdülhamit'in Kültür Müdürü, Halid Ziya Uşaklıgil'in **Kırık Hayatlar** adlı romanını güvenlik nedeniyle sansürlüyor. Romanda sansürlenen kimi kelimeleri buraya alıyorum. Gizli gizli yaşayan-damadını-inkılap-erkek-baba-feragat-bu mahrem yalnızlığın arasında.

Bu sansür Abdülhamiti kurtarmadı. **Kırık Hayatlar**, daha sonra sansürsüz yayınlandı. Bütün bunları biliyor mu acaba Hatay İli Kültür Müdürü.

30 Ağustos Çarşamba

Yağmurlu bir gün... Sabah dergiye gelirken çok ıslandım. Önce bir saçak altında yağmurun dinmesini bekledim. Baktım dinmiyor... yürüdüm... hadi ıslat dedim. Dergiye gelene kadar ıslanmadık yerim kalmadı.

Geçen hafta Antalya'ya gittik... ben, Berrin Taş... Pelin. **Ansan**'dan çağırdılar... **Antalya Sanatçılar Derneği**. **Ansan'ın** güzel bir yeri var... bahçeli... salonlu. Turgay Değirmenci, Yunus Yaşar, Ahmet Turan derneğin yöneticileri. Düzenli etkinliklerle kültürel bir mücadele veriyorlar. Ben 25 Ağustos cuma günü Sanatta Star Sistemi'ni anlattım.

Önce şunu söyleyeyim. Antalya'yı sevmedim. Sıcaktan soluk alamıyor insan... sereserpe dolaşamıyor... doğru dürüst uyuyamıyor. Tatsız bir durum. Bu tatsızlığa karşın güzel insanlar var Antalya'da. Ansan'ın yöneticileri, Metin Demirtaş, Neşe Karel, Nuri bey , Abdullah Şanal, Zehra Güvenç... tabii bizi hiçbir zaman yalnız bırakmayan yolarkadaşlarımız.

Konferansa geldikte... Bilinen... klasik... saldıran... Sanatta Star Sistemini yerden yere vuran bir konferans değildi. Yine de tartışmalı oldu. Ama bilinir, her konferansımda yer yerinden oynar, öyle değildi... belki sıcak etkilemişti beni. Yine de kafalar karıştı. Bir dinleyen söyledi. "Kafamız karıştı" dedi, sevindim.

Nuri Beyle, sanatta star sistemi sanatçıların geleceğini tartıştık. Nuri Bey, onların geleceğe kalmayacağını söyledi. Benim için bu önemli değil... onlar geleceğe kalabilirler. Selim ileri... Adalet Ağaoğlu... Enis Batur... Orhan Pamuk... Hulki Aktunç, ben, bunlar okunmasın da demiyorum. Söylediğim şu. Bunlar, kapitalist sınıfın estetikçileri. Buna hiç itirazım yok... olabilirler. Benim itirazın şuna. Bunlar, "Varsa yoksa biziz... ancak bizim şiirimiz... bizim öykümüz... bizim romanımız güzeldir" diyor. Ben de hayır diyorum. Bu ülkede kapitalist sınıfa karşı sanat yapanlar var.

Sanatta Star Sistemi sanat eserinin kullanım değerini, kapitalist sınıfın isterlerine göre düzenliyor... sanat eserini metalaştırıyor. Ama bu ülkede sanat eserinin kullanım değerini insana göre düzenleyen.. sanat eserinin metalaşmasına karşı çıkanlar var.

Bütün ileti kanallarını ele geçiren Sanatta Star Sistemi, eserin kullanım değerini insan için düzenleyen... metalaşmaya karşı çıkan sanat emekçilerinin önünü kesiyor. "Bizim dışımızda hiç kimse sanat yapamaz... yaparsa biz ona haddini bildiririz " diyor. İnsanın yaratıcılığını dumura uğratıyor. Bütün insanlar bunların basit bir tüketicisi olacak... Enis Batur'a... Adalet Ağaoğlu'na... Selim İleri'ye... Orhan Pamuk'a övgüler düzecek.

Bir insan bunu asla kabul etmez, etmemeli.

Antalya'da bunları anlatırken biri. "ama ben Adalet Ağaoğlu'nu okuya okuya geliştim" demez mi. "Şimdi ben haklı çıkmak için gelişmediğinizi mi söyleyeyim" dedim. Sonra şunu sordum o kişiye "Memet Fuat'ın, Enis Batur'un sansürcülüğü için n'aptınız" dedim. Sustu. "İşte sizin gelişmişliğiniz bu kadar" dedim.

Şimdi burda Sanatta Star Sistemi oluşturucularının bir taktiğini söylemek gerekiyor. Memet Fuat, Cumhuriyet'te bugünkü yazısında şöyle diyor. "Şairler (...) düzyazıyla anlatılamayan düşünceleri, duyguları anlatmanın yollarını araştırınca, ölçü, uyak, sesler gibi dış biçim ögeleri arkaya itilip imge, eğretileme, simge gibi iç biçim öğeleri öne çıkmıştır. Bunların şiir getirdiği anlamsızlık aranışı değil tam tersine açık açık anlatılamayan şeyleri sezgi yoluyla anlatma, anlamı çoğaltma aranışıdır", Memet Fuat, bu durumun şiire tersten girenlere "kapalı ya da açık, söyleyecek hiçbir sözü olmayan kimselere,(...)tadına doyulmaz bir oyun olanağı yaratmıştır. Anlatımla ilgili hiçbir görev yüklenmeyen imgeler, eğretilemeler, simgelerle oynanan bir oyun.

Kapalılık içteki boşluğu ne kadar örtebilir?" diyor.

Şu bilinmeli. Memet Fuat, burda söylediklerinin tam tersini yaptı yıllarca. Kapalı ya da açık, söyleyecek hiçbir sözü olmayan, boş şiirler yazan şairleri destekledi... bunların eserlerini yayınladı... Türkiye şiirini çıkmaza soktu.

Memet Fuat'ı, tarihe havale ediyorum. Tarihe not düşüyorum. Memet Fuat burda söylediklerinin tam tersini yaptı... iyice bilinsin bu.

Sanatta Star Sistemi oluşturucuları hep bunu yapıyor. Neden böyle yapıyorlar. Hayat bunları reddediyor da ondan. Hayatın reddi karşısında direnmeye çalışıyor bunlar. Eser sansürcüleri, özgürlük üstüne yazıyor.

Bunları da anlattım Antalya'da.

Yağmur dindi. Güneş göründü. Sanat dünyasında da emeğin güneşi görünecek ergeç.

2 Eylül Cumartesi

Edip Akbayram'ı dinliyorum. "Öyle ağırım ki kendime/Sen benden gittin gideli/Terim küs olmuş tenime/Sen benden gittin gideli" diyor. Edip Akbayram'ı seviyorum... sesini... müzik bilgisini satmadı Akbayram... metalaşmadı. Edip Akbayram, bizim... insanın emekçisi. Edip Akbayram'ı dinlerken... eylülde... eylül geldi... Nevzat Levent Taşçı'nın yazısını okuyorum. (İnsancıl'ın Üzerini Çizmeli mi? **Sosyalist Politika**. Ağustos 1995. Sayı 6) Önce şu. Nevzat Levent Taşcı'nın anlatımını sevdim. Net... açık... yalın. Güzel yazacağım diye eciş büşüş cümleler kurmuyor

Taşcı. Bundan ötürü anlatımı güzel. Yine de anlatımında beni rahatsız eden şu noktayı bilmesini isterim. Taşcı, "sahiplik" kavramını yanlış kullanıyor. "Önsel olarak sahiptir... iticiliğe sahiptir... misyona sahiptir".diyor. Sahiplik ancak metalarda olur... araba sahibi... ev sahibi. Kavramlarda sahiplik olmaz. Bizler, dille gerçeklik arasındaki ilişkiyi doğru kurmak zorundayız. Burjuva ideologları bu işe son derece önem verir. Sözgelimi işveren diye bir kavram uydurur... böylece olguyu hakikat diye belletir. Burjuva ideologları, böyle kavramlarla bilincin ışımasını önler. Bu sorunu uzatmak istemiyorum şimdi. Şu bilinmeli ama. Bizler, dilin kapitalist kullanımı kırmalıyız. Dilin, emeğe dönük insanileştirilmesi diyorum buna. Marksist kanatta yazı yazanlar dilin bu yanına önem vermiyor. Çoğunun dili çok kötü. **Söz'ün** 28. sayısında Erkan Kayılı'nın "Eylül'ü Beklerken"adlı yazısını okudum. Bir sorun, bundan daha kötü anlatılamaz. Okurken tansiyonum yükseldi. Nevzat Levent Taşcı'ın dili böyle değil... kimi kılçıklar dışında güzel. Pek sevindim buna. Diliyorum... umuyorum Taşcı, marksist edebiyatımızın bileği bükülmez bir yazarı olur.

Nevzat Levent Taşcı'nın güzel bir yanı daha var... onu da söylemeliyim. Bir başkası olsaydı tartışmaya sövgüyle başlardı... sövgüyle devam ederdi.. sövgüyle bitirirdi. Bakın ne diyor Taşcı **İnsancıl** için "İlk etapta **İnsancıl**'a nasıl baktığımı özetleyip, eksikliklerinin nerelerde olduğuyla başlamak istiyorum. Marksizmin topyekun bir saldırıyla karşı karşı olduğu ve likidasyonun solun kendi içinden beslendiği bir dönemde, topyekun bir karşı taaruzda bulunmak gerekiyor. Bu çerçevede **İnsancıl** sol için kültür sanat alanında bir mevzidir. **İnsancıl**'ın kültür sanat alanında sürekli deşifre ettiği, burjuva ideolojisinin kültür sanat alanına nasıl sol eliyle sızdığı sergilemesi sahip çıkılması gereken bir üretimdir. **İnsancıl**, bütünsel bakışın gereği olarak, kültür sanat alanını politikadan koparmaya çalışanların karşısında, politika ile sanat arasında fazla açılan arayı kapatmaya çalışmasıyla ilgiliyi hak etmektedir."

Yiğidi öldür hakkını ver derler ya... Taşcı böyle yapıyor... üstelik yiğidi öldürmüyor. Şunu söylemeliyim. Eskiden satranç oynardım. Tasarım... taktik.. irade son derece önemlidir satrançta. Bunun için zevklidir satranç. Taşcı'nın yazısını okurken bu zevki tattım.

Nevzat Levent Taşcı'nın **İnsancıl**'la ilgili ilk hamlesi şöyle. "Bugün, politikanın doğrudan araçlarının ön açıcılıktan yoksun olduklarını söyleyip, dolayımlı araçlara öncelik tanımak, ikameci bir anlayış çerçevesinde küçük kurtarılmış adacıklar mantığını besleyecektir. Kısacası apotilizmin bir yeni üretimi olacaktır. **İnsancıl**'da Marksizmin ötesinde Leninzmi sahiplenen birçok yazı çıkmasına karşın, bu sahiplenme ve antikapitalist vurgu, birçok yerde siyasi sorumluluktan uzak tekil aydın başkaldırışına kurban edilmektedir. Marksizminin bilimselliğinin çok fazla öne çıkarılması, doğal olarak, Marksizmi siyasetsizliğe mahkum ediyor. Marksizmin bütünselliğini zedeleyen bu siyasetsiz bir Marksizm yorumu, aynı zamanda kimi kısırlıklara çanak tutmaktadır... **İnsancıl** yazarları da bu eleştiriden muaf değildir."

Doğru... yerinde bir hamle... Bu hamleye karşı şunu söylemeliyim. En azından benim marksizmi siyasetsizliğe kelepçelemek... marksizmin bütünselliğini parçalamak gibi bir amacım yok. Tam tersi, böylesi bir görüşle şiddetle mücadele ederim... ettim. Hele ikameci anlayış... Marksist mücadelede ikamecilikten daha yanlış bir şey düşünemiyorum. Benim amacım dışında **İnsancıl**'da oluşan bu durumun iki nedeni var. Birincisi, **İnsancıl**, türdeş bir dergi değil... **İnsancıl**'da yalnız marksistler yazmıyor. Materyalistler de yazıyor... İkinci nedene geldikte. Bugün marksist siyaset Taşçı'nın diliyle söylersem önaçıcı değil Türkiye'de. Üstelik bu kanalda son derece şiddetli... suçlayıcı bir kavga var. Bu tavır, marksizme ciddiyetle inanmış kim insanlarda umutsuzluk yaratıyor... Marksist kanalla politika yapan kimi kişilerin davranışları... tıpkı burjuva politikacıları gibi davranmaları, birçok marksisti "Bunlarla olmaz" düşüncesine götürüyor. Bu, **İnsancıl**'da yazan kimi yazarları da etkiliyor.

Söylemek istediğim şu. Türkiye'de bu durumu, **İnsancıl** yaratmıyor. Marksist politika üretenlerin yarattığı bu durum **İnsancıl**'a da yansıyor. Ama **İnsancıl** bu durumu mutlaklaştırmıyor... Marksizmden soğuyanları, ikamecileri bir anlamda yeniden politikaya ısındırmak için önemli bir işlevi yerine getiriyor.

Şunu söylemeliyim. Geçen kış Anadolu'du birçok yerde konferans verdim. Gençleri en çok yıldıran... umutsuzluğa düşüren ne bilir misiniz. Bir marksistin, kendicileyin düşünmeyen bir marksiste "hain" "düşman" demesi. Örnek veriyorum. Tayfun Görgün'ün **Söz'de** Yıldırım Koç'a işbirlikçi demesinin anlamı nedir... bu işten marksist mücadelenin kazancı nedir. Sizlere belki söylenmiyor ama, ben biliyorum, "hainli... düşmanlı... işbirlikçili" bir tartışma yüzünden birçok insan düşüncesini söylemiyor.

Önerim şu. Marksitler, "Bu konuda yanlış düşünüyorsun" diyerek tartışamazlar mı. Son derece basit bir öneri bu. Ama inanılsın birçok sorun çözüm yoluna girecektir böyle yapılırsa. Yapılmazsa nolacak... Marksist hareket durup durup sövenlerden kurtulacaktır ergeç. Sövüp sayarım... sağı solu yıldırırım hesabı yapmasın hiçkimse. Bu hesap yanlıştır.

Nevzat Levent Taşcı'nın eleştirisine devam ediyorum.

Taşcı, yazısında beni... Kaan Arslanoğlu'nu... Mustafa Topal'ı eleştiriyor. Şimdi benle ilgili eleştirisine yanıt vereceğim.Descartes'i... Condillac'ı... Kant'ı... Feurbach'ı... Betül Çotuksöken'i... Nermi Uygur'u... Afşar Timuçin'i kavramadan marksizmin bilgisini edinebileceğini sanan biri varsa, o ekstra ekstra birinci sınıf alıktır diyorum ya, bakın ne diyor Taşcı "Cengiz Gündoğdu burada da bir çuval inciri berbat ediyor. "Alıklıkla" ilgili olanları okuyunca, gözümde C. Gündoğdu'nun bundan üç yıl önce STP Hazırlık Konferansı'nda yaptığı bir konuşmada "aşureye nar konur mu?" ve "köstebeğin gözü" ile ilgili benzetmelerini hatırladım. C.Gündoğdu'nun o konuşmasından ben şunu sonucu çıkarmıştım. Yola çıkmak için gerekli minimum donanım vardır. kimi sorunlar da yolda çözülür. (...) Gündoğdu'nun anlatmak istediği sanırım kolaycılığın önüne bir set çekmekti. Doğru, kolaycılıklara ve ilkelliklere prim vermemek gerekir. Ama marksist olmak da kaf dağının arkasına ertelenmemelidir."

Taşçı'nın bu hamlesini şöyle karşılıyorum. Üç yıl önce o konferansta derdimi iyi anlatabilmişim. Bugün de öyle düşünüyorum. Yola çıkmak için gerekli donanım var. kimi sorunlar yolda çözülür. Ben, durup oturalım demiyorum... yolda yapılması gerekenleri söy-

lüyorum. Bir alıntı yapmam gerekecek burda. Lenin'den. "Ancak, belleğini, insanlığın yarattığı bütün hazinelerle zenginleştirdikten sonra insan komünist olabilir. Durmak bilmeden ezberlemeye hiç gerek yok. Fakat her öğrencinin belleğini temel gerçeklerin bilgisiyle geliştirmeli ve mükemleştirmeliyiz. Çünkü kazanılan bilgiler, bilince işlenmemişse, komünizm kof bir laf, yalnızca bir etiket olarak kalır, komünistse zavallı bir lafazan olmaktan öteye geçemez (...) Gerçeklerin yüzeyinde kalmak çok zararlıdır. Eğer az bildiğimin farkındaysam, daha çok bilmek için elimden geleni yaparım, fakat bir kimse komünist olduğunu ve esaslı bir şeyler bilmeye hiç ihtiyacı olmadığını söylüyorsa, ondan gerçek bir komünisten elde edeceğimiz hiçbir şeyi bekleyemeyiz" (Lenin. **Proletarya Kültürü**. Türkçesi Nadiye R. Çobanoğlu Yar Yayınları İstanbul. 1979)

İşçi sınıfını örgütlemek... işçi sınıfı için edebiyat... bu amaçla yola çıkan "belleğini, insanlığın bütün hazineleriyle zenginleştirmek" zorunda. Bunun ötesi... berisi yok. Çünkü ancak böyle olabilirsek, daha sağlıklı, daha doğru çözümleyebiliriz olan biteni. Benim söylediğim... Lenin'den alıntıyla desteklediğim... marksist olabilmeyi kaf dağının arkasına eritelemek değil. Eskiler buna eşyanın tabiatı derler... olmazsa olmaz koşul bu.

Taşcı, şöyle diyor. "Descartes'e, N. Uygur'a, yazdıklarından çok fazlasıyla yararlandığım A. Timuçin'e ve kuantum fiziğine tekrar bakmayı birçok yoldaşım gibi ben de çok istiyorum, ama yapamıyorum. Yapamıyorum çünkü, bir tutku, bir yaşam biçimi olan sosyalist mücadele yakamızı bırakmıyor"

Bunu anlıyorum. Üstelik kapitalist sistem bize zaman bırakmıyor. Taşcı, inansın şu **İnsancıl**'da verilen mücadelenin niteliği de böyle. İşte ben, bu koşullarda bile insanlığın hazinesini elde etmek zorundayız diyorum. Sözgelimi, ben bu yüzden günde 2 saat uyuyorum.

Konferanslarımda Marx, Engels, Lenin diye başlayıp ipe sapa gelmez laflar edenlere kızıyorum ya, Taşcı bu konuda şöyle diyor. "Gündoğdu, tepkiselliğini dillendirirken bence kantarın topuzunu kaçırıyor. Genç insanların kafalarında Marx, Engels, Lenin gibi bir problem varsa ve amaç doğrudan politikanın kendisiyle problemi yanlış koyup, yanlış mekanlarda cevaplarını arıyorlarsa, Gündoğdu mızmızlanmak yerine doğrusunu göstermelidir. Ayrıca, Marx Engels ve Lenin'in adlarının unutturulmaya çalışıldığı bir dönemde, ilgi yanlış bir noktada bile olsa, bu ilgiye sahip çıkmak zorunluluğu vardır."

Bu hamleyi şöyle karşılıyorum. Türkiye'de insan burjuva ideolojisinin sultasında yaşıyor. Evde başlıyor bu... eğitimin... öğrenimin en üst noktasına kadar... milimetrik boşluk bırakmadan devam ediyor. Bundan ötürü, Türkiye'de daha çocuk, okula başlamadan bilinci dumura uğruyor. Bu ancak felsefi seminerlerle.. insanlığın bilgi... kültür hazinesini genç insana özümsetmekle mümkün olabilir. Bilinci açılmadan Lenin'i okuyan yanlış bile anlamıyor Lenin'i.

Bakın ne diyeceğim burda. Tarihi maddeci yöntem, kendi payıma söylüyorum, çok zevkli bir anahtardır. O anahtarı elde ettikte... doğru kullandıkta, karanlık... sisli görünen dünya... olup bitenler birdenbire aydınlanır. Sevinir insan. Yepyeni bir dünya açılır insanın göz eriminde. Şimdi bu anahtarı bilmeden Marx'ı, Engels'i, Lenin'i okuyan, hiçbir olguyu çözümleyemez. Köstebeğin gözünü tartışır.

Burda ikili bir durum var. Bir ülkede herkes böyle mi olacak. Hayır. Olamaz. Özellikle işçi sınıfının kısa sürede bu konuma gelmesi mümkün değil. Ben, işçi sınıfı için edebiyat yapanların... işçi sınıfı için politika yapanların bu konumda olmaları gerekir diyorum. Hayatın tek bir noktası bile burjuvaziye bırakılmamalı. Türkiye'de sosyalist mücadele veren örgütler, sanatı... felsefeyi hiç önemsemedi. Bilinç bulandıran birçok akım burdan girdi. Beş para etmez laflar, şiir diye okunuyor devrimci gecelerde. Hele müzik. Bakın ne diyor Onur Akın "Yıllardır insanlara sanatsal anlamda fazla bir şey veremedik.(...) Günde 150 - 200 kelimeyle konuşan bir toplumun kelime haznesine katkıda bulunmayı arzuluyorum. Sahnede duruş biçiminden söylediğimiz sözlere kadar geriyiz" (**Cumhuriyet** 2/10/1995) Son derece doğru burda söylenenler. Hiç kimsenin işçi sınıfı adına kötü şiir yazmaya... kötü müzik yapmaya hakkı yoktur. Her mücadelenin arkasında sanat vardır... felsefe vardır.

Şu bilinmeli. **İnsancıl'ın** oluşturduğu... kültür... sanat alanında oluşturduğu mevziyi, burjuvazinin adam yerine koymadığı insanlar temellendirdi. Ama onlara öğretildi. ürünleri kötüydü ilk geldiklerinde. Çalışıldı... eleştirildi... gösterildi... okutuldu. Şimdi onlar **İnsancıl**'da insan için yazıyor.

Felsefeyi... sanatı **İnsancıl**'ın üstüne yıktınız. Gün oldu soluk alamaz duruma geldik. Önceki yıl yaptıklarımızı söylemiyorum. İstanbul'da 26 hafta sürecek bir Felsefe Semineri başlatıyoruz... Ankara... Adana... Antakya... Konya temsilciklerinde de yine etkinlikler başlayacak. **İnsancıl Emekçileri**'nin öncülüğünde bir kooperatif kuruldu. Bütün bunları donanımlı insan yetiştirmek için yapıyor **İnsancıl.** Burjuva kültürüyle tırnak kırmacasına mücadele veriliyor **İnsancıl'da.**

Söylemek istediğim şu. Kötüyü... yalapşapçıyı... püsürüğü... eli belinde Marx, Engels, Lenin diye cehaletini örtmek isteyeni gözetmeyin. Eleştirin... sert eleştirin böyle kişileri. Kant... Einstein... Brecht... Lucas... Beethoven boşuna yaşamadı. Bir anlamı var bunların. Bir marksist, bu anlamları kavramak zorunda. Politik mücadelede yeniden üretim ancak böyle zenginleşir.

Taşcı, benle ilgili eleştiriyi **Dünyayı Sarsan On Gün**'den bir bölümle bitiriyor. Şöyle. "Bu bölümü, Dünyayı Sarsan On Gün'den bir sahneyi Gündoğdu'ya hatırlatarak bitiriyorum. Ayaklanma günlerinde bir proleter, bir başka proleteri sokağın bir köşesinde bilinçlendirirken söze başlar. "Bir burjuvazi var bir de proleterya" Sonra kaldığı yerden devam eder. Devamı yine aynı cümledir. Bir sonraki aynı. Çünkü başka bir şey bilmemektedir. Bu sahnede, ironik bir anlatım olmasın ötesinde bir de gerçeklik vardır. Bunlara hazırlıklı olmak gerekir."

Yanlış bir hamle bu. Önce şu. **Dünyayı Sarsan On Gün** Okuma Tiyatrosu yapmayı düşündüğüm bir eser. Hamlenin yanlışlığı şurda. O sahnede bir proleter, bir proleteri bilinçlendirmez. Bir okumuş, Vasili Georgiviç Panyin... bir askeri kandırmaya çalışır. Buna karşı asker durmadan "İki sınıf var, görmüyor musun? Proleterya ile burjuvazi" der. Sahnenin önemli noktası şurda. Proleteri kandırmak isteyen Panyin "Ben Marksist bir öğrenciyim. Ve sana şunu söyleyeyim, uğrunda savaştığın şey sosyalizm değil. Yalnız Almanlara yarayan bir anarşi."

Bunun bana hatırlatılması yanlış. Çünkü ben Panyinleri eleştiriyorum. Kimi marksistleri okurken... dinlerken... konferanslarda bana soru sorarken... işte Panyin diyorum... ah şurda bir proleter olsa diyorum. Bazen oluyor... olmazsa... ben yanıt veriyorum. Çanakkale'de beni her şeyi sınıfa göre değerlendirdiğim için beni eleştiren bir Panyin'e... "Çorba içmeniz bile ideolojiktir... sınıfsaldır" demiştim.

Panyinlere dikkat edin... şu eli belinde ezberden konuşanlara... Çünkü onlar... Panyinler şafak sökerken "Hayır, güneş batıyor" diyecekler... derler.

Nevzat Levent Taşcı, yazısının son bölümünde **İnsancıl** eleştirisine devam ediyor. "Sizin tanımınızla, inanmış, adanmış ama çok püsürük işler yapanları donanımlı hale getirmenin ilk kalkış noktası eleştiridir. Doğrudur ama eksiklidir. Eğer yeni bir yol önermiyorsanız "püsürük"de olsa o direngenleri ya sahiplenmek ya da susmak zorundasınız. Kültür sanat alanında, **İnsancıl** sol gösterip sağvuranları bir kenara itmeden kendine alan açamayacağını düşünüp "bunların neresi sol" demekte sonuna kadar haklıdır. Ancak iç politikaya gelince daha dikkatli olmak gerekir"

Bu konuda şunları söylemem gerekiyor. Sosyalist mücadeleye nokta kadar katkısı olanları gözümüz gibi korumak bizim için sorumluluk gereğidir. Zorunludur.Taşcı'nın söylediği doğru. Politikaya gelince daha dikkatli olmak gerekir.

Devam ediyor Taşcı. "Devrimden ve sosyalizmden umudu, kesip bugün başka sularda kulaç atanlarla, sosyalizmin kurulmasının ilk adımının siyasal iktidarın ele geçirilmesiyle olacağını bilen, adımlarını bu rotada atmaya çalışanlar arasında bir ayrım çizmek zorundasınız. İlklerine bakarak ikincileri eleştirirseniz doğal, olarak sizin deyiminizle "püsürük solcular" da sizin üzerinizi çizeceklerdir."

Bu konuda şunu söylüyorum. **İnsancıl**'ın üstünü çizeni hayat, ergeç reddeder. Ciddiyetle söylüyorum... sinirlenmeden söylüyorum. **İnsancıl**'a çizik atan kişi ya da örgüt tarihte bunun hesabını veremez... ağır vebal altında kalır. Nevzat Levent Taşcı zaten söylüyor... "bunun kısırlaştırıcı bir sonuç dışında getirisi olmayacaktır" diyor. **İnsancıl**'ın üstünün çizilmesini... "kısırlaştırıcı bir sonuç dışında getirisi olmayan" bir işi, ancak" püsürük bir solcu" yapar.

Buraya kadar güzel güzel hamlelerle giden Taşcı birden... sanki satrancı bırakıyor... santranç masasında tavla oynamaya kalkıyor. "Sosyalistlerin politik olarak bugün ön açmakta zorlandığı doğrudur. Ancak buradan kalkarak, siyasi mücadeleyi, politikanın asli araçlarıyla yapanlar toptan "püsürük" benzeri sıfatlarla aşağılamaya kalkmanın siyasi ahlakla bağdaşır hiçbir yanı da yoktur" diyor.

Birden ahlak girdi işin içine... bu ahlakın siyasi... Taşcı, bilmem inanıyor mu, ahlakın böyle siyasi... ticari... edebi olduğuna... Ben inanmıyorum. Taşcı, inansa bile... tabii bu, yanlış bir gerçekliğin dille yaratılmasıdır.. kimin doğru... kimin yanlış düşündüğünün tartışmasına ahlakı getirmek, tavla oynamaya benzer. Ben zarlı oyunlar hiç sevmem. Derhal kaldırırım masadan.

Şu bilinsin. Ben sırça köşkte oturmuyorum.

Bir sözüm daha var. Onu da söyleyip bitiriyorum. "Cengiz Gündoğdu'ya sormak istiyorum. Bende Marksist olabilecek bir potansiyel var mı? Yoksa ben de kavrama eksikliği nedeniyle alıklar tarafında mı yer alıyorum" diyor Taşcı. Deseartes'ten, Nermi Uygur'dan, kuantım fiziğinden bana ne deseydiniz, siz de böyle diyen alıklardan biri olurdunuz. Sizcileyin düşünen... Afşar Timuçin'den çok yararlandığını söyleyen birinin ben de alık mıyım diye sormasını bir çimdik kabul ediyorum.

Taşcı, belli, şanslı... Püsürük... alık bir solcuya rastlamamış. Sahi, hiç rastlamadı mı... Daha geçenlerde bir kız telefon etti. Solcu arkadaşları, benim **Eleştiri** adlı eserimi "Okuma" demişler. Eserin girişinde aşkı savunuyormuşum da... solcular aşkı savunmazmış... aşk, küçükburjuvanın işiymiş. Böyle düşünene alık... püsürük denmez de ne denir acaba.

Şunu da söyleyeyim Taşcı, anlatımına dikkat eder... dilini kılçıklardan temizlerse... sözgelimi, "kısırlaştırıcı bir sonuç dışında getirisi olmayacaktır" kötü bir anlatım... Türkiye marksist hareketi, umarım Taşcı'yla, ciddi... mücadeleci bir yazar kazanır.

Eylülde... Edip Akbayram'ı dinliyorum. Bir zamanlar Zülfü Livaneli'yi koşa koşa dinlemeğe giden marksist arkadaşlar... Livaneli'yi eleştiriyorum diye kızanlar... bu kişi, sizin duyarlılığınızı paraya dönüştürüyor... aslında kötü müzik yapıyor dediğimde... bu kişi başka yerlere gidecek dediğimde hop oturup hop kalkanlar, şimdi ne düşünüyorlar acaba... Edip Akbayram'ı dinliyorum. "Boşuna çekilmedi bunca acılar" diyor, "Bekle zafer şarkılarıyla geçişimizi İstanbul/Haramilerin saltanatını yıkacağız" diyor.

İnanıyorum... yıkılacak bir gün haramilerin saltanatı.

Karya (Kültürel Araştırmalar Yayıncılık Üretim Kooperatifi) Başkanlığına Seçilen

Arkadaşımız Uğur KARABAĞLI'yı Kutluyoruz.

İnsancıl Emekçileri

İNSANCIL Gülümsüyor

EKİM AYI ETKİNLİKLERİ

ANKARA İNSANCIL

Tartışma
Kooperatifte Yapılanma Süreci
1 Ekim Pazar Saat 12.00

Güneşleme
Cengiz GÜNDOĞDU
Kapitalistleşme Sürecinde Esenköy'de Ne Oldu
7 Ekim Cumartesi Saat 15.00

Söyleşi
Erol ANAR
Resmi İdeoloji ve Sanat
14 Ekim Cumartesi Saat 15.00

Söyleşi
Süreyyya EVREN
Postmodern Sol
21 Ekim Cumartesi Saat 15.00

Güneşleme
Afşar TİMUÇİN
Sanatta Doğalcılık-Gerçekçilik
25 Ekim Çarşamba Saat 17.00

Güneşleme
Mustafa Bayram MISIR
Modernizm-Postmodernizm ve Sol
28 Ekim Cumartesi Saat 15.00

ANTAKYA İNSANCIL

Saydam Gösterisi
Doğa ve İnsan Manzaraları
1 Ekim Pazar Saat 19.00

Söyleşi
Uygarlık Tarihinde Devrimlerin Rolü
7 Ekim Cumartesi Saat 17.00

Müzik Eğitimi
Sezgin SUNA
Mustafa ÇAKAL
14 Ekim Cumartesi Saat 15.00

Söyleşi
Kültürel ve Tarihsel Yönleriyle Hatay
Müslüm KABADAYI
28 Ekim Cumartesi Saat 15.00

KONYA İNSANCIL

İmza - Söyleşi
Zihni T. ANADOL
Bedrettin AYKIN
Güngör GENÇAY
Leyla ŞAHİN
Yılmaz ELMAS
Zeki OĞUZ
21 Ekim Cumartesi Saat 13.00 - 19.00

İmza - Söyleşi
Berrin TAŞ
Ayhan ERGÜN
Kaan ARSLANOĞLU
Cengiz GÜNDOĞDU
Zeki OĞUZ
28 Ekim Cumartesi Saat 13.00 - 17.00

Sergi
Zeki OĞUZ Fotoğraf Sergisi
21-28 Ekim

Not: İstanbul İnsancıl Etkinlikleri Arka Sayfada

Felsefe Semineri

I. Yer BULUNMAZ TİYATRO	KONULAR	II. Yer PROMETE KİTAPLIĞI
19 Ekim Perşembe saat 19.00'da başlayacak her hafta perşembe günleri olmak üzere 8 hafta devam edecektir.	**CENGİZ GÜNDOĞDU** Düşünme Yöntemi Kavramlar Kavram Oluşturma Tümevarım Tümdengelim Diyalektik Yöntem	22 Ekim Pazar saat 15.00'de başlayacak her hafta pazar günleri olmak üzere 8 hafta devam edecektir.
14 Aralık Perşembe saat 19.00'da başlayacak her hafta perşembe günleri olmak üzere 8 hafta devam edecektir.	**CEMİL GÜZEY** Dünya ve Gerçeklik Mantık Uzayı Anlamın Resim Kuramı Felsefede Ben Sorunu	17 Aralık Pazar saat 15.00'de başlayacak her hafta pazar günleri olmak üzere 8 hafta devam edecektir.
8 Şubat Perşembe saat 19.00'da başlayacak her hafta perşembe günleri olmak üzere 4 hafta devam edecektir.	**KAAN ARSLANOĞLU** Yanılmanın Gerçekliği Psikolojik ve Felsefi Açıdan Yanılma Kişilik ve Yanılma Estetik Yanılma	18 Şubat Pazar saat 15.00'de başlayacak her hafta pazar günleri olmak üzere 4 hafta devam edecektir.
3 Mart Perşembe saat 19.00'da başlayacak her hafta perşembe günleri olmak üzere 4 hafta devam edecektir.	**AFŞAR TİMUÇİN** Çağdaş Estetiğin Sorunları	17 Mart Pazar saat 15.00'de başlayacak her hafta pazar günleri olmak üzere 4 hafta devam edecektir.
31 Mart Perşembe saat 19.00'da başlayacak her hafta perşembe günleri olmak üzere 4 hafta devam edecektir.	**KADİR YERCİ** Bilim Yöntemi Tümdengelim Bilimde Model Kuramı Bilim Yöntemi Tartışmaları	14 Nisan Pazar saat 15.00'de başlayacak her hafta pazar günleri olmak üzere 4 hafta devam edecektir.

- **Seminere giriş her hafta için 50.000.-TL dir. Katılım 25-30 kişi ile sınırlandırılmıştır.**
- **Katılımcıların seminere katılmak istedikleri yere başvurmaları gereklidir.**
- **Bulunmaz Tiyatro: Aznavur Pasajı 212/8 İstiklal Cad. Galatasaray Tel: (0212) 251 85 23**
- **Promete Kitaplığı: Muvakkithane Sok. No 39/3 Kadıköy Tel (0216) 337 53 92**
  Mür. Gülçin Demir, Zeynep Özay)